

BOSSCHE BIJDRAGEN

BOUWSTOFFEN VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN HET BISDOM 's-HERTOGENBOSCH

ONDER REDACTIE VAN

MGR. A. FRENKEN
MGR. DR. TH. GOOSSENS
H. HENS

DEEL XXVIII

1965 - 1966

Drukkerij en uitgeverij „ST. MICHAEL” — ST. MICHIELSGESTEL

INHOUD:

De Ephemerides van Anthonius van Gils

door Dr. P. Harkx

blz. 1-176

Aflevering 3 zal het resterend deel van de tekst, benevens de noten en registers bevatten.

VOORWAARDEN:

De „**Bossche Bijdragen**” verschijnen minstens éénmaal en hoogstens driemaal in het jaar op niet vast bepaalde tijden.

Drie afleveringen vormen één deel.

De prijs van één deel bedraagt fr. p. post f 10.—.

Telkens bij het verschijnen van de eerste aflevering van een deel zal over het bedrag van het gehele deel worden beschikt.

De intekening staat open bij de Administratie te 's-Hertogenbosch, Gheert van Woustraat 2, en bij de Boekhandel.

Brieven, boeken of bijdragen voor dit Tijdschrift te adresseren aan de Redactie-Secretaris, Dr. TH. GOOSSENS, 's-Hertogenbosch, Gheert van Woustraat 2, Postgirorekening n. 1069633.

De Ephemerides van Anthonius van Gils.

door

Dr. P. Harkx

In Bossche Bijdragen XII, 201-352 verzorgde Dr. W. J. M. Buch een zeer verdienstelijke uitgave van het eerste dagboek van Anthonius van Gils ¹⁾, president van het bossche groot seminarie. In zijn inleiding maakt Dr. Buch melding van het bestaan van een tweede diarium, evenals het eerste berustend in de bibliotheek van het groot seminarie te Haaren. Tot publicatie daarvan is het echter tot heden niet gekomen, alhoewel het belangrijk genoeg lijkt om bekendmaking in bredere kring te rechtvaardigen.

Dit tweede dagboek (in het vervolg te noemen : dagboek zonder meer) staat gecatalogiseerd als handschrift no. 70. Het is een notitieboek van 35 bij 21 cm. met kartonnen omslag. De ene kant van deze omslag draagt de titel EPHEMERIDES en geeft toegang tot 92 ongenummerde pagina's, beschreven met dagboek-notities, door van Gils persoonlijk bijgehouden. De andere zijde van het boek heeft van Gils benut voor het noteren van minuten van brieven en van andere stukken uit de jaren 1806-1828; ze bevat 244 genummerde pagina's, waarvan er 205 beschreven zijn.

Het dagboek sluit niet aan bij het reeds gepubliceerde; het laatstgenoemde eindigt op 17 augustus 1801, terwijl het hier te bespreken diarium begint in 1806. Het opent op 1 februari 1806, wanneer van Gils — na een zesjarige onderbreking — het presidentschap hervat; het loopt door tot de dag, dat van Gils en Moser in ballingschap moeten gaan (19 mei 1812). Bestaat het tot en met het jaar 1809 uit een vrijwel dagelijks bijhouden van memorabilia, de laatste twee jaar heeft de president blijkbaar geen gelegenheid meer gehad zijn minutieuse zorg hieraan te blijven besteden. De lezer zal ondervinden, dat zich dan diverse lacunes vertonen (eenmaal zelfs van ruim zes maanden: maart tot novem-

ber 1810), en dat hetgeen genoteerd wordt, slechts in uiterst sobere trekken wordt geschetst. Het dagboek eindigt met een fragment uit 1817 nl. het overleg betreffende de blijvende overname van de St. Jan te 's-Hertogenbosch tussen de daartoe samengestelde commissie en de ministers van eredienst, benevens het daarop volgend bezoek van de magistraten aan het seminarie.

In een apart boekje (handschrift 69; 16½ bij 9 cm.; 120 onge-nummerde pagina's, waarvan 10 beschreven) heeft van Gils enkele notities gemaakt over de eerste periode van zijn ballingschap. We hebben deze aantekeningen te bestemder plaatse tussengevoegd.

Het schrift van van Gils vertoont enkele typische moeilijkheden. Dit is voornamelijk te wijten aan drie factoren. Vooreerst aan het feit, dat van Gils soms eigen woorden vormt en — een algemeen verschijnsel tot in de 19e eeuw — dat hij zich niet steeds gelijk blijft in de spelling (en dit geldt niet alleen voor eigennamen). Wij behouden in het algemeen de spelling van het handschrift; waar het kennelijke verschrijvingen betreft, verbeteren we de tekst onder verwijzing naar een voetnoot.

Vervolgens heeft van Gils een bepaald (of beter: een onbepaald) eigen systeem van afkortingen; zeer vele woorden worden op een of andere manier samengetrokken of gesuspenderd. In meerdere gevallen heeft het wel enige moeite gekost een bevredigende lezing daaruit te distilleren. We hebben deze afkortingen aangevuld, behalve waar het gaat over personennamen, die in combinatie met een familienaam voorkomen.

De voornaamste belemmerende factor echter is het gevolg van de methode van noteren. Op verschillende plaatsen blijkt, dat van Gils pas op het einde van een dag of zelfs van een periode van dagen zijn notities neerschreef. Het duidelijkst blijkt dit, wanneer hij een reis gemaakt heeft; uiteraard kon hij een notitieboek van dergelijke omvang niet meenemen. Anderzijds moet hij op zijn tochten naar Holland of België kladaantekeningen hebben gemaakt; anders zou hij bij thuiskomst niet zo in bijzonderheden hebben kunnen beschrijven, wat er in die dagen was voorgevallen. Het gevolg is, dat hij als het ware aus einem Gusz zijn ideeën, die

hij tevoren reeds enigszins geordend heeft, op schrift kan stellen. Dit procedé komt de duidelijkheid van de gedachtengang wellicht ten goede, maar die van het schrift bepaaldelijk niet; dat vertoont de kleinheid en gedrongenheid, die eigen zijn aan het snelschrift. Hier staat tegenover, dat na het schrijven van Gils vaak nog bepaalde bijzonderheden te binnen schoten; deze werden dan in margine bijgevoegd. Behalve het feit, dat deze marginale notities alle slechte eigenschappen vertonen van „wat-er-nog-even-bij-moet”, brengen ze de moeilijkheid met zich mee, dat ze soms slechts gewrongen in de eigenlijke tekst zijn in te passen. We hebben gepoogd ze met behoud van de letterlijke tekst op de juiste plaats in te voegen.

Onze werkwijze is geïnspireerd door de idee een leesbaar geheel te maken van de gegeven tekst, die — als 19e-eeuws — niet gebonden is aan de strenge regels, die gelden voor middeleeuwse manuscripten. Vandaar hebben we zonder nadere aanduiding hoofdletters en datering uniform gemaakt en de interpunctie aangevuld, waar de verstaanbaarheid dat vroeg. Waar het handschrift..... vertoont, hebben we die als zodanig ook weergegeven. We mogen er op wijzen, dat vicarius steeds betekent: kapelaan, terwijl met Vicarius de apostolisch vicaris wordt aangeduid. Er zijn aanwijzingen, dat van Gils zich bewust was, dat zijn dagboek voor het nageslacht van belang kon zijn en in de toekomst zou worden gelezen. Zo geeft hij bv. op 20 april 1807 een soort definitie van „competentie”, welke begripsverduidelijking voor hemzelf en zijn collega's overbodig was. Het belang van dit manuscript, waardoor een publicatie gerechtvaardigd wordt, kunnen we in meerder opzicht aangeven. Het diarium stamt uit een tijd, die in kerkelijk opzicht zeer bewogen was; het is geschreven door iemand, die persoonlijk nauw betrokken was bij de gebeurtenissen en die contacten onderhield met de kerkelijke leiders van noord en speciaal van zuid-nederland. Zodoende overstijgt de inhoud van de ephemerides de begrenzing van de zuiver persoonlijke ontboezeming of van de locale beslotenheid en plaatst het ons midden in de algemene problematiek van de franse tijd.

Daarnaast zijn de notities van van Gils niet van belang ont-

bloot voor het minder omvangrijk, maar daarom niet minder interessant en belangwekkend kader van de regionale kerkgeschiedenis. We treffen in het dagboek tal van gegevens aan, die van importantie zijn voor de kennis van het toenmalig vicariaat 's-Hertogenbosch en met name voor het seminarie.

Tenslotte, waar elk werk zijn maker verraadt, geldt dit wel heel bijzonder bij het op schrift stellen van dagelijkse ervaringen en gevoelens. Het diarium verschaft ons waardevolle gegevens, die ons nader inzicht geven in de persoon en het karakter van de schrijver.

De zaken van algemeen-kerkelijke aard, waarmee van Gils werd geconfronteerd, mogen genoegzaam bekend worden verondersteld. We willen de fout vermijden datgene, wat door anderen behandeld en verduidelijkt is, door herhaling te verduisteren en zullen ons daarom beperken tot het verwijzen naar artikelen, die met name juist in de laatste delen van dit tijdschrift verschenen zijn. Deze verwijzingen vindt men daar, waar de diverse onderwerpen in het dagboek ter sprake komen.

Het seminarie nam in het leven van van Gils een heel bijzondere plaats in ²⁾. Dit is trouwens niet te verwonderen bij iemand, die zo nauw bij de oprichting en het bestuur ervan betrokken was. Regelmatig komt het seminarie ter sprake. Het begin van het dagboek valt samen met de aanvang van een stuk nieuwbouw (leszaal en kapel) aan het seminarie; daar het in 1799 van 's-Hertogenbosch was overgeplaatst naar Herlaer bij St. Michiels-Gestel, deed zich uiteraard de behoefte gevoelen aan een volwaardig ingerichte kapel. Wegens financiële moeilijkheden moest men zich enige jaren behelpen met een provisorisch tot dit doel ingerichte zaal, maar tenslotte kreeg van Gils verlof van de vicaris om gelden op te nemen voor de bouw van een waardig Godshuis. Van dag tot dag kunnen we de vorderingen of het gebrek daaraan op de voet volgen; we begeleiden van Gils op zijn omzwervingen door het bisdom, gehouden met het doel zijn renteloze lening geplaatst te krijgen.

We maken in het diarium kennis met verschillende bewoners

van het seminarie: collega's professoren; studenten; personeel (ook in die dagen bracht dit problemen met zich mee). In navolging van leuvense gebruiken werd de filosofie gedoceerd door theologanten-studenten; van Gils duidt ook hen consequent aan met de term professor. Onderscheid maakt hij ook tussen alumni en studiosi; de eersten zijn studenten aan het seminarie, terwijl met de tweede term worden aangeduid scholieren van een latijnseschool of andere middelbare opleiding. Een van de punten, die in het studentenleven opvallen, is dat de heren nog niet bepaald gewend waren aan orde en discipline; men ontving onder recreatietijd gasten op zijn kamer (25 oktober 1807), was nogal vlot in het gebruik van bier (8 maart 1809) en gedroeg zich niet steeds als heren. Al zullen we niet alles moeten zien door de donkere bril van de president en al is een zekere spanning tussen de wet en het onderhouden er van iets van alle tijden en plaatsen, toch is wel duidelijk (en dit wordt bevestigd door andere stukken), dat het veel tijd en moeite gekost heeft een uitgewerkt reglement van orde op te leggen. Al bestond er sinds 1799 op papier van 1½ meter een leefregel, dit wil nog niet zeggen, dat de bereidheid het te onderhouden evenredig was aan de lengte van het stuk. Het zou overigens de moeite waard zijn de ontwikkeling der statuten op de diverse seminaria aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Van Gils is uitermate principieel; waar het ging over de belangen van geloof of kerk was hij onverzettelijk om niet te zeggen intransigent. Uiteraard moeten we zijn houding beoordelen in het licht van de tijd, waarin hij leefde. Van Gils had gedurende zijn professoraat te Leuven van nabij ondervonden, tot welke gevolgen de principes van de franse revolutie hadden gevoerd. Ook na zijn terugkeer in noord-nederland bleef hij door zijn vele contacten met de zuid-nederlandse clerus op de hoogte van de verschillende pogingen, waardoor het franse gouvernement trachtte zeggenschap in kerkelijke zaken te verkrijgen. Met vrees zag hij het onvermijdelijk moment naderen, dat ook noord-nederland volledig in het keizerrijk zou worden ingelijfd. Dan begint het streven van Napoleon om de maatregelen, die hij krachtens het concordaat van 1801 in de franse gebieden had doorgevoerd, ook in noord-nederland

kracht van wet te geven. Terecht zegt Frenken³⁾, dat het kernpunt van de geschillen tussen de clerus van het vicariaat 's-Hertogenbosch en de franse autoriteiten hierin gelegen is, dat de eerste het concordaat als niet toepasselijk op de (noord)-nederlandse gebieden beschouwde. Hierbij komt nog, dat het contact met de hoogste kerkelijke autoriteit (paus Pius VII) zeer moeilijk, zo niet onmogelijk was; men was practisch aangewezen op eigen inzicht en verantwoordelijkheid. Het bestuur van het bossche vicariaat koos daarbij de via tutor: zolang niet officieel duidelijk is, dat een bepaalde kerkelijke wet is opgeheven of verzacht, houden we ons aan de letter.

Een zelfde rigoreus standpunt neemt van Gils in wat betreft de verhouding tot andersdenkenden. We hebben er niet veel gegevens over om de eenvoudige reden, dat een dergelijk contact voor hem ondenkbaar was; maar de schaarse malen, dat er sprake is van niet-katholieken blijkt duidelijk, dat de president nog niet aan onze oecumenische houding toe was (ook in dit opzicht is hij trouwens een kind van zijn tijd). Op 21 april 1809 spreekt hij met nauw verholen leedvermaak over de stuntelige wijze, waarop de predikanten van 's-Hertogenbosch koning Lodewijk toespreken. Ook de aanhangers van de oud-bisschoppelijke cleresie (de jansenisten, zoals hij ze noemt) hebben zijn sympathie niet; van Gils ontleent aan hun schisma een argument, waarom hij van Camp nooit als bisschop zal erkennen (25 maart 1812). Zo stond voor van Gils kerk en godsdienst op de eerste plaats: daar mocht niet aan geraakt worden. Zijn ernstige, conscientieuze geest en vroegere ervaringen hadden hem in dit opzicht achterdochtig gemaakt; zo-zeer zelfs, dat hij een aanslag op de kerk zag in het academisch dispuut, of het wellicht vruchtbaarder zou zijn de griekse taal eerder dan de latijnse te doceren (23 juli 1817).

Een andere opvallende karaktertrek van van Gils, maar dan van meer particuliere aard, is zijn gehechtheid aan zijn familie. Herhaaldelijk bezoekt hij zijn broers en zusters, terwijl het aantal verdere verwanten (cognati, neptes et nepotes, of hoe ze verder ook worden aangeduid) zeer aanzienlijk is in aantal, maar desondanks beslist geen belangstelling te kort komt. Van Gils blijkt te

vervullen de functie van de „heer”-oom, zoals die uit een nog niet al te ver verleden bekend is: die een bijzondere positie in de familie inneemt en die gevraagd of ongevraagd ook zijn verwanten van de mededeling van de Geest wil laten profiteren. We kunnen hierbij denken aan de opgang tot het priesterschap van Jan Brouwers, oom-zegger van de president ⁴). We kunnen niet de indruk van ons afzetten, dat diens intrede in het seminarie heeft plaats gevonden vooral dank zij de daadwerkelijke actie van heeroom (9 juli 1807). Neef blijft er echter niet heel lang, ondanks enigszins nepotistische neigingen van heeroom, die hem 25 gulden cadeau geeft (11 december 1807), het verzoek om een andere kamer inwilligt (12 december 1807) en hem de toespraak laat houden bij het bezoek van de koning (20 april 1809). Dat Jan — na zich enkele jaren op het profaan onderwijs te hebben toegelegd — toch het priesterschap heeft bereikt, zullen we meer aan Gods genade dan aan des presidents bemoeiing mogen toeschrijven. Wanneer van Gils aanmerking maakt op het dansen van een van zijn nichtjes (29 april 1807), verrast het hem blijkbaar te moeten constateren: *sed aegre fertur*. In de befaamde kwestie van Tilburgs schouwburg waarschuwt de president zijn broer Adriaan, schepen van Tilburg, dat degene van de familie, die het theater bezoekt, het hem niet meer behoeft te doen (3 augustus 1809). Dit laatste is overigens een bewijs, hoe de principen van Gils toch altijd nog sterker bonden dan de niet geringe aantrekkingskracht van verwantschap. Bovendien worden zijn contacten in het algemeen gekenmerkt door het bovennatuurlijk motief van naastenliefde (bv. ziekenbezoek) of geloofsijver. Met inachtneming van deze ongetwijfeld voortreffelijke achtergrond zijn we toch geneigd van Gils enige familieziekte toe te schrijven.

Bovendien had hij te maken met andere chronische ongesteldheden, waarover we niet in het ongewisse worden gelaten. We worden nauwkeurig geïnformeerd, hoelang hij last heeft van een steenpuist (26 maart-19 mei 1806); wanneer hij een tand moet laten trekken en welke (13 mei 1809); hoe vaak hij lijdende is aan hernia (passim bv. 1 juli 1806). Toch mogen we niet zeggen, dat van Gils zich verliest in zelfbeklag en kunnen we met Dr. Buch in-

stemmen, waar hij constateert, dat van Gils zijn kwalen wist te verdragen en zelfs in ziekte zijn gebruikelijke werkkracht behield ⁵⁾).

Inderdaad moeten we bewondering hebben voor de activiteit van van Gils. Het is verbazingwekkend, hoe vaak hij — ondanks zijn bezigheden als president-professor-econoom van het seminarie — kans zag op reis te zijn. Statistici mogen het nauwkeurig bepalen maar de globale indruk is wel, dat de president gemiddeld ongeveer een vierde van de tijd afwezig was. Waarheen? Naast enkele grote reizen naar Den Haag (driemaal) en Leuven (tweemaal) in verband met de kerkelijke toestand is het vaak familiebezoek in Tilburg of Waalwijk en nog vaker een rondgang langs zijn uitgebreide kennissenkring in Den Bosch en Boxtel. Hierbij zat dikwijls het zakelijk doel voor: pas 7 november 1809 wordt de eerste econoom aangesteld; tevoren regelt van Gils de materiële zaken zelf. Dit betekent, dat hij bestellingen gaat doen, wat in verband met het continentaal stelsel en de oorlogstoestand geen sinecure was; zijn inkopen zijn tenminste weinig gevarieerd en zelfs dan kost het vaak nog moeite een voldoende hoeveelheid bijeen te krijgen. Dit betekent verder ook, dat van Gils tracht gelden voor bijzondere uitgaven bijeen te brengen. Deze „zelfwerkzaamheid” brengt hem meer dan eens in conflict met vicaris van Alphen.

De verhouding tussen de vicaris en de president verloopt namelijk niet altijd even vlot. Op 25 september 1807 beklagt van Gils zich over gebrek aan vertrouwen van de kant van de vicaris. Wanneer men door het betoog van Frenken ⁶⁾ niet overtuigd zou zijn van het feit, dat van Alphen niet aan de leiband van van Gils loopt, is alleen het lezen van deze ephemerides voldoende om daarvan het bewijs te leveren. Van Alphen doet zich kennen als een autoritair persoon, die wel de raad van anderen inwint, maar volkomen vrijblijvend. Vanaf het begin was uitdrukkelijk alles, wat betrekking had op discipline en geestelijk bestuur van het seminarie (bv. aanname van studenten; toelaten tot wijdingen) voorbehouden aan de vicaris ⁷⁾. Al kan men betwijfelen of het planten van een rij appelbomen op grond van dit motief onder de bemoeiing van van Alphen valt (13 augustus 1807), feit

is, dat hij ook daarin gekend wilde worden. We kunnen ons voorstellen, dat van Gils een dergelijke houding wel eens gevoeld moet hebben als aantasting van zijn zelfstandigheid als president en dat dit wel een keer strubbelingen met zich mee bracht (12 augustus en 2 oktober 1807). Anderzijds was van Gils slim genoeg om zijn gang te gaan, zolang niet een uitdrukkelijk bevel of verbod van de vicaris tussenbeide kwam. We mogen hieruit niet concluderen, dat de verhouding tussen beide figuren in het algemeen gesproken minder goed was; integendeel : er zijn bewijzen genoeg voor de wederzijdse hoogachting en vriendschap, die ze elkaar toedroegen. Bovendien waren ze op elkaar aangewezen: van Gils heeft een te hoge opvatting omtrent het gezag dan dat hij tegen uitdrukkelijke wensen van zijn superieur zou ingaan; van Alphen van zijn kant vraagt gaarne advies aan de president, bijzonder wanneer de franse taal er bij te pas kwam.

We willen niet pretenderen hiermee een volledig beeld van van Gils geschetst te hebben. Het was slechts onze bedoeling enkele aspecten, die bij lezing van dit dagboek naar voren komen, aan te geven als aanvulling op datgene, wat reeds eerder over deze belangrijke en hoogstaande figuur is gepubliceerd.

Rest mij nog de aangename plicht mijn erkentelijkheid te betuigen jegens hen, die mij bij deze uitgave behulpzaam zijn geweest. Het zijn er velen en ik heb ze niet gespaard. Naast de redactieleden van dit tijdschrift, die me met hun waardevolle adviezen hebben bijgestaan, denk ik aan de beheerders van de archieven, welke ik heb bezocht; hun behulpzaamheid vergemakkelijkte op bijzondere wijze het onderzoek. Hen, die mij schriftelijk hun informaties deden toekomen — voornamelijk belgische archivarissen in verband met identificatie van namen van de belgische geestelijkheid — heb ik met dankbaarheid in de desbetreffende nota's genoemd.

ARCHIEFSTUKKEN.

A. Rijksarchief te 's-Hertogenbosch.

Retro-acta burgerlijke stand:

- 's-Bosch 48: register van doop 1762-1788
 's-Bosch 49: register van doop 1789-1810
 's-Bosch 50: register van doop en trouw parochie St. Cathrien
 1763-1810
 's-Bosch 62: register van doop en trouw parochie St. Jacob
 1748-1786
 's-Bosch 63: register van doop en trouw parochie St. Jacob
 1787-1810
 's-Bosch 277h: register burgerlijke huwelijksafkondiging
 1805-1809
 's-Bosch 568: protocol van trouw der schepenbank 1800-1810
 's-Bosch 570: begraafregister van de doodgraver der grote kerk
 1778-1810
 's-Bosch 585: register van overlijden door de koster der grote kerk
 1806-1810
 Berkel 1: register van doop, trouw en overlijden 1770-1810
 Boxtel 8: register van doop en trouw 1720-1748
 Boxtel 9: register van doop 1748-1810
 Boxtel 10: register van trouw 1748-1811
 Boxtel 15: register van begrafenis 1782-1810
 Dinther 6: register van doop hervormde gemeente 1692-1808
 Drunen 9: register van doop 1771-1810
 Geertruidenberg 1: register van doop 1648-1811
 Goirle 2: register van doop 1732-1810; van trouw 1726-1810 en
 van overlijden 1736-1792
 Haaren 4: register van doop en trouw 1744-1769
 Haaren 5: register van doop 1770-1811
 Heusden 1: register van doop 1738-1788
 St. Michiels-Gestel 6: register van doop 1748-1810
 St. Michiels-Gestel 13: register van begraven 1794-1810

Nistelrode 2: register van doop 1742-1800
 Oisterwijk 11: register van doop 1765-1810
 Vught 3: register van doop 1767-1810

B. Andere archieven.

Gemeente-archief 's-Hertogenbosch:

Liste: liste des cent plus forts contribuables de la commune de
 Bois-le-Duc (Ing. st. 1813, 17 april).

Gemeente-archief Eindhoven:

Eindhoven 4: register van doop 1745-1788
 Eindhoven 5: register van doop en trouw 1788-1809
 Eindhoven 21: register van begraven 1804-1810
 Register van overlijden (voor de jaren na 1810).

Gemeente-archief Tilburg:

Etat de population 1810
 Tilburg 10 en 11; doopboeken 1757-1810
 Tilburg 52: schepentrouwboek 1801-1810
 Tilburg 36: begraafboek 1804-1810
 Dossier van Tulder

Archief Groot Seminarie Haaren:

Coll. van Gils I en II
 Coll. Moser
 Coll. studentenlijsten: 1798 tot heden
 Liber: liber congregationis majoratus sylvaeducensis 1665-1796
 (Coll. Leuven 165).

GEDRUKTE WERKEN.

- v. d. Aa: A. J. van der Aa: Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden (13 dln. Gorinchem 1839-1851).
- Albers: P. Albers S. J.: Geschiedenis van het herstel der hiërarchie in de Nederlanden (2 dln. Nijmegen 1903).
- Allard: H. J. Allard: Antonius van Gils en de kerkelijke gebeurtenissen van zijn tijd ('s-Hertogenbosch 1876).
- A.A.U.: Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht (75 dln. Utrecht 1875-1957).
- Backer-Sommervogel: de Backer-Sommervogel: Bibliothèque de la Compagnie de Jésus (9 dln. Bruxelles-Paris 1890).
- Biogr. nationale: Biographie nationale... de Belgique (30 dln. Bruxelles 1866-1959).
- Biogr. universelle: Biographie universelle ou dictionnaire historique par F. X. de Feller (8 dln. ed. revue Paris 1847-1850).
- B.B.: Bossche Bijdragen (25 dln. St. Michiels-Gestel 1918-1961).
- B.B.H.: Bijdragen voor de geschiedenis van het Bisdom van Haarlem (65 dln. Haarlem 1873-1958).
- Conc. prov. Mechl. 1607: Decreta et statuta synodi provincialis Mechliniensis 1607 (Antverpiae 1608).
- Conc. Trid.: Canones et decreta sacrosancti oecumenici Concilii Tridentini (Ratisbonae s.a. (1869)).
- Denz.: H. Denzinger-Cl. Bannwart S. J.: Enchiridion symbolorum (ed. 32; Friburgi Brigoviae 1963).
- Du Cange: C. Dufresne, dominus Du Cange: Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis (6 dln. Lutetiae Parisiorum 1733-1736).
- Gabourd: A. Gabourd: Histoire de la révolution et de l'empire (10 dln. Tournai 1846-1851).
- Gams: Pius Bonifacius Gams O. S. B.: Series episcoporum ecclesiae catholicae (Graz 1957).
- Habets: Jos. Habets: Geschiedenis van het tegenwoordig bisdom Roermond (3 dln. Roermond 1875-1892).
- Hildebrand: p. Hildebrand O.M.Cap.: De kapucijnen in de Ne-

derlanden en het prinsbisdom Luik (10 dln. Antwerpen 1945-1956).

In vrijheid herboren: L. J. Rogier en N. de Rooij: In vrijheid herboren ('s-Gravenhage 1953).

de Jong: J. de Jong: Handboek der kerkgeschiedenis (4e dr. 4 dln. Utrecht-Nijmegen 1947-1949).

v. Kleef: B. A. van Kleef: Geschiedenis van de oud-katholieke kerk van Nederland (2e dr. Assen 1953).

Krüger: J. B. Krüger. Kerkelijke geschiedenis van het bisdom van Breda (4 dln. Rosendaal 1872-1878).

Leflon: Jean Leflon: La crise révolutionnaire (deel 20 van Histoire de l'église o.l.v. A. Fliche en V. Martin; Bloud et Gay 1949).

Mommers: A. R. M. Mommers: Brabant van generaliteitsland tot gewest (Utrecht-Nijmegen s.a. (1953)).

Naamlijst: Naamlijst der roomsch-catholijke pastoren en zendelingen... der Hollandsche Zending (Amsterdam 1807, 1810 en 1814).

N.N.B.W.: Nieuw Nederlandsch Biographisch Woordenboek (10 dln. Leiden 1911-1937).

Pitiscus: Sam. Pitiscus: Lexicon Latino-Belgicum novum (Rotterdam 1754).

Sasse: Jhr. mr. A. F. O. Sasse van Yssel: De voorname huizen en gebouwen van 's-Hertogenbosch (3 dln. Uitg. van het Prov. Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noordbrabant s.a. (1910)).

Sch.: L. H. C. Schutjes: Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch (5 dln. St. Michiels-Gestel 1870-1876).

Stat. Dioc. 1612: Statuta synodi diocesanæ Buscoducensis anno Domini 1612 (Coloniae 1613).

De vertaling van latijnse woorden heb ik (zonder nadere aanduiding) ontleend aan bovengenoemde werken van Du Cange en Pitiscus.

13 februarii, feria 5. Nominatus est pastor in Geffen reverendus dominus Mathaeus Burgers hactenus praeses seminarii ⁸⁾. Ego nominatus fui iterato praeses. Interim adest hic van Zeelst, ut aedificatio expediatur. Statutum ut reverendus dominus Minkellers ⁹⁾ ab ornatissimo domino Moser ¹⁰⁾ requireretur in professorem et ut dominus Princen ¹¹⁾ in ejus locum mitteretur in Driel.

14 febr., fer. 6. Abiit reverendus dominus Burgers in Geffen. Conficio ichnographiam aedificii excitandi. Ad prandium adest dominus Heeren ¹²⁾, qui nunciat promotionem Burgers passim in urbe notam; ideo discedit illico dominus Moser in Driel. Vesperis redit Burgers.

15 febr., sabbato. Redit Moser: nunciat tenacitatem Minkellers et repugnantiam a professoratu.

16 febr., dominica. Moser in Schijndel ad Reverendissimum ¹³⁾ relaturus de Minkellers; vesperi redux. Ad meridiem litterae a domino Voet ¹⁴⁾, juxta quas statim discedit dominus Burgers.

17 febr., fer. 2. Ego in Schijndel (aura et via inclementissimae) cum ichnographia aedificii; probatur. Vesperis in Boxtel apud provisorum et decanum ¹⁵⁾. Item apud Verhees ¹⁶⁾; hic multa et longa de aedificio tractatio.

18 febr., fer. 3. Ego ex Boxtel in civitatem. Apud Th. Rijckevorsel ¹⁷⁾ de levandis pecuniis etc. Apud decanum provisorum ¹⁸⁾ ad prandium. Hic hora 1½ van Zeelst cum domino Gast ¹⁹⁾; tractatio de aedificiis. Caeterum apud van Boxtel ²⁰⁾, de Wijs ²¹⁾, Coppens ²²⁾ (scripsi fratri Alberto ²³⁾, Const. van Ofschot ²⁴⁾ etc. Vesperis domi inveni adhuc Staessens ²⁵⁾.

20 febr., fer. 5. Adsunt ex Geffen J. van Erp, J. van Grinsven et Baars cum famulo Petro Vid..., qui bona avehunt domini Burgers, novi sui pastoris. Post prandium adest van Zeelst; fit mensuratio soli. Adest hora 3a Reverendissimus; de renunciatione Minkellers; de adsciscendo Smitsio ²⁶⁾; de legato pastoris defuncti in Vugt ²⁷⁾: 1000 pro seminario, 500 pro vicariatu. (Aduit Wattenberg). Scripsi Smits per cognatum Deppen ²⁸⁾. Coepta adveni arena ex monte vicino vitium (wijngaerdberg, qui est tumulus vicinus ad orientem seminarii e regione circiter molendini granarii) illegitime; nam anno 1806 erectum novum serrarium juxta Dommelam e regione fere montis vinearum, Dommela vicinissimo interfluente; qui tumulus opus videtur antiquorum militum, forte Romanorum, in memoriam seu mnema alicuius belliducis erectum, sed qui tu-

mulus jam brevi dispariturus est, undique inde et quaquaversus avecta arena. Dum erigeretur hic seminarium ²⁹⁾, integer erat et rotundus collis, altitudinis pedum circiter 30, diametri pedum forsitan 180, cum ambitu circumcirca latitudinis pedum circiter 5, alitudinis 8, dumis ³⁰⁾ et lignis caeduis undique horridus.

24 febr., fer. 2. Ego in Schijndel, jussu Reverendissimi. Eo venit Smits, qui illico acceptat. Iubet Reverendissimus inquirere de largituris pecuniam. In via visitavi pastorem Gemonde ³¹⁾ stomacho laborantem. Consentit in surculos fagos ³²⁾ capiendos; curam habebit transvehendi ligna empta ad Dommelam. Interim hic fuit van Hooff ³³⁾; de pecunia levanda etc.

26 febr., fer. 4 et 27 fer 5. Ego in civitatem post lectionem. Conveni causidicum van Boxtel, ubi decanus; de munere rectoris rhetoricae ex epistola domini Forgeur ³⁴⁾ pro domino Volders ³⁵⁾, idque hic et apud varios de magistratu: de Wijs ³⁶⁾, Vermeulen ³⁷⁾, Sopers ³⁸⁾, van der Does, Wellens ³⁹⁾ etc. Apud causidicum van Boxtel de pecuniis levandis, qui negat, ut et P. van Meeuwen ⁴⁰⁾. Deliberabunt T. et A. Rijckevorsel ⁴¹⁾, Moors, v. Munster (Hooge Steenweg), vidua de Wijs ⁴²⁾, Coenen ⁴³⁾, Reabel ⁴⁴⁾, Lautermans ⁴⁵⁾, C. et P. van Oirschot ⁴⁶⁾, H. van den Bogaert ⁴⁷⁾, pastor Gast, Sobers, Frederikx, ⁴⁸⁾, Vermeulen. Dabunt W. Heeren ⁴⁹⁾, vidua Teunissen ⁵⁰⁾, uxor Neerhoff ⁵¹⁾. Rogavi pastores Staessens, decanum, van Cuik ⁵²⁾ et Molemakers ⁵³⁾, ut cum collegis apud suos sollicitent. Prandium ob auram apud C. van Oirschot. Vesperi hora 3½ cum rheda domi.

2 martii, dominica. Moser in Schijndel de pecuniis levandis acturus et relaturus. Post meridiem hic adest van Zeelst, cum ichnographia et typo novorum aedificiorum; observationes super illis. Vesperi redux Moser. Infirmus Vicarius prae rheumate contracto in Dungen.

3 mart., fer. 2. Ego mane in Schijndel. Acceptat Vicarius typum aedificiorum, observatis observandis; de negotio van Gils op den Hoek ⁵⁴⁾. Inde ego ante meridiem in Boxtel. Prandium apud decanum, qui acceptat typum; indicitur congregatio provisorum ad fer. 2 10 martii ⁵⁵⁾. Conveni pro levanda pecunia dominam Tybosch, Maur. van der Voort ⁵⁶⁾, Anne Mieke van de Ven et fratrem ejus; ubique cum bona spe et successu. Verhees abest in civitatem. Vesperi domi ego.

4 mart., fer. 3. Adest Smitsius. Ego incipio emigrare in novum cubiculum; ipse migrat in meum.

6 mart., fer. 5. Prima missa van Tulder minoris⁵⁷⁾. Adest ejus familia et pridie pater ejus⁵⁸⁾ et soror mea Antoinette⁵⁹⁾. Agitur inter nos praecipue de demigratione in civitatem, sed nihil conclusum. Hic prandent van Tulder, uxor, soror mea, soror Smits, vidua Kemps, frater Smits et dominus Janssens⁶⁰⁾.

7 mart., fer. 6. Prima missa domini van Coll⁶¹⁾. Adest familia. Hic prandet pastor de Best⁶²⁾.

9 mart., dominica. Ego in civitatem; aura terribilis. Conveni multos de pecuniis levandis.

10 mart., fer. 2. Ante meridiem hora circiter 10a adsunt provisores, et Vicarius ultimus. Multus sermo de aedificiis. Reverendissimus proponit novam ichnographiam, sed tandem adoptat antiquam circiter. Hic prandium. Post prandium van Zelst. Mandatur ipsi constructio tota aedificiorum, sed sumptibus immediatis seminarii.

12 mart., fer. 4. Emptio arborum pinorum in vetere Herlair per Meeracker.

13 mart., fer. 5. Emptio quercuum variis locis hic in Gestel.

14 mart., fer. 6. Ego summo mane in civitatem. Conveni multos, sed non multam pecuniam corrado. Promittit ligna Veldriel⁶³⁾. Vesperi domi per auram inclementem. Promittit arbores Joh. Roscam.

16 mart., dominica. Mane post missam in Endhoven. Conveni domos 22 ad pecuniam levandam pro aedificando sacello; addicta summa florenorum 1450. Conveni caeterum multos amicos, etiam postridie 17 martii, fer. 2.

18 mart., fer. 3. Ex Endhoven in Boxtel, ubi vidi inter alios Verhees, qui nihil pro aedificio promittit.

19 mart., fer. 4. Mane post missam solemnem in Tilburg, ubi vidi plurimos; pauci tamen nec multa promittunt.

21 mart., fer. 6. Redii cum carruca Ignatii van Dooren⁶⁴⁾ usque in Esch. Prandium apud pastorem⁶⁵⁾. Vesperi huc redux.

23 mart., dominica passionis. Moser cum Smits in Schijndel, acturi de propositis a Reverendissimo Vicario per epistolam de minuenda futuri sacelli longitudine, quod consilium aboletur. Vesperi domi sunt.

24 mart., fer. 2. Hac die et sequentibus frequenter van Zeelst architectus huc advenit opus promovendum.

26 mart., fer. 4. Incipit infirmitas mea et ulcus ad genu, quod post detegitur esse carbunculus, anthrax, neegenooer.

30 mart., dominica in palmis. Discedit Moser Lovanium⁶⁶⁾.

4 aprilis, fer. 6 parasceve. Discedunt alumni. Discedit et Smitsius ante meridiem post officium per Schijndel.

8 apr., fer. 3. paschae. Incipit diffossio ad fundamenta novi aedificii et sacelli.

9 apr., fer. 4. Discedit ancilla monialis Maria Anna in Venraij, consultura de demigratione sua. Ad meridiem adest soror Antoniola cum uxore Corthout ⁶⁷⁾ et pecunia ejus, item Witlox.

12 apr., sabbato. Vesperi redit ancilla Maria Anna, nuncians futurum discessum suum.

13 apr., dominica. Scripsi domino Staessens, van Hoof et dominae Reabel de emendo butyro.

14 apr., fer. 2. Cum sorore in Waalwijk. Vespere redux. Primus palus figitur in angulo septemtrionali aedificii.

15 apr., fer. 3. Ego cum curru decani de Waspik ⁶⁸⁾ in Sanctae Odae Rhodam. Apud molitorem Cock conveni Brox mercatorem butyri. Ad prandium in Schijndel, ubi oleorum distributio. Varia tractantur ad mensam inter Reverendissimum et decanos. Propono, ut pecunia concessa dioecesi in necessitates parochiarum exponatur ad censum in seminarium, sed non admittitur. Vesperi redux.

16 apr., fer. 4. Primus lapis fundamenti locatur in angulo septemtrionali aedificii, sed sine ulla solemnitate. Recepi primum butyrum a Brox.

21 apr., fer. 2. Ego cum carruca (ob genu infirmum) in civitatem. Apud Staessens vidi ancillam Annam causicos hac nocte defuncti van Boxtel, senis sapientis, amici, benefactoris insignis seminarii, tum in vita ope et consilio, tum in morte legato 200 florenorum. Ancillam sollicitavi pro obsequio seminarii; non spondet nec recusat, visuram promittit; sed post scripsit se renunciare. Vidi et chirurgum Bolsium strabonem ⁶⁹⁾; curat genu, sed cum metu duraturae afflictionis. Vidi et reverendum dominum Gast; sermo de levandis pecuniis. Vidi et apothecarium Arends ⁷⁰⁾; de domo conducenda sorori. Vidi illam domum, item aliam fere e regione, quae est braxatoris van der Horst ⁷¹⁾. Consului per dominum van Hooff duos causicos de testamento et legato Hermanni Roscam. Vidi et apud dominum Vermeulen dominum Volders, rectorem scholarum recens electum et alios. Post meridiem cum rheda Const. van Oirschot in Boxtel. Vidi decanum, dominum Tiebosch, l'Heureux ⁷²⁾. Vesperi domi.

27 apr., dominica. Ego summo mane post missam meam tantum ⁷³⁾ cum carruca (ob infirmum genu) in civitatem. Conveni

Thom. Rijckevorsel de suscipienda traditione agrorum Roscam, de redempto censu etc.⁷⁴) Vidi apud Staessens (pastorem sanctae Catharinae) chirurgum Bolsium; genu melius habet. Vidi et Annam nuper ancillam causidici van Boxtel; iterum spondet se visum venturam. Cum Staessens de domo conducenda sorori. Vidi dominam Vermeulen, non dominum Volders absentem. Ante meridiem redux cum rheda Const. van Oirschot. Moser interim (aura inclementi) in Schijndel. Ibi resolvitur non tradendos agros Roscam; de domino Schoenmakers mittendo in Berchem⁷⁵). Narrat redux de successu Reverendissimi Bredae in negotio competentiarum etc.⁷⁶)

2 maji, fer. 6. Ego cum carruca in civitatem. Apud Staessens convenio Bolsium chirurgum. Conveni Thom. Rijckevorsel; solvi ipsi redemptionem census 10 assium.

4 maji, dominica. Ego cum van Zeelst et ejus carruca in Oirschot. Missa in Boxtel. In Oirschot sermo cum decano⁷⁷) et aedituis de emendis lignis ex diruenda veteri ecclesia, sed nihil emptum. Vesperi domi. Ab heri, hodie et cras usque perendie Smitius in Dungen ad infirmum pastorem⁷⁸) et ad congregationem in Geffen.

7 maji, fer. 4. Adest Burgerius, praedecessor meus et nunc pastor in Geffen, computus cum ipso.

9 maji, fer. 6. Reverendissimus collocat primum lapidem in aedificio ante sacellum. Examen ordinandorum⁷⁹). Ostendit Reverendissimus litteras pastoris in Diessen⁸⁰) circa competentiam negatam a commissione Bredana. Hic prandium cum Reverendissimo, Burgerio et pastore de Gestel⁸¹) ejusque sacellano.⁸²)

10 maji, sabbato. Ego in civitatem. De ancilla Johanna apud Koolen⁸³), Molemakers etc. Pecunia apud Gast.

12 maji, fer. 2. Ego in Moergestel; apud pastorem⁸⁴); apud moniales de conducenda Aldegonde. Prandium apud pastorem cum 27 convivis. Vesperi in Tilburg. Interim hic Johanna Ruis se offert ad famulatum. Primus palus figitur ad murum australem sacelli.

14 maji, fer. 4. Redux in Halder, deducente fratre⁸⁵) usque ad arbusta Helvoirt. Primo primus circiter transivi novum aggerem seu viam, quae trajecit krijten-heij. Vidi pastorem Helvoirt⁸⁶).

15 maji, fer. 5. ascensionis Domini. Apostolatus meus in Dungen, graviter infirmo pastore.

19 maji, fer. 2. Adest van Tulder Roland. ⁸⁷⁾; de Aldegonde moniali ancilla; de collocando fratre sacerdote majori ⁸⁸⁾ apud pastorem de Bladel ⁸⁹⁾; de surculis malis obtinendis etc. Adest ipsa Aldegondis et conduco ipsam, venturam prima novembris vel ante, si ante discedat Maria Anna ancilla. Cecidit ultimum emplastrum ab ulcere ad genu meum; incepit ulcus 26 martii.

20 maji, fer. 3. Primus later ponitur muri australis sacelli, juxta aedificium in angulo. Adest dominus Kuiten ex Middelbeers ⁹⁰⁾. Moser in Schijndel ad examen confessoriorum ⁹¹⁾.

22 maji, fer. 5. Ego in civitatem. Muto pecuniam auream apud van den Bogaerd; vidi alios: pastorem Gast, dominam van der Does etc.

28 maji, fer. 4. Ultimus palus figitur sacelli sub altari principe. Post meridiem hic adest Aug. Rijckevorsel et domina Potters ⁹²⁾.

31 maji, sabbato. Primae trabes locantur quatuor ad primam contignationem aedificii.

13 junii, fer. 6. Adest Reverendissimus mane. Sermo de congratulatione ferenda novo regi venturo Ludovico Napoleoni ⁹³⁾. Iudicium meum est, ut Reverendissimus noster cum Bredano ⁹⁴⁾ Hagam tendat ibique cum Episcopo Ruremundano ⁹⁵⁾, qui iam ibi versatur, congratuletur; sed vult Reverendissimus, ut ego comiter et congratulationem Gallice exprimam; illam concepi. Hic prandium in refectorio cum pastore et sacellano nostro de Gestel.

15 junii, dominica. Moser in Schendel. Post meridiem discedit Reverendissimus Bredam, cum Vicario Bredano congratulaturus regi Ludovico, qui 7 hujus Bredam pervenit ⁹⁶⁾.

19 junii, fer. 5. Ego in civitatem. Redux vidi pastorem van Noije ⁹⁷⁾, qui narrat Barruelem ⁹⁸⁾ versari Ultrajecti.

20 junii, fer. 6. Collocantur fenestrarum liminaria in secunda contignatione aedificii novi; pervenit aedificium sacelli fere ad elevationem primi tabulati.

30 junii, fer. 2. Ego in Dungen et Schijndel. Proposui iterum ⁹⁹⁾ Reverendissimo, ut pecunia cedatur seminario; non abnuit, non annuit.

1 julii, fer. 3 Post lectionem ego in Boxtel et Oorschot. Hic ad curationem herniae vidi Wassing. Vidi plures. Redux 3 fer. 5.

8 julii, fer. 3. Elevantur trabes supra secundam contignatio-

nem sacelli seu supra bibliothecam. Elevantur etiam ligna ipsius tecti aedificii; idque ipso die, quo consummantur tres menses post inceptam diffosionem fundamenti. Hodie scripsi per dominum van Alphen ¹⁰⁰) Reverendissimo et misi complimenta ad regem et reginam deferenda.

10 julii, fer. 5. Adest post meridiem Reverendissimus. Nunciat me debere ad regem comitari et ducem esse verbi(?). Dein ipse in civitatem. Vesperi hic coenat.

11 julii, fer. 6. Absolvitur totum sceleron tecti super sacellum. Affigitur arbuscula triumphi et hactenus consummati aedificii, sed mane experimur hac nocte confractum esse lapidem liminarem sacelli; sed unde? Post forte cum dolore sciatur.

13 julii, dominica. Prandium apud decanum in civitate cum Episcopo Ruraemundano, Vicariis Buscoducensi et Leodiensi-Ravenstein ¹⁰¹) et multis e primoribus civibus. Hic (in civitate apud plebanum et decanum) nocte cubavi.

14 julii, fer. 2. Discedimus ¹⁰²) Hagam Vicarii Buscoducensis, Ravestein, decanus civitatis et ego. Vesperi Roterodami in 't Zwijsenhoofd.

15 julii, fer. 3. Mane hora 9 Hagam appellimus; ibi Vicarius Bredanus et dominus Oomen, praeses seminarii Bredani ¹⁰³).

16 julii, fer. 4. Videmus multos; inter illos dominum J. van Hooff, ministrum justitiae et politiae ¹⁰⁴).

17 julii, fer. 5. Hora prima audientia apud regem, me eloquente. Responsio humanissima; 4½ discessus per navem.

18 julii, fer. 6. Hora 5 vesperi appellimus Sylvamducis. Vesperi 8½ ego domum redux.

26 julii, sabbato. Prima tegula tecto affigitur ad latus meridionale sacelli, in infimo margine.

3 augusti, dominica. Ego in Oirschot ad Wassing pro curanda hernia. Mansi per triduum fere, redux 5 hujus fer. 3.

8 aug., fer. 6. Ultimus lapis seu later positus est in muro exteriori aedificii, scilicet in facie septemtrionali supremus.

22 aug., fer. 6. Feriae; discedunt omnes, etiam Moser et Smits in Endhoven, inde Lovanium.

1 septembris, fer. 2. Ego cum carruca et Joanne hortulano in Geffen. Ibi prandium ad introductionem pastoris Burgers, cum

Reverendissimo, decano Ossensi¹⁰⁵) et 20 aliis. Post meridiem per Osch in Berchem; hic coena et cubitus.

2 sept., fer. 3. Mane cum carruca in Ravestein et Meegen cum decano plebano Sylvaeducensi et van Hooff. Vidimus ecclesiam Ravestein, monasteria Deursen Meegen utrumque¹⁰⁶). Ad prandium apud Vicarium Boret, pastor in Haaren. Vesperi ego in Geffen, ubi coena cum pastore Someren¹⁰⁷) etc., cubitus.

3 sept., fer. 4. Ego cum carruca ex Geffen in Hintham. Vidi pastorem Rosmalen¹⁰⁸), ubi van de Put¹⁰⁹) In civitate vidi uxorem Heeren, vix alios. Ad meridiem domi.

6 sept., sabbato. Vesperi in Dungen, ibi adstiturus biduo sequenti; ibi utroque die concio, missa solemnis etc.

9 sept., fer. 3. Ego summo mane in Waalwijk, ubi frater Albertus, soror Antoniola, nepos J. Brouwers¹¹⁰) et soror ejus. Post meridiem ego cum sorore Antoniola huc redux multa jam vespera.

13 sept., sabbato. Adest nepos J. Brouwers cum studioso Peeters¹¹¹).

14 sept., dominica. Ego cum sorore Antoniola in Boxtel ad missam solemnem. Ad prandium hic cum vidua van Alphen¹¹²) et custode...

15 sept., fer. 2. Adest Oomen cum Gilles¹¹³) et Wykerslooth¹¹⁴) Multi sermones.

16 sept., fer. 3. Ante meridiem discedit Oomen et Gilles. Adest soror Eva cum Albertina et Mieke Dams. Cum illis hic prandium et sermones; post meridiem omnes discedunt. Adest Smits.

17 sept., fer. 4. Mane ego cum Wykerslooth in civitatem. Vidi multos. Ad prandium redux cum van Hoof.

18 sept., fer. 5. Adsunt van de Velde, van Oirschot et multi alii post meridiem.

19 sept., fer. 6. Computus. Adsunt Reverendissimus, 4 provisores, pastor Geffen, Gast et Smits. Conceditur collecta in primis missis; de plantandis in atrio arboribus malis sermones, sed non firma conclusio.

20 sept., sabbato. Discedit Smitsius. Jubeo vinum a fratre supeditari.

27 sept., sabbato. Transit regina per Sylvamducis; postridie mane discedit Hagam.

28 sept., dominica. Mane post missam ego in Schijndel. Sermo de difficultatibus cum commissione Bredana super collatione

pastoratum etc. ¹¹⁵). 24 sept. hic transivit Bouwens, novus vice-pastor in Maarhees ¹¹⁶) loco Verhofstad, nunc pastoris in Hulsel ¹¹⁷) Hoc die 28a vesperi 5½ ego in Tilburg cum colono Joanne Rutten.

29 sept., fer. 2. In Tilburg missa in ecclesia. Sermones multi. Denunciatio bonorum etc. Vesperi redux in Halder.

1 octobris, fer. 4. Adest dominus Smits ex Bedaf ¹¹⁸) Transportatio altaris ex sacristia minore seu cubiculo ad sinistram intrantis vestibulum, in sacristiam septemtrionalem novi sacelli.

2 oct., fer. 5. Nuncium infaustum de infirmitate Moser, qui decumbit Lovanii.

3 oct., fer. 6. Transportatio altaris majoris seu ex cubiculo ad dextram intrantis vestibulum in novum sacellum. Mane adest nepos Joannes Brouwers. Ad prandium dominus van de Putten ¹¹⁹); sermo de professoratu Sylvaeducensi etc. Vesperi ad coenam Smitsius cum parentibus et fratre Antonio ¹²⁰). Mane fuit missa ultima in vetere sacello pro domino Moser. Post meridiem discedit Mieke van de Ven.

4 oct., sabbato. Mane hora 5a prima missa in novo sacello. Quod Deus Optimus Maximus Felix Faustumque Faxit, in Suum honorem et profectum fidei in hac dioecesi etc., proxime ad restituendam sanitatem domino Moser, in quem finem oblatum sacrificium. Mox discedit Joannes Brouwers in Helmond. Discedo ego in civitatem. Fui apud Const. van Oirschot; de litteris Lovaniensibus; de piscibus (stokvis) comparandis. Apud van Hoof de professoratu pro van de Putten. Ad domum postae de litteris Lovaniensibus. Apud Thom. van Rijkevorssel de tradendis bonis Herlair ad aestimandum. Apud viduam Teunissen de piscibus. Apud du Tour: de infirmitate ubicunque Moser. Apud Lautermans de infirma uxore. Apud dominum Gast de vacca solvenda etc. Hora 10 redux.

9 oct., fer. 5. Reverendissimus hic mane tendens in civitatem, ubi Illustrissimus Ruremundanus, qui nunciat venturum Wijker-slooth; item ordinationes futuras 28 octobris.

13 oct., fer. 2. Mane hic Reverendissimus; examen ordinandorum. Ad prandium Reverendissimus cum Smits in Vugt sancti Petri.

1806

6 novembris, fer. 5. Mane adest soror mea Antoniola cum nepte cognomine, item cum sutrice Maria Anna Mutsaers. Discedit soror Maria Anna. Post meridiem ego cum sorore ad viam stratam; inde ego in civitatem. Solvi apud Rijkevorssel. Vidi van Deursen, Lautermans. Vesperi domum. Vidi viduam Roscam; sermo de eadem solutione, nostro nomine facienda.

11 nov., fer. 3. Litterae Moser adsunt de restituta sanitate. Item recepi legatum dominae Vermeulen.

13 nov., fer. 5. Ultimus lapis ponitur in tubi camini supremi cacumine ad austrum aedificii. Inchoatur pavimentum scholae.

15 nov., sabbato. Ultima tegula figitur in tecto, angulo superiori ad austrum; ultima plumbi lamina ¹²¹⁾ ibidem locatur; ultima fenestra vitrea inseritur.

16 nov., dominica. Ego mane in Boxtel, ubi de 400 florenis acceptis apud dominam Tybosch. Vidi et decanum et Annam Mariam van de Ven. Hinc in Esch, ubi prandium apud pastorem; sermo de obtinenda cathedra. 200 floreni ex iis ad computum traditi dominae Kemps; 200 alii manserunt apud decanum.

19 nov., fer. 4. Litterae Moser de adventu ejus in Tilburg. Ego illico eo eum deducturus post lectionem. Prandium apud pastorem Helvoirt. Adest cathedra ex Esch, locanda in nostro sacello.

20 nov., fer. 5. Visitatio familiae et cognatorum in Tilburg. Vesperi adest novus pastor dominus Beeken ¹²²⁾.

21 nov., fer. 6. Mane post missam discedo cum Moser. Prandium in Helvoirt apud pastorem; inde cum equo Lucae van de Pas in seminarium.

23 nov., dominica. Mane in civitatem, unde accersivi J. Moser. Conveni ferrarium Cleophas de seris etc. Nuncium apud Const. van Oirschot de infirmitate decani Boxtellensis, sed remissione.

26 nov., fer. 4. Prandium apud pastorem sancti Jacobi cum Episcopo Ruremundano, Vicario Apostolico et multis aliis.

19 decembris, fer. 6. Cathedra doctoralis locatur in nova schola, ubi Smitsius primo hodie docet post meridiem. Post prandium ego in Tilburg ob valetudinem. Adfui in domo pastoris de Haaren ¹²³⁾, ubi congratulatio novo vicario de Wilde ¹²⁴⁾. Hic reperio dominum van Coll, vicarium Oosterwijk, ubi van Beurden; cum cujus carruca vesperi in Tilburg.

1 8 0 6

22 dec., fer. 2. Prandium apud novum pastorem in Tilburg. Infirmitas Baesten ¹²⁵), sed remissior.

23 dec., fer. 3. Mane cum carruca in Oosterwijk; inde pedes domum ante meridiem per pluviam.

24 dec., fer. 4. Smitsius adstiturus proficiscitur in Driel.

4 januarii, dominica. Mane post missam in Boxtel, ubi vidi braxatorem de Leyer ¹⁾ et familiam, viduam Kempes, A. M. van de Ven, dominam Tybosch infirmam cum familia, decanum. Hic reperi manuscriptum Episcopi Mich. Ophovii ²⁾, quod mihi promittit exscribendum causidicus consanguineus dominus l'Heureux.

7 jan., fer. 4. Revertitur Smitsius ex Driel.

9 jan., fer. 6. Hora 9½ adsunt taxatores ad onera ³⁾. Taxatur domus, horti etc. intra insulam ad pretium conductionis 100 florenorum. Tres habentur famuli operarii (werk-booden), nulla ratio supellectilis. Post meridiem ego in civitatem. Vidi Rijckevorsel Thomam, pastorem Gast, van Hoof, Lautermans, alios. Ubique Zaalig Nieuwjaar. Apud Gast de pecunia suppeditanda ipsi a me. Nunciatur mors pastoris in Westerhoven ⁴⁾.

11 jan., dominica. Vesperi recreatio in refectorio ad horam decimam. Adest dominus de Wijs ex Vechel ⁵⁾; multi sermones. Smits in Schijndel.

25 jan., dominica. Ego in Waalwijk ob infirmitatem Helenae gloris ⁶⁾. Redux 27 hujus feria 3.

12 februarii, fer. 5. Mane fit mensuratio horti authentica in ordine ad onus imponendum.

17 febr., fer. 3. Discedunt ordinandi Hagam van Wanraij ⁷⁾, Snoeren ⁸⁾, Moors ⁹⁾ et Vervoort ¹⁰⁾.

23 febr., fer. 2. Moser et ego in Boxtel. Inde retuli manuscriptum apographum diurnalis Michaelis Ophovii VI Episcopi Buscoducensis.

24 febr., fer. 3. Reduces ordinati. Multa narrant de infortuniis inundationum et tempestatis; de fratre meo Alberto, a quo litteras; de duritie protestantium hospitem, qui nec lumen concedere volebant ad legendas horas. Hodie Smitsius in civitatem.

26 febr., fer. 5. Prima missa domini Snoeren. Ad mensam pastor noster et vicarius Reabel; item Schoenmakers, assistens in Berchem. Epistola a pastore ibidem ¹¹⁾ pro reliquiis sancti Willebrordi. Scripsi ad Reverendissimum pro mutationibus in cavea etc. Hodie transtulimus capsam ornamentorum ad novam sacristiam. Quod Deus Bene Vertat. Discedit Verstegen infirmus ¹²⁾.

27 febr., fer. 6. Discedit Koenen ¹³⁾ ad medicum Lovanium. Epistolae de infirmitate pastoris in Esch.

28 seu ultima febr., sabbato. Epistola a Reverendissimo; scri-

bit se non facile consensurum in aedificia propter sumptus etc. Post meridiem 2½ ego in Esch; multa aqua, iter difficile. Pastor laborat febre intermittente, qua remissa multi, ut assolet, sermones.

1 martii, dominica tertia quadragesimae. Utraque missa in Esch hora 8a et 10a; prima pro menstrua commemoratione Hendrien van Beers, honorarium solvendum misi pastori. Confessio. In secunda missa (pro communitate Esch sine honorario) concio de cura salutis: **qui non est mecum, adversum me est** etc. Post meridiem 2½ laudes. Aderant in Esch Dorus oom, Thomas van Dooren, praeter tante Kee. Vesperi 5a domi, ubi Bet Muijtje ¹⁴) Zwaans apud infirmum ¹⁵); de eo monui per epistolion pastorem in Haaren. Vesperi nobiscum coenat.

2 mart., fer. 2. Prima missa domini van Wanraij, adsistente pastore in Ghestel patruo; adsunt cognati ex Boxtel et Heusden. Post prandium ego cum Moser ad pastorem, ubi Reverendissimus et multi alii. Sermo cum Reverendissimo de constituendo professore philosophiae Cuppens ¹⁶); de ecclesiis; de Kerstens ¹⁷), qui scripsit pro pastoratu hic etc. etc. Vesperi constitutus Cuppens professor, convento van de Ven ¹⁸). Jurisdictio concessa post examen domino Snoeren. Apud pastorem etiam locuti sumus de construendo aedificio brantheuis, sed non videtur admittendum, ut propositum est.

3 mart., fer. 3. Ad prandium Moser cum Wanraij ad pastorem nostrum in Gestel. Scripsi pastori in Vugt sancti Petri domino Schoenmakers ¹⁹) de infirmitate pastoris in Esch. Vendita pars librorum pastoris quondam in Geldorp ²⁰). Vesperi Smits redux ex Endhoven; transmeare debuit aquam, quae inundat totum aggerem et agros etc.: est 36 pollices supra 0. Ad vesperam formavimus aggerem minorem e via media areae ad sacellum seu portam novi aedificii, ad cujus aggeris latera utrimque aqua adstitit.

4 mart., fer. 4. Dominus Raaymakers ²¹) petit cubiculum domini van Wanraij discessuri, sed distuli. Epistola a matantje Janssens ²²) Lovanio: melius habet. Mittit libros pro nobis et societate ²³).

5 mart., fer. 5. Computavi cum domino Moser; solvit mihi 34-14-0 ²⁴). Hodie pro triduo crastinum ²⁵) ad 6m propter aquam.

6 mart., fer. 6. Discedit Wanraij in Gestel, Boxtel et forte in.

Schijndel (si per aquam liceat). Vidi praefationem ad dioecesana officia a domino Moser concinnatam; etiam de reliquiis sanctae Odradae in Alem etc.

7 mart., sabbato. Mane accepi litteras a Reverendissimo de ordinatione sabbato ante dominicam passionis. Statim locutus sum domino Sporeenberg²⁶⁾ et rescripsi pro demissorialibus²⁷⁾ et dispensatione in proclamatione²⁸⁾. Scribit etiam Reverendissimus se accepisse decretum regium mansuras competentias, sed debere tres proponi ad singulam vacaturam, ut unum rex eligat²⁹⁾. Jussi van Mierlo vehere arenam in aream, Scripsi Massing³⁰⁾ in Oirschot pro seris. Abiit dominus Snoeren adstiturus in Esch. Epistola tertia a patre Firmo³¹⁾ de scripturicula expedienda contra calumnias haeticorum. Responderam ipsi ante 8 vel 10 dies ad duas praecedentes de eodem objecto dissuadendo scriptionem.

8 mart., dominica. Post missam meam et domini Smits ego in Tilburg per aquam magnam et viam teterrimam. Prandium apud sororem Antoniolum. Videram in via pastorem in Haaren et praepositum³²⁾. Domi sermones multi de molendino, quod elocabit vel solum vel cum Heykantiano receptor Schaw³³⁾. Vidi Keeke Pigger et familiam van Tulder et alios, sed non multos ob inclementem auram et meam lassitudinem. Abiit Wanraij in Wanraij³⁴⁾.

9 mart., fer. 2. Missa domi. Ad prandium apud Antoniolum frater Adrianus. Post meridiem convenimus Schaw apud fratrem Adrianum; sic resolutum, ut heri inter nos: insuper Schaw inscribet nunciis publicis³⁵⁾ elocationem.

10 mart., fer. 3. Post missam domi celebratam et aliam in ecclesia auditam visitavi familiam Baesten et van Spaandonk neptes; unde accersitus per ancillam ob adventum Reverendissimi Vicarii Buscoducensis, quem inveni apud sororem Antoniolum. Inde cum ipso ad domum pastoris op 't Heyken³⁶⁾, ubi Reverendissimus Bredanus. Hic deliberatio de eo, quod agendum est in negotio nominationis regiae ad pastoratus et vicariatus competentiarum; resolutum, memoriale conficiendum cum supplica ad regem, firmiterque juri ecclesiae insistendum; memoriale conficiet causidicus Oomen³⁷⁾. Prandium apud pastorem. Multi sermones, etiam de professore theologiae conquirendo in seminario Bredano de Ipehaar³⁸⁾. Hora 4 discedunt Reverendissimi noster in Boxtel, Bredanus Bredam. Ego ad van Tulder, ubi thé et sermo de locando seniore presbytero in Hollandia, quod non suasi. Vesperi dominus Kersmakers³⁹⁾ apud sororem Antoniolum cum fratre et uxore;

sub schypho Diesthemiensis cerevisiae multi sermones non gravissimi.

11 mart., fer. 4. Sine missa celebrata, sed audivi in ecclesia het Goirken ⁴⁰). Vidi familiam sororis Evae seu Brouwers, familiam materterae Lombaers, nepotis Lombaers, neptis viduae Zwaagemakers, nepotis Mutsaers, nepotis Dams etc. etc. Meridie prandium apud sororem solus. Post meridiem apud Franc. van Dooren visitavi aegrotam uxorem. Vidi Korthout: sermo de candelis, de vino etc. Vidi neptem (ut dicimus) Bekkers etc. ⁴¹).

12 mart., fer. 5. Mane 6a missa domi. Donavi reliquias sancti Wilibrordi domino Dams seu ecclesiae suae parochiali de Berchem, deferendas per matrem ejus. Vidi iterum van Dooren de nunciis deferendis ad pastorem in Esch. Vidi dominam de Laure et generum medicum la Geneste ⁴²), cum uxore et prolibus. Inde cum carruca koetskar fratris — vidi pastorem ⁴³) et vicarium in Oosterwijk — in Esch, ubi prandium apud pastorem. Hic sermones, ut solent; promisi venturum quendam assistentem me aut alium in futuram dominicam. Vidi infirmum Nic. van der Laet, ejusque grandaevum socerum van Santegeots. Inde domum pedes et sudans contra validum ventum; aliquandocumque in seminarium redux hora 3½. Omnia antiquo pede (laus Deo). Scapha (den aak van van Mierlo) hodie advexit trabes minutas (de ribben) supra bibliothecam; duo benitaria seu vasa lapidea ad aquam benedictam; confixationes (lijsten) pro caminis et alia. Litterae a Reverendissimo non ordinari Hagae, proinde non discedet Spoorenberg.

13 mart., fer. 6. Ego post missam celebratam in civitatem. Vidi viduam van Goch, Const. van Oorschot (hic de stokvisch), pastorem Staessens (ubi prandium), van den Bogaart (solvi portum librorum Bruxellis), dominum Gast (de pecuniis suppeditandis), dominum rectorem Volders et duos collegas (cum eo de Laurenbergio etc.), dominam Neerhof (solvi 10 florenos pro 6 sedibus, domino Burgers pastori in Geffen donandis), apothecarium Wellens, dominam Heeren ⁴⁴) et filium (ubi 10 florenos mutuos accepi), uxorem Cauwenberg (solvi obsonia 4 florenos), sororem van Deursen (solvi pro seminario et ecclesia Tilburgensi 16-5-4), viduam Teunissen (de piscibus, halecibus etc.), viduam Goijers ⁴⁵), Joannem Rijckevorssel ⁴⁶): scripsi sorori. Post prandium comitatur dominus van Hooff per Eentje ⁴⁷) propter aquam, aggere Beerenstein semper sine misericordia clauso; 3½ domi. Concessi cubiculum domini Wanraij domino Raymakers.

14 mart., sabbato passionis. Mane adsunt frater domini Swaans et uxor eum visitaturi. Nunciant patrem domini de Zeeuw⁴⁸⁾ iterum mania laborare. Ad meridiem post prandium redit dominus Snoeren ex Ketsheuvel; quaestio de testamentis aviae et avi ejus. Scripsi Reverendissimo de pastore Esch et considerationes aliquas pertinentes ad memoriale offerendum regi super negotio de nominandis tribus ad pastoratus et vicariatus competentarios.

15 mart., dominica passionis. Ego summo mane in Esch, ubi bina missa et laudes. In missa solempni hora 10a concio super Hebr. IX, 14 de contritione ex consideratione passionis Domini; in secunda parte praecipue de juramentis et perjuriis molitorum, pistorum et cooperantium⁴⁹⁾. Ad prandium Mart. van Dooren ex Tilburg cum uxore, filiolo et medico la Geneste. Epistola a sorore juncta fratrum Alberti et Joannis Baptistae. Vesperi 4½ redux. Hora 5½ redit Moser ex Schijndel; refert de variis pastoribus infirmis, de memoriali et supplica oblata ab Episcopo Ruremundano regi contra legem de patronatu et alia.

17 mart., fer. 3. Transtulimus libros ultimo Bruxellis acceptos ex vestibulo domus in hyperoon Smitsii; erant tres cistae.

19 mart., fer. 5. Moser mane in civitatem; hora 5a redux. Nuncium de nova organizatione civili; de praetoribus etc.⁵⁰⁾. Dominus Snoeren in Esch; mane exiit, vesperi redux.

20 mart., fer. 6. Mane epistola a Reverendissimo de apoplexia pastoris in Maaren⁵¹⁾; illico cum nunciis mittitur dominus Snoeren. Post meridiem ego cum domino Moser in Boxtel. Vidimus decanum, dominam Tybosch, van Gorcum (quacum dominus Moser de itinere suo), A. M. van de Ven. Comitatur nos dominus van den Heuvel⁵²⁾ usque de Ketting. Vesperi recipio tractatulum (bina exemplaria) contra receptionem catechismi in Gallia⁵³⁾, missum ab anonymo; attulit eum nuncius de Schijndel ex civitate; portus unius assis.

21 mart., sabbato. Post meridiem ad thé venit medicus Robert⁵⁴⁾; multa dicta, non multum.

22 mart., dominica palmarum. Summo mane ego in Esch, sed primam tantum missam celebravi, pastore celebraturo solemnem. Ego redux ad prandium. Discessit hodie Moser in Haaren versus Lovanium. Scripsi sorori et matantje Janssens.

24 mart., fer. 3. Post prandium ego in civitatem. Dominus Heeren ostendit mihi 8 vel 10 libellos pravissimae obscoenitatis, superstitionis et impietatis, quos proxenetæ⁵⁵⁾ mulieres rusticis

vendunt; quantum fieri potest providendum. Reddidi matri Heeren 10 florenos mutuo acceptos: vide 10 martii. 3½ redux huc pro confessionali. Adest dominus Reabel ad thé; nihil novi magni momenti. Hodie invitati fueram ad celebritatem primae communio- nis Theresiae filiae Henr. van den Bogaert in civitate; sed obliti fuimus, nec tamen coeteroquin ituri. Epistola a Reverendissimo cum inclusa domini Gast ad memoriale conficiendum de expositis et exponendis in aedificia.

25 mart., fer. 4. Confeci memoriale expositorum et exponen- dorum in aedificia; circiter computavi f. 22700-0-0. Sub officio ho- ra 5a adest dominus van Herentum professor humaniorum in Hel- mond ⁵⁶); hic coenat, pernoctat.

26 mart., fer. 5. in coena Domini. Ad prandium dominus van Herentum. Post prandium 3½ adest Reverendissimus. Trado ipsi memoriale confectum heri. Multi cum eo sermones de decreto regio 26 februarii (vide 10 martii); ostendit se desiderare ut vadam Hagam, quasi ad sancta olea ⁵⁷), sed expiscaturus Episcopum Ruremundanum et ministros. Interim salvor ab illa commissione. Sermo de erigendo Lugduni seminario (seu Babilone) gene- rali ⁵⁸); de ordinando Spooenberg: de mittendo eo Hagam ad sancta olea; nil conclusum. Vesperi ad coenam adest Anth. frater domini Smits. Pugna fit in 't Schipke bij van Hest, ubi laesi dicun- tur quidam graviter cultro.

27 mart., fer. 6. Post officium per me discedunt ad ferias, etiam dominus Smits cum fratre. Ego post prandium in civitatem; apud van Zeelst (de operariis conducendis, de proseguendo opere, ostendit mihi delineationem molendini papyrii erigendi in Boxtel etc.); apud dominam van Gemert (fascias emi pro 2 missalibus); apud dominum Gast (computus persolutos recepi f.....); apud dominum van Veldriel (ubi plebanus et decanus, de filio Lamber- to dyscolo); apud H. van den Bogaert (uxor infirma); apud domi- num pastorem sanctae Catharinae Staessens (fausta festa); apud viduam van Goch (ubi mater Heeren, sermones suaves et pii). Rediens obvium habui filium reverendum dominum Heeren re- deuntem a laeso heri in Halder. In Vugt vidi pastorem sancti Lam- berti Nobele ⁵⁹) et sororem; dein Schellekens in de Zwaan et filiam Barbaram. Ubique fausta festa.

28 mart., sabbato sancto. Summo mane (sine missa) in Ges- tel, Gemunde (ubi vidi pastorem), Liemdt (ubi deambulatio cum pastore ⁶⁰) et prandium) in Boxtel, ubi vidi cognatum Deppen (ubi the, emi broekstof et calceos imperavi Vughts). Vidi viduam

Kemps (de cerevisia suppeditanda 8 dolia et solvenda); dominum capellanum van den Heuvel (decanus erat in confessionali); dominam Tybosch (ubi domina l'Heureux); viduam van Alphen et filias; A. Mieke van de Ven. 5a redux numeratis passibus. Adest vesperi domina Robert ⁶¹⁾ interrogatura de infirma uxore Corthout in Tilburg. Plantantur arbores mali in area inter aedificia, sed non mansurae, hinc sine ordine recto.

29 mart., dominica paschae. Post missam ad missam solemnem in Haaren. Ante missam vidi van Hest et familiam; narrat is de introducenda conscriptione militari ⁶²⁾. Vidi familiam Witlox ⁶³⁾ (ubi de cerevisia suppeditanda 12 doliis et solvenda). Prandium apud pastorem (multi, jucundi, pii sermones). Post prandium vidi in Helvoirt Gonneke (vel Hanneke) van Dongen. Hora 4½ redux. In via varios pueros interrogavi, alios ingenuos, et alios bardos.

30 mart., fer. 2 paschae. Hic missa hora 5½. Ad solemnem missam in Gestel, ubi prandium apud pastorem cum vicario Reabel et duobus pastoris ex fratre praetore ⁶⁴⁾ nepotibus studiosis. Hi mecum huc reduces the sumunt.

31 mart., fer. 3 paschae. Post missam excurri in Vugt auditoris solemnem, sed non audii. Ad prandium solus, sed hora 1a adsumt Joannes et Corn. Brouwers, cum ultro Corn. Brouwers et Aug. van Gils. Hic prandent et cubant. Epistolam adferunt domini de Venise ⁶⁵⁾ de catechismo Gallico non acceptasse hactenus Episcopos, examinari Romae etc.: de seminario minori prospectum mittit. Adest Toon Manders; reficit pavimentum sacelli per aquam delapsam. Post meridiem adest van Zeelst. Sermones cum ipso de prosequendo aedificio, de ecclesia Rhodensi ⁶⁶⁾ aestimanda et reaedificanda. Ligna asseres etc. advehuntur pro constructione bibliothecae.

1 aprilis, fer. 4. Mane missa in sacristia propter impeditum per caementarium sacellum. J. Brouwers et Aug. van Gils in civitatem. Incipit advehi arena. Ad horam 11am adest soror Antoniola; omnes hic prandemus. Post prandium discedunt pueri. Hora 3a adest sacellanus Reabel; sermones cum schypho vini et pipa tabaci. Hora 4½ adest X, rector syntaxis Helmondiae ⁶⁷⁾ cum alumno rhetore Scheepers. Sermones de Belgio Gallico et statu ibi religionis, de catechismo etc. Praebet mihi legendam **lettre entiere** domini Stevens ⁶⁸⁾ contra catechismum novum Gallicum, scrip-

tum vehemens et, ut mihi videtur, irreverens erga Legatum ⁶⁹) et Episcopos, item aliquatenus inducens in presbyteranimum.

2 apr., fer. 5. Mane adhuc missa in sacristia. Incipiunt figi serae in musaeis ⁷⁰) alumnorum novi aedificii. Hora 9½ adest Reverendissimus cum supplica ad regem contra nominationem trium etc., quam Gallice transferre debeo; transtuli. Post meridiem ad the hora 5a redit Reverendissimus ex civitate. Tradere volo ipsi translationem; sed reflexiones aliquas addi desiderat et deferri cras ad prandium. Jubet iterum deferri summas levatas ad aedificia.

3 apr., fer. 6. Post missam (in sacristia) addo reflexiones ad supplicam. Hora 9 in Gestel cum sorore, quae cum carruca coloni me sequitur (cum pastore) in Schendel, ubi ante prandium sermo cum Reverendissimo de supplica, de capitalibus levatis etc. Ibidem prandium cum professoribus van Hirtum (hodie 71 annorum) et Faas in Oosterhout ⁷¹); sermones multi. Ostendit Reverendissimus sententiam suam, non illico perficiendum aedificium quantum ad ea quae maxime ad ornatum spectant, quae est et mea sententia, non Moseri.

4 apr., sabbato. Mane fundimus candelas sebaceas ⁷²), non optimo successu. Hora 8 adest dominus Kerkhof, professor syntaxis Helmondæ cum studioso Scheepers. Dimittet mihi mutuum epistolam Stevens (de qua 1 apr.); sumunt caffetum. Jubeo nolam ad portam mediam domus resarciri. Sermones cum tante Net sorore de syndonibus seminarii etc. Hodie absolvitur pavementum sacelli; incipit restituere pavementum scholae. Post prandium ego in civitatem. Obvias habui Keekematant Piggen et uxorem van Tulder; cum illis redeo in civitatem. Vidi dominum Gast (de levandis pecuniis apud ipsum et W. Heeren etc.); vidi dominam Franc. van Gemert (ubi acquisivi dono religioso rood zijde-teekengaaren 3 streentjens, item sericum pro indice missalis de quo 27 martii); viduam van Geemert (ubi thé cum ante dictis); visitavi dominum van Hooff febricitantem et Staassens. Redux jam accendimus candelam hodie bene confectam.

5 apr., dominica in albis. Mane missa iterum ad altare solitum in sacello. Ancilla soror Aldegondis in civitatem; nos (soror et ego) ad missam solemnem in parochiam et ad prandium apud pastorem. Hodie fertur exercitus Gallorum regredi ex Borussia orientali versus Vesaliam; sed an certum ⁷³) ?

6 apr., fer. 2. Ad prandium vicarius dominus Reabel tantum. Appendi iterum cortinam ⁷⁴) ad fenestram in sacello ad laevam

seu cornu evangelii altaris. Dominus Rarickx valedicit ingressurus abbatiam Bernensem ⁷⁵).

7 apr., fer. 3. Hodie festum annunciationis ⁷⁶). Mane post missam cum sorore Antoniola in Helvoirt auriga famulo Joanne cum carruca coloni. In Helvoirt vidi sorores van Dongen ante et post meridiem. Missam solemnem audiui; prandium apud pastorem cum sorore et neptibus Joanna et Albertina. Post prandium audivimus laudes et processionem; post laudes adest apud pastorem secretarius de Moergestel. Discedo hora 4½ deducente pastore fere usque molendinum Vugtense; in via multi sermones de perjuriis, de reformatione morum per pastores etc. Discessit et soror cum neptibus eodem quo ego tempore in Tilburg. Nunciat frater Adrianus per litteras molendinum Veldhovianum ⁷⁷) elocatum esse 700 florenis; nunciat et nepotis ⁷⁸) infirmitatem (rood-vonk) Joannis Brouwers.

8 apr., fer. 4. Ad prandium hic domini pastor sanctae Catharinae Sylvaeducensis Staessens et Gast, pridem pastor in Orthen. Multi sermones: de van Hooff infirmo, de Constantinopoli obsessa ab Anglis ⁷⁹), de pecuniis adhuc levandis pro aedificio etc. etc. Hodie altare levatur et restituitur in locum, refecto et elevato pavimento. Scribo testimonium Rarickx.

9 apr., fer. 5. Summo mane dicto sacro in civitatem. Vidi van Zeelst: de conducendis fabris lignariis, de vasculis lapideis aquae benedictae; discedit van Zeelst Dordracum. Vidi uxorem Neerhoff (non contribuet in aedificium); vidi rectorem Volders (rogat tractatum de sphaera); vidi dominum Heeren (confessio sacramentalis, casus de moniali sollicitante etc.); vidi dominum Suys ⁸⁰) (casus de impotentia, de prole nata); vidi dominum Gast (de pecuniis levandis apud Reabel); vidi Reabel et familiam (suppeditabit 200 florenos ad aedificia); vidi viduam Teunissen et filias (suppeditare perget laberdaan ⁸¹); visitavi aegrum van Hoof (sed melius habentem); accepi apud Const. van Oorschot litteras pro domino Moser. Redux reperi pastorem de Helvoirt Bex, qui hic prandet mecum solo; multi et prolixi sermones. Reduco eum usque in viam stratam. Hodie plantantur ulmi (quas a propagatore vocamus Grancis ⁸²) in aggere exteriori inter tilias ⁸³), item in peninsula inter salices.

10 apr., fer. 6. Vadunt mane piscatum operarii Nol, Willem, Lammert, sed me invito propter urgentiam operum in horto. Vix etiam aliquid ceperunt.

11 apr., sabbato. Litterae a sorore per medicum Robert et fili-

am. Nunciantur turbae propter catechismum Gallicum in antiqua Belgica, depositio et exilium domini Smits pastoris in Wiekevorst ⁸⁴), angustiae nosocomiorum quae et ipsa patiuntur a gubernio, cum debeat tantum manere mater et duae sorores. Vesperi adsunt alumni fere omnes, exceptis aegris; litterae a dominis Zwaans et Verstegen; nuncium a domino Smits adventurum cras. Litterae a Mieke van de Ven sutrice ad obtinendum regressum in seminarium.

12 apr., dominica secunda post pascha. Post vespervas locutus Mieke viduae Roscam de habitatione Mariae van de Ven apud ipsam, item de assecurando legato ejus et mariti seminario; primum rejecit, alterum relinquit determinationi meae. Hora 5a adest pastor in parochia Gestel; sermo de molitoribus, pistoribus, de periculis Gallorum, ratione ecclesiae aedificandae, de rebus Brabanticis etc. Hora 6a adest Smitsius; aliqua nova Bredana et aliunde. Sub precibus hora 7a adsunt nepos Brouwers et Priems ⁸⁵) in via ad Helmondam; hic coena et cubitus.

13 apr., fer. 2. Mane crastinum. Ego missam hora 5a; post eam discedunt studiosi Brouwers et Priems. Vesperi adest Moser; aliqua nova. Hora 6a adest frater consultissimus Sassen ⁸⁶), qui cum ipso declarat eum studiis theologicis valedicturum, sed desiderare ut post aliquod tempus, si mens mutetur, redire possit; remisi ad sententiam Reverendissimi.

14 apr., fer. 3. Mane adsunt decani Waspik, Sylvaeducis et Amelroode ⁸⁷); cum illis Moser et Smits in Schijndel. Vesperi omnes reduces; decanus Waspik dono suo adfert 500 florenos seminario; aliqua nuncia.

15 apr., fer. 4. Mane post missam ego in Boxtel, ubi vidi A. Mieke van de Ven (de capitali non fundendo seminario aedificando item a fratre ejus). Vidi decanum et sacellanum; item dominam Tiebosch et neptem dominam l'Heureux; item cognatum Deppen (ubi de solutione, de soliis ⁸⁸) etc.). Vidi ibi et pastorem Hilvarenbecanum ⁸⁹); item praetorem. Cum hoc in rheda discedo in Schijndel, ubi cum Reverendissimo de memoriali Gallice transferendo etc.; de Sassen etc. Ad prandium ibidem cum praetore Hilvarenbecano et pastore ibidem, cum domino Gast, pastore Sint Michiels-Gestel, Liemdt, domino Spriessen vicario in Balcum ⁹⁰), cum pastore Hesewijk ⁹¹), vicario Schijndel van den Heuvel ⁹²), medico Boxtel van de Voort ⁹³), pastore in Dungen, in Breugel ⁹⁴), in Gemonde, praeposito de Eerde ⁹⁵), vicariis Schijndel Vissers ⁹⁶), Boxtel van den Heuvel, Rhode van

Handel⁹⁷), Vechel Sprangers⁹⁸), cum rectore monialium Rhode⁹⁹), cum Const. van Oirschot et uxore, cum domina l'Heureux, Anne Mieke van de Ven et Mieke van Alphen¹⁰⁰), demum cum de Leyer et domino van Cuyk rectore Kerkstraat Sylvaeduci; omnes personae 27. Discedo cum rheda domini Gast et van Cuyk. Ad 7am redux; de testimonialibus Rovers¹⁰¹).

16 apr., fer. 5. Mane Sassen de discessu suo, sed ad tempus propter infirmitatem; declaravi tamen nomine Reverendissimi debere eum more theologico vivere, vestiri etc.; alias habendus tamquam renunciasset. Hora 6½ pastor Hilvarenbecanus adest, qui hic celebrat, dein jentat; discedit in civitatem. Hora 10 Tassé, praetor Hilvarenbecanus, adest, qui sacellum, scholam, hortum etc. spectat et cum suo pastore, ex civitate reduce, pransum it ad pastorem Gestel sancti Michaelis, ubi et Moser. Hic prandet mater domini Vervoort. Post meridiem adest dominus Borman¹⁰²), subdiaconus Leodiensis, cum domino Luikx¹⁰³); hic thé sumunt et ipse sarcinas componit. Hodie frigus. Spoorenberg et Kuppens prandent in Schijndel; vesperi reduces reportant continuationem memorialis ad regem contra nominationem regiam. Vesperi instituimus sortitionem eorum, qui pecunias suppeditarunt aedificando sacello; sortes traxit Smitsius, nomina Moser, ego conscripsi.

17 apr., fer. 6. Mane post missam nix, ut vereor, nociva. Ad coenam, sed jam inchoatam, frater Smits, qui ipse in civitatem ivit cum coloni carruca accepturus pecuniam a Reverendissimo; ejus frater Henricus¹⁰⁴) cubat apud fabrum. Hac nocte incendium in civitate in braxatoria Herm. Heeren in foro, juxta excubias¹⁰⁵) majores; flamma ingens! Damnum censetur ad 20.000 florenos. Ad prandium hic pastor Berchem Dams et vicepastor Osch van Alphen; multi hilares sermones; post mensam serii inter van Alphen et me.

18 apr., sabbato. Post missam summo mane in civitatem. Vidi viduam van Goch (de candelis sebaceis conficiendis etc.); Const. van Oorschot (accepi melanges¹⁰⁶); dominum van Hooff et Staessens (van Hoof convaluit); Mieke van de Ven in domo domini van Cuyk (non huc venit; suasi ut maneat apud fratrem); vidi familiam de Wijs (reliqui **schaevergoeding** sororis Evae, ut recipiat censum lapsum); vidi Kilian receptorem¹⁰⁷) (solvi **personale** onus); vidi apud familiam Ruijsch in 't Gulden Harnas causicum Boret¹⁰⁸) (de bursa obtinenda domino Rovers). Ad prandium redux, ubi reperio novam continuationem memorialis contra nominationem regiam. Post meridiem redit Henr. Smits

ex civitate; hic tantum thé; statim discedit Endhoviam. Dum vesperi in confessionali eram, adest van Zeelst, quem non vidi, sed relinquit hic chartam de sumptu novae apothecae lignorum (branthuijs); sunt sumptus aestimati in lapidibus f. 1300, in lignis 900 florenis.

19 apr., ¹⁰⁹), dominica. Missa solemnis et concio: **plorabitis et flebitis vos** etc. Post meridiem adest Reabel vicepastor; hic thé cum scypho vini; nil novi. Primo adstiterunt hodie acolythi, sed sine candelabris. Proposui ad mensam confectionem sedium, sed rejicitur; unde non fiet, ne iterum ut de arboribus malis et aliis cum damno confundar. Hoc triduo aura inclementissima: nix, grando, gelu, glacies, frigus intensum frugibus, ut verendum, maxime perniciosum.

20 apr., fer. 2. Post prandium Moser in civitatem, sed nil novi retulit. Interim hic Reverendissimus cum domino van den Heuvel vicario in Schijndel. Reverendissimus adfert finem memorialis regi offerendi contra nominationem seu electionem regiam, stabilitam per decretum 26 februarii (vide 10 martii), quo jubentur Vicarii noster et Bredanus ad vacantem aliquem pastoratum vel capellaniam, cui competentia solvitur ex bonis ecclesiasticis corporum suppressorum, tres nominare, ex quibus unum intitulandum rex eliget. Hic sumit Reverendissimus the, scyphum vini et pipam tabaci. Hodie adfuit dominus Borreman ad prandium; supellectilem demovit; solvit seminario, jam subdiaconus ordinatus, habitaturus in Hasselt, forte in seminario Leodiensi forte erigendo.

21 apr., fer. 3. Toto antemeridiano spacio laboro traducendo memoriale in Gallicum sermonem; compulsanda sunt omnia memorialia Reverendissimi, causidici Oomen etc. etc.; magna opera finio ante meridiem. Interim Moser et Smits in Boxel ad distributionem sacrorum oleorum. Ego illico post prandium eo sequor. Tradidi memoriale meo more translatum capellano Schijndel domino Vissers. Vidi et dominam Tybosch et Mieke van de Ven. Hora 6a redux, ubi van Dijk, avunculum Smitsii, cum duobus. Smitsius et Moser reduces ante coenam; discedunt van Dijk cum suis. Mane descripseram sortitionem suppeditantium capitula ad aedificandum sacellum in folio volanti.

22 apr., fer. 4. Post meridiem adest rector Volders, ut tractatum geographiae obtineat; suppeditat Smitsius. Adest et van Zeelst; sermones miscemus cum thé.

24 apr., fer. 6. Hora 9½ ego in Haaren, ubi prandium apud

pastorem. Post vidi familiam Witlox, ubi post consolationem de morte matris familias (piissima matrona R.I.P.) et visitationem Aldegondis ¹¹⁰), filiae infirmae, sermo de cerevisia nondum mit-tenda et postea solvenda. Inde in Oisterwijk, ubi apud van Grins-ven fabrum lignarium de porta (seu hekken) ferrea, quem ta-men non vidi. Vidi et pastorem et vicarium, ubi causidicus cogna-tus Baesten. Inde in Tilburg, ubi omnes sanos reperi, excepto fra-tre Adriano paralytico. Solvi reditum ad 1 septembris Corthout. Adfui Peeters, sed non erat domi. Corthout dedit reditum semi-nario.

25 apr., sabbato; sancti Marci evangelistae. Summo mane in Moergestel cum sorore Antoniola pedite. Audivimus missam solemnem et litanias in ecclesia. Missam celebravi apud moniales; hic multi sermones ut et apud pastorem. Deambulatio ad castrum et molendinum aquaticum. Prandium apud pastorem. Hora 3a redimus per carrucam cum Keekematant Piggen et nepte Gonda Pessers, brevi desponsanda. Hora 6a reduces; coena domi sororis.

26 apr., dominica. Ad prandium apud sororem frater medi-cus cum uxore, frater Adrianus cum uxore et soror Eva; sermones multi et suaves. Redit post prandium medicus in Waalwijk; dono dedit mihi pixidem tabaci, ipse sumere cessans. Missam hodie celebravi in ecclesia hora 7½.

27 apr., fer. 2. Mane sine missa cum fratre Adriano ejusque carruca in Rijs-hoff, ubi omnia vidimus, monstrante reverendo domino l'Hotellier ¹¹¹) dioecesis Ambianensis presbytero refugo dicti ruris possessore, qui et comitatus est me (revertente fratre in Tilburg) usque fere ad Haansche Hoef ¹¹²), ubi sumpsi een zoopje. Inde per aestum extraordinarium ad moniales ¹¹³), quas omnes laetus laetas et incolumes reperi; sermones multi, pii, jucundi; sumpsi thé. Prandium apud pastorem ¹¹⁴) cum praeposito Oosterhoutano ¹¹⁵) monialium et cum domino Gillessen notario Antverpiensi ejusque filio. Post prandium iterum ad moniales, ubi caffè; dedi veniam puellis pensionariis postulante aliqua, quae erat de secta protestantium et ibi habitabat. Inde in Ketsheuveel per aestum intolerabilem. Vidi ibi pastorem Huigens ¹¹⁶) et vicarium Mikkers ¹¹⁷); sumpto thé hic comitatus est usque prope Waalwijk. Reperi fratrem medicum et familiam bene valentem, sed socrum prae scrupulis fere insanientem, seu potius ex insania scrupulis indulgentem. Hodie levatus est lapis ante chorum sac-celli, qui ex inundatione subsiderat; utinam non ex deficiente fornice ¹¹⁸), quae infra est! Rediit ad seminarium dominus Zijl-

mans, hactenus infirmus ¹¹⁹).

28 apr., fer. 3. Missa in ecclesia hora 7a. Post vidi multos, sed sine momento. Prandium apud fratrem cum vicario Pessers ¹²⁰) et reverendo domino Sprangers; sermo cum domino Pessers de casibus juramenti etc. Hora 4a cum fratre in Drunen. Vidi pastorem ¹²¹) et vicarium Dommeliers ¹²²); sermones, sed sine fructu. Hodie installatur novus praedicator in Waalwijk ¹²³) cum magno apparatu, sed et cum aliqua turba ex parte infantium catholicorum.

29 apr., fer. 4. Mane audita missa adest soror Antoniola. Ego missam apud dominam viduam Crielars; ibi caffè. Vidimus multos, sed sine momento. Prandium inter nos apud fratrem medicum. Redimus hora 4½ in Loon op Zand; vidi pastorem ¹²⁴). Vidi in Stokhasselt ¹²⁵) infirmum Henssen et uxorem, sororem Evam et familiam, fratrem Adrianum et familiam; monui de saltatrice filia Joanna, sed aegre suscipit. Hodie resumpta aedificatio latrinae juxta novum aedificium.

30 apr., fer. 5. Mane sine missa in 't Goorken; audivi solemnem cum distributione primae communionis infantium 104. Post solvi reditum Witlox. Vidi materteram Lombaars et filios et filias et nepotes, quorum Mathias Zwagemakers primam communionem celebravit. Vidi et pastorem Franken ¹²⁶) et assistentem Grunderbeek ¹²⁷); tradit hic mihi scriptum contra catechismum Gallicum. Prandium inter nos apud sororem; frater Adrianus infirmus gravius. Post meridiem apud van Tulder, inde cum rheda in Vugt-sche Hoeven. Cum rheda van Osch ex civitate prima vice viam feci per totum aggerem, recens constructum in Krijtenheij ¹²⁸), sed hactenus non plantatum. Hora 6 redux in seminario. Hodie Moser in Schijndel ad examen confessoriorum; redux hora 7a.

2 maji, sabbato. Ad prandium adest van Zeelst; post meridiem nobiscum sumit thé. Rogo ipsum, ut ipse roget Reverendissimum de aedificando deposito lignorum (brandhuis). Advehuntur gradus aedificii, item columnae etc. pro arcu seu abside scelli.

3 maji, dominica. Ego ad assistentiam in Vugt sancti Lamberti, rogante heri pastore infirmo; ibi catechismus puerorum, sacrum solemne, concio ex Jac. 1, v. 26; sudor enormis; lapsus herniae. Ad prandium redux. Hora 5 Smitsius in Rhode.

4 maji, fer. 2 in rogationibus. Mane sacrum communitatis (licet crastinum sit) hora 6½. Eriguntur columnae absidis. Ego

ivi cum hortulano Joanne visum quercus emptas ab Heeren. Ad prandium domini van Hooff et Reabel; rogo van Hooff ut in seminario deponi curet librum congregationis Sylvaeducensis philosophorum Lovaniensium ¹²⁹). Post prandium proponit van Hooff casum sollicitati pastoratus. Locantur postes portarum latrinae. Ischiatica vexor.

5 maji, fer. 3 rogationum. Mane ego sine missa ob ischiaticam. Inexpectatus adest Smitsius hora 5½ matutina. Moser in Schijndel ad examen confessoriorum; vesperi redux. Rogat pastor Gestel aspergies, quas misimus. Ordinatio domini Spoorenberg in presbyteratum.

6 maji, vigilia ascensionis. Sine missa celebrata ob ischiaticam et impeditum sacellum a fabris adhuc erigentibus absidem. Epistola a Reverendissimo invitat nos in fer. 6 8a hujus in Schijndel ob negotium praesentationis regiae; rogat aspergies; misimus. Hora 9a adest dominus Boelens, vicarius in Goirle ¹³⁰). Jubeo amoveri contignationes ¹³¹) ex sacello et differri erectionem columnarum ad absidem.

7 maji, fer. 5. Ascensio Domini. Solemne sacrum sine concione. Moser assistit in Vugt; inde in civitatem: refert rediturum (ex parentum opinione) Sassium; vesperi redux. Hora 4a adest dominus van Coll, vicarius in Oosterwijk. Adest et Geertoom van den Wildenberg ex Endhoven ¹³²); post soror ejus tante Mie et vidua van den Hurck; omnes ad missam primam crastinam. Hic coenat et cubat dominus van Coll.

8 maji, fer. 6. Primitiae domini Spoorenberg, ad quas turba ingens et honesta. Hic ad prandium pater ejus, Geertoom et pastores de Nuland ¹³³), Rosmaalen ¹³⁴), Orthen ¹³⁵), Best et Woensel ¹³⁶); item vicarii Oosterwijk et sanctae Catharinae civitatis van Hooff, cum reverendo domino Hartman, professore Endhovia ¹³⁷). Sed nos (Moser et ego) in Schijndel, ubi de negotio praesentationis regiae cum Reverendissimo nostro et Bredano, Roels pastore Terheyden ¹³⁸), plebano civitatis et pastore Gestel. Concluditur Reverendissimum mecum iturum Hagam cum supplica (juxta rescriptum dominorum Verhoysen ¹³⁹) et Flaman ¹⁴⁰) ad regem. Cum iisdem ibidem prandium. Hora 6a redux ego pedes, Moser hora 7a cum rheda plebani. Hic reperi adhuc dominum van Hooff, qui discedit cum plebano. Postea concludimus scribendum adhuc Reverendissimo ut assumat, loco mei vel mecum, van Hooff comitem et interpretem Gallicum Hagam. Scribo adhuc multa jam vespera litteras, cras summo mane mit-

tendas per nostrum sartorem.

9 maji, sabbato. Summo mane misi litteras ad Reverendissimum per sartorem. Lator redux est ante 9am cum responso: proponendum domino van Hooff, ut comitetur; illico ego in civitatem, eundo et redeundo per pluviam et tempestatem. Prandium apud Staassens pastorem sanctae Catharinae. Desiderat van Hooff comitari; conducimus rhedam; apparanda jubeo. Vidi familiam Veldriel (de miserabili filio perduto). Vidi et van Munster; donat tabacum, sermo de ejus filio infirmo etc. Vidi et viduam van Goch, uxorem Const. van Oorschot etc. Hora 3a redux.

10 maji, dominica ¹⁴¹). Hora 9½ cum rheda Reverendissimi ipsoque in civitatem; jentaculum apud Staassens. Cum rheda Verstijnen Reverendissimus, dominus van Hooff et ego in Vlijmen (circuitu a rheda facto per portam Vugt, nos pedites per pontem raptum sancti Joannis portae), in Harsteeg (emit panem auriga), in Herpen ¹⁴²), in Heusden (haustus vini apud pastorem ¹⁴³); sermones Reverendissimi cum eo de ecclesia Herpen etc.; vidimus in transitu dominum Oliviers) Aalburg, Wijk, Veen, Andel seu Eel (in diversorio de Rib apud Koolhaas satis humaniter excepti; haustus vini, caro solutus), Giessen, Rijswijk, Worcum ¹⁴⁴) (miserabile oppidum), Sleeuwijk, trajecto Mosa juxta Gorcum in Hertogsveld, in Papendrecht (ubi coena et cubitus in diversorio); in via et ubique multi et jucundi sermones.

11 maji, fer. 2. Summo mane prosequimur iter in... trajecto Lecca in Krimpen, ..., ... trajecto Isula in..., inde juxta muros ad septemtrionem Rotterdam (in de Romijn commoratio, jentaculum inter magnam turbam rusticorum ad forum confluentium); inde per Delfas Hagam, quo appulimus hora 11½. Ego statim ad fratrem Albertum. Prandium in diversorio de Ziende Wereld apud Vissers. Post meridiem cum Reverendissimo et fratre Alberto vidimus secretarium ministri justitiae Verhoijsen (multi sermones de edicto regio circa nominationem pastoratum; improbat resolutum, non alienus ab offerendo memoriali ut jacet; tamen suadet mitigationem. Sermones de rege ejusque ministris protestantibus, de van Hooff ministro etc. etc. Hic thé sumimus). Dominus van Hooff interim ad patrum synonymum ministrum, ubi ut post narrat multi sermones de sua promotione; conventus francorum muratorum etc. Nos in reditu apud dominum van Rijn et van Haaren ¹⁴⁵). Hora 5 quaerimus dominum Flamand, presbyterum Gallum magnae auctoritatis apud regem, sed non invenimus. Vesperi hora 8½ nos ipse convenit in diversorio; multi sermones de edicto

regio, de potestate ecclesiae, de conscientia ordinariorum, de disciplina ecclesiae nostrae et Gallicanae, de concilio Tridentino hic promulgato etc. Suadet mitigandum memoriale et supplicam breviamdam; ipse spondet se confecturum unam fortem, alteram mitionem. Discedit hora 9½; nos coenamur in diversorio. Cubitus serus, sed praevis aliqui sermones cum mercatoribus ibidem divertentibus. Hodie incipit collocari gradus in novo aedificio juxta portam sacelli.

12 maji, fer. 3. Hora 10 ego cum Reverendissimo ad ministrum Mollerum ¹⁴⁶), sed redituri hora 1a. Dein nos cum domino van Hooff ad ministrum van Hooff; bene recepti; sermones generales de edicto regio, quod non probat; suggerit offerendum memoriale et supplicam. Inde ivimus ad presbyteros Gallos Lambrandie ¹⁴⁷) et Bertrand ¹⁴⁸), capellanos regios. Cum illis sermones multi seu citi, sed breves de rebus nostris, de onere edicti regii; non consentiunt nobis; acquiescendum judicant; iterum de concilio Tridentino hic promulgato etc. Humaniter dimissi ad Mollerum revertimur Reverendissimus et ego. Ibi cum ministro multi sermones de eodem edicto; non consentit plane rationibus nostris; contendit cum gleba ¹⁴⁹) transire jus patronatus ad regem etc.; tandem non refragatur, modo probetur esse juris ecclesiastici patronatum, eoque extincto jus liberum ad ordinarium reverti. Van Hooff prandet apud patruum ministrum; nos apud fratrem cum patribus commensalibus Bitter ¹⁵⁰), van Gils et Mennink ¹⁵¹), dein patre Jacobs ¹⁵²), domino van Berkel et uxore etc.; sermones jucundi et magnifici ut divitum. Post meridiem vidimus iterum dominum Verhoijsen; sermones similes ut heri. Ego postea cum fratre Alberto vidi viduam Schravemade. Coena in diversorio cum mercatoribus etc.; sermones de republica, de proelio habito et eventu, de discessu futuro regis et reginae etc.

13 maji, fer. 4. Sancti Servatii. Missam ego celebravi, audivi, ministravi in sacello Gallico apud fratrem Albertum; Reverendissimus in parochia de Molstraat apud decanum Versluijs ¹⁵³), jentaculum grande. Discedimus hora 11½ cum scapha in Delft, inde similiter (obviis mercatore Smits et uxore) in Rotterdam (vidimus patrem van Hees ¹⁵⁴), sacellanum Kervel ¹⁵⁵) apud decanum Vredeveld ¹⁵⁶) et dominam viduam Kuipers, materteram domini van Hooff), inde cum rheda in Delfshaven; ubi coenula in diversorio. Navi Leijdensi discedimus hora 10½ sed, vento et aestu adverso, vix pervenimus ad pagum Aalbrasserdam, ubi haeret navis per horas tres circiter. Nos ex navi tendimus in diversorium juxta

aurigam Mack, ubi jentaculum cum caffè et lagenam vini. Contrario iterum vento sed secundo aestu pervenimus e regione Dordraci. Ubi post moram unius horae navi excedimus in diversorium Belle Vue; apud pandocheum ¹⁵⁷) Boudier catholicum hilariter et comiter excipimur; lagenam vini bibimus (vidimus Petrum van Acht), sed coenaturis lautius indicitur discessus, converso vento. Discedimus iter agentes, velocius impellente vento australi, sed sub continua et abundante pluvia.

15 maji, fer. 6. Post duas noctes in navi actas mane hora 7½ in portum Buscoducensem pervenimus. Illico ad plebanum et decanum, ubi jentaculum cum caffè. Inde ipse cum Reverendissimo et mecum ad novum proto-praetorem (land-drost) de la Court ¹⁵⁸), gratulationis ergo. Hic humaniter excipimur. Multi sermones etiam cum Reverendissimo domino Borret, Vicario episcopi Leodiensis in tractu Ravestein et Meegen. Dein et gratulatio dominae la Court etc. Inde ego apud Veldriel, Const. van Oirschot, Staessens (epistola scribo ad sororem), apud pastorem Gast, apud Lautermans. Prandium apud decanum plebanum Hogaers. Discedimus hora 4½ per continuam pluviam. Domi omnia recte; laetissimus lares pristinos reperi.

17 maji, dominica pentecostes. Mane hora 5a sub missa mea adest Franciscus, famulus decani Sylvaeducensis, cum litteris hesternis Reverendissimi Bredani: regem hodie Bredae fore ibique opportunitatem ut contra decretum 26 februarii operemur; rogat decanus illico deferri epistolam ad Reverendissimum nostrum; id quod praesto cum carruca villici et nostro famulo. Hora 9½ decidit Reverendissimus me iturum Bredam. Cum rheda ipsius hora 12 in Boxtel (ubi refeci in Brukelon ¹⁵⁹); hora 1½ in Oisterwijk (ubi apud pastorem levis refectio); inde hora 2½ in Tilburg apud sororem Antoniolam refectio; inde cum rheda (fliette) de Kanter ¹⁶⁰) Bredam; refectioes in Hulden et Dorst; in Haansberg ¹⁶¹) obvium habui causidicum nepotem Baesten. Vidi et obiter causidicum van der Horst ¹⁶²). Hora 6½ Bredae apud Reverendissimum. Inaudio transiisse regem per Moerdijk. Sermones de negotio; sentit mitissime ac brevissime supplicandum. Visitavimus causidicum Oomen (absens erat), braxatorem Smits et neouxorem ¹⁶³) (scyphus vini, sermones); coena apud Reverendissimum; sermones multi. Ibi vidi amplissimum dominum Rienslag, abbatem Waarschoot Gandavi ¹⁶⁴); salutem defert et nuncia a domino Goijers ¹⁶⁵), eundum iterum Bruxellas ad recipiendos libros.

18 maji, fer. 2 pentecostes. Mane 4½ ex domo Reverendissimi (solus vigil) in Ipelaar, ubi excitari jussi praesidem Oomen. Hic missa celebrata, audita duae. Inde post jentaculum cum Oomen in civitatem. Vidimus dominam van Mierdt (quae absens), Reverendissimum (sermones iidem et conclusio eadem de offerenda supplica brevi mansueta etc.; valedico); vidimus dominum praetorem Havermans¹⁶⁶) (multi, graves, politici sermones! ostenditur domus seu palatium!); consulem van den Burgt (invitatio sed excusatio a prandio; sermones cum ipso et uxore); dominam Kaatje Havermans (sed absens); causidicum Oomen (sermones). Revertimur hora 11 ad seminarium; rheda etiam. Scripsi epistolam ad dominum Goyers Bruxellas deferendam per amplissimum abbatem Rienslag. Hic prandium cum praeside Oomen et professore Bink¹⁶⁷); multi et suaves sermones. Hora 3 deducit me Oomen fere in Dorst; inde cum eadem rheda in Tilburg (mora et refectio, ut ante, in Dorst et Hulten). Vesperi hora 6½ in Tilburg apud sororem Antoniolam; coena apud fratrem Adrianum; sermones. Conficio allocutionem pro ipso ad reginam, quae hodie nunciatur cras transitura.

19 maji, fer. 3. Non advenit regina princeps. Missa in ecclesia 6½. Vidi familiam van Tulder, Baesten, van Spaandonk, de Laure. Prandium apud sororem; conscripsi exemplar supplicae regi offerendae super decreto 26 februarii¹⁶⁸). Vidi utramque viduam Verbunt, sororem Evam; hic thé et sermones praecipue de Joanne studioso ejusque futura status electione¹⁶⁹). Consultatio ex parte X ignotae et neptis Elizabeth Baesten¹⁷⁰); casus consientiae; gravis turba propter cerevisiam Diesthemensem, fraudulententer invectam.

20 maji, fer. 4 quatuor temporum. Mane hora 4a cum caruca et filio duodeni Donders in Schijndel. Sermones cum Reverendissimo de supplica offerenda; non magnopere placet sententia Bredani de mansueta et brevi; reddit mihi exemplar memoriae seu supplicae. Sermones de applicanda pecunia in usum pastorum egentium; de **brandhuis** quod construendum jam jubet lapideum. Pecuniam dat pro seminario f. 904 florenos. Hic prandium; sermones jocosos. Redux prope seminarium obvium habui van Zeelst cum Ant. Manders murario; moneo van Zeelst de construendo brandhuis. Redux hora 3½; hic the. Statim adest dominus van Handel, vicarius in Rhode; sermo de ecclesia Rhodensi erigenda. Laetus domi. Aqua ad schalam 12 pollices seu ad 1 pedem infra 0¹⁷¹); via publica trans pontem incipit inun-

dari, sed permeari sicco pede potest; inundatur tota peninsula ad quercus usque, item sylva ibi trans pontem, sed non via largior seu agger.

21 maji, fer. 5. Ad prandium dominus van Veldriel, pastor in Empel ¹⁷²); sermones de restauranda ejus ecclesia et de pecunia levanda dioecesi seu Reverendissimo alii sermones. Post prandium ad scyphum vini et caffè vicarius noster Reabel; sermones multi. Ad preces vespertinas hic adest dominus van Dijk ex seminario Ipelaar diaconus ¹⁷³), tendens Graviam ad ordinationem presbyteratus; hic coena et deambulatio.

22 maji, fer. 6 quatuor temporum. Summo mane post missam ego in civitatem. Vidi pastorem Gast (de pecunia ipsi mit-tenda, de pecunia adhuc sistente etc.); vidi van Zeelst (de sump-tibus adhuc praestandis ad aedificia, de conficiendo suo computu, de arboribus Tibosch seu populis italicis adhibendis ad tectum latrinae, de tegulis ibidem, de molendino suo hic locando prope seminario); vidi argentarium Rijke (de conficiendis candelabris, de thuribulo conficiendo etc.); vidi decanum (de itinere Bredano, de branthuis conficiendo, de aggere et fulcimento ¹⁷⁴) aedificii juxta cubiculum meum, nuncium de infirmitate episcopi Rure-mundano, non futuras ordinationes cras); vidi fratres domini Moors (monui de non futura ordinatione, sed tamen discedebant Graviam cum carruca); vidi viduam Teunissen (infirmam ex gangrena, mors sequetur, solamina, sermones etc.); apud J. Rijke-vorssel juniorem (absens erat); vidi pastorem Hilvarenbecanum (monui de non futura ordinatione domini Vervoort); vidi pasto-rem Vugt sancti Petri (sermones). Prandium apud pastorem sanc-ti Jacobi, dominum Molemakers agter den Boeren Mouw (sermo-nes multi inter alia de rebaptizandis protestantibus et scribendo ad Vicarium); vidi Sassen juniorem ¹⁷⁵) infirmum, item seniorem (de reditu filii); ibi vidi dominam van Baarle ex Udenhout. Post meridiem the apud molitorem Coppens ¹⁷⁶) cum argentario Rijk-en, domino Suys et Francisca van Gemert. Inde domum, comi-tante ad sanctae Isabellae domino Suys. In Vugt vidi pastorem sancti Lamberti Nobele infirmum (de mittendo assistente); vidi Schellekens et familiam; in via Ruys et X miles (sic). Vesperi ad-sunt iterum dominus van Dijk et Heijnen ex Graave redeuntes; deambulatio; sermones. Hodie accipio litteras a cognato nepote J. Brouwers, quibus nunciat se saecularem statum assumpturum.

23 maji, sabbato quatuor temporum. Jubeo erui 6 populos ad asseres tecti latinarum; fui apud Meerakker pro serrandis illis

(sed absens erat). Convenit me Meeracker hora 4a; coeperunt eruere populos scilicet utrimque tres priores inter quercus in agere molendini juxta aedificium.

24 maji, dominica sanctae Trinitatis. Missa solemnis et concio. Scribo ad sororem de electione status Joannis C. Brouwers, mittens ejus epistolam utique non gratam.

25 maji, fer. 2. Ad prandium adest dominus Storimans, pastor in Dungen; sermones multi, suaves, aedificantes.

26 maji, fer. 3. Mane Moser et Smits in civitatem. Ad prandium medicus Verhagen¹⁷⁷) mecum solo; sermones. Vesperi nil novi ex civitate nisi rumores (sed falsi spero) de infirmitate graviore episcopi.

27 maji, fer. 4. Hodie et heri suspenduntur et ordinantur fenestrae inferiores in schola etc. novi aedificii. Mane in missa hora 7 uxor Corthout Tilburgensis et filia medici Robert; hic sumunt jentaculum cum caffè. Litterae a sorore. Post meridiem adest van Zeelst, qui restaurationem ecclesiae parochialis jam inchoavit; sermo cum ipso de materialibus ad branthis.

28 maji, fer. 5, festum Corporis Christi. Ad prandium Joh. Moser. Post vespertas adest domina du Tour cum duabus domicellis; vidit sacellum, scholam etc.; hic thé. Adsunt et pastor Gestel et vicarius Reabel; sed ipsos vix vidi nisi in exitu.

30 maji, sabbato. Epistolae a sororibus Heva et Antoniola de statu Joannis Brouwers.

31 maji, dominica. Mane post missam in Schijndel. Sermo cum Reverendissimo de figendo ordine diurno in dominicis et festis; de aedificiis, aggere construendo, eximenda culina ab incursu¹⁷⁸), de adhibendis cubiculis ancillarum in caveam, de locandis ancillis supra culinam, de branthis; item de adventu Reverendissimi Bredani et supplica offerenda contra nominationem regiam etc. Prandium apud Reverendissimum cum nepote ejus affini de Leijer. In reditu vidi ecclesiam Gestel, ubi novae et multo altiores locantur fenestrae et aliae fiunt restaurationes.

1 junii, fer. 2. Mane sub lectione domini Moser adest Reverendissimus, qui cum Moser tendit ad congregationem in civitate; consensit Reverendissimus in mutationem apud culinam peragendam etc. Hic ad prandium pater Nabe Trajectinus¹⁷⁹); post prandium vicarius Reabel cum domino Mulders vicario in Deursen¹⁸⁰). Vesperi Moser redux narrat non advenisse, sed vesperi

venturum Reverendissimum Bredanum in civitatem; mortem viduae Goijers etc.

2 junii, fer. 3. Litterae a decano Sylvaeducensi, nos invitantes ad prandium cum Reverendissimis; ivimus Smits et ego. Visitavi ante prandium familiam Goijers et consolatus sum de morte matris, piissimae matronae heri defunctae R.I.P. Prandium apud decanum cum utroque Reverendissimo, cum pastoribus sanctae Catharinae et Lieshout ¹⁸¹⁾ et vicariis van Hooff, Heeren, Suys. Ante prandium sermo de supplica offerenda regi contra nominationem regiam; videtur nimis longa, licet brevissima sit; nil tamen hactenus mutatum; non multa efficere datur. Ad prandium sermones hilares, tantum non scurriles. Post prandium hora 5 discedunt Reverendissimi in Berchem; inde cras Graviam, Neomagum, inde in Haaren ¹⁸²⁾ ad commissarium episcopi Leodiensis. Nos ad viduam Teunissen, misere cancro ad ubera laborantem; consolati discessimus.

3 junii, fer. 4. Hora 9 ego in Boxtel. Solvi viduae Kemp's caerevisiae veterandae dolia 56. Prandium apud decanum; sermones multi. Fuit hic ad prandium dominus Reabel, vicarius nostrae parochiae, qui pro pastore Dungen infirmo petit assistentem in dies dominicos et festos, qui praedicet et catechizet; conclusum: ego ibo. Vid Annam M. van de Ven (sermones amici); cognatum Deppen (de panno ad tunicellas); dominam Tibosch (visitavi). Post prandium caffè apud viduam Kemp's cum decano et vicario van den Heuvel. Hic me comitatur fere ad Halsche Barrier; sermones multi et graves de moribus, de regimine parochiae, de administratione poenitentiae etc. Redux hora 5a reperio professores Sylvaeducenses van Niel ¹⁸³⁾ et Opvelt cum Smits; sermones et deambulatio.

4 junii, fer. 5 octava Corporis Christi. Post prandium Moser cum Smits in Gemonde ad infirmum pastorem. Interim hic domini Staessens, pastor sanctae Catharinae in civitate et Sangers, pastor in Lieshout; sermones, deambulatio, thé, scyphus vini. Vesperi publicavi statutum novum Reverendissimi Vicarii circa ordinem diurnum seu officia matutina in diebus dominicis et festis. Vesperi epistola a sorore Antoniola per fratrem Adrianum, qui est in civitate. Ad 4am adest domina Dutour cum familia; viso sacello, schola, bibliotheca etc. hic the et sermones. Post adest pastor noster; nunciat de domino pastore Burgers in Geffen, eum offerre butyrum etc., invitare ad congregationem.

7 junii, dominica tertia post pentecosten. Summo mane

ego in Dungen; ibi missam solemnem celebravi cum concione (de pravis consortiis: **hic peccatores recipit** etc.). Post meridiem catechismus et laudes. Ibi fuit prandium cum debili, non aegro pastore; sermones, casuum positiones etc. Moser hodie in Schijn-
del cum epistola Reverendissimi heri ad me directa, ubi dubium an ego debeam describere supplicam circa electionem regiam; refert Moser vesperi me debere et adfert ultimum exemplar supplicae a me confectum.

8 junii, fer. 2. Jubeo per Joannem hortulanum emi sigillum ¹⁸⁴) 30 assium in quo scripsi supplicam, hodie mittendam in Schijn-
del ¹⁸⁵). Jussu van Zeelst colore tinguntur hodie columnae ad absidem sacelli. Illico post prandium adest Ant. Witlox ¹⁸⁶); ipsi solvo dolia cerevisiae 36; scyphus vini, sermones familiares. Hora 3a adest Joanna Smits, soror professoris ¹⁸⁷); caffè, post vinum Rhenensem, een beschuit, sermones aedificantes; narrat invasum cultro a rustico in Westerhoven dominum van de Weijer, vicarium in Zeelst ¹⁸⁸), propterea quod concionatus esset contra per-
jure fraudulentos censum grani moliti seu farinae.

9 junii, fer. 3. Ordinatio hodie duorum presbyterorum. Jubeo differri tincturam columnarum propter odorem in sacello ad primas missas. Ad prandium domini Molemakers, pastor sancti Jacobi in civitate ejusque vicarius Suys; sermones multi, pauci graves. Litterae a pastore Geffen de re vide ad 4 junii.

10 junii, fer. 4. Mane ad civitatem; vidi apud viduam van Goch sororem ejus superiorem monialium in Rhode ¹⁸⁹) (de inferendis triplicatis elocationum etc.); vidi Cons. van Oirschot (de machina findendi panis); W. Heeren et uxorem (de eadem re); Joh. Rijckevorsel et uxorem (de domino del Gorgue ¹⁹⁰), cui litteras tradidi ibi); viduam de Wijs et filium Henr. (recepi censum ad viam stratam Leodiensem 1 junii 1807 50 florenos; locuti de censu vini, de censu ponderis butyri, de eventu in Westerhoven ut 8 hujus, de aliis); vidi viduam Teunissen et filias (visitavi, consolatus, tasse chocolat, scripsi sorori Antonirolae, accersiri feci sigilla ad scribendam elocationem etc.); redux ad prandium. Illico tradidi litteras domino Moser (de suspensionis censura inflictâ guardiano capuccinorum ¹⁹¹), de catechismo etc.). Post prandium confeci novam elocationem cum Joanne Rutten colono a 1 januarij 1807 ad 1 januarii 1808 pro ½ fructuum. Misi ipsum ad deferendum triplicatum et ad solvenda tributa vini, butyri etc. Monet me famulus, quod dolium unum Witlox ruptum sit et effusa quantitas cerevisiae. Hora 4a adest van Zelst; tractavi cum

eo de locando aggere juxta aedificium per fossam loco pontis ibidem, sed magis ad septemtrionem. Judicat debere invehi rudera ¹⁹²). Dein de piscinis, de lectatorio in vestibulo, de cubiculis ancillarum veteribus et novis, de gradu locando ante novum aedificium, de emendo ipsi territorio ad locandum suum molendinum serratorium (zaagmoolen); inspecto loco determinavit partem prati sibi necessariam cum jure viae juxta villam; demum de computu ejus.

11 junii, fer. 5. Prima missa domini Vervoort hora 8½; adsunt parentes, soror ex Geldorp et varii inde ex Vugt, ex Hilvarenbeek, ex Endhoven, ex civitate etc. etc. Ad prandium pastor Hilvarenbecanus, vicarii de Udenhout et Oisterwijk (Janssen et van Coll); multi sermones. Adfuit ex Tilburg Marijnen.

12 junii, fer. 6. Prima missa domini Moors. Adsunt fratres et sorores ex civitate, varii ex Vugt, ex Tilburg uxor et filius medici Vissers ¹⁹³) etc. etc. Ad prandium dominus Hubens ¹⁹⁴) et Princen, vicarius in Roij.

13 junii, sabbato, sancti Antonii Paduani. Missa solemnissima ¹⁹⁵). Convenit me Noye ¹⁹⁶), cui conceditur calefactio juxta portam aedificii orientalis; Smits ex Drunen ¹⁹⁷); item Vesters ¹⁹⁸), singuli de vocatione sua. Supellex Sassen deducitur Sylvamducis. Ad prandium dominus de Wijs, vicarius Vechel. Post meridiem, post lectionem dominus Smits Endhoviam. Reperi butyrum per colonum Rutten ex Geffen, pondo circiter 210. Post lectionem suam pomeridianam dominus Smits discedit Endhoviam.

15 junii, fer. 2. Celebratur festum sancti Antonii in refectorio et venia. Mane cum Moser deambulo ad parochiam, ubi reperimus dominum van Velde, cancellarium Brabantiae, fratrem episcopi Ruremundani ¹⁹⁹); sermones amicissimi cum eo, sed renuit seminario visere ob urgentiam itineris. Ant. Manders, faber murarius, ostendit mihi cathedram ex prisca ecclesia nostra de Gestel, quae seminarii nostri sacello destinatur. Vidimus vicarium Reabel, qui venit ad prandium. Redux reperio hic dominum van Oploo, pastorem de Beest in Gelria ²⁰⁰); proponit casus conscientiae et familiae. Hic ad prandium cum domino Reabel; sermones multi de religione, de scandalis, de periculo religionis, de conversis calvinistis ad catholicam ²⁰¹) etc. Hora 6a adest Reverendissimus; sumit thé; sermones de penuria sacerdotum, de locando assistente in Dungen, de infirmis pastoribus; demum de concedenda parte prati nostri ad Dømmelam e regione montis vinearum architecto van Zelst ad collocandam molam serrariam; eo deduxi Reveren-

dissimum et monstravi locale. Post coenam cum Moser ivi eum locum mensuratum; spatium inter duos terminos Dommelae maxime australes reperi 100 magnorum passuum, et altitudinem apicis istius quasi trianguli ad basin 68 passuum similius; sed praestabit considerare tamquam medium circulum et habere diametrum 100 passuum.

16 junii, fer. 3. Post meridiem et tota die aura calida; hora 3½ tempestas, tonitru, fulgura, pluvia copiosissima, sed vix grando. Alibi (ut post audivimus) ut in Goirle, Liemt²⁰²), Haaren, Woensel grando vastans plurima cecidit.

17 junii, fer. 4. Ad prandium adest dominus van den Heuvel, vicarius in Woensel²⁰³). Post meridiem cum eo dominus Moser tendit in Boxtel. Ego tradidi post meridiem lectionem pro domino Smits adhuc absente Endhovia. Interim hic domini Garancius et Vichy²⁰⁴); scyphus vini et sermones acres de statu Galliae, imperatoris etc.

18 junii, fer. 5. Summo mane dicto sacro hora 5a ego cum scapha nostra in civitatem. Vidi van Zeelst (the, jentaculum, sermones de piscinis, de brantheuis, de mutationibus ad culinam, de cedendo prato ad suam molam serrariam, quod desiderat quantocius occupare); vidi Coppens²⁰⁵) (emi libellum Irenaei jansenistae²⁰⁶), alii sermones); vidi plebanum et decanum qua provisorum (consentit in translationem seu venditionem prati); vidi viduam Teunissen infirmam sed, ut ipsa putat, melius habentem, sermo brevis; vidi dominum van Hooff absente pastore provisorum (audivi missam ad sanctae Catharinae, sermones cum van Hooff non momentosi); vidi van den Bogaert et uxorem (obtinui aciculas spellen); fui apud Const. von Oirschot (nemo domi sed litteras accepi a fratre medico de statu Joannis Brouwers); vidi viduam van Goch (de morte domini van Zulperen Diesthemienensis aquis submersi). Inde cum eadem scapha redux ad seminarium hora 11a. Ad prandium pastor noster Gestelius et dominus Heeren, vicarius sancti Jacobi in civitate; sermones multi (cum pastore de casu restitutionis 200 florenorum ex fornicatione). Post meridiem adest dominus Dommeliers, vicarius in Drunen cum matre domini de Zeeuw ex Cuyk²⁰⁷); scyphus vini, sermones de nostro Smits exuturo togam etc. Adest van Zeelst; promittit hodie vel cras venturam naviculam suam (aak) ad conficiendum aggerem, sed fallit longe; sermo de accipiendi brevi prato, de aedificiis praecipue brantheuis prosequendis, de mutatione ad culinam praecipue de collocando gradu, de aggere etc. Post coenam hora 9a

adest Smits; nuncium de grandine vastante Woensel, Liemt, Goirle, Haaren etc. diei 16 hujus. Nunciat etiam de casu invasi vicarii de Zeelst, tunc assistentis in Westerhoven, eum cultro invasum fuisse non ob praedicationem, sed ex antiquo odio et postquam quasi provocasset, dein propulsisse et in fugam eiecisse baculo invasorem; demum rem sopitam esse mulcta pecuniaria in invasorem 75 florenorum..

20 junii, sabbato. Hora 7a ad parochiam, ut viderem si qua rudera (steengruis) advecta essent; advecta sunt pauca ad Dommelam retro pagum; conveni super ea re pastorem in sacristia et Antonium Manders caementarium, item Joannem Rutten colonum seu uxorem. Recepti novaculam ²⁰⁸⁾ Trajecti ad Mosam mittente domino van Hooff exacutam.

22 junii, fer. 2. Concursus 37us ex scriptura me dictante. Moser et Smits in Dungen ad congregationem pastorum; vesperi vix aliquid novi referunt. Post meridiem adest van Zeelst; sermo de obtinendo octroy seu permissione dislocandi molam serrariam; sumit mensuram ad locandum gradum in culina. Scripsi sorori Antoniols.

23 junii, fer. 3. Joannes Rutten colonus noster in Tilburg ad nundinas cum porcellis; perdidit epistolam quam scripserat mihi soror Antoniols, qua nunciat, ut ipse dicit, se venturam 25 hujus. Post meridiem dominus Moser accersitur in Vugt ad viduam Latour aegrotantem. Interim hic dominus Grancy; sumit thé; donat mihi amice ichnographiam urbis Lutetiae; mecum deambulat ad locum molae serrariae; sermones multi.

24 junii, fer. 4 festum nativitatis sancti Joannis Baptistae. Ad prandium dominus van Hooff, vicarius sanctae Catharinae in civitate; sermones plurimi. Vesperi 9½ denunciat ancilla monialis Aldegunde modum agendi famuli Henrici, praebentis butyrum, vinum, cerevisiam etc. alumnis.

25 junii, fer. 5. Mane sub the et jentaculum loquitur Moser de levanda pecunia dioecesis apud Reverendissimum pro negotio, factoria, a cognato suo forte suscipienda. Hora 10a adest soror Antoniols; hic prandium. Discedimus cum carruca ejus equo coloni Donders usque ad portam civitatis. Vidimus viduam Teunissen; thé, consolati etc. Redimus cum scapha per Guill. van Helvoirt; reduces hora 8¼. Cubat soror in cubiculo meo, ego in cubiculo Zwaens juxta gradum in veteri aedificio, etiam noctibus sequentibus ad 29 hujus.

26, 27 junii, fer. 6a et sabbato. Operatur soror, sermones etc.

28 junii, dominica. Mane post missam horae 5ae nos, soror et ego, cum scapha et Arn. van Achel in civitatem per majorem Hekelam. Vidi matrem domini Heeren et ipsum Heeren. Soror cum domino Suys ad nosocomium. Ego vidi dominam Franciscam van Gemert (de syndone pro manutergio, dedit fasciam sericam albam pro velo); vidi uxorem van Zeelst (ipse absens, verba de prosequendis aedificiis etc.); vidi uxorem Reabel (congratulatio de matrimonio filiae²⁰⁹); vidi ancillam Mutsaers oenopolae²¹⁰), ipsi absentes); vidi viduam Teunissen et filias. Audivi solemne sacrum ad sanctae Catharinae; cum pastore et van Hooff sermones praecipue de victoria relata a Gallis in Fridland²¹¹). Prandium apud viduam Teunissen; sermones multi et hilares. Ad laudes in ecclesia sancti Petri et Joannis. Post consolati viduam infirmam ex cancro discedimus iterum hora 6a cum scapha; hora 7¼ reduces. Interim hic fuit causidicus Verhoeven me, inquebat, conventurus sed puto amicitiae tantum gratia; nam de seriis (praecipue publicis ecclesiae vel status) mihi non libet.

29 junii, fer. 2 festum sanctorum apostolorum Petri et Pauli. Sub missa solemni hora 9a adest frater Adrianus ejusque uxor; hic sermones et prandium; de Joanne Brouwers, de occupanda domo viduae Herm. Roscam nunc sponsae²¹²)... Smulders, fabri ferrarii, per sororem Antoniolam. Sub vesperis adsunt Coppens, molitor Sylvaeducensis cum uxore, cum Francisca van Gemert, aurifabro Rijken etc. hic the; sermo cum Rijken de confi-cienda thuribulo et candelabris. Discedunt frater et sorores, postquam pulsavimus portam viduae Roscam, sed aberat.

1 julii, fer. 4. Post meridiem adest van Zeelst; insto ad lateres suscipiendos, ad scapham, ad rudera, ad lapides, ad ligna; promittit brevi adfutura. The cum van der Voort, cui trado pecuniam (84 florenos) pro libris defuncti pastoris in Geldorp, hic venditis²¹³). Interim Moser et Smits ad parochum nostrum. Adfertur epistola pro Moser ex Trajecto, duri nuncii bajula de nepote ejus Joanne ad conscriptionem militarem quaesito; illam mitto in Gestel, ipsi illico tradenda. Recepti cymbam (aak) a van Zelst emptam 34 florenis.

2 julii, fer. 5. visitatio Beatae Mariae Virginis. Moser in civitatem de negotio nepotis circa conscriptionem militarem Galliam. Post meridiem vicarius Reabel hic adest; hic thé. Dein adest

faber Smulders, sponsus viduae Roscam; de domo conducenda pro sorore. Rescripsi sorori, a qua hodie epistolam et caligas accepi, epistolam cras mittendam.

4 julii, sabbato. Mane adest van Zeelst; sermo cum ipso de gradu constituendo in culina ad hyperoon ancillarum ²¹⁴); jubeo ipsum non nimis pretiosum fieri; de aggere collocando; de inchoando aedificio branthuis; de piscinis novi aedificii; de lateribus; de nova scapha (aak) empta 34 florenis. Post meridiem iterum video van Zeelst, reducem ex Gestel, ubi novae fenestrae etiam locandae sunt supra et e regione vestibuli (portaal) ecclesiae.

5 julii, dominica. Post prandium Smits in Geffen ad congregationem crastinam pastorum.

6 julii, fer. 2. Mane adest coementarius van der Laar (qui heri cum filio Wilhelmo me' convenerat); destruitur vetus branthuis ligneum, novi fundamenta fodi incipiunt; prima cymba ruderum ex ecclesia advehitur pro aggere juxta cubiculum meum. Ad prandium dominus van Tulder, vicarius in Gemert. Moser ad congregationem Sylvaeducensem in Gestel; inde nunciat 600 florenos a pastore Septimontano ²¹⁵) datos seminario, sub onere alibi expresso etc., depositos a Reverendissimo apud pastorem nostrum. Post prandium primi lateres in duabus naviculis advehuntur pro novo branthuis. Hodie dixit mihi Joh. Rutten se 5 bonas carrucas foeni messuisse a parte orientali prati, ab ista nempe parte, quam occupabit van Zelst pro suo molendino serrario.

7 julii, fer. 3. Post prandium cum Moser ego in Gemonde, ubi visitavimus pastorem infirmum ex gutture. Inde ego in Rhode; in via haustum cerevisiae apud viduam Habraken prope Olland; sermones jucundi, aedificantes apud infirmam viduam, sed jam melius aliquanto habentem. Vidi abbatem Everbodiensem ²¹⁶), rectorem et moniales (sermones praecipue de rebus Gallicis); vidi viduam Kok (solamina de morte mariti); vidi viduam Kempes et filias (pauci sermones, quaerebam dominum van Handel sed discesserat); vidi medicum Verhaagen (sed aberat); vidi uxorem Raymakers (sermones de filio theologiae alumno); vidi ecclesiam sanctae Odae collabentem, sed restaurandam. Coena et lectus apud pastorem ²¹⁷); sermones de ecclesia eadem; legit dominus van Handel supplicam ad obtinendas pecunias etc.; de suppeditanda a pastore mensa ²¹⁸) domini Raimakers, sed non succedit.

8 julii, fer. 4. Summo mane post thé cum domino van Handel in Zanthoef (caffé, sermones cum Kerkhof, leviro domini Burgers, et uxore de vase butyri etc.); inde per Hut ²¹⁹) (reverso domino

10 julii, fer. 6. Summo mane jejunos ad seminarium redeo; caffè apud viduam Habraken; borrel jenever in Olland (ad latrinam). Hora 8a in missa in parochia Gestel; the apud pastorem (ubi nepos ejus Wilh. van Wanraij); sermones de pecunia suppetitanda a pastore Septimontano, ibi pro seminario desposita etc. Hora 9½ domi. Renunciavi apud viduam Herm, Roscam (nunc uxorem fabri Smulders) conducendae domui. Vidi fabros coementarios et lignarios. Scripsi pro tiras ²³⁰) et lateribus ad van Zelst. Hora 10 adest dominus Smits, nuper pastor in Wikevorst; hic prandet et coenat (sermones de rebus ecclesiasticis in Gallia). Post prandium adest van Zelst; non adhibebit tiras, lateres mittet. Hora 5 adsunt bini domini van Tulder. Epistola a sorore (mane aliam receperam); respondi ad utramque. Nuncium de infirmo pastore Tilburgensi, de ulcere sororis Evae, de Priems renunciante statui ecclesiastico ²³¹), de nepotis Arn. Mutsaers lapsu et contusione etc.

van Handel); per Ginderdoor etc. in Lieshout; prandium apud bonum virum Sangers pastorem. Vidimus dominum Ribbius²²⁰) (sermones suaves); vidimus van der Ven (sermones rudes). A prandio cum pastore in Alen ad dominum van den Heuvel pastorem²²¹) (sermones semper serii in via de epistola Reverendissimi super statu ecclesiarum exponendo, de jussu ejus circa admittendos ad primam communionem etc.); in Alen thé cum scypho vini. Revertente pastore in Lieshout ego cum pastore Alen in Helmond (in via sermones serii de causidico van Ommeren, ejus sententiis, dictis, gestis, de protestantibus, praecipue de scriptore libelli: rijze door de Meijerije²²²) etc. etc.); coena et lectus apud pastorem Helmond J Hagelaars olim decanum per excellentiam²²³). Vidi vesperi adhuc dominum van Hirtum professorem; item nepotem J. Brouwers, sermones jocosos et indifferentes).

9 julii, fer. 5. Missa sanctorum Martyrum Gorcomiensium in ecclesia parochiali praestante sane de Helmond. Vidi dein dominum van Hirtum (thé, jentaculum, sermones, sed vix serii ob praesentiam infirmæ juxta decumbentis); vidi familiam van Hoek (sermones (hic vidi Branten pastorem in Loon op Zand) praecipue de moribus studiosorum); vidi familiam Leon. van Gastel (ubi domini bini Bruinen pastor in Raemsdonk²²⁴) et vicepastor in Endhoven²²⁵); sermones praecipue de politicis et militaribus); vidi dominum medicum van Moorsel²²⁶) et familiam (sermones de medicis, de filio theologo); vidi rectorem Kerkhof (ubi iterum Branten et van Hoek; sermones iterum de disciplina studiosorum); vidi et familiam Bex, ubi studiosi van Spaandonk, Priems, van den Heuvel etc. Dein deambulavi cum domino Dox²²⁷); sermones de casibus conscientiae. Dein simul cum Joanne Brouwers (sermones praecipue de statu capescendo; post paucas rationes resolvit theologiam capescere in seminario). Prandium apud pastorem cum domino Sangers de Lieshout. Hora 3a discedimus Lieshout, van Hirtum, J. Brouwers et ego cum carruca fabri ferrarii Kobus... (quocum sermones de inventa fodina ferri juxta Helmond, de medio statuendi molendini in de Aa etc.; videtur non mediocris mechanicus ille Cobus), in castrum Kroij²²⁸) (tendit dominus van Hirtum in Alen); in Lieshout (hic manet pastor); in Ginderdoor, in de Hut; revertitur carruca cum Joh. Brouwers; ego inde per Iersel²²⁹) juxta ecclesiam sancti Martini ad pastorem in Rhode; hic coena et lectus (sermones cum pastore praecipue de suppetiis ferendis domino Raymakers, sed nihil obtineo; sermones porro de suicida, qui se suspenderit et de similibus casibus etc.

11 julii, sabbato. Post meridiem adest Rolandus van Tulder cum N. Pessers cognato ; nunciat bene prosperari pastorem 't Heijken in Tilburg ; hic sumunt prandiolum cum scypho cerevisiae. Scripsi iterum van Zelst pro lateribus.

13 julii, fer. 2. Congregatio in Rosmaalen ; eo tendit sacellanus ; ergo nondum accipio pecuniam a pastore.

14 julii, fer. 3. Smitsius in Rosmalen ; vesperi nil inde novi. Ante meridiem adest van Zelst ; expostulo de retardatione coemertariorum defectu laterum ; altercatio aliqua. Accersit Mich. Franssen²³²) a secretario, ut figat hic piscinas et suspendat canalem, quam operam incipit cum magna mole.

16 julii, fer. 5. Jubeo parari quercus emptas, ut huc advehantur, quod fit. Ante meridiem adest pastor Staessens sanctae Catharinae ex civitate ; hic prandet. Post prandium adest pater domini Vesters ; conqueror de filio, qui paulo post hic adest bona promissurus ; sed remitto in crastinum. Hora 3a adest decanus ex civitate cum pristino pastore de Caulill dioecesis Leodiensis domino Houtappels²³³) ; multi sermones de rebus Gallicis, de juramento etc. : hic coenant ; discedunt hora 8½. Scripsi per plebanum ad van Zelst pro lateribus duris, hartgrauw.

17 julii. Mane adest Vesters ; bona promittit ; ego serio eum monui.

18 julii, sabbato. Vesperi jam sero hora 9a adfert mihi Toon Manders pecuniam a pastore de Gestel de qua 6 julii.

20 julii, fer. 2. Moser in civitatem ad pastorem sanctae Catharinae ubi congregatio. Accepit notamina Reverendissimi de aliquibus ad hanc dioecesem spectantibus, transmittendis ad dominum van de Velde.

25 julii, sabbato. Adest pater Vesters, cui iterum de filio serio loquor ; eidem filio post idem.

27 julii, fer. 2. Mane pluvia aliqua ; video aquam canalis stillidii ad novum aedificium non in piscinam superiorem profluere, sed per rimas conjuncturae tubi delabi. Hora 10 adest dominus van Erp pastor Oirschotanus et decanus Hilvarenbecanus ; dein ejus soror et neptis ; suaves sermones ; hic prandium ; dat sacello soror ejus 125 florenos 8 asses ; discedunt hora 5a.

28 julii, fer. 3a. Hora 11 adest pastor Bergeijk²³⁴) ; hic prandium ; sermones multi, non omnes veraces sed jocosi. Vesperi hora 6½ adest rector monialium in Deursen²³⁵) cum van de Venexcivitate methuone²³⁶) ; sermones, scyphus vini.

29 julii, fer. 4. Natalis meus 49s seu jubilaeus annus baptismi.

Quod Deus Optimus Maximus Bene Vertat. Lagena vini nobis ad mensam. Post prandium Moser in civitatem; vesperi nil novi nisi de pace etc. ²³⁷).

30 julii, fer. 5. Mane 4½ cum scapha in civitatem nautis Nol et Lammert. Vidi van Zeelst (de sera bibliothecae quam misit; de porta supra caveam; de regulis latten; de canali supra cubiculum meum); vidi pastorem Gast (de pecunia Walth, Heeren et sua); vidi dominam Corstens (solvi census ad ultimum dodrantem ²³⁸); vidi oenopolam Mutsaers, item viduam de Wijs et filios (de politicis; solvit mihi census indemnizationis 4 florenos pro sorore Eva); vidi Thom. Rijckevorssel (solvi census, sed dono dat seminario); vidi Aug. Rijckevorssel (solvi census, quem dono dat in honorarium 12 missarum); vidi viduam Teunissen decumbentem (sed post meridiem iterum); vidi reverendum dominum Staessens, pastorem sanctae Catharinae (qui discedebat ad montem sanctae Gertrudis); vidi uxorem van den Bogaert (de cespitibus ²³⁹) ex Hollandia adventuris; de apocha ²⁴⁰) portus librorum pro..... Bruxellis). Hic prandium cum rectore Deursen, reverendo domino van der Meulen ²⁴¹) et van Hoof, cum van de Ven, uxore hospite et liberis. Post prandium vidi braxatorem van der Horst de pensionatu prope Monasterium Westphalense raro admittente ad synaxin ²⁴²); concluditur scribendum a domino internuncio ²⁴³), cui braxator litteras adjiciet). Vidi iterum viduam Teunissen gangraena laborantem; sermones consolatorii, suaves. Sumpsi the etc. cum chirurgo Bodestaf ²⁴⁴); sermones jucundi. Vidi denique viduam van Goch, sed stante pede. Inde in Vugt, ubi vidi Schellekens et familiam (de solvenda opera equorum, sed dono dat seminario). Inde domum, sed oppido ²⁴⁵) sudantem me refero.

31 julii, fer. 6. Ad vesperam hora 8 aura turbatissima, ventus, tonitrua, sed longinqua; nulla grando, pluvia modica; calor et aestus perseverant. Epistola ab utraque sorore Antoniola et Eva, una cum epistolis binis Joannis Brouwers; cras sorori Antoniolae respondebo.

2 augusti, dominica. Smits in Schijndel; redux vesperi nil refert, sed vide ad 12 hujus.

3 aug., fer. 2. Post meridiem adsunt professor Opvelt et dominus Smits; hic the, cum domino Moser scyphum vini; nihil novi quod attentionem meretur. Smits ad congregationem Sylvaeducensem in Balcum ²⁴⁶); ibi Reverendissimus et multi, item decanus Oorschot et pastor de Netersel ²⁴⁷). Refert vesperi Smits Reveren-

dissimum tenaciter inhaerere sententiae, quod non liceat pastoribus Belgis acceptare catechismum ab episcopis injunctum. Adfuit obiter van Zeelst post coenam; cum ipso de lignis ad tectum branthuis et de multis. Hodie scrobem²⁴⁸) confeci, sed ligone tantum ad deducendum lotium ex piscina novi aedificii.

4 aug., fer. 3. Post meridiem Moser in civitatem; vesperi refert inventum esse medium eruendi cognatum ejus Johannem ex conscriptione militari Gallica. Defert vicinus Joh. Roscam pro me ad magistratum de Gestel determinationem onerum personarum, cui relationi acquievit magistratus.

5 aug., fer. 4. Hodie incipit concursus generalis philosophorum; ideo venia seu campos²⁴⁹). Post meridiem ego in Tilburg (vidi in Helvoirt pastorem, ubi the). Vesperi apud sororem Antoniolam, quam deduxi vesperi ad pastorem infirmum, cui jam amputatus digitus minimus pedis dextri, alter juxta probabiliter amputandus propter gangraenam. Vidi et fratrem Adrianum et familiam.

6 aug., fer. 5. Missa domi coram sorore, quae vigilavit²⁵⁰). Vidi pastorem van 't Heijken infirmum; vidi cognatum Mart. van Liemdt²⁵¹); vidi dominam viduam de Laure et generum, medicum de la Geneste, et filium (sermo praecipue de conscriptione militari, de libellis precum Natter²⁵²) etc. rejiciendis); vidi cognatum van Spaandonk, ubi filia Adriani van Liemdt (sermones jocosi); vidi Corthout et uxorem, ubi pastor de Riel²⁵³) (sermones); vidi uxorem van Tulder et filias (sermones de infirmo pastore ut ubique); vidi Woestenberg et uxorem (sermones similes). Prandium apud pastorem infirmum cum pastore de Riel (sermones multi, praecipue de Gallo praetense nobili etc.). Interim apud sororem adest frater medicus; illico eo vado; sermones suaves de familia, de prolibus etc. etc. The apud fratrem Adrianum. Inde cum medico adhuc vado ad pastorem; dein frater discedit in Waalwijk. Ego cum sorore Heva na de Veldhoven; vidi familiam Adriani Mutsaers infirmi; vidi sed obiter levirum Brouwers cum sorore; sermones de filio studioso. Mensuravi agrum triangularem etc. etc. Vidi et infirmum Arnoldum Mutsaers et uxorem et proles; visitavi, consolatus, redii domum; vidi adhuc cognatam viduam Bacx et filiam Theresiam. Hodie adfuit hic Americanus Kerstens; sermones cum professoribus me absente.

7 aug., fer. 6. Summo mane hora 3½ in Hilvarenbeek sine missa, duas audiui. Hora 5½ apud pastorem jentavi; vidi dein

post missas Vervoort, cum uxore; caffè et sermones praecipue ejus infirmitate, quam curat van Pee ex Wiekevorst. Vidi et praetorem Tassé et uxorem hujusque sororem (sermones politici). Prandium apud pastorem lautum; sermones suaves inter nos duos, vix loquente vicario van Iperen ²⁵⁴). Post prandium iterum apud Vervoort, ubi the et scyphus cerevisiae Diesthemienensis. Cum carruca Vervoort, quae tendit in Capelle, ego in Tilburg. Vidi adhuc pastorem, ubi et provisor Thijs et notarius de Westerlo Peeters; sermones multi et nimis vagi de rebus ecclesiasticis Brabantiae, de catechismo etc.: manet ibi soror vigilatura apud infirmum pastorem. Hodie hic adfuit dominus Hegeman pastor Amstelodami ²⁵⁵); sermo cum Moser de adsciscendo professore seminario Warmond. Hodie alter digitus secundus minor pedis dextri pastori amputatus.

8 aug., sabbato. Missa domi coram sorore. Adui adhuc pastori infirmo. Prandium apud sororem solus cum sola sumpsi. Post meridiem the apud fratrem Adrianum, dein post visitatum adhuc pastorem cum carruca fratris usque Helvoirt. Hinc pedes domum reversus omnia bene reperi hora 8a. Fornices portarum et fenestrarum in het branthuis confectae sunt post longas et nimias remoras.

9 aug., dominica. Mane nebulae; inde tota die pluvia post aestum et siccitatem maxime nocivam. Vesperi hora 4a adest soror domini Moser, uxor Schoonenberg, ex Ravestein cum filiolo Joanne; hic coenat et cubat in vestibulo infirmariae.

10 aug., fer. 2 sancti Laurentii. Soror domini Moser hic ad prandium cum domino Reabel. Post meridiem supervenit domina Louette, soror reverendi domini Vos van Avesaat, pastoris in Velp ²⁵⁶); hic sumit the et scyphum vini etc.; sermones varii et rudes: faemina heros! Hodie trabes in 't branthuis locatae sunt, partim bonae, partim debiles nimium. Hodie van Zeelst me inscio, inscio quoque haud dubie Reverendissimo Vicario, misit operarios defossores in pratium, ubi collocabitur molendinum ejus; ivi visum, sed ipse non comparet.

11 aug., fer. 3. Concursus theologiae. Ad prandium dominus Burgers, sacellanus in de Kerkstraat ²⁵⁷); narrat de infirmitate periculosa pastoris in Heusden. Item Mieke van de Ven mansuram apud fratrem.

12 aug., fer. 4. Ad prandium sermo inter nos de branthuis, quod nimis magnum et sumptuosum esset; dixi ego me ita etiam opinari, sed agere ex jussu Reverendissimi non a me sollicitati, nec ultra me in iis rebus coriphaeum esse. Post prandium in cubi-

culo meo Smitsius solus solum me amice monet, debere me cum Reverendissimo convenire ejusque mandatis et consiliis obsequi; respondi, et ita in anima sentio, me nil magis desiderare, quam ut positive edicat Reverendissimus, quomodo velit res disponi; petisse me (et hoc ad mensam dixeram) coram provisoribus et (si memini) coram van Zeelst, ut ego et, si judicarent, cum provisoribus van der Voort nostro pastore constitueret, ut omnia meo vel nostro consilio et jussu van Zeelst ageret, mutaret etc.; sed responsum fuisse van Zeelst ad hoc constitutum esse et eum omnia curaturum. Addidit tunc Smitsius Reverendissimum die 2 hujus ipsi declarasse, quod renueret mutationi faciendae ad culinam, praecipue gradui erigendo in culina. Multa vespera nunciatur obitus reverendi domini van der Horst, pastoris in Heusden, praecedenti nocte defuncti.

13 aug., fer. 5. Propter dicta heri a Smitsio hodie summo mane ivi in Schijndel; tuli concursum penultimum. Loquitur Reverendissimus de Noije, de Vogels²⁵⁸) dimittendo, de Smits ex Drunen et Devenijns²⁵⁹) non retinendis, de porta munienda ne supergrediantur alumni etc. Tandem ostendit se offensum de arboribus malis; vult erui ubique, quod et spondi fore etiam in viis horti; consentit tamen ut maneant donec commode alibi plantari possint. Dein de mutatione ad culinam, quam initio praecipue propter sumptus rejicit, dein ob rationes propositas acquiescit; immo jubet quantocius fieri, ut proposita fuerat; jubet dici van Zeelst, ut cesset defossionem in prato, donec cum Reverendissimo, cum provisoribus, cum Rijckevorssel egerit de translatione fundi; jubet dein nil ultra statutum sumptus facere in branthuis, parari ichnographiam vel prospectum formandi sacelli, maturari plenam conformationem cubiculorum novi aedificii, item ad culinam. Dein loquitur de pastoratu Heusdano conferendo; vereri se dicit, ut nominati acceptent; ausus non sum (licet mens esset) respondere me, si de numero essem, non renunciaturum, sed scribam cras; (non scripsi). Locutus est de van Asten²⁶⁰), de suis sacellanis etc.; dein de eo quem van Asten, si nominaret, sufficeret. Loquimur deinde de catechismo Gallico; episcopus acceptantes aperte culpat; pastores nec acceptantes, nec renuentes incusat. Ibi prandium; sermones de vespis et fucis²⁶¹) et similibus. Redii hora 5½; the apud pastorem Gestel. Aestus omnis vitae meae gravissimus; sudor quo numquam alias copiosior. Vesperi adhuc recipio litteras a domino van Heesbeen, vicario in Heusden²⁶²), ut mittatur assistens veniatque cras ad meridiem, qui praedicet et

confessiones excipiat; concluditur ut ego vadam. Misit pecuniam dominus Schoenmakers in Vugt a decano Waspikano collectam pro seminario et multas quadragesimales ²⁶³).

14 aug., fer. 6. Mane missa, confessio activa, passiva. Hora 9a discedo cum carruca van Heijst; vidi in via Schellekens, viduam van Heesbeen, Zwaens ²⁶⁴) et materteram, abbatem Berne pastorem in Haarsteeg ²⁶⁵), vicepastorem van Dijk ²⁶⁶), qui comitatur ad flexum viae. Remissa carruca in Herpen ²⁶⁷) veni ad prandium in Heusden apud vicarium van Heesbeen, ubi et uterque van der Horst ²⁶⁸) et filius Joannes. Post meridiem vix aliquid egi, nisi conceptum concionis (Maria optimam partem elegit etc. de electione juventutis); sermones cum Heesbenio.

15 aug., sabbato, festum Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis. Hora 7a prima missa privata anniversarium; confessionum exceptio sed rarior; prandium; vesperi visitatio van Dongen utriusque.

16 aug., dominica. Hora 10 missa solemnisis, concio (ut supra). Ad prandium adest Joh. Bax ²⁶⁹). Post laudes vespertinas visitavimus illum Bax et fratrem maritum Mieke Brouwers in de Leelie. Vesperi nuncium de sorore Heesbeen. Rogavit me Bax procurare sacerdotium domino de Vogel ²⁷⁰), quod agendum suscepi sed tepide.

17 aug., fer. 2. Mane missa in Heusden hora 4½; 6a cum rheda Bax discedo. Vidi in via Swaens et familiam van Heesbeen et periculose infirmam Truiken Heesbeen, matrem aegram etc. Suscepimus abbatem Berne in rhedam usque Deuterem; hora 9a domi. Adest statim Reverendissimus; conqueritur de van Zeelst. Narrat scripsisse nostrum pastorem, se respondiisse rem non a se nec a quoquam individuo decerni posse, sed a se cum provisoribus, proinde cessandum van Zeelst a fossione; id et mihi repetiit. Rogavi ut indiceret congregationem provisorum diemque figi; non respondit. Rogavi ut ipse jam tendens in civitatem (constitutus dominum van Asten pastorem in Heusden) van Zeelst accerseret et moneret; non respondit. Rogavit ut pecuniam Waspik post meridiem cederem; jejunos seu non hic jentatus discessit. Consului dominum Moser an ego indicerem operariis van Zeelst, ut cessent a fossione, quod ipse dissuadet. Recepi litteras a reverendo patre Firmo, cum libello historico de missionibus. Post meridiem hora 5a adest iterum Reverendissimus ex civitate. Constituit dominum Spoorenberg vicarium agter Tolbrug in civitate; hic sumit scyphum rhenarium; sermones de van Zeelst etc., sed nil deciditur

nec ipsum convenit. Secum sumit pecuniam missam a decano Waspik.

18 aug., fer. 3. Post meridiem adest dominus Snoeren ; cum ipso computus ; hic cubat. Post meridiem pastor cum van Wanraij.

19 aug., fer. 4. Ad prandium domini Snoeren, van Wanraij et Reabel ; sermones jucundi et aedificantes ; post meridiem uterque discedit. Mane discesserunt philosophi primi cursus ; post concursum ex veteri testamento, quem ego dictavi.

20 aug., fer. 5. Mane missa hora 4a; 5a discedo per scapham in civitatem cum Nol et Lambert. Vidi viduam van Goch (sermo de infirmis van Hooff et Janssens) ; obvium habui Joh. Moser (de discessu ejus, in seminario pransurus est) ; apud Const. van Oirschot epistola a sorore adventare hodie fratrem Albertum in Tilburg. Detuli pecuniam ad dominum Gast 2807-3-4 ; vidi van Zeelst (de maturando progressu aedificiorum) ; vidi dominum Heeren (de suppeditandis sumptibus Raaijmakers ; spondet annua 50 florenos) ; vidi patrem et matrem Heeren : solvi interesse ad 1 septembris et tradidi litteras ut et sequentibus: viduae Teunissen, dominae van Lanschot ²⁷¹), domino Vermeulen, Reabel, Veldriel, W. Heeren (sed huic non solvi : tradidit enim tantum 18 aug.), P. van Meeuwen non erat domi. Vidi insuper Mutsaers et uxorem (de familia, de beggina) ; vidi Lautermans et uxorem (tepide exceptus, non facile redibo) ; prandium apud pastorem Staessens sanctae Catharinae cum domina van Orten. Post prandium the apud viduam Teunissen, ubi decanus (sermones multi etiam de pastoratu Heusden) ; vidi et utrumque van Munster et moniales et familias ; sermones non graves.

21 aug., fer. 6. Feriae generatim ob aestum extraordinarium, hora 5a post missam. Ad prandium adsunt de familia domini Smits soror Betje ²⁷²) ejusque maritus ludimagister Boex cum filio Francisco et duabus puellis Aldegonde et Betje ; dein soror domini Smits Aldegonde, uxores fratris Martini ²⁷³) et Antonii, et soror Boex uxor Suys in Tilburg ; item duo aurigae ex Tilburg et Endhoven. Omnes hic prandent et, reversa domina Suys cum Moser in Tilburg, omnes hic cubant in 5 cubiculis juxta cubiculum et in cubiculo Moser ; sermones plurimi, non graves passim, utpote in consortio illarum mulierum, quarum tres parthenoi, tres egkuoi ²⁷⁴).

22 aug., sabbato. Ad prandium adest insuper Ant. Smits grammatistes, item dominus Spoorenberg. Discedunt hora 4a. Jussi hodie figi seram in porta novi aedificii. Vesperi ad discessum

Smitsii cum suis adest Cornelia ancilla pastoris in Dungen, petentis sibi adsistentem ad biduum sequens. Smits non tendit eo, sed domum; ego exire nequeo; remitto ergo ad dominum Moors in civitatem.

24 aug., fer. 2 sancti Bartholomaei. Litterae per famulum Const. van Oorschot a fratre Alberto ipsum cras fore in Schijndel. Adest vesperi van Zeelst cum Ant. Manders; rogat perendie congregationem Reverendissimi ac provisorum, quam dicit indicturum facile Reverendissimum ex propositione pastoris nostri Gestel.

25 aug., fer. 3. Mane in Gestel; pastor etc. absens in Hilvarenbeek. Vidi medicum Robert et filiam; de infirmitate pastoris Gemunde. Inde in Schijndel; obvium habeo Reverendissimum cum fratre Alberto. Deambulatio per pagum; cum Reverendissimo sermo de de Zeeuw petente dilationem ordinationis; de Vogels dimittendo, quod dicit Vicarius, ego non influo; de habenda congregatione crastina, quam indicit; de ultimo cursu, cuius exhibeo concursus; de assistentibus Gemunde et Dungen etc. etc. Prandium apud Vicarium; cedit mihi Vicarius 189 florenis pro seminario et 150 pro nobis tribus, 100 pro me. Post meridiem cum fratre in rheda in Boxtel, ubi indico congregationem crastinam hora 10 et ad prandium. Vidi et dominam Tibosch; scripsi hinc in civitatem ad Staessens, Hogaers, misi ad Gast, sed unam tantum epistolam. In via fere ad viam de Esch tempestas ingens, pluvia qua numquam copiosior, grando sed non frequens, fulmina, tonitrua non sine periculo; madidi ad cutem totam redimus hora 7½.

26 aug., fer. 4. Locatur gradus lapideus ante portam aedificii novi. Hora 10 adsunt Vicarius, decanus Boxtel et noster pastor; Sylvaeducenses non comparent. Resolvitur, ut van Zeelst acquiescat conditionibus ponendis sive in translatione per emptionem venditionem sive per admodiationem²⁷⁵) prati; et pergat in fodiendo et aedificando, quod ipse Vicarius et ego indiximus Antonio Manders. Hic prandium cum fratre Alberto. Jubet et Reverendissimus Vicarius pergi in mutatione vestibuli et ad culinam. Adest dominus van der Schuuren²⁷⁶), cum vitrico et patruo, sed sine testimonialibus; conditionate ad seminarium admittitur. Adest et Colster²⁷⁷); admittitur, sed iterum ad tentamen tantum propter exilitatem testimonii ingenii. Vesperi discedunt omnes; Reverendissimus et decanus per Gemunde propter statum pastoris, annunciatum per parochianum aliquem. Frater Albertus discedit in Tilburg; ego comitor pedes ultra aggerem.

27 aug., fer. 5. Mittit mihi dominus Gast computus van Zeelst, van Meeuwen et viduae Teunissen; sed per litteras monui ipsum, quod ultimum jam tamquam ab ipso receptum agnoverim. Post meridiem portat praetor noster indictionem festi natalis regis nostri 2 septembris.

28 aug., fer. 6. Ad prandium adsunt novi alumni Tilburgenes Peters et Priems; hic prandent. Ad the domini Moors, Spoorenberg, Reabel; suadeo Moors ut eat in Gemunde auditorus, an ibi an in Dungen astiturus sit. Vesperi hora 7a adest novus pastor Heusdanus van Asten; deduco ad fabrum ferrarium quem, ut et lignarium van Meerakker, visitavi ambos febre laborantes.

29 aug., sabbato. Mane adest Leon. Vesters²⁷⁸); angitur de negligentia communionis; promitto me taciturnum sub conditione ab ipso acceptata insignis et promptae emendationis; laetus statim discedit.

30 aug., dominica. Summo mane missa; hora 5a discedo in Tilburg cum carruca coloni et famulo hortulano. Omnes laeti ob encaenia; hora 10 assisto diaconus in missa solemnibus; vidi pastorem et cognatos etc.: prandium apud fratrem Adrianum cum fratribus et sororibus excepto Joanne. Vidi Willelijntje mijn leerqueezel; dedi ipsi florenum apud Wilh. van Beurden. Adfuit in seminario dominus rector Volders; item novus alumnus filius molitoris de Rosmaalen.

31 aug., fer. 2. Missa in ecclesia anniversaria mortis dilectae matris. Prandium apud fratrem Adrianum cum iisdem excepta Heva et cum Helena, uxore fratris Joannis, item reverendo patre de Roij²⁷⁹) et fratre ejus. Post meridiem apud Korthout vidi convivias multos sacerdotes. Post prandium frater Adrianus *rex gildae*²⁸⁰) proclamatur dejecto volucris agonis. Vesperi vidi adhuc pastorem; item apud van Tulder ipsam familiam, multos; reverendum dominum van Tulder majorem, quem interrogo de officiis suis etc. Vidi et hodie op de Veldhoven familiam Mutsaers, ubi pastores Goirken et Alfen²⁸¹); neuter magnopere comis, ut nec coeteri ibidem. Vesperi adest ad coenam pastor de Hilvarenbeek, qui domi sororis cubat, cras mecum discessurus.

1 septembris, fer. 3. Summo mane hora 4a cum carruca fratris et cum pastore Hilvarenbeek in Helvoirt; inde pedites ad molitorem (olim) van Heeswijk, ad pastorem sancti Petri Schoenmakers; inde ipse in civitatem; ego huc hora 9a; omnia recte. Eruuntur portae ad vestibulum domus.

3 sept., fer. 5. Ad prandium adsunt pastor sancti Peri Vugt et van Zeelst. Post prandium ego cum Vugt in Gemonde; vidimus in via pastorem Gestel aliquatenus infirmum. In Gemunde reperimus medicum Robert et pastorem Esch, item advenit assistens Moors; pastor Gemunde male habet. In reditu videmus iterum Gestel, debilem, cephalalgum etc. ut non raro solet. Hodie locatur gradus in culina pro ancillis. Adfuit iterum reverendus dominus Volders, rediturus 8 hujus; adfuit et Schijvens, novus alumnus ex Oisterwijk. ²⁸²).

4 sept., fer. 6. Caemento conclusae sunt duae portae in vestibulo; tertia e regione portae principalis aperitur, ejecto muro fornicis. Deprehenditur pastor in Mierlo ²⁸³) fraudator vini et suberum in Bladel.

5 sept., sabbato. Hora 12a adest reverendus dominus Vervoort, tendens in Dungen; hic prandium. Hora 4a adsunt Goosens ²⁸⁴) et Habraaken ²⁸⁵). Mane discessit famulus Henricus ad encaenia in Geldorp. Post meridiem adest reverendus dominus Volders; hic the; sermones de rebus Brabanticis, Mechliniensibus etc.; exit hora 4a. Statim adest reverendus pater Firmus; donat mihi den waren pacificus, opus suum ²⁸⁶); sermones multi, suaves, utiles; hic coenula, lectus.

6 sept., dominica. Missa mea et reverendi patris Firmi hora 6a; dein jentaculum, the; deduco ipsum ad viam stratam.

7 sept., fer. 2. Post meridiem adest dominus Raaymakers, tendens in civitatem propter salvum-conductum, inde Gandavum. Scripsi Reverendissimo Vicario de figendo die computus 22 hujus; misi et poma persica.

8 sept., fer. 3; festum Nativitatis Baetae Mariae Virginis. Post missam et jentaculum in Boxtel ad missam solemnem, Vidi A. M. van de Ven et cognationem congregatam; ibi caffè cum mikke booterham; vidi et viduam van Alphen (multi sermones filiae, sed insipidi); vidi et dominam Tiebosch, Prandium apud decanum; redux hora 3½. Vesperi iterum adest in reditu reverendus dominus Vervoort.

9 sept., fer. 4. Incipit figi ora (lijst) supra fornicem sanctuarii sacelli; incipiunt et nitide allinere muros cubiculorum superiorum. Post prandium adest dominus van Hirtum; sermones, the, pipa, coena, cubitus.

10 sept., fer. 5. Ad prandium adhuc dominus van Hirtum. Post prandium duae sorores domini Bex, pastoris in Helvoirt; item ejus neptis et Mie Cathrien van de Pas; sermones vagi, the,

café, booterammen, fruges etc. ; discedunt. Discedit dominus van Hirtum in civitatem. Adest dominus van Osch, qui dicessurus ex seminario ad medicum studium, vasa collegit ²⁸⁷). Adest Cornelia, ancilla pastoris in Dungen ; affert poma, aufert uvas, per-sica poma etc.; de assistente, quem petit pastor Dunganus.

11 sept., fer. 6. Epistola a Reverendissimo de die computus alibi figendo ; de recepta bursa per me, soluta a receptore Tilburg ante annum et in computum non introducta, de qua nil memini. Post meridiem adest van Zeelst architectus, sed praecipue ob suam molam serrariam. Hic thé cum reverendo domino Reabel nostro vicepastore et Walth. van den Abele brevi studioso ²⁸⁸). Hora 7a adest J. Brouwers nepos, redux ex Schijndel suscepturus togam ; epistolam defert a sorore Net.

12 sept., sabbato. Collavi ²⁸⁹) cum Joanne Brouwers libros, 2 tomos dictionnaire historique Feller²⁹⁰) et breviarium; item tabulam obsidionis Buscoduci anni 1629 collavimus post mappam Majoratus. Post prandium discedit nepos Joannes in Tilburg ; in via monui de modestia vitae etc. Hodie incipit inspectio ad canalem stillicidii ad orientem mei cubiculi; mens Lamb. Timmermans ²⁹¹) est reparari posse. Narravit J. Brouwers Aug. van Gils nepotem certe studiis applicandum Helmondæ. Vesperi redit famulus Henricus ex encaeniis Geldorp. Reparatio inceptit canalis stillicidii ad cubiculum meum ad orientem.

13 sept., dominica sancti Nominis Beatae Mariae Virginis. Mane post missam hora 9 in Gemunde; obvium dominum de Sille de Zeegewerp ²⁹²) rogo permissionem transmittendi Dommelæ in ejus scapha ; quod comiter concedit. Transmittet van den Abele pater familias. Apud pastorem Gemunde, infirmum polypode supra stomachum, sermones ; missa sollemnis audita ; post missam iterum sermones etiam cum reverendo domino Moors assistente ; promitto me celebraturum et concionaturum festo sancti Lamberti 17 hujus. Prandium apud pastorem in S. Mich. Gestel ; inde 2½ domum. Vesperi adest dominus Swaens.

14 sept., fer. 2. Mane adest decanus de Boxtel; statuimus visendum ab ipso computum fer. 3 22 hujus. Ad prandium adest dominus Swaens et vicarius Reabel. Post prandium immediate ego in civitatem. Vidi et accersivi aerarium Doodemont ; visitavi viduam Teunissen (thé, sermones suaves) ; vidi dominum Veldriel et uxorem (iterum thé, sermones de filio Lamberto etc.): apud Staessens pastorem sanctae Cathariae nemo domi usque ad 5am; vidi Constant. van Oirschot et uxorem et ibidem decanum de Box-

tel (iterum the, sermones, decanus iterum figit diem 22 hujus); inde per majorem Heekel domum. Hic reperio Reverendissimum Vicarium; cum eo deambulo usque in Petler; inde in rheda ejus usque ad aggerem ad valvas (de sluis); sermones multi de landdrost, cui adfuit et cui concredita est decisio ecclesiarum repetundarum; de ecclesiis Schijndel, Endhoven, Tilburg, Gemunde et de ecclesiis sancti Joannis Evangelistae et sanctae Crucis Sylvaeducis; suggestit consilium landdrosto cedendi ad usum protestantibus aliquas nostras ecclesias, jure reservato repetundi in casu incendii etc.; consilium illud non approbavi, nec tamen improbavi nisi silentio. Dein de casu pastoris in Mierlo. Refundit mihi 26 florenos solutos in rhedam, qua Hagam tendimus; figitur computus in feria 6 2 octobris, si decanus civitatis consentiat. Dixit et Reverendissimus se scripsisse ad pastores Udenhout²⁹³), Enschoot²⁹⁴), Osch et Nunen²⁹⁵) de alumnis Burgmans²⁹⁶), Verhoeven²⁹⁷), van Bergen²⁹⁸) et Vogels non perrecturis in studio theologiae. Ego hora 6½ redux.

15 sept., fer. 3. Monui villicum Rutten de luto ex rivo deducto, ut illud in pratum dejiciat, sed non acquievit.

16 sept., fer. 4. Mane post missam ego in civitatem per Petler; obvios habui conscriptores vectigalis personalis; agunt de caminis seminarii conscribendis. De hac re ego statim ad la Court, landdrostum; bona verba; dicit et de concedenda bursa domino Rovers. Vidi et Kilian receptorem; iterum bona verba. Vidi et de Wijs; dubia. Vidi plebanum decanum; figitur computus 2 octobris feria 6. Vidi utrumque van Munster; apud juniorem vidi pastorem in Weert²⁹⁹) et priorem³⁰⁰), qui veniet me visum post meridiem. Vidi et matrem domini van Densen³⁰¹) sed obiter. In ecclesia sancti Jacobi ad *Veni Creator*; apud dominum Heeren confessio sacramentalis. Vidi apud viduam Teunissen filiam Mariam; vidi Aug. Rijckevorssel et uxorem; vidi reverendum dominum van Hooff, qui veniet forte cum presbytero Gallo. Apud C. van Oorschot litterae a sorore cum neologis; scribit soror nuncia a Moser per neptem Bax etc. etc.; item se recepisse bursam Spoorenberg. Vidi viduam van Goch (sermo de filio militante); cum Heeren redux hora 12. In via in Vugt obviam habui neptem Theresiam Bax cum N. Heijnen; sermo de Tilburg, Lovanio etc. Dominus Heeren hic prandet. Adfuit Lambertus, famulus pastoris in Gemunde, nuncios dominum Moors assistentem recte valere nec necesse esse, ut ego cras eo excurram ad assistendum. Post prandium adsunt conscriptores Appelboom et X, sed ex dictis

Kilian remisi eos ad alium diem ex permissione concessa a receptore Kilian. Post discessum Heeren hora 4a adsunt dominus van Hooff, X presbyter Gallus et J. van der Horst (sermones Gallici, thé); dein in rheda adsunt decanus Sylvaeducensis, prior et pastor Werthensis, dominus professor van Breugel et junior van Munster; sermones multi, the, scyphus vini etc.; discedunt 6½.

17 sept., fer. 5. Post prandium hic adsunt F. Lautermans cum uxore et filia, cum pastore sanctae Crucis Leodii³⁰²) et sorore et alia domicella calviniana; hic sermones, deambulatio, the, vinum, booterham, koekskens, marketons, brignoles³⁰³) etc. etc. Interim adsunt commissarii pro onere personali, qui conscribunt, sed non caminos.

18 sept., fer. 6. Hac nocte congelata arbusta tuberum (aardappel-loof). Immediate post prandium ego in Dungen. Vidi juxta Mulsheuvel van Arendonk et uxorem et filium Anthonium (de tuberibus, de fabis³⁰⁴); in via cum uxore de studio filii Anthonii); vidi uxorem braxatoris Westlaken (de cerevisia suppeditanda); vidi Jacob Ebers et uxorem (reddidit mihi 26 florenos ante mutuatos). Pastor non erat domi.

19 sept., sabbato. Purgatur et profundius foditur fossa media secundum longitudinem in peninsula; caminus et pavimentum querceum incipitur in cubiculo professoris in novo aedificio. Hortulanus Jan en ancilla Aldegondis discedunt in Hilvarenbeek. Epistola ad sororem et altera a sorore per famulum villici, qui cum carruca (koolkar) in Tilburg.

20 sept., dominica. Mane post missam meam in parochia auidi primam missam et concionem domini Reabel. Statim post prandium in civitatem. In Vugt vidi Schellekens et filias (de caminis conscriptis in vectigal vide 17 hujus). In civitate vidi viduam Teunissen hilarem et aliquanto melius habentem (scyphus vini, sermones hilares); vidi Mutsaers in foro (de Tilburg verba pauca); vidi apothecarium Arents et uxorem et filium van der Schuuren, brevi alumnum (unus schyphus vini, sermones multi muliebres materni). Cum van der Schuuren vidi Staessens (van Hooff non erat domi); vidi viduam van Goch cum filio (tradidi litteras internuncii Ciamberlani, de infrequenti communione in instituto Gallico prope Monasterium³⁰⁵), directas ad braxatorem van der Horst, quas hodie mihi per Nol miserat dominus van Hooff); inde cum van der Schuuren ad patrum ejus, praetorem Vugt (non domi); inde solus ad pastorem sancti Lamberti Nobels (the et sermones); inde domum hora 5½. Hodie recepi catalogos pro

communitate ex Lugduno Batavorum ; portus, quem solvit famulus Henricus, est 4 assium.

22 sept., fer. 3. Ad prandium adest pastor noster de Gestel.

25 sept., fer. 6. Hora 10 adest dominus van Erp, pastor et decanus in Oirschot ; sermones multi serii ; queror de defectu confidentiae in Reverendissimo. Ad prandium hic etiam adest dominus Reabel. Scripsi sorori per famulum villici.

26 sept., sabbato. Respondet soror priorem pastorem op het Heiken te Tilburg fore in encaeniis Haaren 29 hujus.

27 sept., dominica. Mane post missam ego (per pluviam ut assoleo) in Schijndel. Asserit Reverendissimus se non recepisse bursam Spooenberg: ergo adhuc debeo; sed permittit, ut distribuam egentibus studiosis. Sermones porro multi praecipue de catechismo imperii Gallici, quem condemnat praecipue ex parte gubernii praescribentis, ut et episcopos acceptantes et praescribentes, sed pastores ut pridem nec acceptantes nec renuentes condemnat. Videram in via van de Ven alumnum, qui docebat philosophiam. Redux, usque in Gestel per rhedam Reverendissimi, vidi duos studiosos van de Ven ex Boxtel ³⁰⁶) et van Overbeek ex Oorschot ³⁰⁷); hic the mecum sumunt; sermones multi de disciplina praecipue scholari. Adfuit et hic dominus Verschuuren ³⁰⁸) cum parentibus. Hodie hora 2 post meridiem moritur reverendus dominus Schoenmakers in Waspik, quartus ex seminarii alumnis, aeternitatem ingressis.

28 sept., fer. 2. Legi duas opellas manuscriptas contra catechismum Gallicum nimis acerbas ; invehitur unum in *curiam* Romanam, quod prudentia humana nimis indulserit ; suadet vel praescribere videtur omnimodam separationem ab episcopis, quos vocat *organizatos* ; solum admittit cultum occultum etc. Pluvia ingentissima fere tota die.

29 sept., festum sancti Michaelis fer. 3. Post missam in Helvoirt, ubi audivi solemne sacrum ; cum pastore in Haaren ; narrat mihi mortem reverendi domini Schoenmakers 27 hujus. In Haaren vidi Aldeg. Witlox (de doliis, de cerevisia suppeditanda). Prandium apud pastorem, ubi Reverendissimus Vicarius, pastores de Moergestel Pessers, de Cuijk van Dingenen ³⁰⁹), de Helvoirt Bekx, vicarii de Oosterwijk van Coll, de Udenhout Janssens, de Boxtel van den Heuvel, cum pastore et vicario ³¹⁰) Haaren, praeposito ³¹¹), item alumnis de Zeeuw et Swaans et cum 3 personis ex cognatione pastoris. Sermones plurimi, non inutiles; asserit Reverendissimus non reverturum dominum Moors ad seminarium;

multa de catechismo Gallico de Portalis³¹²) de episcopis Gallis etc. etc. Redux reperi dominum Zweep³¹³) ex Geertruidenberg cum litteris a pastore³¹⁴), qui desiderat inire studium theologiae; remisi cum litteris ad Reverendissimum. Joh Roscam sollicitat villam pro Joh. van Mierlo nauta tamquam colono.

30 sept., fer. 4 ; festum sancti Hieronymi. Prandium encaeniale apud pastorem loci cum Reverendissimo, cum pastoribus ex Buscoduci van der Meulen et van der Heijden³¹⁵), cum Henr. van den Bogaert, cum pastore sancti Lamberti Vugt, cum rectore scholae syntaxis in Uden van Roij³¹⁶), cum praetore Boxtel van der Voort cum uxore et filia et 2 filiis, cum assistente Gemunde Moors, cum vicario Berlicom Spriessen, cum vicario Schijndel van den Heuvel, cum Oliviers ex Boxtel, cum pastore loci et vicario Reabel etc. etc. Indignor de vestitu (praecipue peri pseudomazon³¹⁷) filiae Betje praetoris; sermones multi non graves; locutus fuit mihi Reverendissimus de domino Zweep (quem obvium habui, quem admisit ad unum annum), de paupere studioso ex Nistelrode quem rejecit; sed qui theologiam prosequitur in Boxmeer, de simili nuper orphano in civitate. Accersit me famulus Joannes ob dominum Burgmans ; (acceperat pastor de Udenhout litteras a Reverendissimo; suadeo ut adhuc annum tentet theologiam, visurus quo divinitus vocandus sit) ; ob dominum Smits (nihil determinati suadeo) ; adest et novus dominus van Heesbeen³¹⁸) theologiam initurus: de cubiculo, sed non deciditur. Colorantur aliqua in nostro refectorio, in cubiculo meo etc.; pavimentum sternitur in novis latrinis. Tempestas venti ingentissima.

1 octobris, fer. 5. Mane adest dominus Reabel cum Arn. van der Voort³¹⁹), quem inter alumnos seminarii admitto. Ivi ad Ant. Manders ad molam serrariam, ut veniret obturare stillicidium³²⁰) in cubiculo no. 3. Adest Roscam ad emendam salicem retro infirmariam. Ant. Manders mihi proponit suffulcire³²¹) novo arcu ipsum arcum seu fornicem, quae sustinere debet primam fenestram ad sinistram ingredientis sacellum, quae fatiscit³²²); oppono ego ipsi difficultatem ob aquarum inundantiam jam incoeptam, ob defectum fulcri pro construendo arcu ; dein opus esse, quod extra ferias perfici deberet, non in fine feriarum inchoari. Joh. van Mierlo ipse sollicitat sibi villam ; offert 80 florenos.

2 oct., fer. 6. Computus anni 1807. Decanus Boxtel infirmitate affligitur, tussi scilicet molesta cum aliqua haemoptysi ; unde brevi post prandium discedit. Post computum propono 1° de

antlia ³²³) incendiaria comparanda; rejicitur tamquam propter viciniam publicae antliae non necessaria, sed commendantur potius ista clysteria vitrorum pneumatica, quale unum nunc habemus; 2° propono de tertio famulo conducendo quod admittitur, si necesse aut utile iudico; 3° de vendendo prato van Zeelst et elocanda reliqua villa; concluditur per dominum Gast van Zeelst offerendam emptionem totius villae excepto majori prato; 4° propono de construendo schemate ornandi sacelli; jubeor id jubere van Zeelst. Post inspectionem seminarii invehitur Reverendissimus in massam branthuis (sed pridem respondit mihi van Zeelst, ipsum Reverendissimum habuisse coram se plus quam duabus hebdomadibus schema confectionis; tunc oportuisse obloqui); invehitur in me tamquam causam reparatae villae in damnum seminarii; respondi tranquille contrarium praecise obtigisse, me semper et firmiter dissuasisse, tandem jussum reparasse sed invitum, ita ut nec later³²⁴) adhibitus sit nisi me invito et ita reipsa anno 1799 contigit; suadente pastore (verosimiliter in gratiam coloni Johannis Rutten, tunc sui famuli nupturientis) res confecta est. Dein permittitur separatio cubiculorum supra culinam; non laudatur mutatio ad vestibulum domus; decernitur ut circiter pro 2000 florenis emantur census exteri, 1000 refundantur creditoribus seminarii. Vesperi adest dominus Vervoort cras iturus ad assistentiam Dungen.

3 oct., sabbato. Mane post missam in civitatem. Vidi van Zeelst, qui promittit hodie figendam portam ante gradum culinae supra, quod et factum est. Vidi obiter matrem domini van Dijnssen ³²⁵); vidi pastorem sancti Jacobi Molemakers (de rebus Brabanticis, redux erat ex Geel); vidi dominos Suijs et Heeren (sacramentalis homologesis ³²⁶); audiivi missam ad sancti Jacobi. Vidi braxatorem Herm. Heeren (donat nobis hypocauston ³²⁷) Franklin); vidi viduam Teunissen infirmam (solamina et sermo de stokvis, quod non advenit); vidi viduam van Goch (de lacte procurando). In Vugt vidi pastorem sancti Lamberti Schoenmakers ³²⁸) (de conducendo famulo Mathaeo van Liempdt, quem maxime commendat et assuadet). Redux 11½ reperio dominos van Uden ³²⁹) et van Bergen; hic nunciat se renunciare theologiae. Prandet mecum van Zeelst: sermo de ornando sacello; dicit se jussisse quemdam peritum prope Ghelum habitantem, ut schema conficiat; loquor de emenda villa, de conditionibus etc., sed dicit se deliberaturum; asserit se jussisse Ant. Manders id quod la hujus mihi proposuit. Ad vesperam adsunt multi

alumni; adest et dominus Moser; sermones multi suaves, signanter de Bosmans et ineundo cum ipso contractu ³³⁰).

4 oct., dominica Rosarii. Post missam rogo dominum van Will ³³¹), ut mihi emat graduale etc.

5 oct., fer. 2. Adest Gisb. Corthout.

6 oct., fer. 3. Mane hora 8½ ad pastorem Vugt sancti Lambertii de famulo Mathaeo van Liemdt. Obvium habeo trans pontem dominum Colster cum patre. Redux reperio in via Joh. Brouwers. Adsunt jam plures, Verschuuren ³³²) (cum patruo praetore in Vugt), van der Heijden ³³³) etc. Adest tunc et soror; sermones multi. Post prandium adest domina Sprangers (sermones de Waalwijk). Reliqui omnes adsunt, ultimus alta jam vespera vel nocte Reijs ex Neerloon ³³⁴). Post meridiem Corthout cum Mie Robert.

7 oct., fer. 4. Frequentes sermones cum sorore et nepote Joh. Brouwers. Adest Math. van Liemdt, quem conduco pro primo anno ad 45 florenos, venturum ad finem novembris.

8 oct., fer. 5. Mane cum sorore in carruca van Hest in civitatem per pluviam toto die abundantem. Vidimus viduam van Goch. Dein ego apud Staessens, Gast, vader Heeren, moeijerke Teunissen (ubi tante Net), juffrouw Lanschot, Vermeulen, Reabel, quibus omnibus solvi seu refudi capitalia. Prandium apud Staessens cum sorore; the apud moeijerke Teunissen (ubi de parapluie). Hora 5 eximus; carruca nos expectat ad sint Theunis fort; inde domum hora 6a.

9 oct., fer. 6. Summo mane 4½, dum me lavo, pulsat nollam ³³⁵) Corthout; hic audit missam; mox discedit cum sorore mea per rhedam medici Robert.

10 oct., sabbato. Mane post missam in civitatem. Vidi cognatum aurigam Lombaers in via. Vidi viduam van Goch; vidi Constant. van Oirschot (de pomis, de stokvis, rijst etc.); vidi medicum van Gulik ³³⁶) (de obstipatione narium et dolore gutturis, remedia recenset varia); vidi dominum Gast (dedi apocham 1050 florenorum, sed debet adhuc mihi mittere 250 florenos); sermones de van Zeelst de ordinandis scriniis bibliothecae etc.; vidi moeyerke Teunissen (de abberdaan, stokvis, halecibus etc. etc.). In via vidi pastorem sancti Petri Vugt; promittit scribere fratri pro saginata bove. Hora 11 redux.

11 oct., dominica. Mane missa solemniter per me; epistola a nepte Antoniola sororem graviter laborare pollice (het fijt); illico post prandium in Tilburg. In Enschoot comitor N. Mutsaers fu-

narium ³³⁷) (sermone graves de antiquo tempore). Apud sororem adest cognatus pastor de Moergestel, quezel Mutsaers etc.; vidi fratrem Hadrianum et familiam etc.

12 oct., fer. 2. Ad prandium adest frater medicus Joannes, accersitur apothecarius de Kanter, qui secat pollicem sororis; vix melius habet; graves dolores. Prandium apud Antonilliam cum fratre medico etc.; sermones suaves. Mane fui apud cognatum M. van Liemdt occasione anniversarii uxoris, ubi tota familia et cognatio, pater Archangelus Pessers, pastor Moergestel etc. etc. Missa pro parentibus defunctis.

13 oct., fer. 3. Nundinae annuae. Mane apud Baesten (dat mihi librum : decreta apostolica ³³⁸) ; sermones). Prandium apud pastorem priorem Tongerlo op 't Heijken cum 24 aliis, omnibus presbyteris, excepto J. B. Franken, pio saeculari ³³⁹) ; sermones, cantus jocosus J. Branten pastoris in Loon op Zand, van Dijk pastoris in Diessen etc. etc. Pollex sororis nil melius; noctes insomnes; febris, lamenta etc.; plurima remedia proponuntur. Missa domi pro sorore laborante. Scripsi Moser per Priems.

14 oct., fer. 4. Pollex sororis aliquando melius; pus aliquod erumpit.

15 oct., fer. 5. Scripsi fratri medico. Vidi multos in Korvel ³⁴⁰), Veldhoven etc.

16 oct., fer. 6. Summo mane redeo domum; in via vidi pastorem de Helvoirt. Domi audio scapham nostram ut praeterito anno aestimatam esse. Nil hactenus de bove empta in Waspijck ³⁴¹). Adfuit Reverendissimus; dixit domino Moser confiendam esse bibliothecam, sed praecisam formam non praescribit; unde hactenus nil fixi Dixit et ornandum sacellum; renuit lignationi (boiseering) juxta muros; annuit emendis candellabris. Conqueruntur Moser et Smits de turbine alumnorum 11 hujus ad vesperam.

17 oct., sabbato. Ad prandium dominus Sprangers ex Vechel ³⁴²); post alium Sprangers ³⁴³) confabulaturus.

18 oct., dominica. Vesperi ad coenam nimium murmur; cessare facio. Increpatio Peters, qui absens fuit a precibus et mensa coenae.

19 oct., fer. 2. Dominus Moser ad prandium in Vugt sancti Lamberti, ubi plures convivae; vesperi nil novi.

20 oct., fer. 3. Hic computus societatis lecturae; cum sociis adest dominus Zwildens presbyter, sacellanus in... missionis Ultrajectensis ³⁴⁴). Ante mensam loquitur Reverendissimus de poena infligenda Verstegen; post locutus domino Smits nil infligit. Ven-

duntur libri; ego nil emi. Post prandium in coetu omnium convivarum; adest Fr. Lautermans junior, moribus juvenilibus admodum. Vesperi litterae a domino Gast de van Zeelst empturo villam; ostendo provisorio van der Voort et praedecessori Burgers; laudant impense etc.

21 oct., fer. 4. Mitto litteras domini Gast ad Reverendissimum, ejus consensum etc. exploraturus.

22 oct., fer. 5. Ad prandium adsunt domini Maré³⁴⁵) et Sporenberg; sermones; hic dat sacello etc. Vesperi conveni lignarium Meeracker et ferrarium van Uitvoort de candelabris conficiendis in sacello et schola, item Joannem Roscam de solvenda verponding. Statim adducitur bos empta saginata, cujus bubulcum³⁴⁶) vidi; dedi 5½ asses. Smitsius Endhoviam ad exequias tante van de Ven, Jacobae van Steenakker³⁴⁷). Accepi mihi 250 florenos a Gast, litteras a Reverendissimo; consentit in venditionem villae etc. adjicit litteras Reverendissimi Bredani et scribit de nominatione regia, inquirendum in Böhmer³⁴⁸).

23 oct., fer. 6. Summo mane in civitatem. Vugt sancti Petri donat fabricae pretium bovis 110 florenos. Apud Verheijen³⁴⁹) diminuo carnem suppeditandam vitulinam, vervecinam reiicio. In civitate vidi viduam van Goch: de candelis suppeditatis pro lucernis et cera emenda; vidi viduam Teunissen infirmam (scripsi sorori, sermones de aberdaan, bukkem, haring; acquiro parapluie); vidi dominum Gast (sermones de vendenda villa, de figendo pretio ad nummum 40m solvendum; de termino elocationis etc); vidi Th. Rijckevorssel (de vendenda villa, de solvendo verponding etc). In via vidi pastorem Vugt sancti Lamberti et sororem (de libro remittendo domino van Hooff etc.)

24 oct., sabbato. Hora 11 adest Meeracker; monstro ipsi conficienda candelabra pro sacello et schola: 4 in sacello, 5 vel 6 in schola. Misi ad Reverendissimum tom III Böhmer cum responso ad interrogata super nominatione regia.

25 oct., dominica. Concursus ingens hospitem praecipue Sylvaeducensium ad visitandos alumnos et potandum; deliberamus vesperi inter nos moderatores de medio ei abusu occurrendi; forte statuendum erit, ut nemo quemquam extraneum in cubiculum admittat sed in locutorium. Ancilla Aldegondis monialis in civitatem male, ut videtur, affecta et corpore et spiritu, sed tacita. Adest Math. van Liemdt; sermones; veniet post 4 hebdomades.

26 oct., fer. 2. Mactatur bos saginata apud J. Roscam. Infirma Aldegondis conqueritur de nimia opera et cura; ostendit se aegre ferre adventum novi famuli; subminatur discessum, nisi Jacoba

discedat ; tandem quiescit.

27 oct., fer. 3. Ad prandium (in culina) adest van Zeelst ; sermo cum ipso de emenda villa et de pretio figendo, cujus nummus 40us solvetur. Reperit Smitsius ichnographiam et prospectum meum urbis Romae, quem colandum jubeo dominum Moser super syndone. Vesperi ex Schijndel adest causidicus Oomen ; hic thé et scyphus vini ; sermones de jure criminali, de memoriali a Reverendissimo confecto ad regem super nominatione regia, de rebus vicariatus Bredani etc. Mitto per rhedam Reverendissimi 5 reliquos tomos Böhmer.

30 oct., fer. 6. Ad vesperam adest frater Adrianus cras electurus in civitate; hic coenat, cubat; sermones etc. Digitus medius pedis mei dextri dure affligitur ex ungue detracto.

31 oct., sabbato. Mane frater Adrianus discedit pedes electurus, comitor ad viam stratam ; vesperi redit ; hic coenula jejunii ³⁵⁰), cubat etc.

1 novembris, dominica. Post prandium discedit frater Adrianus cum Moser et famulo Joanne, ob morsum canis impedito et candelas confecturo in Tilburg.

3 nov., fer. 3. Redux Moser ex Tilburg et Haaren. In lectione Scripturae monui alumnos de nimia frequentia visitantium in dominicus praecipue et festis. Monui vehementer de prudentia in vitando incendio, cujus periculum fuit aliquod heri, ut vestigia vidi, indicante domino seniore Vervoort. Hic ad prandium pastor noster de Gestel; calcem seminarii in duabus carrucis mutuum accipit.

5 nov., fer. 5. Post meridiem deambulamus Moser et ego in Gestel ; vidimus ecclesiam. Domi pastoris absentis dominus Hogaers, pastor in Berlicom ³⁵¹) ; sermones suaves, thé, scyphus vini.

9 nov., fer. 2. Summo mane in civitatem. In Vugt vidi Schellekens et filias (de vidua lotrice conducenda). In civitate vidi viduam van Goch (sermones de caseo emendo) ; vidi pastorem Staassens et van Hooff (casus de muliere in secta lutherana baptizata; narrat in Germania in aliquibus locis dioecesis Monasterii catholicorum proles, absente pastore, apud lutheranos ministros baptizari, et vicissim) ; fui apud Th. Rijckevorssel (sermones, solvi f. 14-3-0 verponding) ; apud Cauwenberg (solvi obsonia computuum) ; apud viduam Teunissen aegrotam (solvi parapluui 12 florenos, scripsi sorori Antoniulae, sermones de labberdaan, halece,

stokvisch etc.) : fui apud H. van den Bogaert (solvi pro cespitibus 65-5-0) ; fui apud Dodeмонт cuprearium (solvi 2-16-0) ; apud Const. van Oirschot, ubi Piet frater (de piscibus emendis, de oriza ³⁵² etc.). In reditu in Vugt fui apud Ianionem van der Heijden (de emenda bove saginata) ; apud viduam van Sommeren lotricem (non erat domi) ; apud dominum van Zulperen (sermone comes) ; 12a domi. Post prandium fuimus tres apud Roscam occasione kerkegeld ; sermones tumidi molitoris. Hic ante et in prandio adfuit van Zeelst cum statuario X ex Grobbendonk, qui jubente domino Moser conficiet ichnographiam altarium etc. in sacello, exhibendam Reverendissimo.

13 nov. fer. 6. Mane apud Anneken viduam Wouth. van der Gracht aegrotam ³⁵³) ; dedi eleemosynam. Vidi apud Roscam bovem heri mactatam. Inde in Vugt ; vidi filias Schellekens : de lotrice vidua van Sommeren ; ivi domum ejus ; non reperi ; jussi convenire filias Schellekens ; venire jussi initio futurae hebdomadis. Invitat nos pastor Dungen ad prandium cum Reverendissimo, cum aliis ; ivit dominus Smits. Retulit vesperi debere examinari dominum Vervoort ad jurisdictionem sacramentalem ; postea dicit se locutum Reverendissimo de Jac. Vesters ; jussit Reverendissimus scribi patri, ut filium accersat e seminario. Ad prandium J. Moser ex Cuylenburg. Ego bis dedi lectionem, declarando analysin epistolae ad Romanos caput IV. Post meridiem adest Clercx cum horologio excitatorio ³⁵⁴) Moser. Mane hora 9½ dixit mihi monialis ancilla Aldegondis non debere me fidere fore ut post majum maneat (ob aliquas rationes non acceptabiles, quibus desideraret exauctorare ³⁵⁵) Jacobam vel novam ancillam supernumerariam accersere) ; futurum discessum ejus ad initium maji sat aperte acceptavi. Scripsi sorori Antoniolae per J. Groenendaal.

14 nov., sabbato. Mane hora 9½ ad Schellekens ; de carruca suppeditanda in Helvoirt cras. Inde ad dominam Grancy ; adieu, bon voyage ; post filius ejus hic fuit.

15 nov., dominica. Mane 4¼ missa ministro J. Brouwers. Post missam domini Smits in Tilburg cum carruca Schellekens usque Krijtenheijde ; missam solemnem audivi in Enschoot ; dein apud Storimans. Apud sororem praecipue egi de habitatione in civitate (rejecta est) ; de mittendo inde ligno, hinc surculis malorum ; de nepte Antoniola mittenda ad monasterium (mittetur in Dongen) ; de vestibus et sindonibus comparandis ; praecipue de ancilla loco Aldegondis comparanda etc. etc. De eadem re apud uxorem van Tulder ; item de filio presbytero locando tamquam

assistente in Dungen. Vesperi apud fratrem Adrianum coena, ubi dominus Kersmakers, uxor van Dooren Woestenbergii et Donders et soror Eva. Fui et (post laudes) apud pastorem 't Heijken; sermones de novitatibus etc.

16 nov., fer. 2. Ante prandium fui apud P. Donders in villa (grana ab ipso emi promiseram jam heri); apud neptem uxorem Lombaers (sermo de marito bibace); apud sororem Brouwers sermo similis. Post prandium in Goirle; vidi viduam Priems cum filia: sermo de filio; vidi pastorem Goirle³⁵⁶) cum vicario (sermones, the, scyphus vini). In via redux vidi Peters (sermo de filio alumno seminarii); vidi et pastorem (epistolam tradiť in Haaren). Vesperi coena apud sororem cum fratre Adriano et uxore.

17 nov. fer. 3. Missa in sacello privato sororis; jentaculum. Discedo in Oisterwijk (vidi pastorem; sermones de politicis). Prandium in Haaren apud pastorem (sermones utiles, suaves); 4½ domi redux. Dominus Smits in civitatem; referť nova de episcopo Ruremundano Ultrajecti, ubi rex, commorante; de ipso rege adversus pseudoarchiepiscopum jansenisticum³⁵⁷) etc. etc.

18 nov., fer. 4. Adest lotrix ex Vugt..... filia viduae van Sommeren, non ipsa vidua. Monui Vesters de jussu Reverendissimi, ut deserat seminarium; scripsi epistolam ad patrem; discedit in Schijndel; non reperit Reverendissimum absentem in Hilvarenbeek.

19 nov., fer. 5. Adest faber Meeracker; locat lecticam in cubiculo Mathaei; incipiť et capsam infra gradum in culina. Adest famulus Mathaeus van Liemt; nunciať se venturum 2 vel 3 decembris. Discedit Vesters cum epistola ad patrem. Post prandium vidi van de Ven infirmum in latere.

20 nov., fer. 6. Convenit me dominus Smits ex Drunen de vocatione sua; me permittente cras ibiť ad familiam, nescio an reversurus. Scripsi Reverendissimo de eo, de examine domini Vervoort, de discessu Vesters, de infirmitate van de Ven.

21 nov., sabbato. Post prandium examen Noije juxta litteras Reverendissimi hodie receptas.

22 nov., dominica. Mane dominus Smits in Schijndel acturus de vicario Rhode, Princen mittendo in Baartwijk; de mittendo Noije ad ordinationem etc. Refert non mittendum; item adhibendum artificem, qui Heusdeni altaria confecit, ad ornatum sacelli nostri.

23 nov., fer. 2. Aldegondis ancilla monialis acerbe et vehementer conqueritur de conducto Mathaeo etc.; renuit consentire,

ut munuscula inter quinque domesticos famulantes ex aequo dividantur.

24 nov., fer. 3 ³⁵⁸). Ego in Boxtel; gratulatus apud A. M. van de Ven de matrimonio nepotis; apud ipsum van de Ven; apud praetorem van der Voort. Apud Mieke van de Ven de sindonibus lecti. Nuncium de advecto ornamento altaris ex Lovanio in civitatem.

26 nov., fer. 5. Litterae a Reverendissimo et a domino Vesters patre de alumno hinc profecto. Rediit Smitsius ex Drunen; me consulit de vocatione sua; respondi aliquid boni sperari posse, modo majori animo, alacritate et constantia incumbat etc. Cum fabro Meeracker perspexi bibliothecam novam instruendam scribnis librorum; asserens in hunc finem emet apud Lathouwers Vugt.

28 nov., sabbato. Nuncium de sacrilego judaeo Isaac Hartog ³⁵⁹), qui bis (ut nunc detegitur) baptizatus in seminario Waarmond receptus, jam diaconus ordinatus est; nuncium est a van Munster.

29 nov., dominica ³⁶⁰). Ego mane in Schijndel. Sermo de judaeo sacrilego, de quo acceperat epistolam Reverendissimus a secretario illustrissimi Ruremundani ³⁶¹); dein et de tentamine reconciliandi jansenistas; de futuro concordato; de ordinatione. Sermo de scapha nostra majore vendenda; de Vesters, cubiculum ejus alteri dandum; de Smits non retinendo; de pastore Gemunde legaturo seminario, ut inter vivos donet, commodaturo Reverendissimo, ut id suadeatur per pastorem nostrum in Gestel ejus confessarium.

1 decembris, fer. 3. Moser in civitatem. Post prandium adest dominus Reabel; narrat dominum Smits rediisse ex 's-Heerenberg in Dungen. Committo ipsi nuncium ad pastorem suum in Gestel ex parte Reverendissimi de suasionem pastori in Gemunde, de qua ad 29 nov. Prima nix sat copiosa.

2 dec., fer. 4. Mane hora 9½ ego in Dungen. Vidi braxatoris Westlaken uxorem de suppeditanda cerevisia; vidi Jacob Eberts, sumpsi beschuit; vidi pastorem, hic prandium. Sermo de Smitsio absente in Schijndel, de periculis seminariorum. Hodie primo rotatur mola serraria van Zeelst juxta seminarium.

3 dec., fer. 5. Denunciat Aldegondis Mathaeum scaterere pediculis ³⁶²); ipsa haestitat an sit emigratura, declaratura hodie.

4 dec., fer. 6. Visitavi lectum Mathaei famuli una cum ipso; nil

reperi.

5 dec., sabbato. Declarat ancilla Aldegondis se velle manere in famulatio seminarii post majum, quod acceptavi, modo tamen res adhuc in integro sit, de quo scribo ad sororem Antoniolam, sed epistola tantum mittetur fer. 2 7 hujus. Item scribo patri domini Vesters in sensum a Reverendissimo praescriptum, ut supellectilem filii accersat; epistola item tantum fer. 2 7 hujus mittetur. Hodie adveniunt asseres pro conficiendis scriniis bibliothecae. Vesperi in confessionali afficior dolore inflammatorio et obstructorio in intestinalis, qui mihi brevi post febrim (non gravem tamen) causat.

6 dec., dominica. Post meridiem ad the cum scypho vini dominus pastor noster; nil novi.

7 dec., fer. 2. Famulus Mathaeus prima vice tendit in civitatem ad commissiones peragendas etc. Epistola a Reverendissimo de penuria sacerdotum; de mittendo Vervoort in Zevenbergen; de casu fraudationis distillatorum. Epistola pastoris sancti Jacobi Molemackers. Ordinatio bibliothecae seu scriniorum per Moser, Meeracker et me.

8 dec., fer. 3. Moser et Smits in Boxel; Vervoort et van de Ven in Schijndel. Vesperi omnes reduces; Vervoort discedet cras. Infirmetas mea et dolor viscerum ingravescit.

9 dec., fer. 4. Sine missa propter infirmitatem perseverantem. Ante prandium 10½ adest Smitsius, nuper pastor in Wiekevorst et praeses seminarii 's Heerenberg; casus conscientiae et multi sermones; hic prandium; discedit jam multa vespera.

10 dec., fer. 5. Epistola a pastore Hulsel³⁶³) cum 74 florenis tradendis Reverendissimo cum duabus epistolis. Hora 11 adest ipse Reverendissimus; sermo de casu distillatorum, de penuria sacerdotum, de pastoratu Septimontano (quem destinat, etiam vivente hoc pastore et rogante, domino van Veldriel, pastori in Empel), de pastoratu Empel (quem destinat domino Hurx, vicepastori in Oirschot³⁶⁴), de vicepastoratu in Oirschot (quem destinat domino Vervoort), de ordinandis junioribus extra regulam triennii in studio theologico (affirmat se dimissurum, quos nos habiles praesentabimus), de tollendis aliis vicepastoribus ubi plures reperiuntur (nihil tamen concludit, nec nos suademus). Hic prandium. Item ad prandium pastor sancti Jacobi ex civitate cum vicepastore Suijs; multi sermones de supra dictis aliquibus, maxime de distillatoribus; resolvit Reverendissimus juramentum a ficto distillatore praestari non posse, ad quos (?) se authentice

scripturum pastori sancti Jacobi. De caeteris propositis, cum maxime nitantur praxi Hollandorum, vult de praxi illa ejusque rationibus certior fieri, ipse scripturus Amplissimis Hollandiae³⁶⁵) et Ultrajecti³⁶⁶); jubet me scribere aliis, praecipue per dominum Chedeville, professorem in Warmond³⁶⁷). Post discessum horum hospitem adest adhuc incommodus visitator dominus Robert, noster medicus. Hodie iterum non celebravi etc. propter infirmitatem.

11 dec., fer. 6. Mane adest iterum Smitsius Wiekevorst; casus conscientiae, sed interrupti sermonem. Hodie, pulsa circiter infirmitate, celebravi; quod Deus Felix Faustumque Faxit. Dedi Joanni Brouwers munus, 25 florenos. Monstrat mihi faber Meeracker subsidens tabulatum ad ingressum bibliothecae; quid inde imposterum fiet? Deus malam sortem omnem avertat!

12 dec., sabbato. Concessi Joanni Brouwers cubiculum no. 42, Peters cubiculum no. 3.

14 dec., fer. 2. Adest van Zelst; monstravi ipsi fissuras muro- rum in sacello etc.; nil curat; de subsidente fundo bibliothecae; similiter nil curat.

15 dec., fer. 3. Moser in Dungen. Epistola a domino Gast qua rogat, ut per pastorem contractus et cessio emptae villae etc. conscribantur a secretario; ivi ad pastorem; abest in seminario in compa- nia³⁶⁸) alumnorum; accedit mihi monitu famuli; suscipit monendum secretarium. De opere van Zelst (non laudat, queritur etc.); laquearia (stukador) conficienda nondum censeo, sed dif- ferenda. Pastor non dissentit.

17 dec., fer. 5. Mane ad pastorem; asserit acceptasse secreta- rium conficiendam venditionem villae etc. Anthonio van Zelst. Ad prandium dominus Reabel; sermones potissimum jocosi. Ves- peri epistola dominae Veldriel de morbo mariti etc.

18 dec., fer. 6. quatuor temporum. Mane in civitatem; 7½ ante portam civitatis clausam. Vidi Luykx (solvi orizam, asserit dominum Borman cras ordinandum in sacerdotem, celebraturum primam missam fer. 2 21 hujus); vidi uxorem van den Bogaert (non potui solvere vecturam librorum ex Bruxellis, quia nondum erogavit); vidi van Munster (de judaeo apostata, de catechismo Gallico); vidi Veldriel aegrotum, uxorem, filium (de donando a- gro orphanotrophio, scripsi Reverendissimo coram domino decano pro consensu, sermones de filio prodigo Lamberto etc.); vidi vidua- am Teunissen et filias (consolatoria, jocososa, pia, etiam de laber- daan, stokvis et de halecibus etc.); vidi van Gemert argentarium

(emi chartas et directorium³⁶⁹); vidi dominam Cath. Potters laborantem digitis; vidi pastorem sanctae Catharinae, ubi pastor sancti Petri Vugt (the, sermones etc. solvi van Hooff gazulas Lugdunenses-Gallicas); vidi pastorem sancti Jacobi et vicarios. Hic prandium; sermones de multis, praecipue de juramento et de fraudantibus contra illud; dicit eos permansuros in sua praxi, praecipue auctore domino van Cuijk. Vidi uxorem Constantini van Oirschot: de piscibus recentibus obtinendis etc.; vidi viduam van Goch: vix sermones. In reditu vidi viduam van Sommeren et filiam lotricem, cui solvi 3 florenos 3 asses. Vidi lanionem van der Heijden: de porco suppeditato ultra pretium etc.

19 dec., sabbato quatuor temporum. Joh. Rutten colonus cum carruca in Tilburg; defert arbores malos 6; item cartabel³⁷⁰), litteras pro sorore, relaturus ligna pro nepote Joh. Brouwers. Mane indixi famulo Henrico futuro anno post majum omnia donaria famulantium futura communia, quod acceptat. Dominus Vesters accersit suam supellectilem.

20 dec., dominica quarta Adventus. Hodie sepono pixidem tabacariam, non sumpturus saltem aliquanto tempore.

21 dec., fer. 2. Famulus Vervoort ex Hilvarenbeek cum litteris accersit supellectilem presbyteri, assistentis in Zevenbergen; tradidi libros prohibitos, quos apud me deposuerat.

25 dec., festum Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, fer. 6. Post prandium juvenis ex Dungen nunciat pastorem infirmari, petere ut quis assistat jam hodie; tendit (sed plumbeis passibus) Moser; vesperi redux.

26 dec., sabbato. Moser iterum in Dungen ibique manet; pastor non potuit celebrare lecto affixus.

28 dec., fer. 2. Ad prandium domini Spriessen et Reabel. Post prandium adsunt Corn. Brouwers et coriarius Claessens; hic cubant, coenant etc.

29 dec., fer. 3. Hora 10 discedunt Corn. Brouwers et Claessens in Tilburg cum epistola mea ad tante Net. Post prandium adest Coolen ex civitate cum filio rhetore³⁷¹), postea seminarii alumno. Adest et pastor Gestel; sermones. Ivit Smits in Boxel; vesperi redux; nunciat sororem suam et dominam van Gorcum venturas ad prandium fer. 2 die 4 novi anni.

1 8 0 8

1 januarii, fer. 6. Smits in Dungen assistit. Post prandium ego cum Moser ad pastorem Gestel, ubi dominus Moors etc; zaalig nieuwjaar. In via redeuntis vidimus uxorem van Roij, filiam ejus et sororem; item zaalig nieuwjaar.

3 jan., dominica. Summo mane ego in Dungen astiturus sacram solempne, concio *adoraverunt eum*; sermones cum pastore. Rediens obvium habui Rolandum van Tulder, qui narrat de infirmitate pastoris in Lagemierd ¹⁾, de morbo domini van Liemdt ²⁾, de infirmitate pastoris Zevenbergen, de debilitate domini Vervoort; veniet frater ejus reverendus major in Dungen versus diem dominicam; redit mecum in seminarium, inde ad civitatem; scripsi per eum epistolion sorori.

4 jan., fer. 2. Post prandium vidua Kemps cum Hanneke Smits; sermones; solvi viduae Kemps ad computum cerevisiae 151 florenos.

6 jan., fer. 4. Epiphania. Smits in Dungen assistit.

7 jan., fer. 5. Smitsius post lectionem in civitatem; refert vesperi moenia civitatis solo aequanda et pagum Lommel regno Galliae cedendum, nobis Luyks-Gestel ³⁾ etc. Moser mane in Schijndel; vesperi refert: reperit ibi pastores Tilburg (op 't Heiken) et Haaren, vicarios Geldorp van den Bosch ⁴⁾ et Woensel van den Heuvel; soror Antoniola habet pollicem sanatum, sed debilem; in Tilburg incipit grassari febris epidemica; refert epistolam, cujus copia ad 31 decembris inter epistolas 1807 tenoris non styli gravissimi. Ad prandium van Zeelst, qui vadit signatum emptio-nem villae etc. Vesperi adest reverendus dominus van Gils, rector in den Hoek, cum uno aedituo, reliqui 3 sunt apud fabrum; sermo prolixus de casu censurae etc., sed vix aliquid proficimus; discedit aedituus propositi tenax aggrendi Vicarium in lite etc.; discedunt cubitum in pagum nostrum Gestel.

9 jan., sabbato. Ad prandium adsunt reverendus dominus van Tulder major adstiturus in Dungen cum fratre Dionysio ⁵⁾; sermones de Tilburg, de infirmo pastore Laagemierdt (Schaij): laborat veretur phthysi; de pastore Septimontano van Iersel (laborat marcesmo ⁶⁾ et senio); de vicepastore ibidem van Liemdt: laborat febris catharrae, jam susceptis sacramentis gravissime periclitatur; de Keekematant Piggen: est ibidem, inservit aegris; de domino Vervoort, qui debilitate, timore, infirmitate ad illud munus assistendi vix habilis, deseret; de vicario Ketsheuvel Mikkers, qui ipsi sufficietur etc. Dominus Langerwerf ⁷⁾ vadit in Raemsdonk confecturus titulum ⁸⁾.

10 jan., dominica. Discedit Smitsius in Schijndel, inde in Boxtel, hinc cras discessurus in Endhoven cum sorore.

11 jan., fer. 2. Ad horam 9am adest Reverendissimus tendens ad congregationem Sylvaeducensem; sermones; dico ipsi consilium meum esse, ut plena instructio sacelli differatur, donec certum et stabilem situm sumpserit nec amplius muri subsidant; cui consilio videtur acquiescere. Vesperi ad the adest medicus Robert; sermones prolix; zaalig nieuwjaar.

12 jan., fer. 3. Ad prandium dominus Reabel, pastore profecto ad nuptias van de Ven in Boxtel ⁹⁾.

13 jan., fer. 4. Ad prandium reverendus dominus van Tuler cum epistola pastoris in Dungen; sermones pro examine ex theologia et scriptura; rescripsi per ipsum pastori in Dungen.

14 jan., fer. 5. Redit Smits cum fratre Antonio. Post prandium ivi ad pastorem sancti Petri in Vugt; zaalig nieuwjaar; via teterrima.

15 jan., fer. 6. Gelu serium; aliqua nix. Pedes habeo inflatos prae asperitate viarum propter gelu.

16 jan., sabbato. Mane in civitatem. Vidi viduam van Goch (de cereis); viduam van Oirschot: recepi censum 91 florenorum, dedi Zeeuw pro famulantibus; vidi uxorem van den Bogaert: solvi pro bibliotheca 1-11-0; vidi Veldriel aegrum et uxorem: de ancilla Kaatje demigrante; vidi Aug. Rijkjevorssel et uxorem etc.: solvi pro nobis tribus 85 florenos; vidi viduam Teunissen: sermones, risus, consolatio; vidi viduam de Wijs, ubi filius Franciscus, sacellanus Vechel.

Prandium ad sanctae Catharinae; sermones. Ubique zaalig nieuwjaar. Item apud Schellekens et apud pastorem sancti Lamberti in Vugt. 3½ redux. Moritur in partu uxor Roscam ¹⁰⁾.

17 jan., dominica. Sanctissimi Nominis Jesu. Post prandium in civitatem. Vidi viduam van Goch: de cereis; vidi uxorem et filium Veldriel: de ancilla Kaatje migratura, nil proficio; vidi reverendum dominum Heeren, patrem, matrem, materteram: sermones jucundi, aedificantes. Apud Lautermans nemo domi. Ubique zaalig nieuwjaar. Glacies firma jam calcabilis.

18 jan., fer. 2. Ad festum sancti Antonii in Schijndel; prandium apud Reverendissimum cum multis; dicit de dolio vini nobis comparato apud Rijkjevorssel. Pedes iterum et gravius inflantur, praecipue sinister.

19 jan., fer. 3. Post lectionem in Tilburg. Prandium in Haaren apud vicarium Peeters (pastor abiit in Cromvoirt). Vesperi

in Tilburg vidi Ignat. van Dooren, uxorem et familiam (zaalig nieuwjaar); vidi cognatum van Liemdt (de filio convalescente etc.). Dolum ad tante Net hora 3½, ipsa absente in Korvel, sed vidi sororem Evam; cum ea apud Woestenberg; the, sermones etc. Vesperi adest frater Adrianus; ejus uxor epulatur apud pastorem, coenat apud Woestenberg etc.

20 jan., fer. 4. Coelum humidum, de gelatione viae pessimae. Domi fere maneo. Vidi mane dominam viduam de Laure cum familia, neptem van Spaendonk; vidi neptem Antoniam Mutsaers infirmam. Prandium apud tante Net, item coena cum fratre Adriano. Praevie fui apud Brouwers op 't kerkhof, ubi breves sermones cum multis, sed longior cum Adriano Brouwers de nepote Cornelio, qui ad Mutsaers migrat operaturus. Ante coenam redux ad tante Net.

21 jan., fer. 5. Mane cum domino Kersmakers vidi neptem Ther. Bax; vidi familiam Adriani Mutsaers (ubi plures de cognitione puellae, reduces ex professione solemni quesularium trium et unius quesularii op het Goorken); vidimus sororem Evam cum marito et liberis (zaalig nieuwjaar, strenas¹¹) elargitus sum etiam ipsi Brouwerio leviro, quas amice excipit); vidimus apud sorores Schoffers¹²) queezel Mutsaers et monialem neptem Baesten; visitavimus medicum Mathijssen dysenteria laborantem ad mortem. Vidi solus familiam materterae Lombaers, ejus filii Nicolai et filiae viduae Swagemakers; vidi coloni Donders uxorem et filios. Redux ivi cum sorore pransum ad pastorem du Champ, ubi uxores van Tulder et Korthout; sermones jucundi etc. Coenat op verkenpootjens apud tante Net frater Adrianus cum uxore. Cum ipsis ante et post sermo de dissolvenda oeconomia J. B. de Roij et ejus fratris patris Henrici.

22 jan., fer. 6. Post missam in Boxtel; vidi pastorem Oosterwijk (scyphum vini sumpsi). In Boxtel vidi viduam van Alphen, filium reverendum sacellanum Osch; vidi decanum (ubi prandium); vidi dominam Tybosch et neptem dominam van Gorcum; vidi Anne Mieke van de Ven: obtinui telescopum. Deducit me dominus van Alphen ad secundum pontem; narrat de jurgio propter musicam in Boxtel, ubi propter prohibitam musicam a domino van den Heuvel tumultuantur a mense cantores, declaraturi pastori decano, quod, nisi organam obtineant, non cantaturi¹³) amplius sint. Refert mihi dominus Moser de missa calce viva a van Zeelst, item de prospectu altarium in sacello etc. delineato, sed quem non applicabilem judicamus; exhibebitur Re-

verendissimo.

23 jan., sabbato. Ad prandium recepi instrumentum obligationis in van Zeelst pro Thom. Rijckevorssel sive pro seminario. Vesperi adest mihi Habraken de haereditate dividenda inter sorores.

24 jan., dominica. Mane adest mihi dominus Goossens de cognatis suis, de sorore etc. Vesperi percipio lapidem liminarem superiorem principalem novi aedificii ante sacellum fissum esse. Deus graviora avertat ab illo aedificio, quod videtur variis locis fatiscere! Vide ad 11 julii 1806.

26 jan., fer. 3. Ad prandium adsunt domini van Hooff ex civitate, Princen et rector monialium (nunc Rhodensis assistens); sermones suaves; exponit rector systema suum et abbatis Everbodiensis, qui cum ipso et monialibus in Rhode moratur, omnia nempe politica adhuc fieri ad mentem et nutum francmaçoniorum et eorum comité, quod Parisiis sedet, praeside Syeys impio sacerdote¹⁴); sermo porro de aedificanda ecclesia Rhodensi etc.

29 jan., fer. 6. Festum sancti Francisci Salesii. Ad prandium domini Spoorenberg et Reabel. Examen ordinandorum van Will et Langewerf; incipiunt exercitia spiritualia.

30 jan., sabbato. Recepi epistolam a fratre Alberto ex Haga; sentit pro rigore verborum legis in juramento. Examen ordinandi domini Noije.

31 jan., dominica. Moser in Schijndel. Rogo ut conveniat Reverendissimum de prospectu altarium etc., de quo supra ad 22 hujus; de dispensatione in proclamatione ordinandorum, qui a nudius tertius sunt in exercitiis, item in integro tempore exercitiorum¹⁵). Famulus Henricus vadit in patriam Geldorp propter infirmitatem matris suae. Narrat hodie Smitsius de defectu pacis inter pastorem et infirmum vicepastorem in Udenhout. Vesperi redux Moser nil novi refert, nisi rejiciendum conceptum altarium. Murmur in refectorio, ego per illud deambulavi. Interrogat Moser Willium¹⁶) de iis, quae circa ipsum in Schijndel audiverat; responso se apte purgat.

2 februarii, fer. 3. Purificatio Beatae Mariae Virginis. Percipio fractum esse lapidem liminarem primae fenestreae ad sinistram in sacello; jam sex vel 7 fracti sunt; ubinam sistetur illa miseria? Dixi collegis.

4 febr., fer. 5. Ad prandium Staassens, pastor sanctae Catha-

rinae in civitate. Smitsius in civitatem; vesperi nil novi.

6 febr., sabbato. Mane discedunt tres ordinandi Ultrajectum; utinam salvi perveniant et redeant, licet sub aura inclemente et vento vehementissimo!

7 febr., dominica. Finivi exercitia spiritualia.

8 febr., fer. 2. Epistola a Reverendissimo cum pastorali quadragesimali.

9 febr., fer. 3. Iterum epistola cum nuncio de erectione academiae theologiae seu seminarii generalis¹⁷⁾.

10 febr., fer. 4. Hodie ordinatio. Mane exscribimus litteras pastorales pro quadragesima futura. Ad prandium pastor noster; sermones multi; ad interrogationem meam respondet pastor se nihil vidisse de conscripto contractu emptionis venditionis villae Antonio van Zeelst; ergo nemo ex parte seminarii illud instrumentum vidit, quod tamen jam signatum est. Post meridiem adest per aquam et per auram atrocem Schellekens tamquam aedituus, ut roget auxilium assistentis suo pastori Nobeles; ego ibo.

13 febr., sabbato. Hodie et per duos dies praecedentes nix, gelu, tempestas, unda exuberans etc. Utinam bene reduces ordinati! Vide ad 24 februarii 1807 de tempestate, quae contigerat 18a ante. Ante prandium adest epistolion Nobele se conaturum officium celebrare, si nimis gravis sit via cras; sed respondi me equidem venturum. Surripio retia van Moorsel¹⁸⁾; monui ipsum, item Verhoeven¹⁹⁾ de negligentia acriter, Dommela aliquibus locis plene congelatus; aqua seu glacies supra aggere dominae du Tour.

14 febr., dominica septuagesimae. Mane in Vugt per het Vaantje, sed in aggere dominae du Tour jam per glaciem confractam haurio aquam in solio²⁰⁾, item laedo crus; redeo, sed iterum tendo et pervenio. In Vugt sancti Lamberti vidi Schellekens et familiam; vidi pastorem Nobele pusillanimum et sororem tristem. Sacrum solemne et concio. Post sacrum vidi viduam Wattenberg, dein Schellekens; et ipso comitante per aggerem Beerenstein per Vaantje redeo hora 11½. Reperio in domo Martijn van Achelen. Dominum Ramakers²¹⁾ cum van der Haagen²²⁾ et tertium confabulantes ad focum cum rusticanis juvenibus; statim adest Ramakers excusaturus.

15 febr., fer. 2. Nunciat ad prandium famulus Mathaeus de infirmitate ad mortem domicellae Tibosch in Boxtel; statim post prandium Moser et ego eo per nivem tendimus, nondum bene calcatis viis; sed ad viam publicam de Gestel in Esch ad orientem

revertimur in Gestel. Ibi haustus vini et the cum pastore; sermones; narrat puellam puerperam et ejus rei infamiam conjectam in vicarium Reabel, quod ipse innocens ignorat. Reversis nunciat Nol adfuturos hodie ordinatos, qui et adsunt 6½. Post coenam narrant multa de itinere, de periculis, nil de publicis.

16 febr., fer. 3. Mane Moser in Schijndel cum epistola domini secretarii²³); nil novi inde refert, sed omnia atra, infaustissimi ominis. Scripsit Reverendissimus ad illustrissimum Ruremundanum, ad internuncium, ad Reverendissimum Bredanum, ad decanum Buscoduci, ut hic per saeculares, ut alii omnes contra academiam theologicam operentur; omnia ardentissime.

17 febr., fer. 4. Moser accipit epistolam a domino Maes insigni dignoque pastore in sancti Nicolai Wasiae, qua hic petit tres sacerdotes ex hoc seminario pro suis scholis trivialibus, ibi ab episcopo Gandavensi²⁴) erigendis. Heu! Nobis nullus est sacerdos functione vacans et ei aptus in tota dioecesi; sed quanta mutatio rerum! Nuper, ante 10 annos tota haec patria sacerdotes ex Brabantia etc. accipiebat, nunc hinc accersere tentant!

19 febr., fer. 6. Ego mane ad civitatem. In Vugt apud Schellekens et pastorem sancti Lamberti de sollicitando assistente apud Reverendissimum, id quod facturum se promittit Nobelega pastor. In civitate vidi plebanum (de infausta academia theologica erigenda, non graviter timet; pransuri apud Aug. van Rijckevorsel cum consiliario van Meeuwen); vidi viduam de Wijs et filios; sermo cum Henrico de eadem academia; nec ipse timet, sed alios conceptus (ut et plebanus) narrat ab aliis suggestos. Vidi ancillam Mutsaers; ipse infirmus decumbit; uxor exiit ad ecclesiam. Vidi Staessens pastorem et vicepastorem van Hooff; sermones; scripsi epistolam ad sororem. Vidi Gerard. Verheijen²⁵) et uxorem; sermo de infirmo socero et de infausto leviro, jam custodiae mandato apud Ribbius. Vidi ipsum Veldriel, filium et uxorem; visitavi, consolatus sum, sermones de infausto Lamberto etc. Vidi bis moeyerken Teunissen infirmam; sermones suaves, hilares; item de halece sicco. Vidi dominum Snoeren apud Tinnebroek; sermones de Mosae margine etc. Prandium apud Aug. van Rijckevorsel cum familia ejus et Thomae fratris, viris magnis et proceris²⁶), cum consule van Berkel et uxore, cum consiliario regio van Meeuwen, cum decano et vicario ejus, cum Lanschot et sororibus. Sermones graves et leves de erigenda academia etc.; non timet consiliarius; sed forte omnes illi viri non satis timent et praeoccupantur ab occultis hostibus fidei catholicae. Exivi a medio pran-

dio. Vidi uxorem van Oirschot, viduam van Goch, ancillam Clerx horologiarii; obtinui clavem etc.; 4½ redux per scapham, sed in trajectu rhumium contraxi in gutture et pectore molestum.

20 febr., sabbato. Adsunt modo famuli Clerx visuri horologium et chordam ponderis. Vesperi Smitsius monet de sermonibus inordinatis habitis ab alumnis cum paupere vetula ²⁷⁾ Trientje; nepos Brouwers et Sprangers praecipue culpati.

21 febr., dominica. Moser ad assistentiam in Vugt sancti Lamberti; redux ad prandium. Heri pastor Nobele scripsit ad Reverendissimum pro obtinendo assistentem. Reperi epistolam Chedeville 6 januarii 1808.

22 febr., fer. 2. Ancilla Aldegondis ad civitatem. Vesperi refert, quod de tela convenerit uxorem Neerhof.

23 febr., fer. 3. Moser in Boxtel; solvet quos dedi pro oeconomia 120 florenos viduae Kemp's braxatori. Ad prandium Heeren et Suijs; sermones de juramentis etc. suaves.

25 febr., fer. 5 sancti Mathiae. Post prandium adsunt vicarii Gestel et Gemonde, Reabel et Moors; the, scyphus vini, pipa, sermones. Scripsi ad Reverendissimum de ordinando domino van Will, de aliis non ordinandis, de obtinendo assistente in Vugt sancti Lamberti, de scribenda epistola ad Chedeville, de prandio et sermone habito 19 hujus.

26 febr., fer. 6. Mane 7a missa solemnissima requiem pro reverendo domino Wilh. Janssens.

27 febr., sabbato. Post meridiem ad confessionale hora 3a in Vugt sancti Lamberti ad 7am; vesperi cum lucerna domum redux hora 7½ deducente Joanne etc.

28 febr., dominica quinquagesimae. Mane 5a in Vugt deducente Mathaeo. Ibidem a 6a in confessionali ad 7½; 9½ missa sollemnis; concio: *consummabuntur omnia*; ad prandium redux.

29 febr., fer. 2. Hora 10 Reverendissimus; statim examen domini van Will. Hic prandium; narrat de Roma occupata a Gallis ²⁸⁾ etc. Ante meridiem ego intrans apud ferrarium et cautionem van Uitvoort deprehendi duos alumnos (sed effugientes novisse non potui), ibi distillatum juniperi bibentes et cum nepte Kaatje fabulantes; graviter increpavi fabrum, uxorem et neptem. Statuendum dicit Reverendissimus, ut nullus quamcumque domum intret sub poena demissionis. Ad prandium etiam adest vicarius Reabel. Hora 4a discedit Reverendissimus; perspicit bibliothecam, ubi loquitur de locando pulpito, non tamen jubet. Videt sacellum; loquitur de altaribus (quorum prospectum pictum seu

delineatum vidit). Videt altare a Moser advectum ; nil decernit. Vesperi hora 6½ reperio 9 alumnos ludentes in cubiculo Rovers, mulcto nocentes etc. Ad coenam annuncio his diebus nil ultra horam solitam licere 5am ; deinde legem hodie latam de ingressu domorum.

1 martii, fer. 3. Mane ad civitatem, Solvi in Vugt apud Lathouwers ad computum. In civitate vidi viduam van Goch et filios. Vidi pastorem Gast ; deductio computuum. Vidi van Zilst dat mihi actum venditionis villae etc.; vide inter copias epistolarum. Vidi uxorem Fr. van Meeuwen ²⁹⁾ ex lapsu laesi ; solvi culinaria. Vidi Cath. Potters laborantem ; solatus sum. Vidi viduam Teunissen decumbentem ; sermones consolatorii, hilares, pii. Vidi Aug. Rijckevorsel, fratrem ; uxorem, filium etc. ; de stuk wijn ³⁰⁾ solvendo pro nobis a Reverendissimo. Vidi van Veldriel, uxorem, filiam ; sermones consolatorii, pii etc. Vidi Staessens, pastorem sanctae Catharinae, ubi prandium. Post prandium braxator van der Horst adest ; sermones de cerevisia, quam non accerso. Egressus cum van Hoof vidi Const. van Oirschot, ubi caffè ; viduam van Goch, ubi adest filia, uxor Brenta ³¹⁾. Ingressi sumus arcem Isabellae demoliendam. Comitatur van Hooff usque ad Klijn Barrierke ; sermones multi, suaves de Frisia orientali, de statu religionis ibidem etc. etc. 5½a domum.

2 mart., fer. 4 cinerum. Mane adest van Moorsel ; solvit ad computum mensae. Lectio hora 9a ; post egredior ad Boxtel, sed redeo ab Eentje propter pluviam. Tunc iterum adest van Moorsel, qui discedit. Scribo ad patrem. Post prandium ivi in Boxtel. Vidi viduam Kempes ; solvi cerevisiam, sed 120 florenos ultra debitum, per errorem non computatis, quae dominus Moser tulerat 23 februarii. Vidi decanum et vicarium van den Heuvel, utrumque infirmum. Vidi dominam Tibosch convalescentem. Vidi A. M. van de Ven ; de tela non emenda seminario, sed forte mihi, Redux 4½.

4 mart., fer. 6. Hoc biduo faber lignarius construxit tabulatum (plafond) no. 8 ; seram ad portam inferni bibliothecae ; hinc inde aliqua resarcivit.

6 mart., dominica quadragesimae. Mane post missam in Haaren apud Witlox ; omnibus ad ecclesiam absentibus praeter filiam Gonde, ibi caffè cum booteram ; jussi cerevisiae dolia 16 ; de computu solvendo. Inde in Oosterwijk ; prandium apud pastorem ; ser-

mones jocosi. Inde 1½ in Tilburg, recte ad ecclesiam het Heijken; meditatio singularis domini Segers³²). Dein apud fratrem Adrianum; soror Antoniola absens in Moergestel; tota vespera sermones suaves.

7 mart., fer. 2. Vidi viduam Pessers et filiam viduam Piggen in de Keulsche Kar. Inde ad cognatum van Oerle; nemo domi. Frigus intensum. Post meridiem in Veldhoven; the apud cognatum Adrianum Mutsaers cum utraque mea sorore; sermones de antiqua familia.

8 mart., fer. 3. Mane in ecclesia 't Heijken; sepelitur Sus Blomjous³³). Apud cognatum Baesten et sorores; sermones suaves. Prandium apud sororem; caffè. Statim apud pastorem 't Heijken, ubi Wolfs; sermones de Roma etc.; de ecclesiasticis rebus.

9 mart., fer. 4. Post missam in Helvoirt. Visitavi Keeke Vos. Prandium apud pastorem. Inde domum hora 3½. Nil novi.

11 mart., fer. 6. Ad prandium hic dominus van Erp, pastor et decanus de Oorschot; sermones, Annunciat famulus Mathaeus ex civitate dominum Vervoort infirmum in Zevenbergen et dominum Vesters juniorem mortuum in Well.

13 mart., dominica. Smitsius in Endhoven. Moser assistit in Vugt sancti Lamberti.

14 mart., fer. 2. Ad prandium pastor, post viaticum praebitum Annae viduae Walth. van de Cragt; sermo de cathedra, quam donat sacello et quam locaturum se spondet Moserius. Censet eruendas populos circumcirca hortum inferiorem; dixi ego (ut saepe) me nil amplius aggredi injussu Reverendissimi et provisorum.

15 mart., fer. 3. Adducitur cathedra ex ecclesia Gestel nostra; locatur in angulo sacelli; coelum etc. alibi. Moser in civitatem. Vesperi redit Smitsius; confirmat aegritudinem Vervoort et administrata esse sacramenta.

16 mart., fer. 4. Post prandium 5½ adest Reverendissimus ex civitate. Confirmat aegritudinem Vervoort, mortem Vesters, narrat aegritudinem decani in Boxtel; difficultas ob penuriam sacerdotum. Snoeren manet in Maaren; ergo nos in Vugt. Praelegit epistolam Reverendissimi Bredani, ubi narrat propositum legis de academia catholica erigenda jam typis excusum regi exhibitum esse; se (Reverendissimum Bredanum) scripsisse suo correspondenti, ut nostri Vicarii audiantur, id quod ipsi promissum est; in eo credit quiescendum; pessima timenda seminariis. Sermo porro de angore Pontificis, occupata a Gallis Roma etc.; de penuria ubi-

que sacerdotum; de illustrissimo Ruremundano etc. etc.

17 mart., fer. 5. Ad prandium vicarius Oosterwijk P. van Coll; sermones multi, jucundi etc.; inter alia narrat se non posse omnes ad amussim rubricas missae observare, prohibente pastore (non monachaberis), ne profundas faciat inclinationes etc.; respondisse dicit se hic monitum esse: sat cito venit senectus, qua in fideli ejusmodi observatione impeditur; sed haec responsio minime placuit. His diebus et sequentibus incumbio conficiendo catalogo librorum meorum eisque in bibliotheca ordinandis.

18 mart., fer. 6. Ad prandium vicarius noster de Gestel, dominus Reabel; sermones multi, nimis longi. Ego recessi hora 1¾ ad libros ordinandos.

19 mart., sabbato sancti Josephi. Ego in Vugt ad assistendum. Apud Schellekens narratur ex ore Moors mors domini Vervoort, sed vesperi tradit mihi Martijn esse epistolam patris Vervoort ad van de Ven, ubi narratur contrarium; speramus meliora; utinam convalescat bonus sacerdos ad honorem Dei, suam salutem et profectum spirituales dioecesis! Nix et gelu insolitum hac tempestate; quod in Germania et Helvetia etiam obtinuisse ex caenographis³⁴⁾ praevidi audieramus.

20 mart., dominica. Smitsius in Vugt assistens. Vesperi adest Moors ex civitate cum uxore Kauwenberg etc.

21. mart., fer. 2. Hora 8½ hinc in Esch. Ibi apud pastorem et infirmam tante Theam; sermones multi; ad multa interrogata respondendum fuit. Unde (per frigus ingens) in Boxtel. Vidi inchoari aedificationem molendini ventosi ad serranda ligna. Vidi A. M. van de Ven: de petitione protestantium ad alterutram ecclesiam obtinendam; de vicario parum contenta est. Vidi decanum et vicarium, utrumque infirmum. Vidi dominam Tibosch convalescentem, ubi sorores van Gorcum; sermones suaves. Domina l'Heureux spondet se curaturam titulum domino Coppens³⁵⁾; de defuncta nepte (ut voco) Bekkers in arce³⁶⁾. Vidi viduam Kempes, ubi de indebita solutione³⁷⁾. Prandium apud decanum satis hilarum. Post adhuc caffè apud viduam Kempes, cum van den Heuvel et Oliviers. Discedens obvium habui pastorem de Liemdt; brevis salutatio. Hinc in Gemonde ad infirmum pastorem, qui ad patres properat; thé, sermones consolatorii. Inde ad medicum Robert; monui fortiter, ut moneat pastorem Gemonde de periculo et de suscipiendis sacramentis. Hinc ad pastorem Gestel; in horto reperi; monui itidem de monendo Gemonde, quod suscipit. Vidi odeum, quod conficitur novum et elegans in parochia. Domum 5a reperi

epistolam van de Ven de domino Vervoort, adhuc vivo, sed valde debili.

22 mart., fer. 3. Moser in Haaren. Post prandium ego in civitatem. Vidi Const. van Oirschot; litteras accepi pro me et Mosero Lovanio etc. Vidi dominum Heeren; de levanda pecunia pro ipso (sed nomine meo) apud ejus parentes; adinventio ingeniosa! sed nescio an satis sincera; non admisi; tempus et otium postulavi cogitandi. Advenit tunc pastor Molemakers; de juramento, de plebano et domino van Cuijk indulgentioribus. Vidi tunc Sassen; de epistola, sed non nobis destinata. Vidi ad portam cognatum Habraaken, qui mihi narrat de cognata Lautermans; eo tendo quam reperio in lecto, fracto in ecclesia crure; sermones, consolatio. Vidi moierken Teunissen et filias; consolatio et sermo de lavandis in civitate omnibus nostris et seminarii syndonibus. Vidi Mutsaers et uxorem, ubi dominus Wolff; sermones breves. Vidi plebanum decanum; narrat revolutionem in Suecia³⁸); de academia catholica; dicit eam nos non comprehensuram; dicit commissionem, quae ad regem tendit pro basilica sancti Joannis locuturam³⁹); narrat de judaeo converso Hartog, eum Romam venisse ut poenitentem⁴⁰). Vidi van Munster; de pruijk; obiter narravi de Hertog. Vidi Veldriel fere agonizantem; consolatio, exhortatio; sermo cum uxore de filio Lamberto ob prodigalitatem custodiae mandato. Vidi W. Heeren ad regem iturum cras pro via (ut asserit) Bommelia, sed (ut dixit plebanus) etiam pro ecclesia sancti Joannis. Rediens vidi pastorem Vugt sancti Lamberti; sermones sine viribus aut potentia: zonder krag of mag!

25 mart., fer. 6, festum annunciationis. Ego in Vugt sancti Lamberti, ubi solemniter cum expositione Venerabilis Sacramenti et concio 9½. Oppido lassus redeo hora 12a. Brevem sermonem habui cum pastore et sorore de adsciscendo assistente, sed fatetur se vereri sumptus, cum competentia non amplius solvatur. Apud Schellekens ante missam, qui narrat de citatione sua, item de reluctantia pastoris Nobele ab assistente. Post completorium adsunt Petrus et Const. van Oorschot; sermones multi inter schyphum vini et pipam tabaci, praecipue de juramento ejusque obligatione; mentem meam et nostram satis energice ostendi. Adest vesperi pastor noster cum epistola domini Moors pastorem Gemonde suscepisse viaticum.

26 mart., sabbato. Mane epistola a Reverendissimo ordinatio-nem Ultrajecti habendam 2 aprilis; proponit de ordinando van Will. Ego post consultos Moser et Smits in Schijndel. Copiam

mihi praebet dominus van den Heuvel protestationis Pontificis in invasione Gallorum 2 februarii. Sermo cum Reverendissimo de ordinatione van Will, quam tamen differendam concedit; loquitur de ordinandis subdiaconis, item de scholaribus, sed nihil decernit. Sermo de titulo obtinendo Cuppens a domino l'Heureux; laudat Reverendissimus propositum. Sermo de epidemia Septimontana; praelegit Reverendissimus epistolam domini van Liemdt lamentabilem, qua petit assistentem. In via qua deducit me Reverendissimus versus Gemonde ego me obtuli; non admittor, non rejicior; rogavi demum ut, si mittendus sum, id tempori scire liceat. Nuncium de pastore Gemonde administrato extremo oleo. Sermo de juramento, de van Cuijk indulgentiore qui se fundat in juramento accessorio. Dein sermo de academia catholica; narro ego de epistola Chedeville etc. etc. In via vidi pastorem nostrum de Gestel; litterae a domino Moors extremam unctionem administratam pastori Gemontio; 4½ domum.

27 mart., dominica quarta quadragesimae. Mane sermo cum Cuppens de obtinendo titulo. Post prandium ego in Boxtel. Vidi dominam Tybosch et ibidem dominam l'Heureux; suscipit a marito obtinendum titulum pro Cuppens; concedit copiam litterarum ex Amstelodamo missarum cum protestatione Papae. Vidi decanum infirmum adhuc et vicarium melius habentem; accepi mutskens, gratias egi; 5¼ redux.

28 mart., fer. 2. Ad prandium recipimus nuncium de morte reverendi domini Suijs, pastoris in Gemonde. Scripsi Reverendissimo de titulo Cuppens, item Zeeuw, de Habraaken dimittendo ad ordines etc.

31 mart., fer. 5. Mane 7½ ad pastorem in Gestel (ubi vidi et allocutus corvum), ad medicum; inde in Gemonde ad exequias pastoris defuncti Suijs. Ibi praeter fratres cognatos et affines erant Reverendissimus, pastores de Rhode, Esch, Gestel, Vugt sancti Petri, Dungen et vicarii Suijs sancti Jacobi in civitate, item ipse assistens Moors. Sermones multi ante et post missam et ad refec-tionem. Narrat mihi Reverendissimus constitutum Hurix, Moors iturum in Septimontium, Smitsium rogandum insinuat ut eat in Someren. Monendos ordinandos ad subdiaconatum ad pentecosten aut ante, etiam Habraaken (de titulo), etiam Zeeuw (titulum a matre non rejicit). Tradidi Reverendissimo epistolas Chedeville, sed cum rogatu ut reddantur. Nuncium de morte domini Veldriel hac nocte defuncti. Redii cum pastore Vugt et patre domini Suijs; sermones jucundi. Hic 5a the et pipa.

1 aprilis, fer. 6. Nix turpis etc. Scripsi sorori de mutato consilio eundi in Septimontium etc.

3 apr., dominica passionis. Missa in Vugt, concio. Vidi Schellekens; placat over de kerkhoven; mikkebootram.

4 apr., fer. 2. Post meridiem adsunt domini Moors et Reabel; ille tendit in Septimontium.

7 apr., fer. 5. Litterae a Reverendissimo nos consulturum illustrissimum Ruremundanum de celebrando matrimonio catholici cum protestante in facie ecclesiae.

10 apr., dominica palmarum. Hic missa solemnus, cantata passione cum diacono van Will, subdiacono Langerwerf, Smitsius in Vugt; Moser discedit in Brabantiam, hodie in Tilburg. Post prandium ego in civitatem. Vidi moeyerke Teunissen (solamen, suaves sermones, etiam de recipiendo halece, quem cras mittam). Vidi familiam de Wijs, matrem infirmam (sermones cum filiis politici, de ecclesia sancti Joannis obtinenda, de episcopatibus erigendis ⁴¹), de erigenda academia catholica; quae omnia futura aliquando asserit Henr. de Wijs, dedux Ultrajecto a rege. Salutationem impertit ex parte domini Flamant, regis elemosynarii et secretarii primarii, quae multa potest ibi. Laudant regem impense a religione, indubie ex ore illorum Gallorum sacerdotum, qui similiter regem laudaverunt coram nobis, pridem Hagae Comitibus versantibus. Vidi van Deursen, sororem, familiam (ibi dominus van der Heijden; de chartis colandis). Vidi viduam Veldriel cum filio, filia, socero, nepote; sermones etc. Apud Const. van Oirschot nemo domi. Vidi filiam van Goch; mater non domi. In Vugt vidi pastorem sancti Lamberti; spondere debeo me venturum 2 diebus paschatis ad assistendum. Vidi Schellekens; asserit dominum Moors discessisse (cum filia sua Schellekens) in Septimontium. Domi 6½ invenio famulum Reverendissimi cum epistola secretarii illustrissimi Ruremundani, ut bini mittantur ad consecrationem oleorum. Vespere multo demum resolvit Smitsius ipse ire cum Cuppens; quem monemus.

11 apr., fer. 2. Discedit Smitsius Ultrajectum 8½; aqua supra viam.

13 apr., fer. 4. Aqua supra viam stratam ad hortum Barriere majoris juxta civitatem; in horto utroque angulos occupat, nondum terram satam. Vespere incipit subsidere.

15 apr., fer. 6 parasceve. Infra officium adest soror Antoniola. Discedunt alumni. Post prandium ego cum sorore per carucam in Vugt, inde pedites in civitatem. Vidimus moeyerken

Teunissen, pejus habentem, febricitantem etc. Vidi viduam de Wijs infirmam; sermones cum filiis. Vidi dominum van Hirtum apoplectico morbo decumbentem domi domini van Cuijk. Vidi neptem Lautermans, fracto crure decumbentem. Vidimus dominum Staessens, Const. van Oirschot (ubi van Hooff, uxor Piet van Oirschot, altera.....) Vidimus viduam van Goch, ubi dominus Gast, causidicus Verhoeven. Vidimus Schellekens in Vugt cum filia Barbara, ubi requievimus. Vesperi hora 9a adest adhuc Smitsius cum Cuppens ex Ultrajecto. Narrat multa de Ultrajecto, de itinere, de hernhuters in Zeijst ⁴²), praecipue de utroque seminario: de Warmond (ubi 2 jam ordinati ejecti ⁴³), de 's-Heerenberg (ubi nullus regens aut docens ⁴⁴). Domine! Salva nos; perimus.

16 apr., sabbato sancto. Mane cum Smitsio, Cuppeno, sorore ad missam in parochiam; sermo cum pastore, vicario, corvo. Inde Smitsius cum socio in Schijndel, inde domum. Suspicio jam secundo vel tertio Henricum famulum distillato juniperi abuti. 5½a vidimus soror er ego molendinum serrarium in opera.

17 apr., dominica paschae. Magno mane per nivem frequentem trajeci aquam a van Hest ad aggerem oppositum. In Vugt sancti Lamberti missa solemnis, concio. Redux hora 11½. Hic prandium cum sorore. Joannes famulus infirmus non audivit missam hodie.

18 apr., fer. 2 paschae. Hic missa. Ad solemnem in Gestel. Prandium apud pastorem. Post prandium in Gemonde cum sorore et domicella Mie Robert. Gratulamur pastori; audimus laudem vespertinam; thé sumimus; videmus mobilia vendenda ⁴⁵).

19 apr., fer. 3. Ad prandium hic dominus van Hooff. Post meridiem adsunt dominus Verschuuren cum matre, matertera et duobus nepotibus. Adest et dominus van den Heuvel ex Boxtel cum Oliviers; sermones non pauci nec graves; thé, scyphus vini.

20 apr., fer. 4. Ad prandium hic dominus pastor de Cromvoirt ⁴⁶); sermones non multi, non suaves, sed serii, ut est ille pastor.

21 apr., fer. 5. Post meridiem adest professor Volders; sermones, thé.

22 apr., fer. 6. Cum sorore pedites in Boxtel. Vidimus viduam Kemp, dominam Tiebosch, moeder van Alphen, Mieke van de Ven (de syndone, quam emit soror pro indusiis ⁴⁷) meis). Vidimus uxorem et familiam Deppens (emit soror pannum pro me). Vidimus Olifiers et uxorem; the. Comitatur van den Heuvel ad

1/8 leucae ⁴⁸). Prandium sumpsimus apud decanum. Reducti sumus per carrucam viduae Kemp. Interim in Halder hic prandet solus dominus Reabel.

23 apr., sabbato. Visitavi dominam du Tour reducem.

24 apr., dominica in albis. Post missam per pluviam ego cum sorore in Vugt; cum carruca Schellekens in civitatem. Vidi viduam van Goch (ubi dominus van Beek ex Uden ⁴⁹). Vidi Sopers cum uxore (de legato solvendo domino Gast, de collateralis onere etc.); narrat mortem medici van Rhijn ⁵⁰) hac nocte defuncti. Vidi Henr. van den Bogaert ad mortem apoplecticum. Vidi uxorem Neerhof. Audivi missam et concionem domini Heeren ad sancti Jacobi. Prandium apud pastorem Molemakers cum patre.....; advenit consiliarius van der Horst; sermones multi. Vidi bis moeyerke Teunissen, domicellas de Wijs et Mutsaers infirmas. In exitu e civitate vidimus familiam Gerardi Verheijen, ubi domina van Veldriel, juniores Verheijen etc. Hora 7a reduces in Halder.

25 apr., fer. 2. Vesperi visitavimus dominam du Tour cum sorore.

26 apr., fer. 3. Ego in Schijndel ad distributionem sanctorum oleorum inter decanos. Vidi familiam van de Ven et ipsum. Prandium cum decanis civitatis, Bokhoven ⁵¹), Amelroode, Waspik, Osch, Boxtel, Oorschot, cum Bruinen, Smits, de Wijs et sacellanis van den Heuvel et Vissers. Sermones de musica quam proponit Reverendissimus eliminandam ab ecclesiis; de ecclesiis matricibus occupandis, quod improbat Reverendissimus. In priori vehementer invehitur in decanum Boxtel; in secundo in me. Sermones de periculis ecclesiae, de ovis kivi etc. etc. Reducor cum carruca decani de Waspik. Sermonem habui cum Smits de sorore Hanneke, quae in Dongen tendet, sed ad breve tempus et inire ad pensionem. Vesperi ad coenam dominus Reabel hic; ex civitate nil novi.

28 apr., fer. 4. Scripsi domino pastori nos non venturos in Schijndel propter auram pluviam et dolorem capitis, quo invitaverat nos Reverendissimus. Hora 9a adest Gijsb. Corthout; hic manet ad prandium; post meridiem vadit ad medicum Robert etc. Collavi chartas geographicas Americae. Percepi hodie fractum esse et lapidem liminarem fenestrae postremae ad cornu epistolae; fractos jam scio omnino septem.

28 apr., fer. 5. Mane 10a adest carruca (bakkar) fratris, auriga P. Donders, cum nepote Aug. van Gils et nepte Alberta Brouwers; sermones Gallici, Latini. Deambulatio ad molendinum ser-

rarium ; discedunt soror et alii (cum adveniente Corthout) hora circiter 3a.

30 apr., sabbato. Adest hora 5a Moser ; Smits cras ; adsunt reliqui omnes. Fodi hodie circum nuces cum operariis et hortulano ; egi de fabis plantandis ; de rabatten ⁵²⁾ ampliandis etc. etc.

1 maji, dominica. Porrigit mihi dominus Sprangers epistolam a fratre medico, qua exprobrat desidiam visitandi etc. Post prandium eo discedo pedes. In Cromvoirt in taberna ; inde op de Hoef ten halven ; inde in Giersbergen ⁵³⁾ in taberna ; inde op het Drunensch Verlaat. Erravi a via agter den Klinker. Hora 5 in Drunen apud pastorem Beerenbroek ; sumpsi scyphum vini ; sermones suaves, multi, hilares. Inde deducente pastore usque 't Verlaat, in Baartwijk. Visitavi pastorem ⁵⁴⁾ tertia apoplexia percussus ; sermones breves. In via obvium (apud domum sororis de Bont ⁵⁵⁾ allocutus dominum van Handel, veni in Waalwijk. Statim ad Sprangers apud Simons. Visitavi Joannem Pessers (et familiam), qui fracto pede laborat. Ivi ad medicum, ubi pastor ⁵⁶⁾ et vicepastor occasione primae communionis filii Nicolai ; sermones, scyphus vini etc. Vesperi coena cum pueris tribus extraneis, fururis studiosis, Sprangers, van der IJst et... Ibi lectus hora 10½.

2 maji, fer. 2. Missae binae auditaе, nulla celebrata. Vidi iterum uxorem Sprangers ; sermo de filio etc. ; de itinere in Vugt etc. Vidi Klijn et ibi sermones de twee cosijns ⁵⁷⁾. Vidi viduam de Visscher. Visitavi viduam Crillars. Visitavi iterum Pessers. Vidi Hoos ; emi sacchara ⁵⁸⁾ etc. Visitavi Hanneke van den Hout. Visitavi uxorem Joh. Crilaars et ipsum. Prandium apud fratrem suave cum filiis. Post cum rheda fratris in Ketsheuveel ⁵⁹⁾ ; in via sermones cum Snaphaan. The apud pastorem. Inde deducente domino Mikkers ad postpadje ; sermones de fratre studioso, de Zevenbergen etc. In Dongen ad moniales ; gaudium ! sermones ! etc. etc. Vidi neptem Ant. Brouwers. Coena et lectus apud pastorem ⁶⁰⁾.

3 maji, fer. 3. Inventio sanctae crucis. Mane 4½ missa apud moniales. Dein the, chocolat, sermones etc. Vidi iterum neptem ; dedi florenum unum ; tradidit epistolam. Vidi dominum Bink obiter ⁶¹⁾. Inde in Tilburg ; in via vidi Peeters plantatorem. Vidi sororem Evam ; vidi fratrem Adrianum ; inde vidi tante Net. Hic prandium, Caffé apud van Tulder ; gratulor sponsae filii ⁶²⁾, ipsis parentibus etc. Inde langs het Heijken cum domino Segers, op den

Heuvel apud viduam de Laure; hic the, sermones de prolibus. Vidi neptem Lene Mie van Spaandonk. Venit ad me dominus Pessers ex Waalwijk; sermo de impia epistola alicujus studiosi Lovaniensis ad collegam, quam mihi mittere et sponndit. Vesperi coena apud sororem; ibi frater Adrianus cum uxore; sumimus scyphum Diesters bier. Lectus hora 11a.

4 maji, fer. 4. Mane 4½ in via. Vidi pastorem Helvoirt; cum ipso et carruca van der Pas usque de Hut bij de galg⁶³). Inde domum redux 10½. Obvium habeo Moser ad civitatem euntem; reperi ad prandium Smitsium.

5 maji, fer. 5. Mane post missam in Schijndel. Sermo cum Reverendissimo de negotio pastoratus et gerontocomii in Baartwijk; examen ad jurisdictionem dominorum Suijs, Sprangers et Noodens⁶⁴); ibidem prandium, sermones. Reditus, hic the. Incoenati discedunt praeter expectationem idque per ingentem tempestatem fulminum, tonitruum etc. et per gravem aestum. Percutitur molendinum, tres molitores et domus in Schijndel, sed nulla nex, nullum incendium.

7 maji, sabbato. Mane adest dominus Snoeren; hic jentaculum et prandium; sermones consolatorii erga hominem anxium scrupulorum; legimus horas etc.,; discedit 3¼.

8 maji, dominica. Post celebratam et auditam missam ego in civitatem. Vidi Const. van Oirschot, sed obiter tantum. Vidi van Hooff; tradidi epistolam turpissimam cognati ejus Deckers, ut ostenderet parenti; sermo de corruptione studiosorum Lovanii et alibi; de periculo schismatis etc. Vidi van den Heuvel; sermo consolatorius de defuncta uxore⁶⁵). Vidi neptem Lautermans; de matrimonio futuro filiae Pietje cum Jos. de Wijs. Vidi viduam de Wijs; visitavi aegram; sermo cum filiis Henrico et caudico de libro congregationis Sylvaeducensis Lovanii, quem tradituros se sponnderunt. Vidi viduam Teunissen; visitavi moribundam bis; sermo cum filiabus de instante fine. Vidi in platea utrumque Rijckevorssel et filios; sermo cum seniore, qui narrat, ut rumorem, Pontificem deportandum in civitatem Monasteriensem. Vidi viduam van den Bogaert; consolatio de morte mariti⁶⁶). Vidi viduam Veldriel; consolatio de sorte et moribus filii Lamberti custodiae traditi, quem sponndi me visitaturum, si utiliter possum. Prandium apud Staessens, pastorem sanctae Catharina; sermones de Ludovico XVI et multi alii. Vidi parentes Heeren; suscepi 200 florenos ad censum 4 in 100⁶⁷). Statim detuli ad dominum Gast, ubi tota familia et Cuijkus; sermones; deposui 200

florenos accipiendos meo jussu. Ivi ad pastorem sancti Jacobi; omnes occupati excipiendis confessionibus puerorum. Scripsi epistolam Heeren, quo 200 florenos obtinere possit. Vidi iterum moerke Teunissen. Redii 6½.

9 maji, fer. 2. Ad prandium van Hooff; sermo mecum de Deckers; dicit patrem iturum Lovanium visurum quid consilii; non reddidit epistolam, redditurus tamen. Narrat et Hovius (quod ante partim narraverat noster Smitsius) patrum suum Joh. van Hooff, olim regis ministrum, tradidisse legatis Buscoducensibus pro ecclesia, memoriale pro ecclesia, qua confidentia offendit regem et rem pejorem reddidit. Post prandium adest dominus Verhoeven, statuarius ex Uden; exhibeo ipsi sacellum, bibliothecam; offert sua obsequia etc. Vesperi nuncium per Smitsium de jussu cardinalibus intimato, ne sponte sua sine vi ex Roma discedant neve ultra, quam violentia Gallica propulset ⁶⁸).

10 maji, fer. 3. Mane levir ⁶⁹) Smits ex Drunen van Hulten, qui utensilia ejus accersit; sermo de reditu Smitsii, quem dissuadeo. Post meridiem ad the Ant. Witlox; solvi ipsi 398-18-0; narrat et ipse de disgratia regis incursa per van Hooff. Ibi in Haaren narraverat Domselars, commissarius aerarii sacrilegi ⁷⁰) etc.

13 maji, fer. 6. Ad 12½ transit van Tulder major; huc destinat litteras et pileos nocturnos a sorore.

17 maji, fer. 3. Moser in Schijndel ad examen ordinandorum; Smits in civitatem. Ad prandium hic dominus Leijten canonicus regularis (cruisheer) ex Uden ⁷¹); sermones multi de studiis, de statu monasterii patriae etc. Post prandium venit amicus ejus dominus senior van Will; scyphus vini etc. 5½ adest Moser cum domino Loneux ex Schijndel; hic the, sermones etc.

18 maji, fer. 4. Ad prandium pater Mauritius Heeren capucinus ⁷²), item dominus Reabel; sermones.

19 maji, fer. 5. Mane missa hora 4a; inde in Schijndel ad examen confessariorum; examinati van den Bosch, Habraaken ⁷³), Cuijten ⁷⁴), van den Heuvel, vicarii in Geldorp, Loon op Zand, Middelbeers, Woensel; adest et dominus Vervoort, qui convalluit; prandium, sermones. Ostendit mihi Reverendissimus decretum denunciandi omnes mutationes, promotiones etc. Reperi a Reverendissimo 60 florenos, 30 pro honorariis, 30 missos per van Wil ad secretarium illustrissimi Ruremundani.

20 maji, fer. 6. Post meridiem ego in civitatem. Vidi in via Colen et socium, qui tendebant in Gemonde. Vidi Aug. Rijkervorsel; de vino mittendo jussu Reverendissimi; mittet ad 20 flo-

renos. Vidi viduam Teunissen et filias; aliquanto melius habet; actum de laberdan, de solvendo parapluie. Vidi viduam de Wijs et copiosam familiam in convivio nuptiali filii Josephi cum nepte mea Petronilla Lautermans ⁷⁵); gratulatus sum etc. Vidi neptem uxorem Lautermans; thé, sermones; gratulatio; mutuos mihi dat 8 florenos. Vidi Meijers juniorem et sororem; querelae de incomi hic receptione; solvi 20 florenos pro censu ad villam de Veldhoven annorum 1807 et 1808; invitavi etc. Vidi pastorem sancti Jacobi podagra laborantem; promisi missam hora 8a perendie. Inde cum domino Suijs ad domum correctoriam ad Lamb. van Veldriel; sermones multi, qui aliquam sed non gravem spem correctionis faciunt. Vidi ancillam Mutsaers; solvi 5-12-0 pro cafetario. Vidi viduam Veldriel; sermones de filio Lamberto. Vidi uxorem Const. von Oirschot; accepi litteras; solvi portorium. Vidi viduam van Goch et filias; sermo de filia moniali infirma; 7½ redux. Hic interim transit van Tulder minor; attulit litteras a sorore; infirma est.

21 maji, sabbato. Queritur Joannes Brouwers de tumore in ore; nil mali credo; dedi ipsi 12 florenos. Computum institui et liquidavi cum domino Moser. Vesperi 6½ adest Reverendissimus; hic solus sumit collationem sabbatinalem ⁷⁶); sermo de ordinandis; ordinatio fiet in Graave; ibunt van Will, Noije, Langerwerf, de Zeeuw. De Cuppens et Habraken etiam sermo, sed non peremptorius; de Raijmakers futuro rectore in Helmond; de statu politico et religioso Europae: fausta praesagit. Narrat mortem pastoris Septimontii; ibi pastorem constitutum van Veldriel ex Empel; hic pastorem fore Kivits, qui nunc vicepastor in Heeze ⁷⁷); hic vicepastorem Vervoort.

22 maji, dominica quinta post pascha. Mane post missam ego in Boxtel per viam molendini novi papyracei. Vidi uxorem praetoris van der Voort; de computo filii Arnoldi, nuper alumni, quem vidi; de habitatione ejus in Tilburg futura etc. Vidi dominam viduam Kemps; de cerevisia infecta. Vidi cognatum Deppens, socrum, uxorem; gratulatio de neonato ⁷⁸). Vidi dominam Tybosch et neptem Dieneke van Gorcum. Audivi missam solemnem. Prandium apud decanum; casus de homine fatuo et furioso, plateas percurrente, domos infestante. Post ivi in Oorschot; in via comitatur dominus van Hooff, vicarius in Vlijmen ⁷⁹). In Oorschot hospitium apud decanum. Vidi familiam van Baar ⁸⁰), ubi pastor Rhode. Vesperi coena; sermones etc.

23 maji, fer. 2. Missa 5½ apud moniales, infirmo rectore ⁸¹);

ibi the, sermones. Missam solemnem audivi et litanias. Vidi solus viduas et familias van Heumen, de Visser, Somers, van den Heuvel; item Cornelium van Gestel. Cum rheda decani 9½ in Moergestel. Hic prandium seu convivium! cum pastore, cum decano Oorschot, pastoribus Enschoot, Riel, Loon op Zand, Diessen, Hilvarenbeek, Drunen, Poppel ⁸²), cum vicariis Moergestel ⁸³), Oosterwijk, Tilburg tribus ⁸⁴), Waalwijk, assistente in Bockoven ⁸⁵) etc. et cum van Liemdt, nepote, uxore Pessers in Waalwijk et Janske Hoex etc. etc.; sermones, cantus hilares; nulla nova gravis momenti. Cum domino Pessers, vicario in Waalwijk ivi in Tilburg, quo adveni 5½. Statim the apud G. Dams. Vidi fratrem et sororem.

24 maji, fer. 3. Non celebravi, sed audivi missam solemnem cum litanis in processione. Vidi viduam de Laure et proles. Vidi cognatum van Spaandonk, pictorem Parisiensem, sermones non hilares, non momentosi de artibus, de Gallia etc. Vidi causicidium Baesten et sorores. Post meridiem vidi sororem Brouwers; de marito, de filio etc. Vidi cognatum Adrianum Mutsaers, uxorem et filias; sermo longior de vestitu puellarum etc. cum infirmo. Vidi nigt Bax et filiam Theresam; remedia catharri.

25 maji, fer. 4. Mane 3a excitor ad discessum, sed ob infirmitatem catharri et sudorem enormem differo; tota die domi mansi.

26 maji, fer. 5. Ascensio Domini. Missa domi, solemnem audivi; concionem domini de Kersmakers. Prandium apud Antoinette cum Adriano et Eva. Post discessus cum fratris carruca bakkar in Helvoirt; redux 6½.

27 maji, fer. 6. Hora 9 adest Reverendissimus cum domino van Dijk ⁸⁶); ejus examen ad curam; dein examen ad ordinationem admissi. Hic prandium; sermo de refundenda pecunia; non admittitur, non rejicitur; pecuniam a Waspik secum sumit; de titulo domini Cuppens supplendo in Waalwijk; de Habraken nihil deciditur.

30 maji, fer. 2. Mane adest dominus Vervoort, restitutus sanitati; hic celebrat missam; cum Moser in Boxtel, Smits in civitatem. Ad prandium Reabel. Vesperi Moser redux; refundenda pecunia; de promotionibus.

31 maji, fer. 3. Ivi ad arbores eruendas ad pastorem in Gestel; sermode nepote Arnoldo. Ad secretarium Meurs; de onere (verponding) partiendo inter seminarium et van Selst. In via pastor Dungen mecum; ad J. Rutten, ut me conveniat. Hic prandet

pastor Dungen; sermones.

2 junii, fer. 5. Mane in civitatem, Solvi in Vugt apud Lat-houwers 57 florenos. In civitate vidi viduam van Goch. Vidi dominum Gast; refudi pecuniam Rijckevorssel, sororibus Corstjens, filiabus viduae Teunissen (quas consolatus sum de morte matris), W. Heeren. Prandium apud pastorem sancti Jacobi. Conveni dominum Heeren, sed nullam scedam dedit vel amisi⁸⁷). Vidi dominam de Wijs, viduam Veldriel, decanum Hogaers etc. etc. Huc redux reperio dominum Snoeren scrupulosum; horas persolvi cum eo; hic coenat, cubat, celebrat; dein discedit mane 3a.

7 junii, fer. 3. pentecosten. Post lectionem in Boxtel. Vidi dominam Tybosch. Prandium apud decanum, Inde cum rheda ejus usque trans Best. Inde in Endhoven. Vidi decanum⁸⁸), ubi hospitor. Vidi parentes Smits et familiam. Vidi Boex; solvi no. 22 150 florenos. Vidi Joannem van Gastel. Sermones vesperi ad coenam ad 10½.

8 junii, fer. 4. Missa in Endhoven. Vidi dominum Hartman; de titulo domini Cuppens. Vidi patrem domini Cuppens; de titulo; ostendit mihi litteras de conscientia(?) etc. Vidi viduam Vermeulen⁸⁹); solvi no..... 100 florenos. Vidi causicum l'Heureux, van Rijsinghen filium⁹⁰), familiam Smitsii. Prandium apud parentes Smits. Inde deambulatio in Strijp. Vidimus (Bruinen et ego) pastorem⁹¹); the cum *uno* scypho vini. Obvium habemus Tegenbosch⁹²). Vidimus Bex, pastorem Gestel⁹³). Reduces hora 6 vidimus novum aedificium ecclesiae. Coenula⁹⁴) apud decanum etc.

9 junii, fer. 5. Missa 5½. Inde cum rheda Smitsii, auriga Henrico, in Son. Visitavi domum pastoris⁹⁵), ipso absente. Inde in Rhode. Vidi pastorem obiter; casum proponit perjuri. Vidi Brox; jubeo 5 aut 6 doliolos butyri suppeditari. Vidi ecclesiam, quae aedificatur, ubi dominus Princen. Vidi viduam Kempes et filias, vidi viduam Kok et filium; sermones, consolatio etc. Inde domum hora 12¼. Hic prandet nepos Deppen et Reabel nobiscum. Sub prandio adest domina vidua Kempes; sermones etc.; discedunt hora 3a. Smitsius in Boxtel.

13 junii, fer. 2. Festum sancti Anthonii de Padua patroni mei, cujus patrocinium hora 8a in missa solemniori imploravi, ad obtinendum praecipue ad ejus exemplum zelum et fervorem fidei. Ad prandium Heeren et Suijs ex civitate; item dominus Reabel. Heeren mihi tradit instrumentum obligationis 200 florenorum,

ad 4 in 100; sermones etc.

17 junii, fer. 6. Prima missa domini van Will senioris; familia et numerus amicorum ingens. Ad prandium manent decanus Endhoven, vicarius Oosterwijk van Coll, assistens Dungen van Tulder, vicarius Driel de Maré et vicarius plebani Sylvaeducensis Spooenberg; sermones etc. Sub mensa adest dominus Suijs, vicarius in sancti Jacobi, cum epistola domini Odendaal⁹⁶); mala nuncia ex Gallia; scriptum ministerialiter episcopis ut utantur potestate episcopali ex plenitudine secundum *leges* concordati etc.; praecipue epistola me consulendum rogat de juramento nuper Lugduni a ministris sacris omnium cultuum expetito⁹⁷).

18 junii, sabbato. Mane 4¼ missa. Statim in civitatem, trajecta fossa (nam pons ad portam Vugt ruptus). Vidi molendinum fullonium lapideum agter sint Joristraat op 't Bolwerk, quod apparat magno sumptu (ut videtur periculo) Koolen. Vidi pastorem Gast ex somno suscitatum; tradit 300 florenos refundendos domino van Meeuwen; tradit et notam de pastoralis cura Bungegens. Vidi uxorem et ipsum Neerhoff et privignum van Densen infirmum; de syndonibus lectorum pro famulantibus. Ad sancti Jacobi horas legi; audivi missam. Vidi Heeren, Suijs, Molemakers; sermo de juramento etc. Vidi van Zeelst, de scapha emenda a seminario; de ferramentis superfluis tollendis; de solvendo verponding. Vidi landdrostium, dominum de la Court in ipsa aula sua; annuit, ut dominus Ramaakers, tradens licet humaniora in Helmond, bursam servet; sermo insuper de petitis elucidationibus a rege, de seminario etc. etc.; humane me econducit. Vidi Aug. Rijckevorssel; solvi seu refudi pro domino van Meeuwen 300 florenos; sermones de Brabantia, unde rediit; vidi et piam uxorem. Vidi filias Teunissen; solvi 8½ florenos pro parapluie; sermo de vidua Kerkhoff suppeditatura pisces salsos. Vidi viduam de Wijs; recepi 50 florenos de via strata; sermo cum Henrico filio, qui culpatur Pontificem propter revocatum legatum Capraram⁹⁸) etc. Item de libro congregationis philosophorum Buscoducensium Lovanii pridem exarato, de quo praevid jam frequenter, sed quem obtinere non valeo hactenus. Vidi Koolen et uxorem; emi 3 paria caligarum catoeni; sermo de fullonio molendino, de vanitatibus mundi in vestibus, moribus etc. Vidi utrumque van Oorschot; apud Constantinum variae litterae pro me et aliis etc. Vidi viduam van Goch; sermo brevis de filia moniali convalescente. Vidi in Vugt filiam Schellekens febricitantem. Ad prandium redux in seminarium.

19 junii, dominica infra octavam sanctissimi Corporis Christi. Mane post primam missam in Schijndel. Sermo de ob-
jecto epistolae patris Odendaal per dominum Suijs acceptae; Re-
verendissimus refragatur juramento; judicat scribendum Vicario
Bredano, non episcopo Ruremundano utpote qui jam juraverit,
sed Amplissimis⁹⁹), ut clades praeveniat et offeratur juramen-
tum concordati. Ego respondebo me nil respondere; nimirum(?)
sensa satis aperiam nostra et suadebo abstinere. Proposui diem
figendum instituendo computui; nil resolutum. Sermo de circu-
laribus litteris missis ad episcopos Gallos; de landdrosto et actis
cum eo; de bursa Ramaakers etc., sed haec sub silentio. De sup-
plementis mensae approbat et facultatem praebet etc. Ibi missa
solemnis; prandium. Redux in seminarium hora 5¼. In via vidi
vicarium Reabel; the, sermones. Vidi Lambertum Timmermans;
indico ut plumbum apparet, conficiat quamprimum etc.

20 junii, fer. 2. Mane Smitsius in civitatem et inde in Engelen
ad congregationem. Vesperi ad coenam redux refert Suijsium in
Gorcum discessisse, cui epistolion meum tradidit. Scripsi ei, ut a
patre Odendael petat instrui 1°. quando et quibus verbis episco-
pus juramentum hoc emiserit; 2°. qua lege et in qua qualitate
patres Lugduni adstricti fuerint ad juramentum; 3°. quibus verbis
emissum etc. etc. Refert insuper Smitsius monachos Udenses scrip-
sisse landrostio de juramento praestando, qui respondit praestan-
dum esse et utique praestitum iri sine difficultate ab omnibus in
officiis constitutis. Insuper in congregatione tractatum fuisse de
juramento; patrem provincialem¹⁰⁰) consultum ab Odendael non
aperte refragari.

21 junii, fer. 3. Mane Moser in Schijndel exhibiturus concu-
sum 6 aprilis et relaturus relata a Smitsio. Hora 9½ inexpectata
adest soror Eva cum vidua Priems (hujus filius, filia et soror Pe-
ters in civitatem); sermones, deambulatio post lectionem meam.
Narrat soror extravagantias, ebrietates, violentias mariti sui Brou-
wers. Tunc inexpectatus adest frater Joannes Baptista medicus
cum filiolo Antonio; sermones suaves. Hic prandium omnium
cum fratre domini van Uden. Post prandium veniunt Brouwers,
Sprangers, Peters, Priems, van Uden fabulatum et fumatum pi-
pam tabaci cum scypho vini. Hora 3½ adsunt sorores Priems et
Peters et J. Priems auriga. Discedit frater medicus; retulit mihi
bina volumina naufrage etc. J. J. Aimé et Ramel, quae commo-
data acceperat; jam commodavi ipsi tomum 1 Proyard¹⁰¹): Louis
XVI et ses vertus etc.; item: relation détaillée de la deportation

des pretres ¹⁰²) etc. 5½ adest Moser, salutatur Evam, quae Tilburg discedit hora 6a. Refert Moser sensa Reverendissimi esse absoluta: non jurandum; scribenda motiva negandi, item domino Chedeville etc.; de delocando Snoeren etc.

22 juni, fer. 4. Epistola a domino de Venise super declaratione ¹⁰³) Gallica praestanda et tradenda a professoribus seminariorum ¹⁰⁴); dicit se renuere et deserturum, sed desiderat roborari. De ea re sermo inter nos ad coenam; ego (exercitii gratia) pro declaratione, Moser et Smits constanter contra; scribemus.

27 junii, fer. 2. Moser ad congregationem in Dungen; vesperi redux; ibi adfuit Snoeren, qui solvetur a Maaren etc.

30 junii, fer. 5. Mane ego in Esch, ubi audita missa hora 8a sermo et the cum pastore; querelae multae de caritate anno-nae ¹⁰⁵), praecipue Americanae; de lite, de aedificiis etc. etc. Comitatur pastor ad villam juxta ericetum Boxel; inde ego in Boxel; ad molam papyraceam, quae erigitur, conspexi. Inde ad A. Mieke van de Ven; sermo de tela ad industria. Inde ad decanum; sermones hilares, sed decanus patitur graviter ex vulnere in crure. Inde ad dominam Tybosch; sermones etc. Prandium apud decanum. Comitante domino van den Heuvel redeo hora 2a per Jagtrust, ubi conspecto horto pretioso Anglo redeo hora 4a. Hic reperio causidicum Verhoeven ad thé, sed in locutorio sunt 30 aut forte 40 Buscoducenses, turba ingens. Antequam discedant, adsunt Mie Robert et vrouw Korthout cum litteris etc. ex Tilburg. Hic iterum the, cerasa ¹⁰⁶), booterham, sermones, deambulationes. Illis discedentibus sub coena adest Reverendissimus Vicarius Bredanus cum quaestore Bergozomensi van Gils; sermones, scyphus vini. Vident sacellum; discedunt coenaturi apud pastorem nostrum de Gestel.

1 julii, fer. 6. Moser ad prandium ad pastorem de Gestel; ego post prandium; scyphus vini. Sermones de juramento (quod non credit urgendum Reverendissimus Bredanus); de seminariis (dicit suo bene provisum esse etiam de professoribus ¹⁰⁷); sermones cum corvo post prandium; thé. Reduces sumus hora 6¼.

3 julii, dominica. Discedit Moser cum van Wil in Driel; hic astiturus in Maren.

4 julii, fer. 2. Mane ad Missam Mie Robert et vrouw Korthout; caffè et jentaculum post missam. Hora 11¼ adest pastor Vugt sancti Petri ad congregationem putatitiam in Gestel, quae

est Sylvaeduci apud dominum van der Meulen; rideo Vugtanum, sed tamen discedit. Statim adest van Erp, decanus Orschotanus cum van Asten, pastore de Neetersel; deambulatio, prandium, sermones suaves inter alios de Snoeren, futuro ibi vicario etc. Discedunt per Haanwijk, comitantibus nobis, Smitsio mecum; in reditu vidimus familiam viduae de la Tour cum infante etc.

5 julii, fer. 3. Vesperi post coenam redux Moser ex Driel; comitatus est Snoeren ad civitatem; narrat nil fere novi, Mane adfuit mihi nepos Deppen, aedituus in Boxtel, qui narravit decanum pejus habere, petere assistentem, iturum Wolfsuum ex Haaren, nobis incapacibus cubandi saltem in Boxtel.

6 julii, fer. 4. Ad prandium Kobus van Gestel. Post meridiem hora 4a ego in Tilburg cum rhedula, recens empta, Schellekens; hora 8a ibi. Vidi vesperi sororem et fratris Adriani familiam; de itinere Brabantico suscipiendo; concluditur, ut eamus nos duo, soror et ego, per Antverpnam, Lovanium in Montem Acutum, cum rheda viduae Cools vel le Mal.

7 julii, fer. 5. Mane missa in ecclesia. Loquitur frater Adrianus de adventu futuro regis, de casu dispensationis matrimonialis, de rescripto landdrosti circa possessiones ecclesiarum. Vidi postea familiam sororis Evae (ipsa aberat), nepotem et neptes Baesten, van Spaandonk, van Tulder, van Dooren; ubique sermones. Prandium hora 11a: in meridie discessus per Helvoirt et Esch. Ad Halsche Barrier vidi dominum Vermeulen. Hora 5a redux. Epistola a fratre Alberto, *capellano regio*. Interim hic fui; pater de Bitter; pransus recessit in civitatem.

10 julii, dominica. Post missam in Helvoirt, ubi apud van Dongen recepi epistolam a pastore ad sororem begginam. Inde op Krijtenheijde obviam habui koetskar. Ad missam solemnem in Enschoot. Inde domum (Adrianus de Cock mecum vehitur usque in Loven¹⁰⁸); vidi familiam, fratres, sorores etc. Post prandium venit nos visum nepos pictor Ger. van Spaandonk. Vidi pastorem et vicarios etc.

11 julii, fer. 2. Mane hora 4a cum rheda de Mal in Barleduc¹⁰⁹) apud van Dijk; vidimus ecclesiam. Inde in Hoogstraaten apud Janssens; vidimus begginam neptem Beckers, item ecclesiam collegiatam. Inde in 't Peerdeken (pintje bier); inde op de Logt (prandium in ovis); inde in Brantschatten¹¹⁰) (liter bier); inde Antverpnam, ego pedes per calorem intolerabilem. Abest mala sorte dominus Franssen; vidimus sorores ejus, ubi Jan Sus frater et alii fratres Janneke et Coobe. Vidi portum seu bassin, qui con-

ficitur juxta Oostershoy, opus ingens et magnae molis. Vidimus et ancillam plebaniabsentis¹¹¹); absens Rosa van Bloer.

12 julii, fer. 3. Missa in nuper cathedrali¹¹²) ad Beatae Mariae Virginis; audivi ibidem solemnem missam de sancto Antonio. The apud plebanum, ubi Dens pastor begginagii Herenthals¹¹³), dominus van Bloer nuperus praeses seminarii¹¹⁴) et duo vicarii plebani¹¹⁵). Sermo de multis, de juramento nostrate, de cathismo (ostendit mihi dominus Verdussen opellam ultimam domini Stevens 1 dec. 1806). Fui apud Ger. Suijs, sed absens erat. Vidi cum duobus filiis et genero Jan Sus Franssen naupegium¹¹⁶) (chantier), ubi novem triemes in opere constitutae. Fui in una, cui nomen *le Dalmate*, 74 catapultarum; opera ingentia ferri, ligni etc. etc., sed et sudorem emisimus incredibilem. Prandium apud Jan Sus Franssen cum familia, non hilare defectu religionis etc. Inde the apud Jeannettefiliam. Vidi deinde van Cannaart; sermones de rebus publicis, de circumstantiis regionis; tradit mihi epistolam extravaganter Stevenianam contra organizatos. Dicit Cannaart se novisse novum archiepiscopum du Prath¹¹⁷); ipse Cannaart nimis mundanus est, ut percepi et postea audivi. Mando rhedam in crastinum. In platea duos Gandenses sacerdotes juniores obvios allocutus, monui per eos Volderios¹¹⁸), ut caveant a gallicanismo, alias exprobraturus in valle Josaphat.

13 julii, fer. 4. Mane hora 4a cum rheda conducta in Cuin-tich¹¹⁹), ubi scyphum lactis etc. Inde Mechliniam; ego iterum pedes in civitatem. Ante portam vidi machinam aequilibrem ingentem. The et jentaculum in de Spiegel; inde ad metropolitanam ecclesiam, ubi confirmatio puerorum ex Boom etc. usque ad 12¼. Interim fui in domicilio domini Forgeur (sed aberat); vidi decanum Mandrelier¹²⁰) (sermones suaves de rebus ecclesiae, sat bene sperabat more solito); vidi et dominum Heuvelman (non tanto-pere sperat), sed uterque gaudet de visitatione mea. Prandium in de Spiegel; inde ad naviculam Lovanium 8a. In navicula dominus vicarius sancti Michaelis Lovanii cum matre etc. Vesperi vidi Janssens et familiam; vidi mama; lectus, coena, hospitium omne apud Janssens.

14 julii, fer. 5. Mane missa ad sanctae Gertrudis, ubi in sacristia vidi patrem guardianum capuccinorum, adhuc suspensum a cura animarum¹²¹). Inde ad Pemans; jentaculum; sermones de periculis ecclesiae, de ecclesia Americana etc. Inde ad monialem Barberinam, ubi et alia Kerkhoven, olim mihi nota. Vidi Hendrixx et familiam, mama; emi pileum, braccas, braccigerum, fi-

bulas¹²²) etc. etc. Vesperi ambulavi cum consultissimo Lints¹²³); sermones multi etc. Vidi et begginam Bex in minore begginagio; item sororem pastoris Tilburg des Champs, monialem debilissimam.

15 julii, fer. 6. Missa ad sacellum (nunc parochiam) Beatae Mariae Virginis Vleminx¹²⁴). Post missam thé apud pastorem Artgeerts¹²⁵) infirmum ex phthysi, ut metuunt; vidi vicepastorem¹²⁶) et receptorem van Billoen. Vidi begginam Mutsaers, item van der Maasen et suppriorissam Samen. Vidi doctorem Ghenne¹²⁷) eheu moleste absurdescentem; vidi doctorem van Billoen, patrem et matrem Timmermants, Mie de Rare, chirurgum Michot saepius quaesitum, procuratorem reverendum dominum van den Burgt; ibique Peters, Maas, d'Aueré, familiam Hendrikkx, dominam Paridaans, dominum Collin, Nelis (absens erat), dominum van Buist, van der Linden (ubi pileum emi); hic the, scyphus vini etc. Dein ad laudes vespertinas ad sancti Petri. Coena et lectus apud Hendrickx, cum cras exituri simus.

16 julii, sabbato. Hora 4a cum rheda in Petrobays¹²⁸); in via vidi aequilibralem machinam in Hamme. Hora 6½ in Petrobays, ubi missam celebravi. Post the in villam, ubi dominus le Docte, pastor in Remicour; sermones multi de condiscipulis: van Esch exauctoratus est, Cornet mortuus, Bevort in vivis, Gregoire exauctoratus Lovanii etc. etc.; hic scyphum lactis sumpsi. Inde in aliam villam ingentem; sermo cum villico et uxore; scyphum lactis iterum sumpsimus. Inde per montes et valles et aestum intolerabilem redimus in presbyterium; hic prandium, caffè, thé, etc. etc. Hora 6a redimus.

17 julii, dominica. Missa ad sancti Petri in choro post concionem domini plebani¹²⁹). Vidi ipsum (sermo serius de periculis ecclesiae de otiosis sacerdotibus etc.); fui apud van Billoen (sed absens). Post missam parochialem vidi chirurgum Michot; acceperam nudiustertius herniae ligamen, quod bene succedit praecipue cum braccigero; non solvi, tante Janssens solvet. Vidi monialem Scholasticam Timmermants etc. Post prandium ad laudes vespertinas in majore begginagio; the apud begginam Mutsaers cum tante utraque et matre Hendrikkx, item suppriorissa jubilaria¹³⁰), beggina van der Masen et pastore begginarum van den Hende¹³¹). Vidi dein monialem Carolinam et sorores (Coletta absens); vidi et begginam Verhoeven, ubi Juliana monialis etc. Fui ad domum professoris medici Weber, sed absens. Vidi van Billoen, non amplius plebanum Samen. Vidi dein dominam van

Roest, ubi Louet et uxor, item vicepastor sancti Michaelis etc. Vidi neptes Winterroy et Martinam junioris Thenaars.

18 julii, fer. 2. Missa ad sancti Petri in choro cum expositione ad sacram communionem pro defunctis. The apud mama Peters. Vidi dein fiscalem van Daale (professor de Bruin non erat domi); vidi dominam Paridaans, dominam van der Schriek, ubi domina vidua Goossens, pastorem et professorem van Gobbelschroij¹³²), Sander lanionem, Kremers sartorem. Venit me visum Pemans; misit libellos et novos mittet. Vesperi adest Bosmans¹³³); solvit 52 florenos pro agris etc., sed non vult desistere a retentione agrorum; contendit sibi deberi pignus in iis, quod ego-jure, ut certus sum-nego; monui ut conscientiae suae provideat et curet illa in pios usus applicari, praecipue ad profectum religionis in patria mea dioecesi. Hodie in seminario adest nepos Govert Bles; vide ad 22 hujus.

19 julii, fer. 3. Mane hora 4a jejuni discedimus dominus Maswiens, pater Janssens, filia Theresia, tanteke Janssens, moeder Hendrikx, soror Net et ego. In Arschot vidimus monialem Luciam Priems in coenobio et domi dominae Leemputte. In Monte Acuto (Scherpenheuvel) uterque celebravimus; aliae ad sacram communionem; hic prandium. Discedunt Lovanistae, nos manemus in crastinum; preces, deambulatio, sed calor intolerabilis; vesperi tempestas sine pluvia.

20 julii, fer. 4. Mane hora 4a discedimus soror Net et ego cum carruca et equo miserabili in Sichem (sine mora), in Averbode (ubi vidimus ecclesiam et dominum Verhulst: the, sermones). Dein in sylva sistimur a custode, sed tamquam peregrinus et monsieur curé transmittor, in Veijel¹³⁴), in Ghele, ubi prandium in nosocomio cum pastore de Belle¹³⁵) et neptibus; sermones suaves, multi de Lovanio et Lovanistis. Visitavi dominam Molemakers et fratres. Discedimus in Castel¹³⁶) (erravimus non-nihil a via); inde in Turnhout hora 8a; coena et lectus in nosocomio.

21 julii, fer. 5. Mane 5½ missa in nosocomio. Dein jentaculum cum Waarsenburg¹³⁷); sermones. Hinc ad ecclesiam nuper collegiatam sancti Petri, quae insigniter exornatur novo pavimento, altaribus, dealbatione etc. Inde ad dominum Michielsens; sermones cum patre, sororibus et ipso sacerdote¹³⁸). Inde ad dominum Ghijs, olim meum magistrum poeseos¹³⁹), nunc fere caecum; sermones suaves de Virgilio, Isaia ut propheta et poeta etc. Inde ad medicum van Oirschot; absens ipse in Boxtel, uxor in

ecclesia, sed obviam habemus socrum, quae narrat morbum periculosum decani in Boxtel. Hora 8½ discedimus; in Ravels in diversorio X; in Welde apud Goossens antiquum amicum patris mei et meum, aetatis 87, sed caecum; sermones suaves. Inde in Poppel ad pastorem, ubi prandium; sermones; narrat de Piet van Ghert¹⁴⁰), homine atheo, futuro primo clerico (ut nominant) ministri nostri regis cultuum etc. etc. Hora 3a discedimus in Goorle per Hooge Vonder ad neptem Brouwers; invenimus tantum filium, satis sagacem. Inde in Tilburg 6½; gaudium! grates Deo! Vidimus fratrem Adrianum et uxorem; vidi pastorem, item uxorem van Dooren, quae narrat admodum periclitari, forte jam mortuum decanum de Boxtel. Statuo cras mane discedere cum carruca fratris.

22 julii, fer. 6. Mane 4a cum carruca fratris in Oosterwijk; apud Schijvens adhuc dormiunt; 7½a in Boxtel. Vidi A. M. van de Ven; narrat melius habere decanum, uti reipsa video; sermones cum eo sat hilares, item cum vicario van den Heuvel. The cum van den Heuvel, chocolat cum decano. Vidi et dominam Tybosch et neptem van Gorcum. Discedimus 9½; hora X redux (Deo grates!) in seminarium; omnia antiquo pede; dominus Coppens¹⁴¹) absens infirmus etc. Narrat Moser (inter alia) de ordinandis etc.; meum (ut aiunt) nepotem Bles hic fuisse, ut mihi offerret pastoratum de Boxtel¹⁴²); item eum obtulisse Moser, Smitsio, van Alphen etc., iturum dein in Schijndel. Statuo cras ire in Schijndel. Incepi tradere lectionem philosophicam.

23 julii, sabbato. 4a Missa; dein in Schijndel, ubi visitatum adest dominus advocatus l'Heureux; sermones etc. Dein cum Reverendissimo de ordinandis, de proposito Bles; vult Reverendissimus tentare litem. Tento ego redire domum ante meridiem, comitante aliqua via Vicario, sed pluvia nos remittit. Hic ergo prandium; post prandium cum rheda Vicarii in Gestel, ubi dominus Sprangers et domina vidua Hengst, quam ego saluto ut monialem ex Geldel. Deinde domi 4½. Vesperi adest Simons; de solvendis bursis Smits¹⁴³), de Visscher¹⁴⁴) etc.

24 julii, dominica. Mane 4½ in Boxtel, ubi solemnem missam celebravi cum concione. Vidi et cognatum Bles; sermo de pastoratu; assero me non velle, nisi ex mente Reverendissimi Vicarii, iudicantis me ibi utiliores fore quam in seminario, quod dicit negasse Blessius; ergo, infero, nulla de me mentio; precor ut clam decano rem teneat. Prandium apud decanum. Vidi in platea viduam van Alphen et filiam uxorem de Leijer, cum prolibus.

Vidi et A. M. van de Ven; de syndone mihi paranda. Inde domum sub vesperis; sermo cum Simons etc.

25 julii, fer. 2. Summo mane Smitsius in Dongen ob consilium sororis Joannae, meditantis ingressum et professionem monialem ibidem. Discedit Simons sub missa mea 7½ in Schijndel. Ambulavimus Moser et ego in Gestel; vidimus Reabel et viduam Henchst; sermones, scyphus vini. Adest post meridiem Rolandus van Tulder cum Johanna sollicitante; eunt in Haren, Deursen, Meegen. Vesperi breve examen ordinandorum.

26 julii, fer. 3. Vesperi sub precibus adest expertissimus dominus van den Dries cum domino Dam, pastore de Rukven ¹⁴⁵); sermo de nova ejus ecclesia ex munificentia regis. Cras venient pransum cum pastore sancti Jacobi Molemakers. Multa vespera redux Smitsius ex Dongen.

27 julii, fer. 4. Discedunt ordinandi per Schijndel Graviam. Ad prandium adsunt pastores sancti Jacobi in civitate et Rukven cum medico van den Dries; sermones multi de koepokken seu variolis vaccinis; de proponenda regi abrogatione juramenti; de ecclesia aedificanda in Rukven etc. etc. Promitto pastori memoriale offerendum regi pro abrogatione juramenti. Hodie mane dominus Burgmans (dum mihi solveret ultimum trimestre) dixit se admodum contentum fore declarare, sed non expectaturum promotionem a Vicario, modo sacerdos ordinari queat. Redit Rolandus van Tulder cum Johanna filia villici van Berkel, sollicitante statum monialem; bene ubique recepta est cum spe etc. Incepi hodie et nocte sequente laborare molestissima diarrhaea.

28 julii, fer. 5. Diarrhaea mea cum acerbo dolore continuat nocte et die. Post meridiem adest domina Boons, habitatura hic in Halder vel Vugt. Adest et medicus Robert cum nepote.

29 julii, fer. 6. Missa de renovatione votorum baptismi ad annum meum completum quinquagesimum. Quod Deus Felix Faustumque Faxit. Ante prandium Cornelia Terwijn; ad prandium dominus van Hooff. Post meridiem Smits ex Endhoven et duo. Hovius litteras exhibet, quibus nunciatur, quod Amstelodami nos professores in seminario accusati fuerimus favoris in juramentum famosum (vide ad 17 et 19 junii); tamen asserit finaliter famam nostram reparatam esse et vera sententia nostra cognita. Nunciat et Hovius mortem pastoris in Someren. Item promotionem cognati sui Vogelvangers ¹⁴⁶) et Piet van Ghert in ministerio cultus. Item Austriam dethronandam; nuncia hoc temporis articulo credibilia!

30 julii, sabbato. Ad vesperam in confessionali moneor adesse Reverendissimum. Refert constitutum pastorem in Someren reverendum dominum Burgers; agit de ejus successore in vicaria de Kerkstraat; videtur eo destinare dominum de Zeeuw, qui hodie ordinatus est diaconus. Narrat notum esse regi libellum contra juramentum suum vel meum; inquiri, ut mittatur Ultrajectum ad van Meeuwen, sed meum mitti non volo. De academia catholica erigenda brevi decernendum. Moser tendit ad assistendum in Boxtel, inde in Oorschot per duos tresve dies. Epistola a sore.

1 augusti, fer. 2. Ad prandium adsunt Hurx, pastor de Gemonde et Reabel, noster vicarius; sermones sine sale.

2 aug., fer. 3. Ad prandium dominus Kuijpers, pastor de Zeelst¹⁴⁷); sermones de libello contra juramentum et multi alii non inutiles. Ad 5am adest Moser ex Oorschot et Boxtel; refert mortem dominae l'Heureux, filiae van Gorcum¹⁴⁸).

3 aug., fer. 4. Tradidi lectiones tres, unam de scriptura dicendo et duas physices. Post meridiem adsunt domini van Zulperen pater et filius, item pastor sancti Lamberti Vugt Nobelen; sermones suaves de Lovanio, Brabantia etc.

4 aug., fer. 5. Magno mane ego in civitatem. Vidi in Vugt Schellekens et filias; de solvendo usu rhedae; promittit se confecturum computum ad finem anni. Vidi viduam van Goch; gratulatio de matrimonio filii¹⁴⁹); de cereis etc. Vidi Const. van Oirschot; de halecibus. Vidi van Hooff; de accusatione scripti libelli etc. Vidi Suijs et Heeren; de eodem. Cum domino Suijs sermo de Lamb. van Veldriel custodiae mandato; nil boni sperat. Vidi argentarium Rijken; de reficiendo ciborio; gratulatio de inito matrimonio etc. Vidi Franciscam van Gemert, ubi Koppens et mater, qui hodie in Halder tendunt. Vidi et neprem Habraken; congratulatio de nepote vel nepte recens nato¹⁵⁰). Vidi et Sassen tabacarium, ubi P. van der Horst; sermones breves, hilares; misi et libellos tou stevens¹⁵¹) episcopo Ruremundano et de Krijtberg. Vidi viduam de Wijs et filios; jussi vinum sacello mitti; dedi literas indemnizationis sororis Evae ad recipiendum censum 4 florenorum. Vidi filias Teunissen; jussi mitti 24 haleces Janssens Lovanium; sermones; promittunt se venturas. Vidi viduam van den Bogaert; promittit empturam se et missuram cespites. Vidi viduam Veldriel, ubi notarius Fenema¹⁵²); sermo cum utroque de filio Lamberto; nil boni speramus; infausta vidua et mater! licet

locuples! Prandium apud Staessens; sermones sat graves. Cum van Hooff redeo usque van Zulperen in Vugt, ubi thé, scyphus vini; 6½ redux. Reperio epistolam ad Reverendissimum a secretario cum nuncio juramentum, inscio gubernio, Leijdae exactum fuisse etc.

5 aug., fer. 6. Mane 4¼ missa; deinde in Schijndel ubi 7¼. Petit Reverendissimus libellum meum contra juramentum; sermo de ordinandis, quos mitti vult. Cum rheda (vidi medicum Robert et pastorem) redux 11a.

6 aug., sabbato. epestalka to biblion kath' orkou ¹⁵³).

15 aug., fer. 2. Ambulantibus in horto sororibus Lauré et aliis subsannat Sprangers ¹⁵⁴). Vesperi jubeo, ne quis extraneum in hortum introducat nisi cum venia.

18 aug., fer. 5. Ad prandium dominus Reabel, pastore ad encaenia Sylvaeducis profecto. Mane vidi pastorem; dicit se soluturum debita fabricae ex adhibita calce etc.; item oeconomiae pensionem nepotis Arn, van der Voort. Vidi et medicum Robert infirmum; sermo de filio ejus moichoo ¹⁵⁵), item de testamento suo condendo; suadeo, ut filiam indemnizet de pecuniis filio suppeditatis.

19 aug., fer. 6. Adest vesperi Bax.

20 aug., sabbato. Adsunt parentes Smits, qui cum illis discedit Endhoviam.

23 aug., fer. 3. Moser in Schijndel (habetur hic concursus, quem ego dictavi). Refert vesperi schisma in Gallia declaratum esse ab imperatore (ex litteris amplissimi archipresbyteri Amsteldamensis ad Reverendissimum) eique 14 episcopos (omnes constitutionales olim) adhaesisse. Refert etiam Reverendissimum vel le videre dictata mea in epistolis, antequam typis traduntur¹⁵⁶); judico id esse dissensum.

25 aug., fer. 5. Prima missa domini de Zeeuw. Misi ad pastorem Drunen historiam Ludovici XVI per Proiard ¹⁵⁷), mittendum ad fratrem medicum.

26 aug., fer. 6. Feriae; discedit et Moser. De Zeeuw in Schijndel; refert ad prandium sibi non licere celebrare publice in ecclesia Kuik, binaturum pastorem; se iturum perendie in Boxtel.

27 aug., sabbato. Ego in civitatem. Vidi viduam van Goch; de kermis peracto ¹⁵⁸). Vidi van Oirschot; de piscibus suppeditandis ad computum 2 septembris. Vidi Koppens bibliopolam; tradidit mihi Smet: *van de voornaame Hijligen van Neederland* ¹⁵⁹); sermo de imprimenda analysi epistolarum etc. Nun-

cium de morte domini Kemps, Vidi Mutsaers et uxorem. Scripsi sorori me venturum 29 augusti. Vidi argentarium Rijke; de suppedanio remonstrantiae. Vidi Heeren, Suijs; de conducenda famula nuper pastoris Septimontii. Vidi pastorem Gast apud van Cuijk; de computu etc. Vidi van der Heijden; de nepote ejus Neomagi, qui Rotomagi ¹⁶⁰) in seminario habitavit. Apud Cauwenberg de obsonio parando in 2 septembris.

29 aug., fer. 2. Ego in Tilburg. Prandium apud sororem cum familia. Conveni Keekematant Piggen de famula conducenda.

2 septembris, fer. 6. Computus (quem vidit 30 augusti decanus Sylvaeducensis Hogaers). Statuit Reverendissimus tingendas fenestras etc.; plumbum adhibendum in canali orientali ad fenestram meam, item in aquaeductibus circumcirca domum; visitandum novum aedificium ab expertis; male contentum se exhibet de infirmaria etc.; omnia dura, rudia. Interim adest frater meus Albertus cum amicissimo Bitter. Hic prandium omnium (absentibus amplissimo de Boxtel et de civitate); coena et cubitus fratris et Bitteri.

3 sept., sabbato. Mane nobis, mihi et Alberto, obviis obvia soror cum nepte Helena Baesten de Bruxellis. Hic prandium et suaves sermones: discedunt omnes hora 4a; dedi sorori fruges, pyra, marquettons et 300 florenos. Tunc adsunt Smits et Donkers de Endhoven; sermones excusatorii apud parentes Smits etc., de studiis, de directione scholarum etc. Illis abeuntibus adest dominus Joh. Rijckevorssel et amicissimus Delgorgue; sermones conferti et ambulatio. Partes adsumit Delgorgue episcoporum Galliarum non demissionariorum etc.; altercatio aliqua inter nos, sed amicissime divellimur ab invicem hora circiter 7a.

4 sept., dominica. Visitavi uxorem ferrarii van Uitvoort infirmam; dein medicum Robert jam praevis administratum, febriçantem in extremo periculo; dicit mihi (inter alias commendationes) reliquisse se legatum seminario, non expressa quantitate etc. Ad missam solemnem in parochia. In via redux vidi Lamb. Timmermans; de plumbo adhibendo ad canales etc. Vidi post prandium Joh. Dijkhof tinctorem; de coloribus adhibendis. Vesperis hora 9a inexpectatus adest dominus Delgorgue; hic coena, sermones ad 10½; hic cubat. Post meridiem adfuit Petronilla de Roij, quam conduxi.

5 sept., fer. 2. Ad 10½ adsunt van Baar ex Endhoven ¹⁶¹)

et filius hic futurus alumnus; sermones. Hic prandium cum Delgorgue, quem per Heekel hora 2a deduco in civitatem. Ad P. van Oirschot; conduxī finaliter Petronillam. Vidi Delgorgue apud Rijckevorssel. Vidi van Hooff, qui me comitatur ad Barrier majus. Vesperi ad seminarium redux hora 7a.

6 sept., fer. 3. Mane in civitatem per Petler, soluturus reditus passim et refususur capitalia. Confessio apud dominum Heeren. Caffé apud Hagelaars cum familia; sermones. Vidi Gast, ubi recepi pecuniam. Solvi Heeren (aberat uxor in Dongen). Solvi sororibus Corstens (ubi soror monialis; de sorore Marie An). Solvi utrique Rijckevorssel; apud Thomam Delgorgue; sermones suaves; promitto me venturum perendie in Wamberg¹⁶²). Solvi domino Vermeulen aegroto. Vidi viduam Veldriel; sermo molestus de filio *utroque* misere se gerente. Vidi viduam van Goch. Vidi Coppens; de typhethesia non perficienda. Obvium habui Mutsaers ex Tilburg. Vidi neptem Habraken; objurgavi, sed amice, de inimicitia erga sororem et familiam Lautermans. Vidi nepotem Lautermans, qui lapsu in cavcam plures costas fregit. Prandium apud pastorem sancti Jacobi Molemakers. Vidi Const. van Oirschot; accepi tubum ad evisceranda poma. Vidi in redeundo filias Schellekens in Vugt; aegram Hanneken etc. Cum sartore vestiario van Rixtel redii. Vesperi reperi dominum Ramaakers hic; incepimus exercitationes graecas postridie 7 hujus fer. 4.

sept., 8, 9, 10, 11. Visitaciones variae hic: domini Verhoeven causidici et fratris futuri alumni¹⁶³); domini Coolen alumni¹⁶⁴); domini..... Roterodamensis, alumni Waarmond; sermones de infelici statu istius seminarii etc. Aderat et Wellens, filius pharmacopolae. Visitatio domini Delgorgue 11 hujus; rogatur eleemosyna pro ecclesia Saandam.

11 sept., dominica. Ad solemnem missam in parochiam nostram. Visitavi medicum Robert infirmum ad mortem. Vidi pastorem, ubi marchio de Vichij; sermo de politicis. Post prandium ivi in Boxtel. Vidi decanum, ubi vidua van den Bogaert, et dominum Noije. Vidi et dominam Tybosch, ubi domina van Gorcum et Anne Mieke van de Ven. Vesperi redux. Adest dominus Delgorgue et senior van Will; hic cubat uterque.

12 sept., fer. 2. Ad prandium Reabel cum Delgorgue; sermones suaves. Post prandium adest van de Ven Boxtel¹⁶⁵) cum testimonio; remitto eum ad Reverendissimum. Hora 4a adest Smitius ex Dungen; suadeo, ut inconfessus celebret; recitamus matutinum. Hodie aliquos numeros in portis cubiculorum depinxi.

13 sept., fer. 3. Iterum ad the adest Smitsius; dextere, more suo, corripit me de sententia acceptandi catechismi etc.; non acquiescit monitioni meae; dicto matutino discedit.

14 sept., fer. 4. Post the adest Coolen ex Lithoyen; tendit cum van der Ven Boxtellensi in Schijndel.

15 sept., fer. 5. Promotio Buscoduci¹⁶⁶). Ad prandium ad-sunt Augustinus et Joannes van Gils nepotes; vix aliquid novi.

16 sept., fer. 6. Ad prandium ivi in civitatem ad J. Rijckevors-sel, ubi cum utroque et duobus liberis, item cum patre, cum fratre Jacobo jurista, cum dominis Delgorgue et van der Heijden pran-sus. Sermo de multis; narrat J. Rijckevors-sel receptaculum franc-maçonorum Sylvaeducis erigendum, jam parari fenestras etc.¹⁶⁷); multos etiam catholicos dicere regem quidem ipsum esse magistrum, nil mali proin in eo; detestamur nos, praecipue Del-gorgue et ego; dicimus a duobus Pontificibus excommunicatos¹⁶⁸) etc. Vidi Staessens, van Hooff, Gast, apud filias Teunissen et do-minam Lanschot nemo domi. Vidi Const. van Oirschot periculose decumbentem ex feбри. Vidi nepotem Lautermans feliciter conva-lescentem a vulnere lapsus etc. Vidi Molemakers, Heeren, Suijs; narrat Molemakers de missa epistola ministri cultus a Reveren-dissimo ad pastores; putat non licuisse accipere et remittendum esse, sed et in aliis extremus est. Redeunt mecum a Vugt Raaij-makers et duo nepotes.

17 sept., sabbato. Ad vesperam adest dominus van Gelder, receptor toparchae de Herne cum epistola fratris pastoris praeci-pue de filio hic habitaturo alumno¹⁶⁹); hic coenat, cubat.

18 sept., dominica. Post missam meam cum carruca et domi-no van Gelder in Schijndel cum frugibus, sed obliti tradere uvas etc. Cum Reverendissimo primo de filio ejus seminarii alumno; consentit Reverendissimus modo consentiat illustrissimus Rure-mundanus. Dein mecum de venturo Chedeville, de juramento, de erigendo antro francmaconorum etc. Postridie misi uvas.

19 sept., fer. 2. Post meridiem discedunt Aug. et Joannes van Gils.

20 sept., fer. 3. Post meridiem in civitatem; confessio apud Heeren. Vidi dominam Boons; de sorore ejus in Vugt. Vidi viduam Pels; emi ferramenta. Vidi Staessens et Hovium, qui comi-tatur huc. Vidi adhuc Heeren apud viduam van Goch, ubi de alumno philosophiae van Merevoort Lovanii collocando. Redux reperio dominum Spoorenberg, van Altena¹⁷⁰), Coenen; dein adsunt dominus van Beek, Coolen et filius futurus alumnus; ser-

mones. Narrant (quod et a van Hooff in via audiveram) episcopum Ruremundanum Gravia discessisse injuriis affectum ab impiis Graviensibus; de studiis et studiosis etc.

21 sept., fer. 4. Festum sancti Mathaei. Post missam hic ad solemnem in parochia. Vidi medicum melius aliquantum habentem. Post meridiem hora 3a adsunt domini Chedeville et Gilles, ille professor in seminario Hollandiae Waarmond, hic vicarius in Wijneghem; bonus vir! Statim collationem ¹⁷¹⁾ sumunt, vesperi pransuri. Sermones, deambulationes, inspectiones. Vesperi ipsis prandium; nobis boterham, mihi et domino Ramaakers.

22 sept., fer. 5. Scripsi Moser de emendis libris Mechliniae; item Smits de solvendis censibus. Mane ego et dominus Gilles missam; dominum Chedeville ego privo imprudenter tenendo clavem. Discedit dominus Gilles ad rhedam in Vugt 7½a ad Dongen. Comitor in Vugt; sermo in via vehementer dehortatorius a praestanda declaratione cleri Gallicani et alia tamquam injuriosa ecclesiae et sanctae sedi, Discedit Chedeville 9½a; sermo praecipue de juramento molitorum, pistorum etc.; nostrae sententiae satis appropinquat. 10½ adest soror Antoniola cum neptibus Eliz. et Arn. Baesten et cum Gunde van Dongen; hic prandium, sermones; discedunt 3½.

24 sept., sabbato. Post meridiem cum sorore visitavi medicum Robert. In via obvium habemus Canter ¹⁷²⁾ cum van Heesbeen. Vidimus pastorem et dominum van Roij cum domicella X ibi hospitante.

25 sept., dominica. Ad missam solemnem in Vugt sancti Lamberti cum sorore. Vidi solus pastorem sancti Petri Schoenmakers; de ratione non frequentandi congregationem; de domina Boons ibi morante etc. Vidimus Schellekens. Post prandium ad laudes in Dungen; apud pastorem the, sermones. Vidi Jac. Ebers et braxatorem Westlaken de cerevisia suppeditanda. Reduces hora 6½. Interim hic van Beers cum domina X.

26 sept., fer. 2. Mane post missam adest dominus van Beers; cum ipso the; dein cum ipso, domino Raaijmakers et sorore in civitatem. Apud Schellekens in Vugt soror cum domina X caffè; inde in rheda in civitatem. Vidi viduam van Goch, Const. van Oorschot convalescentem, Staassens et van Hooff, uxorem Gast natam Koekhofs ¹⁷³⁾, Molemakers et Heeren, cum quo prandium. Sermo de catechismo instituendo etc. serius et instructivus. Vesperi cum sorore redux; discessit Raijmakers.

27 sept., fer. 3. Ad 10½ adsunt ex Waalwijk uxor fratris

Joannis medici et filia Joanna, item dominus Sprangers cum matre hujusque soror tante Clein. Statim caffè et de vocatione Sprangers extra seminarium ad alium statum ¹⁷⁴). Hic prandium et sermones multi; dedi et etrennes 1808 ad fratrem medicum. Discedunt hora 5a. Interim grana adduxit filius coloni Donders. Adfuit et dominus Coppens, item van Densen cum matribus, item Rijken etc. etc. Vix vidi ipsos impeditus Walwicanis, sed Sylvaeducenses id aegre tulerunt; patientia! ex mea parte non est peccatum.

29 sept., fer. 5. sancti Michaelis. Dicta missa in civitatem, vidi viduam van Goch; jussi emi lectum cum attinentiis. Vidi famulum Constantini van Oirschot, qui nil melius. Vidi Staessens (van Hooff obvium habui ad arcem sancti Antonii euntem in Endhoven). Vidi sororium van Deursen (de remittendo paramento albo optimo). Vidi van Altena et uxorem; de matrassae. Vidi ancillam Heeren. Inde ad ecclesiam sancti Jacobi, ubi confessio apud Heeren; audiivi missam solemnem. Vidi Franciscam van Gemert; solvi pro sorore Eva 10-19-4; petivi linteamina etc. pro sacello. Hic traditur mihi epistola Merefoort, quem conveni de itinere ejus Lovanium. Vidi Rijken argentarium; de faciendo suppedaneo argenteo ostensorii. Ibi et uxor Coppens molitoris; excusationem postulavi de nudius tertius; erat offensa. Vidi Sassen tabacarium et uxorem periculose decumbentem ex hernia. Vidi bis Coppens; reddidi libros virgineae; emi chartam rubram pro pallis. Vidi viduam Milfort et familiam; scripsi matantje per Milfort euntem Lovanium ipsumque instruxi de multis. Vidi viduam Pels et filium; rogavi nootkraeker, sed non erat in omni civitate. Vidi Suijs; de beggina filia aegrotante, sed convalescente. Ibi nepos van Spaendonk syntaxista; is comitatur in Halder. Vidi adhuc viduam van Goch et filiam et sororem monialem; hora 12 reduces. Hic prandet mecum et cum sorore van Spaendonk. Hora 2a ad laudes in parochiam; apud pastorem, ubi pastor Gemunde et juffrouw X ex Ravestein; the sumpsimus. Dein visitavimus medicum aegrius habentem. 4½ domi reduces. Vesperi adest Smitsius veniens ex Dongen cum sorore, quae est in Boxtel, cras hic futura.

30 sept., fer. 6. Ad prandium Hanneke Smits cum Oliviers, item pastor Helvortius; sermones multi, suaves etc.

1 octobris, sabbato. Smitsius mane in civitatem. Ad prandium Debben ¹⁷⁵) mecum et cum sorore; sermones multi de decano,

de vicario, de assumendo etc. Vesperi redux Smitsius; nuncium de morte Sassen hodie defuncti; epistola a Moser, de Milfort etc.

2 oct., dominica. Mane post missam ad missam in Vugt. Nobiscum pransum venit Schellekens. Adest bakkar cum Janske van Gils, Gonde Woestenberg et J. Brouwers; hic prandent; 3½ discedunt.

3 oct., fer. 2. Post prandium in Boxtel. Vidi A. M. van de Ven (de syndone suppeditanda). Vidi decanum. The apud juffrouw Tybosch cum domina van Genechten, decano et domino van den Heuvel; hic comitatur. Vidi viduam Kempes; de cerevisia suppeditanda doliis 10 aut 12. Vidi viduam van de Ven, matrem alumni; ipse aberat; 5½ redux.

5 oct., fer. 4. Mane in civitatem. Vidi ancillam van Goch; solvi 27 florenos pro lecto. Vidi ancillam Const. van Oirschot; ille iverat ad ecclesiam sanatus. Vidi Staessens et van Hooff; hic prandium. Vidi cum van Hooff van Deursen, ubi de paramentis. Van Hooff praebuit mihi protestationes pontificias 19 maji et 17 junii. Vidi sorores Teunissen; sermo de Sassen defuncto, de hernia etc. Vidi van de Ven; mittet machinam scissoriam. Vidi viduam de Wijs, ubi dominus van der Does; sermones non graves. Vidi viduam Sassen et proles; sermones consolatorii. Vidi pastorem sancti Jacobi; de van Veldriel, quem visurus fui in correctorio, sed non vidi propter funus et praesentem familiam Snieders, Vidi dominum Gast; dixit pecuniam se daturum domino van den Heuvel. Vidi Lautermans; visitavi uxorem iterum infauste lapsam; ipsum conveni de acerbitate cum Habraaken; non auscultat. Vidi dominam Veldriel; de filio utroque. Vidi Coolen; solvi 6-6-0, pro sorore Antoniola 4-0-0. Vidi Suijs; de beggina aegrotante. Vidi apud van Goch reverendam matrem in Rhode superiorem monialium, quam videram apud van Deursen, ubi hodie facta domina Job; joci!

6 oct., fer. 5. Mane epistola a Reverendissimo expostulatoria; statim ego eò. Prandium cum Princen. Sermo cum Reverendissimo de Chedeville; desiderat scribi domino van Helmond etc.; de pastoratu Boxtellensi; lis erit; jam insinuatam ipsi erat; de bino casu; de negotiis publicis etc. In reditu vidi pastorem, ubi the cum van Hooff, qui mecum revertitur. Narrat miseram vitam patris Suijskens¹⁷⁶). Vidi Reabel, qui in civitatem. Vidi infirmum medicum; sermones; 5a domum redux. Notavi in tergo tomos Butler¹⁷⁷).

7 oct., fer. 6. Levem haemoptysin subii, quam a longo tempore

(ab annis 6 vel 7) expertus non sum. Plumbum figitur in liminibus fenestrarum ante domum.

9 oct., dominica. Ad prandium van der Horst braxator cum filio et cognato; pro hoc scripsi ad dominum Liebaert Lovanii.

10 oct., fer. 2. Ante meridiem adest Reverendissimus cum pastore Bakel ¹⁷⁸), qui hic prandet.

11 oct., fer. 3. Dicit mihi van de Ven desiderare Reverendissimum, ut typis edatur analysis mea epistolarum; vesperi inter nos de ea re; velim, ut Moser assumat.

12 oct., fer. 4. Epistola a Reverendissimo, ubi mittit epistolam secretarii Consengen de libello contra juramentum (cujus extractum alibi); item epistolam a domino van Heesbeen de francmacon; item suam responsionem non mollem, quam mittimus in Heusden; item nuncium de morte Catharinae ancillae.

14 oct., fer. 6. Perseverante cephalalgia vado ad dissipandum in Dungen et inde in Berlicum. Narrať pastor Dungen de fratre Samion, minorita mendicante ¹⁷⁹). Prandium apud pastorem Berlicum; sermones suaves de ritibus, de Roma etc. Post prandium cum pastore Berlicum in Dungen, ubi thé. Inde domum 5½ madidus ad cutem per auram inclementissimam. Interim hic pransus dominus Reabel. Pluvia hisce diebus continua et copiosa.

15 oct., sabbato. Ad prandium dominus van Erp decanus Oirschotanus; sermones; commendat ad pastorum de Beerse ¹⁸⁰) dominum van Asten, nunc pastorem in Netersel et Casteren etc. etc.

17 oct., fer. 2. Post meridiem adest dominus van Mill, vicarius Budel ¹⁸¹); sermones, thé. Dislocantur capsae in nostro refectorio et una defertur ad locutorium medium.

18 oct., fer. 3. Hic computus societatis lecturae; de negotiis societatis alibi. Cum Reverendissimo et Heesbenio de francmacon Heusdano; item cum Heeren de Sylvaeducensibus; ad rigorem vergit Reverendissimus. Praelegit Heeren (et vesperi iterum Moser) protestationem Pii VII de 17 (credo) maji. Sermones multi; 4½ adest dominus Grancij, sed non vult ingredi; 5½ discussus.

19 oct., fer. 4. Mane Moser et ego ad dominam Grancij; excuse, caffè, nouvelles etc. frivola! Post prandium ego in Gestel, ubi visitavi medicum convalescentem; item pastorem, ubi Burgerus Geffen; sermones suaves. Reduces 3½. Statim adest domina Veldriel cum genero G. Verheijen, hujusque filio. The cum Moser et Smits; dein sermones de filio comprehenso; resolvitur, ut quamprimum plebanum et decanum Buscoducensem conveniam;

discedunt 5¼.

20 oct., fer. 5. Post lectionem ad civitatem. Vidi plebanum, ubi prandium; accepi tomatem seu pomme d'appui. Sermo de Lamberto Veldriel; sermo insuper de judaeo Haagens et tribus liberis convertendis. Post prandium ad ipsum ¹⁸²⁾ ivimus; nil boni promittit; verba multa ventosa. Vidimus et matrem ejus, ubi the; relatio de sermonibus et dispositione Lamberti filii etc. Vidi dominum van Cuijk; de Kee Terwijn cum suis; de assistente Moors vel alio; de simultatibus ¹⁸³⁾ Lautermans cum Habraaken. Vidi van Gemert bibliopolam; rogavi concordantiam bibliorum; non habebat; narrat gemellos natos apud fratrem Tilburgi. Vidi Coolen et familiam; solvi 4-11-0 pro caligis; sermones de filio etc. breves. Vidi viduam de Wijs et filios; recepi 4 florenos pro sorore Eva schaavergoeding; de libro congregationis Sylvaeducensis; invitat in crastinum. Vidi Pietje Lautermans, neptem de Wijs, ubi reverendus dominus de Wijs; breves sermones. Rediens obvium habui horologiarium Walonem ex Herstal, qui horologium pendulum secum tulit reparandum. Vidi obiter in platea van Zeelst (rogo ut me conveniat); item Nissen etc.; 5½ redux.

21 oct., fer. 6. Mane exerior me laborare ischiatica seu rhumate; dolor ingens.

22 oct., sabbato. Rhumatismus deterior; crastinum mihi sine missa. Ad prandium dominus van Handel. Scripsi sorori tante Net, ut veniat ad initium novembris; misi madame Louise et Clotilde ¹⁸⁴⁾ etc.

23 oct., dominica. Rhumatismus non lenior; crastinum mihi, sed hora 8a celebravi.

28 oct., fer. 6. Jam per octiduum laboro ischiatica; nil melius. Gonde me convenit de famulatu suscipiendo apud sororem domini Schoenmakers, pastoris ad sancti Petri in Vugt, quae habitat in Waspik.

29 oct., sabbato. Suscipit Gonde famulatum in Waspik. Nuncium ab Heeren de Hispania.

30 oct., dominica. Moser cum Smits in Schijndel. Vesperi nil novi notabilis referunt.

2 novembris, fer. 4. Applicui unguentum Bruxellense ad suras ¹⁸⁵⁾ contra ischiaticum. Quod Deus Bene Vertat.

3 nov., fer. 5. Ad vesperam adest nova ancilla Petronilla de Roij; Gonde manet ad sequentem hebdomadem. Adest plumbum.

4 nov., fer. 6. Incipiunt erumpere humores, qui unguentum ad pus divergere faciunt. Caffé solemne famulantium.

5 nov., sabbato. Intumescunt surae; humores aliquanto copiosius fluere coeperunt. Suspendimus Romam in coenaculo.

6 nov., dominica. Adhuc gravius intumescunt surae; effluxus copiosior. Prima glacies in scrobe ad orientem. Dedi J. Brouwers 25 florenos in ligna combustibilia et cespites.

7 nov., fer. 2. Heri vesperi adfuit pater Smitsii; hic cubavit. Discedit post jentaculum hora 8a in Dongen pro receptione filiae Hanneke. Gonde discessit 7½ insalutato nec viso hospite. Moser in civitatem. Scripsi nepti Antonettae Brouwers; misi 3 florenos. Vesperi Moser refert epistolam Pii VII ad Neapolionem fortem robustam 27 martii 1808¹⁸⁶). Per Mathaeum, ex civitate redcem, Gonde excusationem petiit taciti discessus, propter oculos aliàs praesentium.

8 nov., fer. 3. Mane hora 10a adest Reverendissimus; vix vidi ipsum; loquitur cum Moser de lite in Boxtel. Hora 1a post prandium adest soror Antoniola cum uxore Korthout; sermones; hic prandent. Epistola a Reverendissimo de rectore seu professore Endhoviaae ex alumnis seminarii cum epistola originali domini l'Heureux. Respondi nos etiam haesitare, dominum Smits abesse etc. Proposui tamen debiliter clericos Noije (ut ad nihil utilem), Langerwerf (ut ad parum), Devenijns (ut infirmum valetudine); dein laicos van Altena (ut parum theologum), Verstegen (ut similem). Post meridiem adsunt juffrouw Mie Robert et uxor Korthout; visunt, fabulantur, theant. Vesperi impatiens doloris ex unguento illud rejeci et emplastra¹⁸⁷) sustuli. Hodie et cras mihi crastinum, cras sine missa.

9 nov., fer. 4. Dolor crurium, rejecto unguento, mitigatur; surae deturgescunt.

10 nov., fer. 5. Iterum crastinum sine missa. Ad prandium adest Reabel. Post prandium vidua Kemps et uxor fratris ejus, sorores Koek; thé, scyphus vini.

11 nov., fer. 6. Mane hora 8½ adest redux Smitsius.

13 nov., dominica. Post meridiem et vesperi cum Mosero et sorore mea ad medicum Robert, quem visitamus convalescentem; ibidem vrouw Corthout, medicus van Gulik et Drik..... Dein ad pastorem visitandum, sed nemo domi.

14 nov., fer. 2. Ad prandium dominus Hartman; sermo de suscipienda cura vicariatus Arendonk et de successore in rectoratu Endhoviaae.

15 nov., fer. 3. Post prandium cum sorore Antoniola per carucam in Tilburg. Vidimus sorores van Dongen. Vidimus pastorem Helvoirt; sermo de multis, de obedientia debita ex parte domini Hartman etc.; thé; poma dat soror ejus sorori meae; 7½ in Tilburg.

16 nov., fer. 4. Vidi multos: neptem Bax, nepotem Adr. Mutsaers, sororem Hevam, neptem viduam Aug. Verbunt, Korthout, van Tulder, viduam Priems, Tist Elissen¹⁸⁸) (sed absens), viduas Pessers et Piggen, nepotem van Oerle cum omnibus familiis; ubique sermones. Vidi dirui solum in Frankens reep¹⁸⁹), quod debite non fit, sed nimis profunde; dixi operariis. Post meridiem vidi Henssen, ubi the; sermones de domino Snoeren adhuc assistente et multis aliis. Vidi Motje Lombaers, neef Klaas Lombaers, nigt Zwagemakers; ubique familias, Anne Mie Witlox etc.

17 nov., fer. 5. Mane 7a in Waalwijk. In Loon op Zand audivi catechismum et missam vicarii Vervoort. Visitavi familiam Verheijen in castello receptoris; sermones; condolui filiae viduae van Rijsingen. Visitavi pastorem infirmum ex catharra ad genam; sermones, thé, risus, joci. Comitatur dominus Vervoort ad Loonsche duinen; 11½ in Waalwijk. Prandium apud fratrem medicum. Consilium tendendi in Geertruidenberg, inde Bredam etc., sed propter auram, pluviam etc. dimitto iter. Post meridiem vidi pastorem Pessers (ibi van Handel); sermones de pastoratu, de multis. Vidi uxorem J. Pessers (ipse absens); vidi viduas Crielars, de Visser, Luipen; vidi uxores J. Crielars, Hoos, Sprangers (filius adhuc ambigit), mater plorat; sermones multi. Vidi Klijn et uxorem; vidi Hanneke van den Hout etc. etc.

18 nov., fer. 6. Omisso itinere in Geertruidenberg missa apud viduam Crielaers; sermones inter the ibidem suaves de moribus antiquis et modernis Tilburg. Prandium apud fratrem medicum. Dein, ipso per rhedam deducente, in Loon op Zand, ubi the; sermones surdi. Redit frater; me comitatur Vervoort; sermones de casibus etc. Inde comitatur nauta X ad viam rectam consitam. Vidi adhuc Motje Lombaers et filiam, dein neptem Bax; 5½ re-dux domum.

19 nov., sabbato. Novum consilium discedendi per rhedam postwagen in Bredam, sed sistitur iter propter inclementiam aeris.

20 nov., dominica. Missa apud sororem in sacello domestico. In solemni missa concio pastoris Duchamp. Vesperi coena apud fratrem Adrianum. Iterum consilium eundi Bredam per carru-

cam fratris, sed sistitur iter propter auram.

21 nov., fer. 2. Disquisivi libros domini Delgorgue et eos, quos mecum deferam.

24 nov., fer. 5. Hic pransus dominus Heeren; retulit de scribendo volumine pro christelijke vader, item pro *brevis inquisitio*¹⁹⁰); ita narrat mihi 25° reduci.

25 nov., fer. 6. Redeo cum carruca villici Donders cum 3 ancris vini albi, cum libris meis et Delgorgue, cum sarcinis J. Brouwers et de Kanter. Redux 11½.

28 nov., fer. 2. Smitsius in civitatem. Monui eum, ut moneat dominum Heeren, ne nobis similia nova deferat ob periculum neve alibi spargat. Ad prandium dominus Schoenmakers, pastor Vugt sancti Petri; casus molitoris ad restituendum obligandi. Narrat Aldegondem nuper nostram non posse assuescere apud sororem suam in Waspik; narrat et narrasse Gondam aliquem ex famulantibus in seminario matrimonium initurum et tunc novam ancillam assumendam.

29 nov., fer. 3. Examen ordinandorum; 9½ adest Reverendissimus. Admittuntur ad presbyteratum domini Cuppens et Habracken, ad diaconatum et (si nobis ipsisque videatur) ad presbyteratum van Densen, de Louw¹⁹¹), Goossens et Devenijns, ad subdiaconatum Rovers et van de Mortel¹⁹²). Sermo multus de apparando sacello; concedit Reverendissimus, ut nos curemus magis per operarios indigenas. Post prandium collocamus ad visum arcum altaris a Moser advectum; non displicet. Adest dein miser Smitsius Wikevorssius, adest et heer overste Zauret; de leviro ejus Arentz custodiae ad correctionem mancipato; thé, sermones. Vesperi fluxio in gutture.

30 nov., fer. 4. Mane prima nix eaque copiosa, sed degelatione fundatur difficultas in pluribus cubiculis nn. 3, 4, 7 etc. ex aqua stillante. Litteras a Delgorgue. Convenio Joannem hortulanum de matrimonio; dicit se nescire, sed Henricum dixisse se emigraturum.

1 decembris¹⁹³), fer. 5. Post meridiem cum Moser in Boxel. Solvi A. M. van de Ven. Vidi decanum et vicarium; suggero de non mittendo amplius apostolo¹⁹⁴); thé. Vidimus dominam Tibosch (proficiat Barbara!), dominam van Gorcom et 2 domicellas l'Heureux. Accipimus parapluies a van den Heuvel et vidua Kemp. In continua pluvia reduces 5½.

2 dec., fer. 6. Ante meridiem in Vugt ad lanionem van der Heijden, conquesturus de pretio carnis, Obvium habeo fratrem Joannem, qui promittit, sed frater contestatur pretium sibi idem esse. Vidi Schellekens. In reditu gratulor de matrimonio filiae Barbarae cum viduo Lathouwers¹⁹⁵). Vidi dominum van Zulperen cum uxore; salutem domini Delgorgue et alii multi sermones. Vidi pastorem Nobeles, misere agitatum valetudine et conscientia; solor, assecuro. Recepi epistolam a Reverendissimo de nomine *Justini* de Louw, de duplici ordinatione Goossens. Respondi per nuncium Schijndel.

4 dec., dominica. Post vespervas adest J. Roscam; solvi ipsi erogata. Adest et vicarius dominus Reabel; sermones, pipa, the, vinum.

5 dec., fer. 2. Vendidi scapham Arnoldo van Achelen 14 florenis et conveni de mercede 4 assium pro mandatis et vecturis per hebdomadam singulis feriis quintis.

6 dec., fer. 3. Moser ad prandium in Boxtel ratione festi sancti Nicolai. Hic ad prandium Leon. van Tulder; sermo de casu symposii ad funus infantis; ad propositum respondi consulendum Reverendissimum.

8 dec., fer. 5. Ab heri exercitium spirituale philosophorum. Post solemne sacrum tento tendere in Boxtel, sed propter pluviam redire cogor.

9 dec., fer. 6. Ad prandium Reabel; sermones; ego eum deduxi domum, ubi the. Hodie coepta vectura arenae ex monte vix amplius medio (vide 1806 20 febr.) ad aggerem complendum juxta cubiculum meum; coepta est per majorem naviculam (aake) van Mierlo, nam jam ante nos parvula scapha vexeramus.

10 dec., sabbato. Mane discedunt ordinandi per beurtschip Schiedam usque Rotterdam, inde Amsterdam, Discedit Henricus in Geldorp, acturus de futuro suo matrimonio; rediit 13 hujus; discedet ad majum; de successore videbimus.

11 dec., dominica. Post meridiem Smitsius in Endhoven, ut comitetur sororem ad conventum Dongen.

15 dec., fer. 5. Ad prandium dominus van den Heuvel, vicarius Boxtel, cum Oliviers; hic prandium. Sermones cum van den Heuvel; casus musicae in ecclesia etc.; de venditione ejus, qui cessit foro¹⁹⁶) etc.; de Henrico Sloots discessuro et ejus successore, forte Mathia van Moorsel. Coepit hodie frigus et nix.

16 dec., fer. 6. Collocatur arcus altaris (a Moser advecti vide¹⁹⁷)...) ad latus septemtrionale sacelli; cras constituetur ibi-

dem ipsum altare.

18 dec., dominica. Ego ad parochialem missam. Prandium apud pastorem; de altaribus locandis etc.

19 dec., fer. 2. Locatur gradus ad altare recipiendum ad latus septentrionale sacelli. Crastinum ob frigus.

20 dec., fer. 3. Ante meridiem post lectionem vado visum aquam ad viam publicam ante aggerem, quae recessit. Hora 11½ adsunt ordinati magno gaudio; scyphum vini praebeamus post prandium; sermones etc.

21 dec., fer. 4. Sancti Thomae apostoli. Post missam celebratam et auditam ego in civitatem. Vidi et visitavi viduam van Goch infirmam ex catharra. Vidi uxorem et ipsum Const. van Oirschot; sermo de pisce salso et sicco; rogo et suscipit providere (si fieri potest) de halece et asello¹⁹⁸). Vidi Smits in de Drie Paukens; libros Lovanio advectos destinabit auriga Dries per famulum nostrum. Vidi bis plebanum decanum (ubi prandium cum domino van Breugel rectore); sermo de casu van Berkel, qui iniit matrimonium clandestinum contra leges patriae cum acatholica: an legitimum? Judico affirmative; haesitare videtur decanus ex opinione potestatis civilis in impedimenta¹⁹⁹); interim resolvitur scribendum, ut consentiat pater. Dicit etiam decanus nobis imputari confectionem scripti, quod annunciatur, quo ostenditur civilem potestatem nil habere in impedimenta, contractum dirimentia; ostendo ipsi illum foetum nostrum non esse, sed tamen sententiam meam fateor esse conformem. Loquitur de consilio aulae me nominandi eleemosynarium regis; ridemus. Vidi dominam de Wijs et filium Martinum; de vino sacelli nimis caro, sed renuit; rogo librum congregationis Sylvaeducensis philosophiae Lovanii, sed non accipio. Vidi viduam Sasse et filias et alias praesentes; de filio alumno seminarii²⁰⁰). Vidi dominum Gast; dicit sibi pecuniam pro seminario sufficere; dabit jam 250 florenos; dicit se van Zelst solvisse ultra debitum, si memini, 135 florenos. Vidi cognatum Lautermans; item dein filiam, uxorem de Wijs; hic de acerbitate inter ipsas et avunculum Habraken cum suis, sed nil proficito. Vidi uxorem Neerhoff; congratulatio de filio, reverendo domino van Densen, ordinato sacerdote. Vidi uxorem et socrum P. van Oorschot; de pisce sicco; gratias de doliolis; de ancilla Petronilla: non magnopere eam laudant, ego impense. Vidi Rijken aurifabrum et uxorem; de suppedanio remonstrantiae post festa conficiendo.

22 dec., fer. 5. Prima missa reverendi domini Cuppens. Ad

prandium dominus Bruinen, Hartman et Spoorenberg; sermones multi, suaves, utiles. Prima missa a domino de Zeeuw celebratur ad altare septentrionale minus. Ad prandium ex prohibitione Reverendissimi a nobis suggesta non praebetur amplius vinum nec obsonium a neomysta.

29 dec., fer. 5. Prima missa reverendi domini Habraken. Sermo cum Frederix de quercubus seminario vendendis; occulte loquitur nec largiter. Ad prandium reverendus dominus Princen, pastor Gemonde, Reabel; sermones.

30 dec., fer. 6. Mane in civitatem. Vidi filias Teunissen; de pisce salso, quem suppeditatura non videtur amplius hoc frigore vidua Kerkhoff; hanc vidi; incertum est. Vidi viduam van Goch convalescentem. Vidi Const. van Oirschot infirmum ex podagra, chiragra, gonagra; de pisce salso; promittit forte se obtenturum et certo haleces, quos et misit. Vidi viduam H. van den Bogaert; de piscibus salsis, quos suppeditabit imposterum; promittit et succinctoria; de providendo canalibus; de futuro matrimonio filii. Vidi dominum Gast; cras mittet lanioni 250 florenos; de ligno a van Zilst comparando ad obtinendum debitum. Vidi reverendum dominum van Hooff; procurabit canonum tabellas. Vidi Joannem Rijckevorssel, item dominum van Zulperen, quibuscum vidi dominam van Onzenoort et filias; sermones. In Vugt reperio aurigas et nuncium ex Tilburg; sermones aurigales.

1 januarii, dominica. Moser et Smits in Schijndel; inde vesperi reduces nil novi referunt.

2 jan., fer. 2. Prima missa reverendi domini van Densen, Ad prandium reverendi domini pastor et vicarius noster de Gestel, Heeren, Suijs, van Will.

3 jan., fer. 3. Prima missa reverendi domini de Louw, Ad prandium reverendus dominus Kuiten et frater medicus¹⁾; sermones sat bardi.

5 jan., fer. 5. Prima missa reverendi domini Devenijns; index dominus van Alphen, vicarius in Osch, qui ad prandium solus. Hora 9½ accipio epistolam a Reverendissimo vehementem circa theatrum Tilburg²⁾, cras exhibendum juxta Bosse Courant; exigit nostram sententiam. Subito resolvimus Moser et ego, ut ego in civitatem ad landdrost, ut sua non autoritate sed consilio et rogatu rem destruat. Statim discedo per nivem et auram durissimam. Consentit landdrost hodie mittere ad praetorem Tilburg juxta rogationem meam. Ego pransi apud pastorem sancti Jacobi infirmum; sermones, Redux 3½, confessionale etc.

6 jan., fer. 6. epiphaniae. Post prandium ad quercus Frederikx venales. Inde ad pastorem, qui dissuadet. Vidi medicum ad mortem aegrotantem. Ad laudes in parochia. Cras vesperi³⁾ mittit pastor epistolam de quercubus in Boxtel.

7 jan., sabbato. Mane in Schijndel; zalog nieuwjaar. De casu Tilburg urget Reverendissimus severitatem tamquam in mimos et histriones⁴⁾ utroque jure infames; ego urgeo clementiam et suavitatem, sed tamen vigorem in eliminando abusu et omni theatro. De casu testamenti defuncti pastoris Baardwijk; non plane consentimus. Narrat Reverendissimus de nuncio ministri omnes pastoratus (patronatus olim principis) fore liberae collationis ordinarii. Sermo de emendis quercubus, sed Reverendissimus videtur jam contra stratum asserum stare; novae mihi difficultates. Ibi prandium; 4½ redux, Vesperi epistolion pastoris de quo supra.

8 jan., dominica. Ad missam parochialem ego, Suadet pastor, ut in Boxtel emamus quercus, si emi juvat; nam ipse et decanus Boxtel repugnant solo quercino; novae difficultates mihi. Prandium domi. Statui ad mensam nil insolitum hodie vesperi permittendum. Post vespervas adsunt Schellekens et den Doop, aeditui Vugt sancti Lamberti; de collecta ad assistentem sustentandum, cui primo institerat, nunc repugnat pastor Nobel. Suadeo ut pergant, sed consulant Reverendissimum. Vesperi omnia ordinata; 10¼ omnia lumina extincta.

9 jan., fer. 2. Mane 8½ adest Reverendissimus. De rebus Vucht sancti Lamberti; de rebus Tilburg inclinat ad rigorem adversus Moser; de rebus Brabantiae. Videt altare locatum ad septemtrionale sacelli; laudat, secundum conficiendum jubet par priori etc. Smitsius in civitatem.

10 jan., fer. 3. Prima missa Goossens. Ad prandium pastor noster et vicarius Reabel, dominus Princen, medicus Verhagen; sermones, joci, poema medici etc. Nuncium de morte domini Aartsgeerts. Narrat Smitsius de eventu scriptionis Reverendissimi: in Tilburg praelectam epistolam publice, irritatos Tilburgenses etc. etc. Narrat Smitsius constituendum assistentem in Vugt sancti Lamberti dominum Langerwerf, quem examinabimus.

11 jan., fer. 4. Post meridiem ego cum Moser in Vugt sancti Petri ad pastorem Schoenmakers: zalig nieuwjaar. Ego ad van Nedrop, ubi emi 40 surculos querceos ad 6 asses. Cras Moser in Boxtel.

13 jan., fer. 6. Mane ego in civitatem. Vidi viduam van Goch; trado tradendas epistolas in Bredam et Dongen. Vidi Staessens et van Hoof, ubi prandium; scribo ad sororem de calicibus mittendis, de famulo etc.; sermo de negotio Tilburgensi. Vidi decanum Hogaers; de famulo conducendo; conduxì Nol etc. Vidi neef en nigt Habraken, Lautermans, de Wijs, van Bocholt; fere ubique de odio sedando, sed nihil proficio. Vidi Frederix; sermo de emendis arboribus quercubus, sed ipse vadit visum. Vidi pastorem sancti Jacobi Molemakers; de status apostolorum, sed non vult vendere. Vidi ibi dominum van Hooff ex Vlijmen. Vidi Loneux apud neptem meam, fratris ejus viduam; sermones suaves, Vidi matrem domini van Densen. Vidi Heeren et uxorem; zalig nieuwjaar. Vidi argentarium Rijken; de suppedaneo ostensorii conficiendo; de calicibus meis reficiendis. Vidi uxorem Const. van Oirschot; solvit 91 florenos. Vidi Soos van Gemert; salutem. Vidi in reditu pastorem Vugt sancti Lamberti; zalig nieuwjaar; querelae de debilitate. Vidi obiter Schellekens. Redux 3½ reperi Frederix, item Reabel; emo quercus 32 et eschen 6: 450 floreni.

15 jan., dominica. Summo mane post confessionem activam et passivam, post missam auditam et lectam primam, ego cum van de Ven 6½ in Boxtel per auram obscuram et gelidam; cado statim in ericeto super glacie. In Boxtel secunda missa hora 8a; post apud decanum jentaculum cum the. Inde pedites in Oorschot, ubi 11½. Prandium et hospitium apud decanum van Erp. Post meridiem ad laudes in ecclesiam vere insignem. Vidi viduam Somers

et filias; ibidem the. Vidi et ibi medicum Gulié⁵); sermo longus de infirmitate van de Ven. Vidi viduam de Visscher; sermones. Vidi viduam van Heumen; schyphus vini cum decano: Vidi viduam van den Heuvel cum prolibus; sermones suaves. Inde vesperi domum ad decanum; vesperi ibi coena; sermones jucundi, utiles. Visitavit medicus Gulié dominum van de Ven.

16 jan., fer. 2. Audivi missam 7½. Inde cum van de Ven ad moniales; sermones cum patre Wouters⁶). Vidi Cobus van Gestel et sororem. Vidi iterum viduam van den Heuvel et proles; sermones. Prandium cum patre Wouters apud decanum. Ibi adest medicus Gulié; declarat morbum esse diabètèn; bona auguratur de curatione seu therapeutikè⁷). Vesperi apud van Baar cum decano et van de Ven; thé, sermones praecipue cum humanista filio. Hodie concursus; item 19 hujus.

17 jan., fer. 3. Mane 6½ cum rheda decani in Boxtel in den Engel; ibi borrel. Inde pedites apud decanum. Dein apud dominam Tiebosch, apud viduam van Alphen (filia, uxor de Leijer, parturit), apud viduam Kemps, apud Anne Mieke van de Ven. Ubique zaalig nieuwjaar. Inde in Gemonde ad pastorem; zaalig nieuwjaar. Inde errando in Schijndel ad van de Ven. Inde ad Reverendissimum; fausta festa. Ibi prandium cum pastoribus Rhode, Gestel, Dungen, Gemonde, Heeswijk, Liemdt cum vicariis Vechel (de Wijs), Osch (van Alphen), Schijndel (van den Heuvel et Visscher), cum assistente Dinther (Nouwens)⁸); item cum puellis duabus van den Heuvel, una Visscher, demum cum Moser. Sermo cum Reverendissimo de negotio comoediae Tilburg; narrat rem actam ex epistola sua, quam praelegit; item ex epistolis pastoris, quas praelegit. Redimus cum pastore 5½.

19 jan., fer. 5. Dominus Langerwerf in Vugt sancti Lamberti.

22 jan., dominica. Mors expertissimi domini Robert, benefactoris seminarii ad 199 florenos; indiximus recitationem horarum in communi.

23 jan., fer. 2. Incepimus dicere horas in communi.

24 jan., fer. 3. Post meridiem vidua Kemps cum filia Oliviers; hic the, sermones praecipue cum Smits. Solvi 52 florenos.

26 jan., fer. 5. Ad prandium dominus van Tulder ex Dungen; narrat de comoedia Tilburg, exacerbatos aliquorum animos, alios sedatos vel sedandos. Epistola a domino Chedeville de pernicioso opere Schrants⁹).

27 jan., fer. 6. Post meridiem dominus Langerwerf: narrat et consulit de libris perniciosis vagantibus in populo; suadeo ut for-

titer obsistat. Item dominus Reabel de eadem re hic in Gestel; idem suadeo. Vesperi cum Moser et Smits de ea re sermones; resolvimus deferendam rem Reverendissimo, rogando ut provideat.

29 jan., dominica. Combustum horreum cum mercibus materae Lombaers in Tilburg.

30 jan., fer. 2. Hodie statutae exequiae expertissimi domini Robert, sed aqua inundantis Dommelae exurgit ad supremam altitudinem aggeris inter fossas e regione domus; navigio (aak) domini Moser, Smits et 8 vel 10 alii ex alumnis tendunt ad exequias, sed differuntur. Navigio debemus transmittere ab aedificio ad aedificium, disjectis aggeribus quos ex fascibus, trabibus etc. confeceramus. Vesperi aqua non nihil subsidit, sed iterum increscit.

31 jan., fer. 3. Aqua abrasit mane partem montis seminarii ad occidentem e regione portae, item fundamenta pistorii (bakhuis); providemus (quantum datur) saxis, septis etc. Scamna sacelli et scholae disponimus in pontem a sacello ad utrumque aedificium. Tormentorum ictus (ad inclamandum certo adiutorium periculumque adnunciandum) audiuntur ex plaga¹⁰) Heusdena; anxia rerum facies! Post meridiem ad vesperam subsidit aqua. Deo gratias!

2 februarii, fer. 5. Subsidente continuo aqua nuncium venit (praeter multa) submersum dominum van Handel in Baardwijk. Ego post meridiem (cum aak) in Vugt, auditurus de rebus et aquis in de Langstraat; sed nihil certi. Vidi Schellekens, pastorem, filiam Schellekens Lathouwers. Dominus Langerwerf me comitatur per aggerem Beerenstijn ad scapham e regione 't Vaantje.

3 febr., fer. 6. Epistolam a Reverendissimo recepimus una cum epistola domini Verheijen, qua nunciatur, quod ipse Reverendissimus nominatus sit in commissionem, qua (juxta legem 2 augusti 1808) debet regulari, quidquid ad cultum catholicum hic spectat¹¹). Nominati insuper juxta epistolam a ministro sunt: Amplissimus ten Hulscher, Staffort¹²), Cramer¹³), Bertrand, Lexius¹⁴), Muller¹⁵) (hic pastor Daventriensis cooperarius in libello Mengelingen); dein saeculares jurisconsulti Hetteema et ipse Verheijen¹⁶). Consulit nos Vicarius, quid in ea re acturus sit. Hodie et cras saepe deliberamus; sententia nostra est, ut Vicarius renuat idque constanter et, si commode fieri posset, publice, allegatis rationibus primo officii, quod non patitur absentiam; dein dedecus et injuria ecclesiae nostrae inferenda, cujus cultus jam ab ipso divino

authore organizatus est, instituta insuper autoritate (spirituali nempe ipsius ecclesiae), qua accessoria quaedam cultus regulentur, nulla ea in re praebita potestate auctoritati civili, a qua tamen sola omne id negotium pertractatur.

5 febr., dominica sexagesimae. Mane ego in Schijndel. Expono Reverendissimo sententiam nostram adjecto etiam (meo praecipue conceptu) modo exequutionis, nempe ut nos, exposito negotio, scripto consulat; nos signantes consilium illam sententiam apertis terminis ipsi intimemus; ipse tum renuat coram gubernio, expositis sed aliquanto mitius iisdem rationibus; quod si acerbitas oriatur, ostendat nostram consultationem; eam sat publicam reddat. Sed refragatur Reverendissimus; putat consilii esse ut acceptet, quia agitur tantum de petendo *consilio* ex parte gubernii; si jura ecclesiae laedenda videantur, tunc se oppositurus. Probat tamen consilium, ut praevie in complimento exponatur rigor fidei nostrae jusque ecclesiae integrum debere manere, non tantum in dogmate, sed et in hierarchia et in disciplina. Tandem desiderare se dicit, ut ego in Hollandiam tendam, sensa expiscer conominatorum et aliorum nominatim Vicarii Bredani et Oomen, Alberti fratris (cujus visitandi praetextu colorabitur iter); dein patris Bitter, professoris in seminario Chedeville, Staffort, Amplissimi ten Hulscher, Verheijen et illustrissimi Ruremundani episcopi. Sensaque illa referam: praecipue super acceptanda vel renuenda provincia¹⁷), tum super medio protestationis, tum super rebus proponendis et tractandis, Suscipio iter¹⁸) et statim post prandium ego cum famulo Nicolao et carruca in Boxtel, ubi brevis mora in Brukelen, inde ad Belversche brug, inde pedes in Tilburg, ubi vesperi 6½. Suppeditat mihi Reverendissimus 1 rijer 8 ducaten. Per aquam ad Belveren¹⁹); mulier transportat viatores. Inde ego per Harensch Casteel seu Nemelaar (cum sene Moergestelio) in Oosterwijk. Tempestas dein tonitru, fulmen; madidus pervenio in Tilburg.

6 febr., fer. 2. Summo mane profectus ex Tilburg cum bakkar fratris in Dorst; inde pedes ad Ipelaar. Hora 9½ in seminario Ipeelaar, ubi et ipse Vicarius Bredanus. Statim cum eo et Oomen consultatio de commissione; amplectitur uterque sententiam nostri Vicarii de acceptanda commissione et protestatione facienda. Negotium praecipuum futurum credunt de ecclesiis antiquis occupandis, quas occupandas passim mecum sentiunt, sed dissentio a consilio tradendi in usus calvinistarum oratoria nostra²⁰), in quo ipsi nil reperiunt mali; secus ego. Prandium in seminario cum professoribus; correptio de parapluie etc. Post prandium ad do-

num Vicarii (in via sermones cum Oomen usque ad fere moenia de eadem re; ad mensam sermones suaves, risus etc.), ubi iterum cum ipso sermones iidem de commissione. Ostendit etiam se non nihil animatum in regulares missionarios. The apud dominam van Mierdt. Emo per ancillam Vicarii pectuem, portefeuille.

7 febr., fer. 3. Audita missa hora 7½ per postwagen in Rotterdam, ubi hospitatus apud Cuijpers in het Gekroond Endhoven in de Molensteeg. In postwagen Gallus, Thenensis²¹⁾ et van Rosmalen. Frigus et ventus op de Zwaluwe in trajecto; obscuritas, periculum in via post Dort, in Mosa etc. Vidi Jan Riebeek; sermones suaves.

8 febr., fer. 4. Pedes ex Rotterdam in Delft ob inundationes non euntibus naviculis; inde pervenio Hagam 10½. Sermo cum fratre Alberto et Bitter de negotio commissionis; uterque sententiam Vicarii nostri amplectitur ob easdem rationes; verentur omnia sinistra, praecipue sibi religiosis missionariis. Narrat frater et post pater van Haaren²²⁾ negotium de theatro Tilburg acerbis terminis jam delatum esse ad gubernium. Post meridiem visitavimus dominam Sgravemade et familiam van Haaren. Vidi institutum militare puerorum pauperum. In bibliopoliis quaesivi nec inveni Schrant et organizationem judaeorum, item protestantium. Scrant accipi a patre van Haaren. Audio excellentissimum inter-nuncium Chiamberlani esse Amstelodami apud Cramer.

9 febr., fer. 5. Mane hora 5a cum navicula trekschuit Lugdunum. Hic non reperi dominum Delgorgue. Edoctus viam a patre Hubert²³⁾, regio concionatore, ivi pedes per frigus intensum usque ad seminarium Warmond; tunc pluvia glacialis, aura tota die et nocte terribilis. Hic ergo moror ad prandium et cubitum. Dominus Chedeville opinatur, ut Reverendissimus, eundum esse, praecipue curandum bonum seminariorum. Dein tota die et vespera sermones suaves, utiles cum dominis van Haalen²⁴⁾, Chedeville, Wykersloot, Steinbach²⁵⁾ etc.

10 febr., fer. 6. Post missam celebratam et auditam et post jentaculum ambulo (cum domino van Haalen) usque het Warmondsche Hek et canalem; inde pedes usque ad Verhoudsche Hoek. Op den Voorhoudschen Hoek cum hospita sermo de parochiis, de familia Chedeville etc; erat catholica. Ubi conscensa schapha (trekschuit) in Harlem 10½. In scapha in 't ruim, rouspho elocato; sermones militares. Post meridiem cum pastore Brouwer²⁶⁾, apud quem hospitor, conveni dominum Staffort; sermo de commissione, tradita epistola Reverendissimi, Censet Staffort (ut et pastor Brouwer) suscipiendam provinciam; fortiter et con-

stanter insistendum juri ecclesiae, reddenda quae sunt caesaris caesari, quae Dei Deo. Praecipue videtur insistendum erectioni episcopatuum et jam nunc insistit locandae cathedrae Harlemii. Multa dein de visitatione van der Velde²⁷); item Barruel: de meritis suis contra *jura hominis* etc.; de temeritate aliorum, episcopi, Cramer, ten Hulscher, internuncii etc. Harlemii cum vicario domino²⁸) ...visitavi dominam baronem Ram²⁹), vesperi iterum bis cum pastore, quem reperi apud dominam viduam Wijckersloot; hic sermones. Ostendit mihi pastor Brouwer thesaurum suae ecclesiae vere pretiosum; item imaginem primi ibidem missionarii domini ...anno 17° post sepulturam depicti, ut integre repperitum fuerat cadaver. Sermo ad coenam de juramento, ubi non rigidam sententiam contra meam tueri videtur, sed moderate.

11 febr., sabbato.³⁰) In navi ad Harlem reperi civem Hagnum, qui cognovit fratrem meum, catholicum, qui indicavit viam ad ten Hulscher. Is primo non erat domi; locutus sum sorori ejus, quae ancillam praebuit monstraturam domum Crijtberg, ubi episcopus. Hic, dum ego vix sum, adest pater neef van Dijk³¹); invitat ad mensam, ad hospitium; primo renuncio, sed postea cogor acceptare. Hora 10½ Amstelodami primo vidi illustrissimum Ruremundanum episcopum ejusque secretarium. Exposito negotio judicavit Reverendissimum suscipere non debere provinciam, sed quo meliori modo potest renunciare. Ratio, quod repugnare videatur juri et dignitati ecclesiae catholicae solius verae, nominatim quod haec commissio a protestante ministro cultus praesidentis sit. Rogo illustrissimum, ut de hoc negotio etiamnum serio meditetur, postridie me iterum sententiam rogaturum; id quod suscipit. Conqueritur deinde de multis acerbis sibi in aula, in gubernio, in sacello regio obvenientibus etc.; desiderat discessum; rogaturum se assertit etc. Conqueritur de ecclesiasticis viris, de odio eorum in religiosos missionarios etc. Inde contuli me secundo ad amplissimum ten Hulscher. Tradidi epistolam Reverendissimi Vicarii. Egimus non prolixè de negotio; censet acceptandam provinciam Vicario ob rationem saepe dictam, quod utiliter rem ecclesiae gerere possit; quod tantum ad consulendum convocet rex; quod si jura ecclesiae laeduntur, tunc obloquendum erit etc. Invitat me ad prandium crastinum. Suadet etiam convenire de ea re internuncium et dominum Cramer. Alios, quam qui a Verheijen scripti erant, ad commissionem convocatos nominat amplissimos archipresbyteros Ultrajectensem et Groningensem³²); item suadet convenire Verheijen. Prandium mihi hora 2a apud patrem van Dijk

cum suis; item ibidem cubitus et coena.

12 febr., dominica. In Amsterdam, Missa celebrata et audita apud patrem van Dijk in oratorio sanctorum Moysis et Aaron via vulgo de Joode Breestraat. Inde cum conductore ivi iterum ad illustrissimum episcopum Ruremundanum; hic etiamnum fortiter persistit in sententia sua provinciam Reverendissimo esse repudiandam. Petivi an adeo firmiter huic sententiae inhaereret, ut censeret nefarie acturum Vicarium acceptando? Negavit, sed asseruit esse sententiam suam, melius acturum et rem gravissimi periculi subiturum si acceptaret. Sermo etiam de opere et poena Schrant. Dicit denunciatum excellentissimo internuncio, qui increpuit Schrantium sed excusatione placatus dicitur, quod non solis catholicis, sed et pro aliis sectis scripserit opus (N.B.) de religione, presbyter in cura animarum, Narrat etiam secretarius novum editum fuisse mense januario Mengeling idque perversissimum, sed statim suppressam editionem, ita ut exemplar vel unum obtineri non potuerit. Iterum de multis conquestus humanissime me demisit. Inde visitavi patrem Groenen³³) et collegam³⁴); sermones suaves, orthodoxi. Inde cum conductore petita indicatione in palatio regio ad dominum Verheijen, habitantem juxta Bursam; non erat domi, sed futurus hora 12a. Inde ad internuncium ad Maagdenhuis; humaniter excepit me. Et ille censet acceptandam Vicario provinciam, sed fortiter insistendum juribus ecclesiae. Conqueritur de persecutione in ecclesiam, de dissensu inter presbyteros saeculares et religiosos, de episcopo in casu dispensationis ab audienda missa in festis apostolorum semi-abrogatis³⁵). Dicit se mansurum donec negotium finitum sit. Deinde conveni ibidem dominum Cramer, pastorem in 't Maagdenhuis et nuper eleemosynarium regium. Et is sententiam pandet acceptandam Vicario provinciam ob rationes alibi saepe datas; bona is praevidet; praecipue insistendum dicit erectioni academiae catholicae, manentibus tamen seminariis. Improbat disciplinam philosophorum Lovaniensium, quia non erant statutae meditationes. Credit etiam agendum de jansenistis conciliandis; narrat responsum regis ad eorum petitionem de eligendo episcopo: si catholici sint, mihi (*regi*) *competit nominatio*; si acatholici, eligant; insinuat se, per dominum Lambrarderie, hujus responsi authorem fuisse. Narrat porro se exposuisse regi per eundem Lambrarderie, in quo jansenistae differant a catholicis, applicatis praecipue quinque propositionibus³⁶); addidit et ecclesiam librum damnasse, qui illam doctrinam exhibet ejusque damnationem requirere ab ecclesi-

asticis, quod renuunt. Similitudinem sumpsit a rege prohibente librum sibi adversum. Invitavit ad mensam, ad hospitium idque perhumaniter. Inde dimisi conductorem et ivi ad domum Verheijen, sed iterum aberat; tradidi tradendam scedam cum nomine meo. Inde ad prandium ad dominum ten Hulscher cum duobus sacellanis et sorore. Adhuc persistit in sententia hesterna acceptandum Vicario. Commendat etiam, ut petam a Vicario nostro aliquos alumnos sacerdotes vel studiosos, licet non subtilissimi ingenii, qui missioni se applicent: replicui non facile apud nos reperiendos. Dein auditis vesperis (in ecclesia seu oratorio amplissimi nullatenus aedificatus fui habitu fidelium, praecipue mulierum, etiam ex primoribus, quae immodestae et irreligiosae), solus sine conductore ad hospitium patris van Dijk in Breestraat redii. Hic vespere visitatione honoror excellentissimi internuncii. Narrat praesente van Dijk, quae mihi mane narravit de dispensatione ab audienda missa pro rege et aula. Suffragari videtur van Dijk episcopo contra mentem internuncii. Dicit se venturum in dioecesis nostram. Postea suaves sermones praecipue cum patre Winders³⁷⁾, landsman uit de stad.

13 febr., fer. 2. Mane hora 7½ ivi solus ad scapham Harlemensem; transivi Harlemium; inde cum pakschuit Lugdunum Batavorum. Vidi dominum Delgorgue; jentaculum; sermones; tradit mihi *Esprit de saint Vincent de Paul*; deducit per Raapenberg ad navem. Inde Hagam; cantus, risus, blasphemiae etc. Vesperi 8½ Hagae.

14 febr., fer. 3. Mane e rhumate mihi febris; sumo extractum floris sambuci³⁸⁾. Surgo 8½; audio missam solemnem hora 10 cum adoratione 40 horarum; scripsi sorori cum fratre Alberto. Post prandium discessus cum fratre in rheda Delfos. Hic vidi typothecam Moser ejusque sororem uxorem Kuipers. The, sermones apud patres franciscanos Fennis³⁹⁾ etc. Vidimus ecclesiam dictam minorem et monumenta Tromp, Piet Hein etc.; emimus panes sancti Huberti et pimperneutjens. Vesperi 4½ ad portum, sed navis Bredana nondum appulit; appellit; dein post horam adest nauta van Doormaal catholicus, sed non discedit hac vespera; ergo mihi in taberna caffè et cubitus ad horam 3am matutinam.

15 febr., fer. 4 cinerum. Discedimus mane 5½; hora 10 ex Delfshaven. Circa meridiem e regione Vlaardingen deserimus Mosam, invehimur de Kill. Ad vesperam hora 6a trans Dordracum in de Kil ubi tempestas, tonitru, pluvia etc.; missa anchora haeremus usque mane. Cubitus mihi in het pavilloen et in ipso pavi-

mento, posito sub capite pulvinari; sed frigus! frigus!

16 febr., fer. 5. Mane $6\frac{1}{2}$ navigamus per Hollandsch Diep ad cataractam, inde in Zevenbergen. Haerente nave visitavi domum van Liemdt; tradit epistolam pro sorore, vidua van Bommel⁴⁰). Dein advenit cum ipso pastor; cogit descendere e navi; ibi prandium. Deducit me pastor cum rheda sua $1\frac{1}{2}$ in Terheijen, sed jam discesserat scapha. Iterum conscendo navem Bredanam et, porta jam clausa, ante civitatem appellimus $6\frac{1}{2}$. Per munitiones civitatis ingredimur Bospoort; coenula, cubitus apud Vicarium Bredanum cum pastore Rijsbergen⁴¹).

17 febr., fer. 6 in quadragesima. Bredae. Audio missam Vicarii hora 8a. Adest famulus et bakkar fratris. Inde cum famulo ad Sterke apud Mulders; inde in Dorst de Wit; inde in Hulten viduam Ausems; inde in Tilburg hora $3\frac{1}{2}$. Vesperi bonam coenam sumpsi, non pransus. Vidi pastorem Duchamp, fratrem; sermo cum pastore de objecto itineris; censet acceptandam commissionem sub protestatione etc.

18 febr., sabbato. Mane confessio apud Lebon⁴²); missa in ecclesia. Vidi neptem Bax infirmam, viduam van Bommel, secretarium(?) van Dijk, van Liemdt, Baesten et sorores. Prandium apud pastorem; sermones multi de theatro; aliquos dicit ab errore reverti. Tempestas, aura vexata. Vesperi sermones cum fratre Adriano; suggero ipsi, ut cum Mathia Verschuuren⁴³) agat, quod promittit; sermo et de fratribus uxoris ejus: conqueritur praecipue de patre Henrico sibi infesto, petit consilium; suggero ut cogat eum in Brabantia habitare, sed non admittit consilium.

19 febr., dominica. Missa in ecclesia. Frater Adrianus convenit Mathiam Verschuuren; hic quidem ostendit paenitentiam de signato memoriali misso ad regem⁴⁴), sed tamen me convenire non vult. Vidi dein nepotem Mutsaers et familiam, sororem Evam, Moetje Lombaers, Mie Lombaers, viduam Zwagemakers et tandem prandium habeo apud sororem Antoniolam cum fratre et sororibus. Post prandium vidi familiam van Tulder, Dams, Fr. van Dooren etc. Convenit me Norb. de Kanter de filio, qui pecuniam percepit; spondeo scribere. Vespere coena apud fratrem Adrianum; promitto filio Joanni unum graduale et minerval⁴⁵) cantus unius anni. Vidi adhuc neptem Bax.

20 febr., fer. 2. Mane $4\frac{1}{2}$ cum carruca bakkar in Oosterwijk apud Mombaers; in Boxtel, in Bruekelen; inde pedes in Schijndel. Refero ad Reverendissimum Vicarium de gestis, dictis, auditis in itinere. Jubet confici exemplar memoriae regi a commissione of-

ferendae. Prandium ibi cum Moser et Mieke van Alphen; inde reduces huc 4½.

25 febr., sabbato. Vesperi 4½ adest dominus pastor Gestel; sermo de domino X (Vervessem puto), qui filium hujus seminarii alumnum hic locare desiderat. Respondi consensum episcopi sui requiri, tunc negotium facile apud Vicarium nostrum cessurum.

28 febr., fer. 3. Smits in Boxtel; nil novi; computus a vidua Kempf. Moser in civitatem; nil novi. Aberat van Hooff; inspexit Moser altare van de Postelstraat, sed non placet. Heri fuit in Vugt apud Perkin stucadoor, sed aberat.

1 martii, fer. 4. Ova recepimus a Reverendissimo ex Schijndel 98.

2 mart., fer. 5. Ad prandium dominus van den Heuvel et Oliviers ex Boxtel.

3 mart., fer. 6. Mane 8½ adest plebanus et decanus Hogaers; ostendit epistolam a ministro cultuum, qua in commissionem celebrem adlegitur ⁴⁶); rogat ut in Schijndel comiter. Statim discedimus; in via de iis, quae Amstelodami et in via videram, audiveram etc. Iterum idem in Schijndel, ubi prandium. Hic etiam manifesto sententiam meam seu consilium (ut ante ratione(?) Reverendissimi), ut non acceptet; praeter rationes personales 1° quia contra dignitatem et jus ecclesiae erigitur illa commissio; cum religio nostra a divino authore jam organizata sit et ecclesia constituta ut eam in disciplinaribus etc. ordinet; 2° quia non sine scandalo acceptabit; 3° quia sine probabili utilitate tandem nos opponere novitatibus oportebit, praestat in initio; 4° quia fama ejus, qua ad bonum indiget, inde apud bonos patietur et ut primam rationem (praeter rationes personales) etiam expresse alleget. Contra sentit Reverendissimus et plebanus acceptat. Jubet Reverendissimus me concipere aliquod complimentum regi deferendum. Rogat plebanus ut in ecclesia sua fungar dominica passionis. Sermones dein varii: de ecclesiis occupandis et oratoriis cedendis; de epistola Oomen (risus, rixae); de academia erigenda de philosophia saltem, sed hic fundenda; de episcopatibus erigendis; de religiosis pellendis seu conservandis etc. Narrat Reverendissimus de Heijlen novo pastore in Oostelbeers ⁴⁷), de Raijmakers mittendo in Moergestel, sed difficultas.

4 mart., sabbato. Adest 4a Perquin stucadoor; incipit stucadorandum sacellum. Curabit colari calcem per Wilh. van Uitert,

parari exemplaria (mallen), erigi pegmata ⁴⁸⁾ per fabrum lignarium Meeracker. Scripsi complimentum regi dicendum, praebui examinandum Moser et Smits.

5 mart., dominica. Mane in civitatem. Vidi viduam van Goch seu filiam; de Lommel etc. Vidi de Wijs; de libro congregationis, de itinere decani, quod comitabitur; invitat ad prandium; tradit scedam de indemnizatione sororis, quam mitto ad fratrem Adrianum, ut agat secundum legem de *magno libro* ⁴⁹⁾. Vidi uxorem Mutsaers, ipse adhuc in lecto. Vidi Coppens; emi (sed non solvi) graduale portatile. Vidi argentarium Rijke ibique Franciscam van Gemert; de puerperio gemellorum uxoris Rijken hodie. Vidi reverendum dominum Suijs; scripsi ad sororem; sermo de itinere decani, quod hactenus ignorat. Vidi pastorem Gasz apud dominum van Cuijk; asserit sibi pecuniam sufficere. Missam audivi apud decanum. Vidi decanum (ibi caudicus Verhoeven); sermo non apertus, quia opertus; tradidi complimentum ad regem. Sermo de iis, de quibus tractabitur in commissione celebri (robore ipsum); de academia catholica; de jansenistis uniendis; de ecclesiis primordialibus occupandis; de episcopatibus erigendis etc. Prandium apud de Wijs; promittit librum congregationis; ibi post prandium adest decanus; sermones. Vidi obiter Staessens; sermo de itinere et munere decani, quod hactenus ignorat. Vidi Schellekens; de tuberibus sermo et de computu instituendo et liquidando.

7 mart., fer. 3. Adest ad prandium Verhoeven statuarius; sermo de comparandis, de quibus adhuc scribet.

8 mart., fer. 4. Rogavit heri diem veniae senior propter festum hesternum sancti Thomae, quod incidit in feriam 3 venialem, sed recuso et assero id imposterum semper negatum iri et inhaesum in lege: *nulli alii dies veniae deputentur*; idque quia nimis indulgent potui diebus veniae. Vesperi 4½ adest Reverendissimus, tendens in civitatem ad decanum; me invitat, ut cras eum accersam hic pransurum. Hic thé; praelegit responsum ministri gratiosum ad negotium de pastoratu Boxtelensi.

9 mart., fer. 5. Mane per continuam pluviam in civitatem. Vidi viduam van Goch; promittit cereos. Vidi Henr. de Wijs; promittit librum congregationis; jussi adire et salutare fratrem Albertum Hagae, quo veniet. Vidi dominum van Hooff; jussi adhuc parari a Brenta canones seu tabellas pro tertio altari. Vidi Heeren et uxorem infirmam. Vidi cum Reverendissimo decanum; sermo gravis satis de tractandis in commissione; generatim pronunciat mecum Vicarius nil fere proponendum ad quod respondere pos-

sunt commissarii, sed remittendum gubernium ad Pontificem Romanum; ita de uniendis jansenistis, de seminariis, de ecclesiis; praecipue ursi (simul cum Reverendissimo) non licere tradere oratoria nostra usui protestantium, quia esset cooperari; citavi eeuwreede van Kock⁵⁰), editam na kerkenorder etc. vide ad 6 februarii. Reverendissimus urget, quod sint loca sacra; citavi factum in universitate de tapetibus pro *templo rationis* negatis etc. Et (de) bonis ecclesiasticis; de episcopatibus erigendis etc. Unum ego cum energia excepi juramentum, scilicet hic nimium frequens in rebus nihili et periculi plenis; istud dixi a rege aboleri posse et debere et graviter inculcavi decano, sed frustra vereor. Valedicimus; praebet mihi catechismum scriptum; promitto me parochiae inservituum. Vidi uxorem Constantini van Oorschot. Inde domum 11^{3/4}. Hic prandet Reverendissimus; sermo de van Moorsel; jubet scribi patri; de Verhoeven Enschoot, idem minatur Reverendissimus.

11 mart., sabbato. Mane ego in civitatem. (Heri et hodie adivi et institui confessionem). Vidi viduam van Goch. Vidi van Hooff. Vidi Thom. Rijckevorssel; petivi veniam per eum(?) mittendi libros ad Delgorgue Lugdunum. Hora 11 institui catechismum; vesperi 5^{1/2} in confessionali. Prandium, coena, lectus apud decanum.

12 mart., dominica. Mane confessionale a 6^{1/2} ad fere 10^{1/2}; 10^{1/2} missa solemnis cum concione super indifferentia in fide et religione. Post prandium apud dominam Veldriel, ubi Ger. Verheijen cum uxore et liberis; sermo de multis, praecipue Gallice de filio Lamberto apprehenso. Redux in via vidi fratres Spoorenberg; senior me convenit de constituendo professore Endhoviae nostro Cuppens, quod petit a nobis rogari Reverendissimum; promitto dicturum Smitsio, sed hic dicit tunc potuisse quidem eos ad se scribere.

18 mart., sabbato passionis. Post prandium in civitatem. In via ad klijn Barrier accipio epistolam domini Claessens⁵¹), pastoris in Desschel, qua donat englypha⁵²) de 4 evangelistis sacello seminarii. Vidi viduam van Goch; vidi Const. van Oirschot; vidi van Hooff. Al plebaniam nemo domi, sed accersit me dominus Breugels⁵³) ad den Doop, ubi praeter familiam domesticam domini Sporenberg, de Zeeuw et laici Koenen⁵⁴), van Munster junior. Scyphus vini (sed in jejunio), dein thé; sermones praecipue de ecclesia sancti Joannis etc. etc. 3^{1/2} in confessionali ad 9^{1/2}; dein matutini horae et coenula.

19 mart., dominica passionis. 5½ confessionale ad 9½. Missa solemnis; concio de contritione et conversione ex meditatione passionis Domini. Post prandium ad Molemakers; sermones de rebus ecclesiae, de statu religioso civitatis. Narrat jam aliquos esse inter pseudocatholicos, plane infideles. Dein ad laudes ad sancti Jacobi. Post thé apud patrem Heeren; sermones suaves, religiosi. Ad laudes ad sancti Joannis; post in confessionali, sed non diu. Inde discedo; in via obvios habui Antonium et Franciscum Lautermans equites; sermo brevis. Moser interim in Schijndel; referet vesperi notam datam commissioni et jussit Reverendissimus sensa mea super ea exprimere.

20 mart., fer. 2. Adest post prandium Perkin stucadoor; offert delineationem niche⁵⁵) pro collocando altari. Hodie et cras concursus.

21 mart., fer. 3. Mane epistola Reverendissimi; nunciat rediisse nudiustertius decanum ex Amsterdam et venturum mecum in Schijndel. Adest 9½; ego cum ipso. Narrat mihi breviter gesta in commissione a 14 hujus ad 18. Bertrand satis ipsi placere, minus Staffort, minime Cramer. Bertrand de me semel et iterum meminisse etc. etc. In Schijndel sermones plurimi; prandium; de Cuppens constituendo professore in Endhoven, sed absolute negat Reverendissimus.

26 mart., dominica palmarum. Mittitur Cuppens assistens in Waspik. Discedit Moser. Post meridiem adest vicarius parochiae dominus Reabel; narrat excellentissimum internuncium advenisse in civitatem, cras venturum in Schijndel; vide et folio verso⁵⁶).

27 mart., fer. 2. Mittitur van Densen in civitatem ad assistendum plebano. Reipsa hora 9½ adest internuncius; sermones mecum de rebus comoediae Tilburgensis, ad quas compescendas semissum dicit a ministro Mollero. Item, sed obiter, de commissione ad res religionis Amstelodami, de qua meliora quam ego sperat. Spondeo me venturum post prandium in Schijndel. Reipsa ivi, ubi praeter internuncium pastor de Stiphout van Rosmalen⁵⁷); cum hoc pauci sermones. Inde cum internuncio et Vicario de comoedia Tilburgensis; opinio mea est, ut non eos conveniat internuncius; id consilium arripitur. Coeterum iterum spem ostendit internuncius de commissione Amstelodamensi; praedico ipsi pejora, etiam ipsum cogendum ut erectioni episcopatum allaboret. Ego deutor in Tilburg, ut pastor cras ad prandium adsit in Haaren. Discedo 5½ cum rheda Vicarii in Boxel; inde pedes ad pastorem in Haaren 8½, ubi sermones de rebus Tilburgensibus et

de rebus Romanis et religionis; sermones suaves; cubitus.

28 mart., fer. 3. Mane 3½ vel 4a in Tilburg, ubi hora 6a in ecclesia 't Heijken. Inde (in via Kersmakers) ad pastorem, qui procurabit currum. Inde ad sororem; caffè; sermones, praecipue cum fratre Adriano de rebus gestis a comoedia. Inde 9a per currum cum pastore de Tilburg (sermones de negotio Tilburgensi, de Roma, de corruptione temporum etc.) in Haaren, ubi hora 11a apud pastorem; paulo post Vicarius et internuncius. Sermones de negotio Tilburgensi; conclusio, ut ego historicam narrationem de rebus gestis scripto Gallico ad internuncium mittam. Deinde sermones multi de rebus ecclesiae, praecipue Romanae; de opusculo Schrant, Natter etc.; narrat internuncius se corripuisse Schrantium etc.; etiam pastorem Offerman⁵⁸) a se deputatum esse, ut opus examinet, errores designet etc. Discedo 2½ redux 5a. 26 dominica adfuit dominus Reabel, qui remisit nomine patris 100 florenos seminario coram Smitsio nostro.

29 mart., fer. 4, et 30 mart., fer. 5 in coena Domini. Scribo epistolam ad internuncium cum narratione ut supra, quam misi 31 per van de Ven in Schijndel in feria 6a parasceve. Adfuit hic 29a van Densen, item 31 Reabel, qui narrant (ex Coppens molitore) 1a aprilis⁵⁹) adfore episcopum in Grave; Anglos adesse cum classi ad Zelandiam; abiturum regem Bruxellas; Amstelodamum constituendum in statu obsidionis. 30 martii ivi ad Meerakker objurgaturus fabros lignarios; monuerat me ancilla primaria Petronilla et ipse experiebar neglegentiam. Hodie 31 statuit (post officium) pegma ad stucadorandum sacellum.

1 aprilis, pridie pascha, sabbato. Miseram per van de Ven heri 31 epistolam cum relatione de rebus Tilburgensibus ad internuncium in Schendel; respondet hodie Vicarius se mirari et dolere non me ipsum tulisse. Ego mane summo in civitatem; vidi in via Mathaeum nostrum, qui deferre debebat 1312—18—0 ad dominum Gast. Missam et officium audivi ad sancti Jacobi; homologèsis sacramentalis⁶⁰). Vidi aurifabrum Rijken, uxorem et dominam Hagelaars. Vidi decanum; de commissione; tradidit mihi conceptum sermonem super erigendis scholis praecipue philosophiae in civitate Breda⁶¹). Peti ut et ego super ea re scribam; non promisi. Vidi de Wijs; vidi et Aug. Rijckevorssel; utrobique de relatione bursarum Lovaniensium pro nostratibus, ut eam deferant decano. Post meridiem adest van Beers ex Heusden; sermo

de negotio suo cum Mosmans coriario; spondeo me locuturum domino pastori Staessens; hoc tantum.

2 apr., dominica paschae. Post missam in Schijndel, ubi solemniter celebrat internuncius. Sermo ante mensam cum ipso; jubet rescribi relationem propter omissos titulos ministri, quod invitatus promisi. Cum Reverendissimo de periculis ecclesiae, de fortitudine necessaria in negotio theatri Tilburgensis, de tricis⁶²⁾ curiae inter ecclesiasticos Amstelodamenses. Ad mensam suaviter. In reditu nix copiosa, gelu etc.

3 apr⁶³⁾., fer. 2 paschae. Epistola ab Oomen fusca⁶⁴⁾, nigerrima de periculis ecclesiae nostrae.

4 apr., fer. 3 paschae. Ad missam solemnem in Gestel. Cum Mich. Franssen de palis quercinis; vendere me non posse. Prandium apud pastorem; interim venit nuncius Mathaeus noster de adventu internuncii; statim domum. Non prandet hic; sermo de Tilburgensi comoedia; tradidi epistolam cum relatione iterum descriptam; sermo de periculis ecclesiae. Hodie incipit opus suum Perquin stucador ad laquearia⁶⁵⁾ sacelli conficienda.

5 apr., fer. 4 paschae. Hora 10½ invitat van der Horst braxator in civitate ad prandium cum internuncio etc., ibi futuris. Venturum aliquatenus spondeo, sed 12¼ adsunt pastor Tilburg et Kersmakers vicarius. De comoedia Tilburgensi omnia sus deque⁶⁶⁾ versa esse; 3 hujus in congregatione decretum esse, ut ludant coram rege, arcum constituent, honorem reparandum esse, ut pastor invitet ad consessionem, nulla mentio fiat comoediae, dein conciliabuntur etc. Post prandium discedunt; ego 3½ in civitatem. Vidi nuncium apud van der Horst, ubi plurimi alii pastores, abbas⁶⁷⁾ etc. etc. Detuli ipsi negotium Tilburgense; repetii et reddidit epistolam; jubet conscribi iterum novam. Concludimus, ut scribam ad landdrost et negotium commendem ejus uxori, quod praestiti, ut invitationem regis ad comoediam declinet. Vidi viduam van Goch, ubi pastor Gast. Vesperi mecum intrat dominus Ramakers; de Reverendissimi sententia circa ordines ipsi suscipiendos.

6 apr., fer. 5. Mane post missam examen Ramakers. Scribo Reverendissimo de negotio Tilburgensi, de Ramakers, decere ut ipse Reverendissimus regem alloquatur etc. Ad prandium adsunt nepotes Augustinus, Joannes, Nicolaus van Gils et Corn. Woestenbergh.

7 apr., fer. 6. Mane adest soror Antoniola cum vino pro sacello. Post prandium discedunt juvenes.

8 apr., sabbato. Mane ego in civitatem. Conveni van Deursen de vexillo, quod vix comparaturum se spondet, aliud ergo petivi ab Henrico Vermeulen ⁶⁸). Item Henricum van der Meulen et dominam van Gemert in de Verwerstraat over de lutherse kerk. Conveni internuncium; trado epistolam eandem, sed in aliquibus mutatam. Narro de sententia aliquorum ecclesiasticorum in Hollandia circa moralitatem comoediarum, signanter casum Amsteldamensem 1808, nullo tamen nomine expresso ⁶⁹). Conveni decanum Hogaers infirmum, ubi promitto cras me astiturum, sed deinde suscepit onus van Hooff, dum internuncius celebrabit ad sanctae Catharinae. Cum Staessens de negotio Mosmans et van Beers. Apparatus magnus ad recipiendum regem. Vesperi mitto Mathaeum, qui duo vexilla adfert; item jigtvries ⁷⁰) pro tante Net.

9 apr., dominica. Post missam ego cum sorore in Boxtel. Convenimus viduam Kemps. Prandium apud decanum cum medico van Gulik et vidua Kemps. Vidimus dominam Tybosch, ubi domina van Gorcum; item Anne Mieke van de Ven. Dum soror venit cum bakkar viduae Kemps, ego ambulo cum vicario van den Heuvel, qui acerbe conqueritur de decano etc.; ego ipsum increpo. Interim ancilla fuit in civitate; nunciat infirmitatem decani seriam esse.

13 apr., fer. 5. Mane adsunt Corthout et Maria Robert ad prandium. Post prandium discedit soror. Sermo de vexillis, de ornatu adhibendo etc. ad adventum regis.

15 apr., sabbato. Ego mane in civitatem. Cum pastore Gast adivi viduam fratris ejus ⁷¹); sermo de filio in seminarium mittendo; differendum ad discessum regis; fatetur mater quod, si nunc non ea occasione intrasset, forte non facile intraturus fuisset. Ad prandium redux. Dein adest Smitsius; vesperi reliqui.

17 apr., fer. 2. Hodie rex ex Endhoven venit in Tilburg; vesperi ad comediam. Incipimus ornare, inscriptiones, chronica etc. imprimere. Jubeo Hanneke Pijnappels, ut laboret et ornet, sed ipsam solam; ipsa porro alias ornatrices accersat. Erigimus vexillum in turri nostra.

18 apr., fer. 3. Hodie Tilburg fit civitas. Nunciat me et Reverendissimum dominus van Cuijk regem adfuturum; ego in civitatem; hora 11a adest Reverendissimus cum Smitsio. Vidi van Hooff et excellentissimum internuncium; vidi multos. Vesperi hora 7a adest rex. Peto audientiam, sed differtur respondente primo cubiculario in crastinum. Ego redeo in seminarium, $7\frac{1}{2}$; redux $8\frac{1}{2}$, ut audiam aliquid de Tilburg a pastore. In exitu de civitate adest

auriga Wouters; narrat omnia de Tilburg, de comoedia, de custodibus honorificis etc.

19 apr., fer. 4. Mane iterum in civitatem. Apud viduam van Goch pastor de Mierlo ⁷²⁾, narrat se quasi adstringendum a rege et landdrost, ut ecclesiam antiquam parochialem occupet; mecum accedit Reverendissimum, eum ex consilio meo consulturum. Censet Reverendissimus petendam audientiam; idem censet landdrost; sed negat chambellan ⁷³⁾, spondens adfuturum hic regem post meridiem. Ego ergo statim redeo; redux 10½ omnia parantur ad receptionem, sed rex non comparet hodie. Ad prandium pastor, ut expectet regem; item adsunt apud pontem gildae ⁷⁴⁾. Ad vesperam adest gildae decanus, horologarius, petiturus de adventu regis. Invitatur hodie Reverendissimus ad coenam cum rege apud landdrost.

20 apr., fer. 5. Mane in civitatem; asseritur regem adventurum post meridiem ⁷⁵⁾; redeo statim. Iterum monetur a Moser pastor et magistratus et gildae. Jentaculum forte ad horam 10m. Adest et Reverendissimus et pastor et magistratus et gildae. Adest rex 3½; ego eum introduco in cubiculum juxta refectorium. Statim Gallice alloquor: gaudium de adventu ejus, quem habemus tamquam epocham insignem et tamquam vadem ⁷⁶⁾ stabilitatis seminarii; promittimus amorem, obedientiam, fidelitatem. Statim inquit in numerum alumnorum, in patriam; ostendo professores: inquit in patriam. Loquitur de hortulis singulis alumnis tribuendis. Ostensuri sacellum petimus permissionem alumnis, ut se offerant; annuit; adsunt. Loquitur nepos Brouwers togatus Gallice: affectum consodalium expressurus haesitat, quod et asserit; defert amorem, fidelitatem; promittit preces apud Deum pro benedictione regia, et ministerium suum pro inculcanda obedientia fidelium. Benigne respondet rex; interrogat de patria; an contenti sint; iterum de hortis; an sint in ordinibus. Etiam interrogavit, an praedicarent alumni; respondi: quotidie; interrogavit; qua lingua; respondi: lingua patria Hollandica. Accedimus ad sacellum (Moser cum acolythis parato). In via iterum de hortis, de extensione areae et agri et horti et aedificiorum seminarii; hortum assero ad 5 vel 6 lopenzaat extendi seu ad 1½ bonarium ⁷⁷⁾ Gallicum, quod exiguum esse dicit rex et asserit plus acquirendum esse. In sacello canitur ps. XIX *exaudiat te Dominus*, cum versu et collecta (per Moserum) pro rege, rege partim flectente partim stante ante scabellum ad cornu evangelii ante altare. Inde in bibliothecam (deturbata turba de gradibus); in bibliotheca interrogat de

numero voluminum; assero circiter 2000 esse. Dein sedenti regi super fenestra tertia ad septemtrionem accedit pastor; salutatur regem Gallice, qui interrogat de numero animarum, de pauperibus, de ecclesia, de causa egestatis (quam explicavi esse in eo, quod dominium agrorum passim sit penes cives Sylvaeducenses); interrogat porro rex pastorem de eo, an sit in pago medicus (respondet nuper obiisse), an chirurgus, an bonus, an capax, an et sit obstetriciae capax, an et minister protestantium etc. Hinc in scholam, ubi rex sedens in primo scamno alumnorum interrogat, quid ad progressum seminarii agere possit, quid necesse habeamus. Respondi primo necesse esse protectionem regis paternam; hanc spondit. Dein dixi progressum seminarii pendere a numero studiosorum; hunc augendum ex bona educatione, pia, christiana, morigera, austera, casta; quod et admisit rex. Dein succursura dixi media temporalia seu *bursas* (terminum explicavi) et tamquam media temporalia suggessi 1°: exemptionem ab oneribus publicis. Respondit rex id se non posse, sed posse refundere; petiit ergo quanti annue aestimarem; respondi ad 500 vel 600 florenos; id et respondit Reverendissimus praesens (eram tantum 4 cum rege); dixi et hanc exemptionem mire cessuram ad levamen administrationis, ostensa, quae ex solutione onerum pendet, difficultate; respondit eam difficultatem esse in lege. 2°: Suggessi medium bursarum ex decimis in Schijndel, quod explicari voluit. Explicui illas decimas unice in bursas theologicas destinatas fuisse, nunc esse in possessione regni; rogavi ut iterum ad finem suum redeant; iussit rex memoriale de ea re conscribi. 3° Suggessi ut in compensationem bursarum, ad quas Lovanii vocabamur (et quibus nunc praecipue gaudet patria nostra), nobis dentur proventus saltem aliqui; primo vero bursa conferenda a Reverendissimo Vicario. Demum si beneficium praesens aliquid in memoriam gratiosam visitationis praestare dignaretur, donaret aliquod in ornatum sacelli, verbi gratia cathedram, altare etc. Replicuit rex utile fore, ut praemia annuatim concederentur gnavis, probis; diximus id fieri posse per modum bursarum juxta concursum. Etiam suggessit utile fore, ut qui seminario excedunt summam aliquam in morem dotis recipiant; respondimus id hic non adeo videri ad rem (cum reverentia), non enim statim familiarum alituri exeunt tamquam pastores. In reditu e schola in vetus aedificium duo milites invalidi se obtulerunt ad majus stipendium, tertius aliquis secundo petiit munus aliquod. Magistratus noster homagium detulit Hollandice per secretarium Meurs; rex plura interrogavit ut ad pastorem. Acces-

sit et praetor de Schijndel, qui petiit subsidium pro aedificanda seu restauranda ecclesia; de ea locutus est rex cum pastore, Reverendissimo Vicario. Praetor Hollandice loquebatur, nos (Reverendissimus, professores et ego) semper Gallice. Injunxit rex ut memoriale super omni illa re seminarii conficerem jussitque hic morari aliquem ex ephebis suis; sed hoc ob difficultatem reditus moroso, obtulit se J. Rijckevorssel, equitum praefectus honorificorum, qui deferret. Ante discessum vidit rex et refectorium; asseruit mecum esse nimis parvum. Etiam interrogavit, quomodo in tanta paupertate inter 54 personas subsisteremus; respondimus alumnos solvere suas pensiones. Discessit rex inter applausus continuos circiter 4½. Scripsi memoriale super decimis Schijndel ⁷⁸) (vide ad 9 aprilis), hanc scripturam delaturus J. Rijckevorssel; egregie jentat, scyphum vini sumit etc.; cum ipso secretarius et magistratus, Reverendissimus, pastor, alii. Discedunt hora 6a. Ego tunc incipio aliud memoriale scribere ⁷⁹) super erectione et statu seminarii, quod postridie Reverendissimus tradidit regi.

21 apr., fer. 6. Mane ad civitatem. Apud Aug. Rijckevorssel petii memoriale de bursis, olim extraditum⁸⁰); dicit esse apud de Wijs, a quo petii; is mihi misit apud van Cuijk. Trado Reverendissimo memoriale, quod legit traditurus regi. Hora 10 redux ab audientia narrat mihi (apud Ligtenveld ⁸¹) e regione landdrost) regem declarasse sumptum jam decretum de concedenda cathedrali protestantibus, nobis sanctae Catharinae et sanctae Gertrudis, quae reparabuntur; timeť Reverendissimus indignationem catholicorum. Jubeť me conficere memoriale pro ecclesia moderna sancti Petri loco ecclesiae sanctae Gertrudis et pro nova ecclesia non longe a cathedrali seu ab oratorio sanctae Annae. Scripsi ad horam 1½. Prandium apud Lautermans cum ipso, uxore, tribus prolibus, genero, de Wijs ejusque fratribus, cum Reverendissimo, cum domino van Cuijk et assistente Moors, cum pastoribus Burgers ex Geffen et ex Someren, cum Halewijn etc.; accedunt inter-nuncius et abbas Bernensis. Post prandium iterum scribo et termino memoriale de ecclesiis. Continet autem ostensionem quod, si rex persistat in proposito negandi cathedralem catholicis, oportum esse maxime ut non ecclesia sanctae Gertrudis, sed oratorium sanctorum Joannis et Petri ad ecclesiam parochialem destinetur; dein ut et ecclesia fiat spatiosa circiter in loco, ubi est oratorium sanctae Annae seu van Cuijk. Interim nuncium advenit ad dominum van Cuijk a landdrost, ut me accersat in civitatem ad regem, ut percipiam jussa ejus non ingrata. Paulo post accurro

ad landdrost, qui me remittit ad ministrum cultuum; inde remittor ad horam 8½. Ivi ad Molemakers, petiturus lectum, Redii ad ministrum Mollerum, qui mihi (sub apocha mea) tradit 5 bank-briefjens op Amsterdam, singula ad 1000 florenos, cum charta experimentis intentionem regis. Suadet minister, ut regem conveniam gratias acturus; spondet tamen se acturum, si accessus et audientia negetur. Rediens obvium habeo Henr. de Wijs cum consule; ille suadet, iterum regem conveniam; queritur de domino Moors, quod vestem (frak) non deponat. Accedo in domum landdrost seu palatium, ubi reperio Reverendissimum, item pastores civitatis cum praedicutiis et plurimis aliis regem conventuris. Nuncio Reverendissimo de pecunia accepta 5000 florenis et de intentione regis. Admittimur ad audientiam regis omnes ecclesiastici simul. Primo tacita seu submissa voce loquitur Reverendissimus Vicarius; tradit memoriale a me conscriptum, a se signatum. Dein ego grates ago regi; repetit intentionem suam a ministro mihi intimatam; addit et oraliter id tantum provisorie se constituere, postea latius et largius acturum; petit de valetudine domini decani; dein ego bon voyage, pénétré⁸²⁾ etc. Porro alloquitur pastores et ecclesiasticos civitatis; de ecclesiis duabus sanctae Catharinae et sanctae Gertrudis restaurandis etc. Dein sequitur allocutio praedicutiorum Belgicorum Hollandice, in qua praedicutius appellat de goedheid, de regtveerdigheid en de edelmoe-digheid van den koning om hun (de nederduitsche gereformeerde) regt te doen tegen hunne meedechristenen de catholieken. Respondet rex, sed submissee multa Gallice. Sequitur allocutio praedicutii Gallici Gallica, sed dialecto Hollandico; ille lachrymas vel saltem ploratum edit prae affectione tenera ad regem beneficium etc. Risum teneatis amici! Sed queritur de magistratu civitatis erga ipsos. Demum loquitur praedicutius lutheranorum Hollandice, sed dialecto Germanico; grates agit de 2000 florenis oratorio suo concessis etc. etc. Discedimus omnes, sed fama refert protestantes praedicutios iterum ad regem introductos fuisse. Coena et cubitus apud Molemakers, pastorem sancti Jacobi ager den Boerenmouw.

22 apr., sabbato. Missa hora 6a ad sancti Jacobi, Vidi Reverendissimum; colloquium de memoriali et negotio hesternio; quantae molis! de pecuniis adhibendis, quas defero ad dominum Gast, qui super earum adhibitione consulat Reverendissimum. Deinde visitavi dominum decanum, qui mihi tradit epistolam domini Ign. van Gils Bredani⁸³⁾, aliquatenus in nos calumniatricem; epistolam mecum defero, post redditurus. Loquitur decanus de

prima communione puerorum, quam suadeo differendam. In via vidi Schijvens⁸⁴), qui sperat filium suum sequente hebdomada venturum a morbo reducem. Vidi van Oorschot, viduam van Goch etc. In reditu apud Schellekens jubeo teneri currum in crastinum.

23 apr., dominica. Post missam ivi in Vugt, ubi ad sancti Lamberti audiui sacrum et concionem domini Nobile. Inde cum carruca Schellekens per Cromvoirt et Kuiks Verlaat in Kuik, inde in Drunen. Prandium apud pastorem facetum⁸⁵) Berenbroek. Post mensam thé apud van Heesbeen⁸⁶), ubi medicus frater; cum eo in rheda usque Waalwijk. Vidi cognatos et amicos.

24 apr., fer. 2. Audita non celebrata missa vidi plures; nil serii. Ad prandium apud fratrem soror Antoniola cum nepte cognomine Brouwers. Adest rex hora 5a; dein prandium seu coena.

25 apr., fer. 3. Missam apud dominam viduam Crielaers. Hora 10 cum rheda et fratre in Waspik. Obvium habemus medicum van Oorschot. Prandium apud assistentem de Waspik⁸⁷). Inde in Geertruidenberg, ubi rex est in ecclesia catholica. Vidi pastorem et ibi decanum Waspik (de retinendo assistente), pastores Dussen⁸⁸), Raamsdonk, Maade⁸⁹) et plures polyticos. Post meridiem ad viduam Allart⁹⁰); sermones suaves. Ibi nuncium de 5000 ecclesiae Geertruidenberg, item totidem ecclesiae de Maade concedendis.

26 apr., fer. 4. Missa in ecclesia Geertruidenberg. Visitavi viduam Allart et familiam; dein matrem Zweep et familiam. Inde rediens a pastore conjicior in rhedam cum medico, primo in Maade. Hic pastor, sacris vestibus indutus ad missam, tandem et aegre signat authorizationem Visschero, recipiendi suos 5000 florenos. Inde in den Hout, pastor⁹¹) absens. Inde Bredam hora 12½. Obvium habemus regem equitantem ad portam Bospoort. Vicarius, Reverendissimus van Dongen, in pluviali cum clero etc. etc. eum expectat ad portam oratorii in de Nieuwstraat ab hora 9½. Ibi prandium cum Visscher. Dein vidi braxatorem Smits, vicinum Niessen, ibi pastorem Dongen etc. Dein vidi pastorem Smits in de Brugstraat⁹²) (ubi thé), pastorem van Gils in de Waterstraat; obvium causidicum van den Heuvel cum Perez; vidi et apud Reverendissimum pastorem den Hout et pastorem Geertruidenberg (Vicarius exiverat ad landdrost); dicto vale exivi ad seminarium. Ibi coena et sermones satis acres cum Oomen; suspicatur nos eorum ruinam machinari etc.; nil jucundi. Vidi et professores van Corput⁹³) et van Gulp⁹⁴); sermones multi suaves; hic lectus.

27 apr., fer. 5. Hora 6a adest causicus Oomen; narrat venturum regem statim. Ego, sumpto the et jentaculo, discedo in Gilse. Hic prandium; sermones suaves. Legi aliquid in codice Napoleonis Hollandiae. Post prandium cum rheda me deducit vicarius dominus ⁹⁵)... ad limites Tilburg. Hic vidi viduas Pessers et Pigen et hujus filium; sermones, the. Vidi nepotem van Oerle; 4½ domi ad tante Net. Pastor 't Heijken significat se desiderare, ut comiter in Haaren cras, quo veniet Vicarius Reverendissimus, sed declino; coenat nobiscum pastor.

28 apr., fer. 6. Vidi familiam cognatos, amicos, signanter Heussen cum uxore aan de Stokhasseld ⁹⁶), ubi dominus Staels ⁹⁷); sermones. Vesperi redux ex Haaren pastor narrat dispositum esse, ut scribat Vicarius pastori; invitet hic comoedos ad sacramenta. Respondit pastor se Reverendissimo responsurum, numquam ut excommunicatos habitos fuisse nec habendos, sed tamen tamquam peccatoris etc. etc. eorum culpa ortam famam etc.

29 apr., sabbato. Ad prandium apud tante Net fratres Adrianus et Joannes Baptista medicus et soror Eva; sermones jucundi, faceti etc. Visitavi cognatum Corn. van Spaendonk, pictorem Parisiis; sermones multi, suaves etc.

30 apr., dominica. Mane missa in ecclesia 't Heijken. Vesperi apud fratrem Adrianum adest et Corn. van Spaendonk et soror Betje.

1 maji, fer. 2. Vesperi coena apud neptes van Spaendonk cum nepote Cornelio pictore; sermones multi.

2 maji, fer. 3. Mane cum carruca in seminarium. Comitatur pastor Helvoirt; hic prandet.

4 et 5 maji, fer. 5 et 6. Accersuntur lapides angulares gradus altaris, item locantur; advehit Schellekens imagines 4 evangelistarum ⁹⁸). Mane in Schijndel. Ostendi instructionem ministri super pecunia donata a rege. Narrat Reverendissimus de jussu landdrosti super occupanda ecclesia Mierlo ⁹⁹); ardescit in landdros-tum et vehementius agere constituit, sed lenivi quantum potui. Examinati van Coll, van Hooff, Moors; dicit Reverendissimus se Moors constituturum vicarium in de Kerkstraat. Ostendit epistolam Reverendissimi Bredani de gestis regis ibidem. Vesperi adest van Tulder minor; transit ex Tilburg in Gemert. Hodie(4 maji) conceditur a rege Bergis ad Zomam ecclesia parochialis de Tilburg in usum catholicorum, ut et Goirle; protestantibus donat 8000

florenos ad construendam unam pro utroque pago ecclesiam in Tilburg. Goirle nunc statim occupabit; Tilburg postquam nova protestantium aedificata fuerit, quod opus statim aggredi debent et jam aggrediuntur.

7 maji, dominica. Ambulamus terni ad arbores Frederikx; reduces reperimus Reverendissimum; hic prandet. Refert decretum de concedendis decimis Schijndel in bursas¹⁰⁰). Sermo et de jussu landdrosti de accipienda ecclesia Mierlo, sed brevis et levis; sermones multi alii. Concedit conficiendum thuribulum etc.; de emendis ornamentis.

8 maji, fer. 2. Mane in civitatem. Vidi viduam van Goch. Vidi pastorem Staessens, ubi prandium et cum ipso vidi ecclesiam sanctae Catharinae, de kruiskerk¹⁰¹). Vidi Frederikx; permittit differre caesuram arboris fraxini¹⁰²) ad autumnum. Vidi Heeren. Scripsi domino de Wijs, ut van Dooren tollat quod suum est et vadat. Scripsi Claassens, pastori in Deschel: grates de sculpturis. Scripsi ad sororem, ad dominum Belle¹⁰³) (de prorogata jurisdictione), ad Raaijmakers (de exercitiis). Vidi patrem Heeren et matrem infirmam (obiter de censu iterum levando et de interesse solvendo). Vidi apothecarium Wellens (reddidi theatrum crudele haereticorum¹⁰⁴). Vidi argentarium Rijken (ostendit remonstrantiam; promittit specimen thuribuli). Vidi dominum Gast (de censibus emptis; conquestio W. Heeren; conquestio mea de publicitate). Vidi Landschot (congratulatio de prima communione). Vidi fratres de Wijs (epistolam tradidi ad fratrem). Vidi decanum convalescentem (de propositione facta a domino van den Heuvel circa concedendam haereticis ecclesiam sancti Jacobi; dixi me sentire numquam *consentire* nos catholicos posse vel *influere*; idipsum et decanus asseruit). Vidi dominum van den Heuvel et proles (reddidi epistolam pastorem episcopi Boloniensis¹⁰⁵); sermo de ecclesiis obtinendis praecipue cathedrali; dixit se credere eo rem dirigi, ut acatholicis cedatur ecclesia sancti Jacobi; velle se praesentire mentem Reverendissimi, decani (de quo supra) et meam; sententia mea aperui ut supra; commendavi Jacobam Pauwels pro aliquo gerontocomio). Vidi Aug. Rijckevorsel et fratrem, uxorem, generum Landschot (sermones de rege, de rebus publicis; narrat mithra ornatum abbatem Bernensem¹⁰⁶) etc.). Ubique retuli decretum de concedendis bursis ex decimis Schijndelensibus. In reditu per vetus Herlair vidi dominam du Tour et filiam dominam viduam Grancy (de morte domini de Vichy, de aliis futilibus); 7a redux.

9 maji, fer. 3. Gradus lapidei altaris consummantur; inchoatur casa altaris. Ad prandium pastor Gestel. Sub prandio adest Glorieux, qui me et Smitsium consulit de casibus futilibus. Hodie liminaria utriusque portae sacelli ordinata sunt, exterius scilicet magis arcte conclusum, interius abrasum, ut porta supergliscere possit.

13 maji, sabbato. A triduo vehementi dolore dentis molaris secundi sinistri superioris vexatus fui, ut somnium impediret etc. (praeter ischiaticam, qua amplius tres menses laboro), insuper ab annis iam dolet dens ille; ergo concludo post meridiem evellendum esse. Ad civitatem ergo 1½. Conveni nepotem Lautermans; brevia. Conveni Mutsaers et uxorem; narrat mortem patris sui¹⁰⁷); alia. Huc accersitur Boodestaf, qui eruit dentem; solvam postea. Vidi dein decanum jam restitutum et scribentem in domuncula horti sui. Sermo de consilio suo suggerendi in commissione Amstelodamensi erectionem philosophiae Bredanae; dixi me illi rei immiscere non velle, eum perditurum confidentiam etc. Narrat se interrogatum ab X (puto a Verheijen *quartierschout*), an verum esset, suppeditatam esse regi a Reverendissimo supplicem libellum (*request*) signatum a Reverendissimo, confectum a me Gallice, ubi de ecclesia sancti Joannis non obtinenda, de ecclesiis sua et Kerkstraat ampliandis¹⁰⁸) etc. (vide aprilis 21). Prohibitus fuerat nominare interrogantem, sed ostendebat esse inferiorem *landdrost*, superiorem consule; ergo etc. De qua re et me decanus authentice interrogat; respondi falsum esse me confecisse *request*; coetera non respondi. Conveni Constantinum van Oirschof et uxorem in hortulo suo; commonui de constituenda hypotheca meae summae 2600 florenorum, quod annuit. Inde vidi nepotem affinem de Wijs. Inde notarium Bolsius¹⁰⁹), quem jussi instrumentum hypothecae conficere. Vesperi 7½ redux.

14 maji, dominica. Mane exeunti defert mihi Perquin stucador epistolam a Victore Rijckevorssel¹¹⁰), qua petit adhuc retinere ipsum in opere per hebdomadam. Cum Smitsio summo mane in Schijndel. Conveni Reverendissimum de exercitiis Raaijmakers, qui pro dispensatione scribit ad me (litterae huc deferuntur), sed negat Reverendissimus; ipse scribit. De constituendo dominio seminarii in aedificia et fundum seminarii; nil decretum; non graviter displicet. De postulandis bursis; idem. De negotio decani hesterno; nil curat; bene respondi. De iis, quae van den Heuvel mihi dixerat (8 maji); parum curat; bene respondi. Hodie fit *mithratio* abbatis Bernensis, de qua brevis sermo; item de itinere utriusque

Vicarii, nostri et Bredani, in Graviam etc. In reditu apud pastorem nostrum de Gestel the. Ibi vidua et soror van den Bogaart et filius Henricus. Vidua me consulit de petito fratris Nicolai medici pro 6000 florenis. Dixi: si propria ipsi adhuc sint, naturale esse, ut ea primo impendat vel gravet; si non sint, tunc objectum grave esse et non adeundum sine consilio eorum, qui me peritiores sunt. 5½ redux reperi causidicum Verhoeven; hic coenat. Venit et reverendus dominus de Wijs, sacellanus de Vechel; hic coena; sermones suaves. Promittit Wijsius se procuraturum librum congregationis Sylvaeducensis a fratre Henrico.

16 maji, fer. 3. Moser et Smitsius in Schijndel, ubi examen confessoriorum et adventus Reverendissimi Bredani, Vesperi reduces narrant de episcopo (etiamnum eleemosynario nequaquam dimisso a rege) etc. Smitsius febris laborat.

17 maji, fer. 4. Febris Smitsii magis aperte declaratur. Ancilla Coba etiam infirmatur.

22 maji, fer. 2 pentecostes. Ad prandium adest Verhoeven ex Uden statuarius; monstrat ideas suas, quae tantum mediocriter placent; interim cum correctionibus adoptantur.

23 maji, fer. 3. Accersitur Smitsius, qui jam per hebdomadam laborat febris alterna. Nuncium de infirmitate pleuritide fratris mei Adriani.

24 maji, fer. 4 quatuor temporum. Discedunt ordinandi. Ego post lectionem matutinam cum nepote J. Brouwers in Helvoirt, ubi prandium apud pastorem. Sermo de ecclesiis obtinendis; ostendit mihi praeses magistratus van de Ven praescriptum regis circa 32 parochias hujates¹¹¹). Deducente pastore usque in novum aggerem seu viam de Krijtenheijde, ubi invenimus Verhaagen aurigam ex Vugt. Vehimur ad Arn. Storimans in Enschoot, ubi visitavi infirmam sed convalescentem uxorem¹¹²). Inde pedes in Veldhoven. Vidi sororem Evam, filias, sed non maritum Brouwers levirum meum, qui venire ad the recusat propter me utique praesentem. Deus charitatis! tange cor ejus! Inde apud nepotem Adrianum Mutsaers; sermones suaves. Manifestat filia Maria vocationem suam ad monasticum statum apud carmelitas de Boxmeer¹¹³). Inde domum vidi fratrem infirmum sed levius; longi sermones. Ibi soror Antoinette, dein pastor 't Heijke; audio ecclesiam obtentam; sermones. Vesperi vidi Keeke Piggen et multos.

25 maji, fer. 5. Missa in ecclesia pro fratre. Vidi amicos Woestenbergh, Korthout, van Tulder, pictores de Lelie et van Spaendonk et hujus sorores dominam de Laure et filiam febricitantem.

Prandium apud pastorem 't Heijke. Monstrat mihi duo rescripta archiepiscopi Mechliniensis ad dispensationem impedimenti consanguinitatis in quarto gradu; in priore anni 1806 (puto) dicit se dispensare tam nostra autoritate quam ex indulto apostolico; in altero (12 si memini maji hujus anni 1809) unice ex indulto apostolico. Vidi et decretum regium 4 maji pro ecclesiis Goirle et Tilburg (vide ad 4 maji in margine). Vidi adhuc fratrem Adrianum infirmum etc. Discessi 2½ cum nepote J. Brouwers, per carrucam Verhaagen. Vesperi 7½ redux; sermones cum Moser. Audio hic fuisse Bolsium notarium, Staessens etc.; voluisse venire sorores Teunissen.

28 maji, dominica. Mane audio heri vesperi adfuisse ad portam dominum X ex Waarmond, sed remissum a Mathaeo ad fabrum. Post missam adivi; erat dominus Wijkersloot ordinatus heri subdiaconus; cum ipso the. Dein ad missam parochialem. Vidi pastorem; narrat dominum Bekkers, pastorem nominatum a Reverendissimo in Aerle Rixtel ¹¹⁴) etc. Vidi Mariam Robert; narrat habitationem suam futuram in civitate apud sorores Loneux etc. Sermones multi, utiles etc. Hic prandium. Vesperi deambulatio. Ipse in civitatem, redux 6½; hic coena, lectus.

29 maji, fer. 2. Hora 4½ discedit jentatus Wijkersloot. Ad prandium Moser in Dungen ad congregationem. Refert vesperi mandata Reverendissimi conveniendum dominum Verheijen de decimis Schijndelensibus; non emenda paramenta Hasselentia, nitidius omnia conservanda.

30 maji, fer. 3. Post lectionem ego in civitatem per Hekel. Vix me profecto adest Nicolaus, famulus Reverendissimi, ut me accersat, cum advenerit episcopus, sed jam Moser ivit post prandium. Ego vidi pastorem Gast; dedit ad refundendos 1050 florenos. Solvi Aug. Rijckevorssel 450, Thomae 300, filiabus Teunissen 150 (hic the, sermones), W. Heeren 150; hic iterum the, sermones cum consule van Berkel et familia. Vidi H. de Wijs febricitantem. Vidi decanum Hogaers. Vidi notarium Bolsium; de constituendo censu Const. van Oorschot. Vidi uxorem Ger. Verheijen; sermones de matre, de fratre Lamberto adhuc detento. Vidi viduam van Goch; consolatorii sermones super morte nurus. Multis locis apud decanum, Rijckevorssel, de Wijs, Heeren sermo de nominato a rege Beugels ad pastorum de Aerle Rixtel ¹¹⁵). In reditu apud Schellekens, ubi scabinus ¹¹⁶) X; sermo de memorialibus ad ecclesias; censui ego exacto jure, sed non cum passione cum calvinianis procedendum.

31 maji, fer. 4. Post prandium carruca Schellekens advehit gips. Ego statim cum eadem carruca in Esch. Vidi pastorem; schyphum vini sumpsi; sermones multi de rege, de Tilburgo etc. etc. Jubet accersiri scopas¹¹⁷⁾ etc. Inde cum carruca ad Belveren et usque ad castrum Nemelaar. Inde pedes in Oosterwijk. Apud pastorem the; sermones; cum vicario van Coll ad medicum de Malines. Inde deambulavimus juxta ecclesiam, juxta rivum, monasterium etc.; 5½ redux reperio episcopum. Statim discedimus per Enschoot in Tilburg. Narrat episcopus de domino Beugels, qui venit in Schijndel renunciatum pastoratui, peri tès turannidos¹¹⁸⁾ aulae in spiritualibus etc. Insuper de mente Reverendissimi circa petenda a rege de dispositione bursarum ex decimis Schijndelensibus, quod probat. In Tilburg op de pastorije het Goorken vidi pastorem et vicarios¹¹⁹⁾. Illico discessi. Vidi sororem Hevam; epistolam detuli ad medicum la Geneste; alteram pro pastore tulit neptis Netje. Vidi sororem Net, ancillam infirmam Caat, fratrem Adrianum convalescentem etc.

1 junii, fer. 5 Corporis Christi. Adoratio ab 11 ad 12. Ad prandium op 't Goorken cum episcopo, secretario, pastore et tribus vicariis van 't Heijken, medico la Geneste et Franken, praeter Goorkenses. Post laudes vado in Loon op Zand. Vidi A. Mie Witlox; de 200 refundendis. Vidi ibidem vrouw Momboirs, vrouw Witlox, Gonneke Witlox etc. Vidi deinde neptem Zwagemakers; the; sermo de Ger. Lombaers et ejus secretis familiae; de testamento moetje Lombaers etc. Inde ivi ad moetje Lombaers; sermones cum infirma vel potius coram infirma vetula cum ejus filia infirma Betje et aliis prolibus. Inde per calorem in Loon op Zand; ibi 7½. Obvium habeo nepotem causidicum Baesten; sermo cum ipso de eo, quod avunculo ejus Verheijen dicam circa bursas in Schijndel. Inde ad pastorem; sermones non multi. Inde rediturus vado ad Verheijen. Vidi cum ipso uxorem, proles, sororem, neptem; scyphus vini. Sermo cum ipso de bursis; probat offerri memoriale ipse oblaturus, ut petatur nempe, ut non ab initio conferrantur bursae integrae; insuper ut Vicario liceat aliquos alumnos praesentare ministro. Disserit deinde de ecclesiis, signanter cathedrali Buscoducensi, quam certo credit catholicis concedendam; de formula precandi pro rege, quam rogat Reverendissimo proponendam, ut fiat ut in Hollandia: post missas solemnes *Domine, salvum fac regem* etc. Dicit landdrostum deponendum; multa de

rege, de praecipuis aulicis etc. Inde ego ad pastorem, ubi coena et lectus; sermo de multis, jucundus, jocosus; epistola ab eremita Bredano de officio custodis etc. Hodie fratris medici uxor Helena fuit in Tilburg cum Janske Crielaers; ego ipsas non vidi.

2 junii, fer. 6. Summo mane ex Loon in Tilburg. Adstiti confirmationi op 't Goorken; prandium ibidem apud pastorem cum hesternis, insuper cum pastore in Enschoot. Retuli episcopo hesternae de Loon.

3 junii, sabbato. Adstiti confirmationi op 't Heijken. Vidi nepotem Baesten causicum; dicit se renunciasset aan 't wethouderschap, sed regem non acceptasse; se tamen brevi renunciaturum; queriter de ambagibus ¹²⁰⁾ landdrost etc. Ad prandium apud pastorem cum hesternis, insuper cum pastoribus Moergestel et Gool et cum consule Tilburgensi van Dooren; sermones multi. Pastor Moergestel ostendit et alte legit epistolam Mart. van den Heuvel, qua preces rogat pro obtinenda ecclesia cathedrali, quam alias dicit non obtinendam. Post meridiem the apud tante Net cum domino Kersmakers, Mie Robert etc. etc.

4 junii, dominica. Officium solemne missae, laudum et processionis in ecclesia 't Heijken. Prandium apud pastorem cum iisdem fere ut heri. Post laudes episcopus discedit na 't Goorken. Ego cum aliquibus the apud consulem; inde ad tante Net; inde cum pastore 't Heijken na 't Goorken. In via narrat de Verschuuren comoedo, qui convenit consulem, ut reconcilietur; loquimur de ineunda via media, de reducendo theatro ad primum institutum. Hic cum episcopo Reverendissimus noster. Sermo praecipue de comedia Tilburgensi; videtur Reverendissimus probare medium, ut ad pristinam institutionem redeant. Ostendit Reverendissimus epistolam suam ad ministrum contra nominationem Beugels, epistolam fortem, quam expresse probat episcopus. Ego redux apud fratrem Adrianum coenavi cum uxoribus consulis, Woestenbergii, Franc. van Dooren, J. B. Brouwers etc. etc.; sermones non graves. Lectus apud tante Net, ubi soleo.

5 junii, fer. 2. Mane hora 4 cum rhedula consulis van Dooren usque Vughtsche Hoeven; 7½ redux. Prima missa domini van de Mortel. Venit ex civitate dominus van Dijnsen ¹²¹⁾ cum epistola decani et plebani, habente rapport domini Lexii, deferendo ad Reverendissimum. Prandium cum vicariis Gestel et Udenhout, Reabel et van Will.

6 junii, fer. 3. Moser in Schijndel, inde in Vechel. Prima missa reverendi domini Rovers. Ad prandium pastor Best et vicarii

van Coll, de Zeeuw, Cuppens, van Hooff. Post prandium *caffé* cum van Hooff; narrat mihi cassatam a rege esse nominationem Bekkers ad pastoratum Aerle etc. Moser vesperi redux; 6½ adfuit dominus van der Wijst, pastor in Lierop¹²²). Narrat de jussione landdrosti de occupanda ecclesia parochiali etc.; tendit in Schijndel.

7 junii, fer. 4. Mane hora 8½ adest decanus et plebanus Hoegaers; cum ipso in Schijndel. In Gestel defero personalia onera. Apud Reverendissimum sermo (ut in via) de memoriali seu rapport domini Lexii. Dico me prorsus multa improbare 1° quod ecclesias episcopales etiamnum existentes in regno hoc asseveret, quod favet jansenistis; 2° quod non sat aperte *jurisdictionem* pontificalem profiteatur; 3° quod regi tribuat jam nunc jus nominandi. Multa dein cum Reverendissimo de Zeeuw largitione regia doto, de Cuppens, de tempore praesentationis ad ordines bimestre ante. Post prandium accipit Reverendissimus et nobis praelegit epistolam a landdrost, satis moderatam, responsonem ad suam praeiviam acerbam. Nos mitigamus et conamur ad suavem tractationem reducere; inter alia declaro me credere, quod catholici in aliquo modo *jus* habeant utendi ecclesia parochiali rite composita etc., nec posse negari. Sententia illa mea indignationem aliquam et stuporem causare videtur. Nec Reverendissimus, nec alii quidquam audierunt de cassatione nominationis novi pastoris Bekkers in Aerle.

8 junii, fer. 5. Post meridiem ego in civitatem. Vidi dominum Gast; petivi 500 florenos. Vidi Thom. Rijckevorsel et filium Joannem; sermo de sepultura Folcoldi¹²³) et aliorum in Berne; petivi vinum ad adventum episcopi etc. Sermo de reliquiis Margaretae Oirschottanae ex ecclesia sancti Joannis erutis¹²⁴); de ipsa ecclesia, sed pauca. Vidi decanum; nil audivit de cassatione nominationis Bekkers in Aerle. Vidi (cum Spoorberg et Zeeuw) ecclesiam sanctae Gertrudis. Vidi uxorem Mutsaers. Vidi Bodestaf; solvi 5 solidos pro eruto dente. Vidi dominum van Dam; scyphus vini; sermones multi, non graves. Vidi dominos Otthonem Molemakers et Suijs; cum hoc apud Rijken argentarium; stellulas petii, syngrapham¹²⁵) thuribuli; sermones, the. Cum domino Suijs in ecclesiam sancti Jacobi. Vidi dominum van Hooff; cassatio non per decretum a rege, sed tantum verbis ministri ex ejus mente pronunciata erat. Sermo de offerenda ecclesia sancti Jacobi protestantibus (vel potius narrat oblatam esse a commissione super ecclesiis), quod negavi, salva religione, fieri posse. Vidi obiter

uxorem Const. van Oorschot. Vidi viduam van Goch. Vidi in Vugt Schellekens; sermo de tractatu cum geusiis; de computu suppeditando; 7½ redux.

9 junii, fer. 6. Ad prandium de Zeeuw; dono ipsi ex liberalitate regis 58—16—0. Adest et Smitsius cum fratre Antonio. Smitsius iterum febricitat.

10 junii, sabbato. Ad prandium dominus Hubens; sermones multi, alti, non graves. Narrat ultimo septembri miraculum paralyticae contigisse in Kevelaer; habere litteras authenticas, missurum sed non faciet.

11 junii, dominica. Ad prandium Molemakers; sermo pluri-
mus de offerendo libello supplici contra oblationem commissionis; non suscipio exarandum nisi jussus a Reverendissimo. Sustinemus nos praecipue insistendum hoc *catholico pastori* non licere, dein privari suos commodo ecclesiae propinqua; non loquendum de jure divino; multa alia.

13 junii, fer. 3 sancti Antonii; sacrum solemne. Ad prandium dominus Spooenberg et alii.

14 junii, fer. 4. Ad prandium Sporenberg cum reverendo Brouwer, pastore in Haarlem; sermones.

15 junii, fer. 5. Idem pastor Harlem ad prandium cum 4 Hollandis inter quos tres dominae, unus sponsus et sponsa; sermones, deambulatio etc. Etiam adest dominus Reabel. Moser in Schijndel, vesperi redux; pauca nova. Discessurum sequenti hebdomade decanum civitatis Amstelodamum.

16 junii, fer. 6. Smitsius iterum relapsus in febrem, sed jam restitutus discedit cum fratre et nepote Kuypers.

18 junii, dominica. Ego mane in Schijndel. Detuli statim internum seminarii (vide inter monumenta ¹²⁶); petit Reverendissimus, ut memoriale conficiam pro conferendis bursis.

19 junii, fer. 2. Ad prandium congregatio Sylvaeducensis in Gestel; vadit Moser, ego statim post lectionem pomeridianam. Trado Reverendissimo memorialia duo (inter monumenta) pro conferendis bursis de Schijndel.

21 junii, fer. 4. Hodie discessit decanus ad commissionem Amstelodamensem. Ego in civitatem. Vidi Staessens; hic prandium. Vidi dominos Heeren et Suijs, illius parentes; scedulam de 200 florenis receptis seu levatis tradere non potui. Vidi viduam Veldriel et sororem Princen, ubi mortuus dominus de Leeuw¹²⁷); sermo de dono 1000 florenorum.

25 junii, dominica. Ego mane in Boxtel. Vidi A. M. van de

Ven; caffè; viduam Kempes, Oliviers, uxorem infirmam. Prandium apud decanum cum neptibus van Oirschot. Tradit mihi dominus van den Heuvel 50 florenos a fratre. Vidi dominam Tiebosch, van Alphen etc. Redux 4a vidi Schellekens; solvi 21 florenos.

27 junii, fer. 3. Moser mane in civitatem. Vesperi refert decanum (qui jam sabbato 24 rediit ex Amsterdam) non retulisse scripto, sed oretenus narrasse responsum ad regem ex parte commissionis ecclesiasticae scilicet: penes Romanum Pontificem esse judicare, an et quaenam sedes episcopales sint necessariae, se credere quatuor: Amstelodamum ut metropolim, Sylvamducis etc.; suadere ut rex *petat* jus praesentandi a sancta sede. Aliqua alia de jure protestantium mitigando etc. etc. Iterum congregandos ad finem julii. Interim hic ad prandium dominus van den Heuvel Boxtel et Oliviers. Post prandium dominus Smits Wikevorst, van Goch cum sorore sua Dora, cum sorore uxoris defunctae et cum domina Oliviers, brevi moniali; the, sermones non graves.

2 julii, dominica. Mane Moser in Geffen; postridie in congregationem in Rosmaalen. Interim hic Smitsius redux cum pastore Zeelst¹²⁸). Vesperi Moser redux. Epistola a Visscher, pastore Geertruidenberg; respondi de salmone¹²⁹) salso.

4 julii, fer. 3. Mane hora 6½ adest Reverendissimus; tendit in Waspik, ubi est episcopus van Velde. Narrat decretum regium de pastoratu Aerle (referente Vogelvanger) esse extra effectum positum. Item apte dominum decanum venisse Amstelodamum, ut sisteretur famosa relatio Lexii, quam quatuor ex commissariis sustinebant. Insuper petiisse commissionem, ut nonus commissarius in locum defuncti Roestii¹³⁰) surrogaretur, scilicet amplissimus Ultrajectensis, sed hoc a ministro negatum fuisse. Coloratur in albo gradus altaris. Cum J. Dijkhoff sermones de tingendis vitreis fenestris etc. Locari coeperunt scamna seu sedilia, majus horum ad sinistram ingressus. Conveni Jud. van de Laar de construendo muro ad serres seu broeykas. Graviter infirmatur Joannes hortulanus.

6 julii, fer. 5. Discedit Joannes hortulanus in Hilvarenbeek, febrim curaturus. Venit van de Laar et construit murum ad serres seu broeykas.

8 julii, sabbato. Moser post meridiem in civitatem; bis errat a via ante Petler, post moram 11 fere annorum in Nieuw Herlair. Mane discessit Smitsius cum febrim Endhoviam. Vesperi hora 9a adest Reverendissimus redux ab itinere, quo episcopum per Was-

pik, Waalwijk, Heusden in civitatem deduxit. Hic collatiunculam sumit solus; sermones de itinere et confirmatione. Narrat (ex ore decani Hogaers) Lexium confecisse novum memoriale in sensu prioris (ad 7 junii) idque obtulisse domino Bertrand, regi insinuandum. Dicit Reverendissimus mansurum Cuppens in Waspik; ipsi tribuet fabrica ex largitate regia 100 florenos.

9 julii, dominica, festum martyrum Gorcomiensium. Mane ego in civitatem. Vidi proles van Goch. Vidi Staessens; sermo de rebus publicis. Prandium apud decanum et plebanum Hogaers cum episcopo, cum secretario, cum omnibus fere sacerdotibus civitatis. Ante mensam sermo cum secretario de casu Gilissen reordinandi; dixi (et ita sentio), si casus *meus* esset me non desideraturum reordinationem, cum vix dubitem, quin valeat ordinatio; sed tamen propter aliquale dubium, si ipse ordinans episcopus fuisset, me consenturum in reordinationem hominis timorati et anxii; sed an possit episcopus alienus, solo verbo domini Forgeur, dubitare me. Dein et sermo de prece publica post missas solemnes pro rege instituenda ¹³¹); id dicit secretarius jam decretum esse. Vidi ante prandium dominam Veldriel; sermo de filiis ambobus; miseria! ausus non sum suadere, ut dimittat Lambertum. Prandium apud decanum cum pastoribus Sylvaeducensibus usque 4½. Vidi dein dominum Coppens; redux 7a.

10 julii, fer. 2. Adest Kuppens, ut supellectilem suam avehat; cras discedit.

11 julii, fer. 3. Moser in civitatem ad prandium apud Staessens ubi confirmatio. Vespero refert huc venturum ad prandium episcopum, diem postea figendum. Ad prandium adest pater Bitter; post prandium discedit.

16 julii, dominica. Mane ego in Schijndel; ibi prandium cum episcopo. Sermo cum Reverendissimo de offerendo libello supplicis pro decimis in Schijndel, de petendis bursis, de figendis supplementis; annuit, ut medius terminus sit 40 floreni. Episcopus venit huc ad prandium fer. 5 20 hujus.

17 julii, fer. 2. Moser in Schijndel, ubi ad prandium tota congregatio Sylvaeducensis, quam invitat ad 20 hujus. Multa praeparatio! De ea re hodie et cras loquimur, Moser et ego. Ostendi aversionem meam ab illis commessionibus; dixi rem illam non aedificare; aliquando objectum et exprobratum fuisse etiam Reverendissimo; nullum statum esse in hac patria, ubi tot et tantae et tam longae commessiones quam in statu ecclesiastico; rem in proverbium abivisse etc. Non plane negat. Quid ergo, inquit, si

Vicarius esses? Respondi hanc unam esse e rationibus, quare non conveniat; sed si essem curaturum, ut cessaret; exemplum Wellens¹³²). Hodie famulus Mathaeus in civitatem, Refert van Son latomum¹³³) venturum, ut de pavimento sacelli conficiendo agat. Mens est mediam viam sacelli in marmore sternere, item chorum; van Son pavimentum chori specie aliqua voti promisit; an staturus promisso?

20 julii fer. 5. Hic praevalent illustrissimus Ruremundanus, Vicarius Apostolicus, secretarius; ex civitate decanus, pastores sancti Jacobi, sanctae Catharinae, decanus congregationis Gast, pastores Hedel¹³⁴), Rosmaalen, utriusque Vugt, Geffen, Gestel cum sacellano Reabel et van Tulder, assistente in Dungen et van Alphen sacellano in Osch. Mensa longa; sermones etc. non magni ponderis. Post mensam dicit mihi dominus Gast, se donaturum seminario obligationem ad ecclesiam Orthen, de qua litigium.

21 julii, fer. 6. Mane in Boxtel ego. In platea vidi uxores Schijvens et Mombars ex Oisterwijk et van Iersel et Pijnenburg ex Udenhout, cum prolibus confirmandis. Adstiti confirmationi; patrinus fui 6 aut 7 confirmatorum, in quibus sunt Franc. et Mich. van Iersel ex Udenhout, ... Mombaers et ...van Hall ex Oisterwijk et tertius anonymus ex Oisterwijk; idque casu quo in initio secundi manipuli confirmandorum patrinus generalis Oliviers non aderat. Vidi viduam Kemps, uxorem Oliviers, nepotem Deppen, dominam Tiebosch, viduam van Alphen. Prandium apud decanum cum episcopo, Reverendissimo Vicario et pastoribus Udenhout, Esch, decano Oirschot, vicariis Boxtel, Osch, Schijndel (van den Heuvel), secretario, Oliviers. In prandio annuntiatur adesse pastor Achel¹³⁵) consulturus; hunc, credo, vidi exiens hora 5a, sed non novi. Interim hic fuit medicus van Oirschot, habitaturus in Zwaluwe.

22 julii, sabbato. Moser et van Densen in Gestel ad confirmationem.

23 julii, dominica. Ego cum pastore et domino receptore van Gilse per carrucam in Schijndel, ubi prandium cum illustrissimo episcopo, cum Reverendissimo, cum supradictis, cum rectore monialium Rhodensium et sacellanis; sermones. Post prandium mihi loquitur illustrissimus de Schrantziano opere: nil valere. De commissione, quae Amstelodami convocata est: nil boni se sperare. De religione in Hollandia: non fervere. De episcopatibus erigendis: Reverendissimum nostrum debere esse nostrum episcopum. 6¼ redur reperio pastorem de Achel; consulit de emendo monasterio

et bonis in Achel per toparcham.¹³⁶). Respondi me credere, per epikiam¹³⁷) posse credi ecclesiam consentire; videndum an non scandala, an tute in bonam causam sint dirigenda; de utroque se satis certum pronunciat.

24 julii, fer. 2. Hora 4a missa; statim hora 5a in civitatem. Vidi dominum van Hooff; reddidi 2 florenos pro Staessens, mutuo acceptos, item librum *pour et contre* van Hooff; sermones de ecclesiis, de armistitio, de Lamb. van Veldriel. Vidi Heeren; solvi 8 florenos interest et tradidi scedam de sumptis iterum 200 in censum a patre; sermo praecipue de van Hooff erga pastorem Staessens. Vidi fratres de Wijs; recepi 50 florenos, lapsos 1 junii; sermo de praedictionibus factis lapsus regum Europae post lapsum religionis catholicae ibidem, de armistitio, de aliis. Vidi decanum; discedit perendie ad commissionem Amstelodamensem; rogat, ut confessiones audiam etc. Vidi uxorem Aug. Rijckevorssel; solvi 50 florenos ad computum empti vini; sermo de irreligiositate Bruxellis, Lovanii (de van Leempoel¹³⁸), Thenarum, Aquisgrani. Vidi uxorem Ger. Verheijen; narrat fratrem Lambertum iterum captum esse. Vidi viduam Veldriel: de filio iterum capto. In exitu extra portam dominus G. Verheijen assumit me in rhedam usque Vugt; narrat Lambertum in Meersel¹³⁹) clandestine captum fuisse; suadeo ut hoc silentio prematur; tendit ipse in Berg op Zoom, ut eum ibi per pastorem¹⁴⁰) collocet. Vidi in Vugt uxorem van Zulperen (ipse cum patre piscatur) et fratrem van Onzenoord; narrant de egressu Joannis X ex Lagemierd ex ordine et noviciatu recollectorum in Meegen, non sine aliquibus scommatibus¹⁴¹) in statum religiosum. Narrat et interrogat dominus van Onzenoord de supplica a Reverendissimo regi oblata (nulla nunc mentio de me amanuensi), ut non concedat ecclesiam cathedralem, sed pecuniam ad veteres reficiendas; negavi hoc simpliciter me credere. Hora 10½ redux; 12¼ recipio receptorem van Gilse, pastorem nostrum et vicarium; prandium, sermones.

25 julii, fer. 3. Adfuit van Son; promittit adhuc se daturum pavimentum in sacrario; etiam suppedabit pro media via sacelli, sed albos lapides vix obtinebit; habebimus caeruleos et fuscus seu grisios.

26 julii, fer. 4. Ad civitatem, ubi missam solemnem celebravi. Obvios habui dominos Heeren et Suijs in rheda euntes in Somenren. Vidi viduam Veldriel, G. Verheijen nondum redux.

28 julii, fer. 6. Post prandium, dum ad lectionem me paro, adest Catharina X, ancilla dominae Veldriel, nuncios mentem es-

se relaxandi Lambertum etc. Ego post lectionem in civitatem cum Smitsio de Dungen. Statuitur, ut Lambertus dimittatur; sed prae-
vie epistolam scribat ad matrem, cujus exemplar ego conscribo sub
coena. Coena et cubitus apud viduam Veldriel.

29 julii, sabbato. Anniversarium meum 51 m. Mane missa
agter Tolbrug 6½: ibi caffè. Nuncium a decano eum hospitari
apud Cramer. Vidi Lamb. Veldriel; consentit scribere epistolam.
Vidi van Hooff; narrat mihi scripsisse secretarium regium Vogel-
vanger pastorum de Aerle dandum esse a rege nec Beckers man-
surum; consulo, ut id scribat Reverendissimo, quod praestat. Vidi
pastorem Molemakers; idem narrat; insuper hac nocte apprehen-
sos esse orphanos ad obsequium militare. Nigral Mala! Vidi et
familiam christianissimam Kerkhoff; sermones suaves, religiosi!
Hora 11½ ivit G. Verheijen, ut accerseret Lambertum, sed venire
recusat. Prandium apud viduam Veldriel; 3½ redux.

1 augusti, fer. 3. Adfuit hic van den Bosch, futurus pastor in
Hedel¹⁴²), hoc pastore ituro in Middelbeers. Portat epistolam a
Reverendissimo (vel per nuncium accepi), qua comprehenduntur
decretum regium de decimis Schijndel in 4 seminaria¹⁴³) distri-
buendis etc. Narrat de pastoratu Aerle, adhuc turbaturo (sic);
petit me videre etc. Conscripsi supplicam ad regem et initium me-
morialis juncti.

2 aug., fer. 4. Post meridiem in Schijndel; de rebus. Legi sup-
plicam et partem memorialis; laudat. Sed tandem vergit in sen-
tentiam petendi renunciationem Beckers et statuendi Beugels; non
laudo.

3 aug., fer. 5. Ante meridiem facio concionem in dominicam
XI post pentecosten: *notum facio vobis evangelium* etc. ex epis-
tola. Post prandium cum Joh. Brouwers et per carrucam Schel-
lekens in Endschoot. Inde per Roubraken (insolita et ante mihi in-
cognita via) in 't Goorken per Groesend etc. Ibi vidi proles et fa-
miliam defunctae materterae Lombaers¹⁴⁴), item turbam mag-
nam precantium; sermones consolatorii. Redii cum Brouwers ad
sororem Evam; sermones breves. Inde cum sorore Net ad nepotem
Adr. Mutsaers; gratulatio de filia Mieke, futura moniali in Box-
meer. (Pluviam vitavimus apud P. van Opstal) ad neptem Bacx,
ad fratrem Adrianum domum, ad pastorem, ad van Tulder (gra-
tulatio de filia Arnolda futura moniali in Megen). Domi sororis
Net coena. Vidi et pastorem et dominum Kersmakers; narrat in-

ter alia futuram comoediam in encaeniis. De ea re cum fratre Adriano; sat acriter dixi me desiderare et petere, ut qui in theatrum vel ad theatrum ex meis vadunt, me numquam visitent; numquam tantam pervicaciam contra pastores in Tilburg factam fuisse etc.

4 aug., fer. 6. Missa pro defuncta matertera Lombaers, parentibus et aliis cognatis et affinibus defunctis in ecclesia 't Heijken. Inde post jentaculum op 't Goorken in exequiis, dein et in humatione celebri in ecclesia antiqua parochiali. Prandium apud sororem Net cum fratre Adriano et nepote Joh. Brouwers; caffè apud fratrem Adrianum. Vidi adhuc pastorem. Discedimus per pluviam ingentem usque in Halder hora 8½.

5 aug., sabbato. Post meridiem ad assistentiam in civitatem agter Tolbrug, sed decanus jam redux narrat mihi de rebus gestis in commissione Amstelodamensi. Acerbe tulisse regem epistolam Reverendissimi Vicarii nostri de non occupandis ecclesiis; negotium pastoratus Aerle urgendum esse etc. Scribendum ad regem suaviter, submisse, de conscientia, in paucis locis tantum se opposuisse occupationi ecclesiarum etc. Caffé apud viduam Veldriël; narrat Lambertum habiturum in Nimwegen. Conveni et dominum Verheijen seniore, ubi et H. de Wijs. Ille serio vultu et lingua de negotio Aerle, de ira regis etc; et is scribendum esse inculcat, me concepturum, mittendum, ad Flamand Hagam etc. In via deambulo (per Heekel) cum Jan, olim famulo Reverendissimi, qui haec nunciabit in Schijndel; 6a redux. Audivi in via sonos tormentorum Anglorum in Zelandia ¹⁴⁵).

6 aug., dominica. Mane 8a in Schijndel. In via legi responsum Schrantii ad mastygem ¹⁴⁶) suum, hominis superbi, arrogantis, tolerantis, novaturientis. Tradidi Reverendissimo epistolam conceptam ad regem; placet; excribatur. Narravi narrata a decano et a Verheijen; prandium. Redux hora 4a. Hic ad the Swildens ex civitate et reverendus dominus Swildens Friso.

7 aug., fer. 2. Refert vesperi Moser de Schijvens scandalizante per ebrietatem, de complicitibus Kanter, Coenen et van Heesbeen; quid faciemus?

8 aug., fer. 3. Corripui Schijvens et complices; sed corripui tantum ob promissa Moser de impunitate.

12 aug., sabbato. Mane adsunt dominus Peters et moniales Francisca et X ex Moergestel, consulturae super emendo monasterio; resolvi ut ante, vide ad 23 julii.

15 aug., fer. 3. Post meridiem adest Smitsius cum Boexio; ser-

mones. Solvo ipsi; trado chartas signandas jussu decani Hogaers etc. Hic cubant.

16 aug., fer. 4. Concursus. Ad prandium cum Smitsio et Boexio pastor noster et vicarius Reabel.

17 aug., fer. 5. Ego summo mane in civitatem. Vidi uxorem lanionis Coppens; de stercore vaccino. Vidi van Munster juniorem; epistolam tradit a Moyzer deferendam ad sororem Julianam Lovanii. Missa solemnis hora 7a; post missam jentaculum apud plebanum. Dicit scripsisse Cramer; placere epistolam ad regem missam, sed insistere, ut Vicarius removeat Beckers, statuatur Beugels tamquam a rege *commendatum*; dixi me id non suasurum Vicario. Vidi sorores Teunissen; gratulatio in nova domo. Vidi notarium Ant. Bolsius; de hypotheca statuenda a van Oorschot, quod suadet fortiter. C. van Oorschot non erat domi. Vidi in Vugt dominum van Zulperen, uxorem, patrem; sermones suaves. Ad prandium redux, ubi Langerwerf et cognatus Deppen. Cras feriae.

18 aug., fer. 6. Feriae post jentaculum hora 7a. Discedit Moser; deduxi usque in viam stratam post het Eendje.

19 aug., sabbato. Post meridiem adest Schellekens cum duobus alumnis 's Heerenberg; sermones.

20 aug., dominica. Ad secundam missam solemnem in Vugt sancti Lamberti. Post missam vidi sororem pastoris, dominum Langerwerf et pastorem infirmum cum medico; zoo slab, zonder krag of mag.

21 aug., fer. 2. Post prandium adest pater Colije¹⁴⁷), qui in Worthel moratur vicepastor prope Hoogstraaten, olim alumnus seminarii; sermones non multi nisi de Luca, missionario Americae etc. Vesperi invitator apud praetorem Vugt van der Schuuren ad prandium crastinum.

22 aug., fer. 3. Hora 10½ adsunt vicarius Reabel cum domino van Wanroij ('t jungskén), vicario in Wanroij; cum ipsis ad prandium ad pastorem. Ibi sub prandio adest propter me reverendus dominus van Haalen, praeses seminarii in Warmond; sermones suaves etc.; multa de utroque seminario. Narrat Flessingam ab Anglis captam fuisse 16 hujus 4a matutina per assaultum; occubuisse belliducem Gallicum, gubernatorem Mu...¹⁴⁸), omnes item hybernos etc. etc. Revertimur 6½. Adfuit et apud pastorem pater Colije.

23 aug., fer. 4, vigilia sancti Bartholomei. Hic praeses Warmond ad prandium cum Reabel, vicario nostro; sermones. Disce-

dit van Haalen 3½; deduco ad viam stratam per Eendje.

24 aug., fer. 5. Ad missam solemnem in parochia. Pastor cum nepote suo Wanroij tendit in Boxtel. Mecum prandebit vicarius Reabel; nil novi.

25 aug., fer. 6. Indilate post prandium ad civitatem. Vidi in Vugt pastorem sancti Lamberti, laborantem morbo nescio quali; sed jocos meos admodum aegre tulit, ut in reditu audivi a domino Langerwerf. Vidi praetorem in Vugt; grates de invitatione 22 hujus; tradit mihi indictionem regiam precum in 4 sept¹⁴⁹). Ad portam obvium habui Mutsaers; narrat Keeke Piggen apud se esse, se vendidisse domum suam etc. In civitate vidi uxorem van Son; de pavimento sacelli. Vidi Const. van Oorschot et uxorem; de hypotheca assignanda pecuniae summae 2600 florenorum. Vidi van Hooff; de rebus publicis ecclesiae et patriae. Vidi viduam van Uiter; de adventu fratris crastino. Vidi pastorem sancti Jacobi cum vicariis apud vader Heeren, ubi et pater capuccinus Linus van der Heijden¹⁵⁰) et dominus Lebon, vicarius in Tilburg. Narrat pater Linus cardinalem Fesch non velle suscipere archiepiscopatum Parisiensem¹⁵¹), a Buonaparte disgratum, ab omnibus depositum, non voluisse suo nomine legi epistolam imperatoris etc. Invehor ego (sed ardentius) in episcopos Galliae, quod non respondeant Napoleoni ad epistolam scriptam de conscientia¹⁵²) etc; id decere maxime etc. pro confessione fidei etc. Minatus sum exprobrare Gandensibus in valle Josaphat, si declarationem Gallicam tradant etc. etc. Narrant pastor etc. nostrum Vicarium dedisse litteras encyclicas, quibus ultra preces pro rege jubentur omnia in spiritualibus peragere, quae jubet landdrost etc., nisi reclamet Vicarius Apostolicus¹⁵³); miror; mirantur ipsi me hactenus hoc nescire. Sermo de comoedia Tilburg; interrogo Lebon, an nihil de ea dicendum etc., multa sinistra dicuntur de *silentibus*. Vidi argentarium Rijken; recipio indicem (capittelstok) argentum; tradit lances pro candelabris etc. Dein confessio apud Heeren; de excommunicatione Napoleonis; censet ipsam non claram. Vidi viduam Milvoort et filium philosophum Lovaniensem; de Lovanio. Vidi van Deursen; de tapete altaris. Vesperi 7½ domi redux.

26 aug., sabbato. Mane post missam in civitatem reducturus fratrem Albertum et misi scapham cum famulo Mathaeo. Vidi uxorem van Son; de rudibus obtinendis ad firmandam ripam Dommelae; promittit conventuram maritum. De eadem re sollicitavi etiam postea van Zilst; promittit et hic conventurum se van

Son., Uxor hujus etiam affirmat venisse lapides pavimenti sacelli. Vidi Const. van Oirschot et uxorem; rogat dilationem hypothecae in sequentem hebdomadam; concessi. Vidi van Hooff; iterum de epistola encyclica Reverendissimi, quam promittit se obtenturum a decano, quod et praestitit. Vidi Rijken argentarium; promittit lances aeneas pro candelabris. Vidi Heeren patrem. Mecum ibit ad prandium in Halder pater Linus, sed Martyna mihi epistolam a fratre Alberto tradit, qua scribit se non venturum ob adventum regis in Hagam. Vidi van Deursen; emo tapetem. Hora 10 redimus cum scapha, pastor sanctae Catharinae mecum et pater Linus. Reduces in Halder 12½; hic prandium. Iterum cum patre Lino de obligatione episcoporum monendi Napoleonem etc. Ad sunt post prandium pristinus noster van Baar et novus van Oorschot¹⁵⁴) Endhoven; nunciant Smitsium adhuc subinde febricitare.

27 aug., dominica. Ad missam solemnem in Vugt sancti Lamberti. Ante missam visitavi pastorem Nobeles zonder krag en mag, sed nunc magis serio egi. Primo cantatur post missam *Domine salvum fac regem*¹⁵⁵). Post missam brevis sermo cum domino van Zulperen patre; nil novi. Hodie inauguratum est fanum seu sacellum protestantium juxta parochiam aedificatum; praedicavit ministellus Noorda ex Heeswijk¹⁵⁶). Post prandium adest Roscam cum computu suo. Hodie monuit famulum Joannem, quod praetor velit, ut arbores quercus a Dommela in de Reumel amoveamus.

28 aug., fer. 2. Mane per pagum (vidi pastorem, Reabel, Wanraij). Peto, ut cras vidimet¹⁵⁷) quittancias et operationes computus. Inde in de Stokhoek ad praetorem; suadet, ut aliquatenus quercus dimoveamus. In loco Rumel vidi quercus; nauta jam removerat alienas; nostrae non magnopere impediabant. In via vidi dominam viduam Grancij; sermones politici. Vidi et filium apud novam domum juxta pontem; sermones; hic sumit café. Mitto Theinsen(?) in Schijndel cum epistola, ut computus sit feria sexta 1 septembris. Post prandium statim in civitatem. Vidi van Son; dicit obtinenda rudera apud Joannem van Rijkevorssel, venturos lapides pavimenti etc. Vidi uxorem van Oorschot; rogavi emendos pisces in 1 septembris; promittit. Vidi decanum, ubi pastor Heusden; indixi computum; sermones. Vidi Staessens, pastorem sanctae Catharinae; indixi computum in 1 septembris. Vidi Molemakers, pastorem sancti Jacobi cum vicariis, ubi van den Bosch, pastor Hedel; sermones nimis acres in strabonem; ne scandalum!

Ivi cum Heeren in hospitale; vidi aegros, aegras, domesticos, culinam. Machinam videbimus! Apud Joannem van Rijckevorsel nemo domi; dominus Heeren petet rudera. Vidi matrem Heeren; the, sermones. Vidi dominum Gast; indixi computum. Redux 7½ vidi Meeracker; de computu van Zilst.

29 aug., fer. 3. Epistola a Reverendissimo; acceptatur computus in primam septembris. Venit pastor hora 9½, revidet etc.; hic prandet cum nepote Wanraij et Reabel; sermones. Advehuntur quercus aliquot, quarum 11 in aquam conjiciuntur juxta aggerem ad sinistram intrantis ante domum. Vesperi adest dominus Raamakers; sermo de ordinatione suscipienda, quod suadeo; sed praevideo non dispensatum iri extraordinarie in interstitiis¹⁵⁸). Varii sermones signanter de moribus humanistarum.

30 aug., fer. 4. Mane ego in Boxtel (post missam ministrante domino Raijmakers, qui in Schijndel). Vidi decanum; (invito ad computum perendie; veniet). Vidi viduam Kemps, ubi dominus Oliviers, quem invito cum vicario; dominas Tiebosch et van Gorcum. Vidi A. Mieke van de Ven. Comitatur vicarius dominus van den Heuvel ad ½ leucam; in via sermones de empta haereditate, de schola Gallica Clement ejusque periculis, de nepote unimano fore ludimagistro etc.; 12 domi, Vesperi destruimus cubiculum no. 15 propter pediculos; resolvimus conficere veterem bibliothecam.

1 septembris, fer. 6. Mane adest reverendus dominus van Bennecum¹⁵⁹) cum fratre; deambulatio etc., sermones. Hora 10 adsunt Reverendissimus et provisos decani Boxtel et civitatis, du Messie et Hogaers; item pastor noster Sint Michiels-Gestel van der Voort, cum reverendo domino Gast. Fit computus et prandium; multi fruges comeduntur, pisces etc. Admittitur mutuuum ad tempus a vidua X per dominum van den Heuvel, vicarium Boxtel. Inspicitur sacellum etc.; omnia ratihabentur, laudantur etc. Ante prandium adfuit et soror Antoniola; hic prandet; manet. Advehuntur lapides ad pavementum sacelli, sed omnes nigri.

2 sept., sabbato. Ego in civitatem. Vidi uxorem van Zon; de lapidibus; albi marmoris obtineri non possunt. Vidi van Oirschot; epistola a fratre Alberto; petit ut veniant nepotes ipsum accersituri etc. Vidi tres van der Horst; audio venisse Chedeville cum Wijckersloot. Vidi levirum van Deursen Bloemart; de vestiendo cubiculo supra me no. 15. Vidi ferrarium Cleophas; de vecte fer-

reo in culina conficiendo; exemplar ad me deferet. Revertor cum reverendo domino Chedeville, professore in seminario Warmond, cum Wijckersloot ibidem subdiacono et cum domino van Hooff, vicario sanctae Catharinae. Hic prandium et coena; risus, joci. Sed in via serio loquitur Chedeville de Schrant, periculo heterodoxiae, de moribus Hollandicis etc. etc.

3 sept., dominica. Mane in Schijndel cum sorore, cum Chedeville, cum Wijckersloot. In Schijndel prandium; sermones Lovanistici etc. Vesperi 7½ cum sorore redux. Epistola a neopostore Gemonde et Cromvoirt invitatoria.

4 sept., fer. 2. Hora 9½ adest uxor fratris Joannis Baptistae medici cum prolibus Antonio et Joanna et matertera Hoos. Hic prandium, risus, sermones futiles. Post prandium hora 3a adsunt dominae Wijckersloot et Verheijen (uxor secretarii regii); item domicellae Henrica et X van der Horst; item dominus van Hooff, Wijckersloot junior et domicellus X et Arnhem. Narrat Hovius mortem uxoris Smits, braxatoris Bredae. The, vinum, koekjens, deambulatio, sermones futiles, taediosi in sacello, bibliotheca etc. Redeunt 6½; adieu.

5 sept., fer. 3. Mane in Boxtel. Vidi decanum; vidi vicarium van den Heuvel; dixi acceptari mutuam. Vidi A. M. van de Ven; de mantilibus, de orbibus emendis etc. Vidi dominas Tiebosch et van Gorcum. Vidi neptem Deppens; emo flinelle (sed quam improbat soror mea). Vidi ancillam viduae Kemp, ipsa absens. In via vidi rhedam cum van Altena et 5 aut 6 seminaristis. Vesperi adsunt J. Brouwers et Aug. van Gils, viantes Hagam.

6 sept., fer. 4. Discedunt nepotes Hagam per navim.

7 sept., fer. 5. Mane ego cum sorore in civitatem pedites. In Vugt vidi Schellekens; de carruca forte sumenda in reditu. Vidi pastorem, sororem, assistentem; commodatum parapluie. Comitatur deambulans assistens; narrat peri phtheiron kai peri kasiggètès philopotou ¹⁶⁰).

In civitate vidi viduam van Goch; (sermones). Vidi uxorem et sororem van Son; de lapidibus fundamenti; promittit albi marmoris. Post meridiem vidi ipsum; dicit se missurum marmora, una cum latomo; noster caementarius ponet pavimentum. Vidi dominum Gast; tradit mihi 360 florenos. Vidi sorores Corstjens, viduam Veldriel, dominam Vermeulen, uxorem vader Heeren, uxorem W. Heeren; domina Landschot absens. Vidi Thomam et Joannem filium et Aug. Rijckevorsel; hic serio et tenere mecum loquitur de consolatione scripturae, ex morte praecipue Moysis,

jussu Domini, qui curat populum; de aliqua infirmitate sua sed levi. Ubique solvi, ut alibi notatur. Vidi reverendum dominum Heeren; exomologésis ; narrat cum pastore progressum Austriaeorum, receptam Viennam, Gallos rejectos ultra Danubium ad meridiem etc. etc.; non credo. Vidi argentarium Rijke; dedi infundibulum ampullarum corrigendum et reficiendum etc. Vidi nostrum Coppens; ducit me ad nostrum futurum Mulders ¹⁶¹); vidi ipsum et matrem. Vidi sororem nostri futuri Richt ¹⁶²); ipse et mater absentes. Vidi uxorem medici van den Dries, ipse et filius ¹⁶³) brevi noster absentes. Prandium apud Staessens. Tradidi in de Drie Paukens libellum cum epistola ad Moser. In reditu vidi dominos van Zulperen et dominam; de Mosero et verbulum de Brabantia. Vidi pastorem et sororem; pauca. Vidi filias Schellekens; paucissima. Hora 7a reduces pedites. Vesperi epistola a vidua Kempis, quae cras mittet carrucam suam pro sorore. Interim hic fuit Cleophas; de vecte in culina conficiendo, sed jussi ut redeat. Absolvitur stucadoratio, utriusque sacristiae.

8 sept., fer. 6. Nativitas Beatae Mariae Virginis. Hora 7a cum carruca viduae Kempis in Boxtel, Vidi A.M. van de Ven; emit orbés, sed viles; conferimus; postea solvam. Vidi ibidem familiam (caffé ad anniversarium viduae), dominas Tiebosch et van Gorum; vidi viduam Kempis, Oliviers et familiam etc. etc. Prandium apud decanum; laudes pomeridianas. Pedes cum vicario van den Heuvel deambulo; praecipue de familia Markesia(?) X etc. Hollandicae, apprime catholica, quae inibi adventavit. Vesperi 6½ reduces cum carruca. Post coenam adest medicus van den Dries cum duobus filiis; sermones, scyphus vini, taart etc.

9 sept., sabbato. Adest Cleophas faber ferrarius Buscoducensis; mensuramus, sermocinamus; aggredietur opus. Nunciat mortem subitam inopinatam Aug. van Rijkevorssel, hac nocte defuncti. Post meridiem discedit soror per pluviam copiosam. Adfuit dominus Raaijmakers ad exercitia; sed praevie tendet cras in civitatem, ut invitet dominum Heeren; hic cubat.

10 sept., dominica. Post meridiem inivit exercitia spiritualia; nunciavit Raaijmakers dominum Devenijns non rediturum verbis Reverendissimi Domini.

11 sept., fer. 2. Ad prandium vicarius noster Reabel; sermones. Accersentur reliquae arbores quercus; locantur serrandae apud molendinum, mensuratae a Mathaeo.

12 sept., fer. 3. Ad prandium apostolus Vugt Langerwerf. Ad coenam vesperi dominus Heeren, qui peraget exercitia.

13 sept., fer. 4. Ad prandium Hamers, olim praedicutius, a 20 annis conversus; promitto assistentiam¹⁶⁴); rogo Heeren, ut receptor sit, sed recusat. Post meridiem in civitatem. Vidi uxorem Const. van Oirschot; epistolam a Moser et pro Moser; retinebo hanc ad finem feriarum; non loquor (licet intendissem) de hypotheca. Vidi Thom. van Rijckevorsel et viduam Augustini; apud illum dominus van Bommel, apud hanc frater Piet van Meeuwen, soror dominae Storm¹⁶⁵ et privigni; consolationes etc. Vidi de Wijs et neptem uxorem; de Hamers promittit. Vidi fratres ejus Henricum et causidicum; promittunt. Vidi in platea decanum Hogaers; recusat, incusat, improbat. Vidi Staessens, pastorem sanctae Catharinae et ibi abbatem Postel, ejus cognatum¹⁶⁶). Hic declarat se daemone incarnatum ex sanctis Cyrillo, Cypriano etc. etc.; consolor, quieto. In reditu vidi dominos van Zulperen, utrumque in Vugt, dominam van Zulperen et ibidem dominum Mart. van den Heuvel. Hic narrat cessionem¹⁶⁷) domini l'Heureux enormem; rogat vadam in Boxtel ad decanum, visum an tante Tiebosch non vadem se constituerit; an testamento non illi legaverit, ut illud mutetur etc.; promitto; 6½ redux.

14 sept., fer. 5. Mane post missam in Boxtel. Dicit decanus se credere omnia salva interim si quid curandum, curaturum. Vidi dominam Tiebosch; nil de ea re. Vidi viduam Kempes; commodatum sed frustra parapluie. Vidi A. Mieke van de Ven; solvi orbis; conficiet mantilia, mappas. In reditu reperi viam tantopere inundatam, ut *tenendo*¹⁶⁸) per aquam incedere debuerim; 11 redux. Vidi ibi dominum Fr. van den Heuvel, qui volebat ut iterum in Boxtel, ne vadem se constitueret matante Tibosch; renuncio isti honori et oneri. Ad prandium pastor Vugt sancti Petri Schoenmakers; sermones graves, casus, sollicitatio mea pro Hamers: annuit. Hora 4 adsunt van Zon et van Zomeren; mensurant pavementum sacelli etc.; sermones.

15 sept., fer. 6. Aqua crevit usque ad vesperam; inundata via retro sepem, item retro sylvam. Mane epistola a Reverendissimo de cerevisia, de Bruce(?) in Neerloon, de bursis conferendis etc. Statim ego in Schijndel. In via vidi M. Robert reducem in domum suam; gratulor. Caffé, jentaculum, sermones de disciplina, de prohibendo ingressu cujuscumque extranei in cubicula, de jussu agendi studium in cubiculis, de cerevisia aut potu in cubiculis non habendo extra tempus veniae etc. Sermo de cerevisia, quam suppedabit; de abbate Postel; de l'Heureux; de Smitsio; de Hamers, hocce negotium non valde approbat; 12¼ redux. Jam duo exer-

citantes ad prandium satis lautum; sed Heeren est pater spiritualis ancillae Petronillae! Post meridiem adest dominus Habraaken; dein van den Abeelen; casus de bursa. Discedit Heeren cum Habraaken.

16 sept., sabbato. Summo mane adest Sprangers (cum Vilt(?), Hoos et ancilla) in sacello, post me convenit; sermo de statu coenobitico arripiendo etc.; 9½ adest frater Albertus; 10½ adest Habraaken. Vesperi queritur Raajmakers cum lacrymis de austera indictione solitudinis sub exercitiis.

17 sept., dominica. Mane hora 4a missa. Inde cum fratre Alberto per rhedam de Mall in via ericeti in Esch; inde ad ecclesiam catholicam de Haaren. Vidi ibi pastorem in ecclesia; laudat consilium figendi Hamers. Inde in Oosterwijk; conveni pastorem et vicarium van Coll; cum hoc apud van den Boer, ubi de pensione etc. Hamers. Ad missam solemnem, ubi vidi dominum Kersmakers, qui in Boxtel super negotio l'Heureux; nil consilii dedi, nil influxi. Ante et post missam vidi Hamers; acceptat omnia; se non petiturum nec accepturum eleemosynas, omnes transituras per manum domini van Hooff etc.; mittet elenchum eorum, qui contribuent etc.; 11½ in Tilburg; prandium apud fratrem Adrianum. Vesperi vidi nicht Bax, pastorem, van Tulder, Corthout. Vidi et Mart. van Dooren; ibi de lampade sacelli. Coena apud fratrem Adrianum hilaris.

18 sept., fer. 2. Anniversarium dilectorum parentum et avorum. Missa in ecclesia; caffè post missam; nullus ex Lombardiis¹⁶⁹) adest. Vidi Baesten, dominam de Louwre, neptes van Spaendonk. Prandium apud sororem Antoniolam. Caffé apud Woestenberg. Discedo cum uxore Brouwers et neptula 't snufferke; 5½ redux. Navicula trajeci fere ab aggere ad stabulum het Schipke. Ancilla Petronilla infirma ex latere; scripsi medico Lichtenvelde¹⁷⁰). Interim hic fuit hodie pater Nappe¹⁷¹) cum vicario Reabel ad prandium.

19 sept., fer. 3. Discedit Raajmakers cum testimonio. Post meridiem adest Jan Moser; hic sumit scyphum cerevisiae et boterham; statim discedit, cras ad prandium reversurus.

23 sept., sabbato. Mane adsunt cum carruca Donders frater Albertus et soror Antoniola. Post prandium cum carruca in civitatem. Vidi notarium Bolsius; item van Oirschot. Per tempestatem et pluviam reduces 6½.

24 sept., dominica. Ad missam solemnem in Gestel; dedicatio ecclesiae. Post prandium adsunt matres Heijmans¹⁷²) et Richt¹⁷³)

et illius filia. Redeunt per pluviam et viam teterrimam.

26 sept., fer. 3. Post sacrum $4\frac{1}{2}$ cum fratre Alberto per carucam Schellekens in civitatem. Vidi aurifabrum Rijken; tradit reliquas stellulas in de niche no. 20. Vidi Koppens; emi libros precum. Obvium habuimus Const. van Oirschot, in Oirschot tendentem, puto propter censum meum hypothecandum. Vidi uxorem van Son; de marmoreis lapidibus pavimenti etc. Discedit frater Albertus per navim Roterodamum, deductus a me hora 9a. Hora 11 redux. Advenit Donders cum siligine¹⁷⁴), cum nepte Albertina. Post prandium discedit soror Antoniola. Ego dein solus hic.

27 sept., fer. 4. Mane adest ille N, qui dicebat se fratrem minorem, cum compendio Billuart¹⁷⁵) venali. Post prandium J. Roscam solvo; scyphus vini. Adest et W. van Abeelen; de fundatione Godschalk. Scripsi Reverendissimo, misi extractum landdrost de bursa Schijndel, remisi statuta figenda pro seminario.

28 sept., fer. 5. Mane adest bonus dominus Sangers, pastor in Lieshout; hic celebrat missam; jentat. Comitior discedentem usque ad pagum. Epistolam a Reverendissimo etc.

5 octobris, fer. 5. Ad prandium pastor Huisseling Struis¹⁷⁶), pastor noster cum Nouwens, Suijs et Heeren cum domino van Beek. Sermo cum Nouwens, qui locabit Hamers etc.

7 oct., sabbato. Post missam, administratam poenitentiam etc., in Tilburg. Ad prandium in Oisterwijk. Ibi vidi familiam Mommers et filiolum (ex confirmatione) Augustinum. Vidi Hamers; perendie ibit in Dinther. In Tilburg vidi patrem van Liemdt; invitatur in diem lunae. Domi tante Net coenula.

8 oct., dominica. Ad peregrinationem in Goirle; ibi audivi 3 missas, celebravi solemnem 10a. Caffé apud pastorem; sermones breves. Vidi Doram Smarius, bonam virginem; sermones pii de nepote studente. Prandium apud sororem Antoinette.

9 oct., fer. 2. Festum patroni Tilburgi sancti Dionysii. Ad solemnem missam op 't Goorken. Vidi Kaatje Mutsaers; de novitia in Boxmeer. Vidi sororem Hevam seu filias. Vidi A. M. Witlox; de interesse; casus conscientiae. Vidi neptes et nepotes Lombaers, etiam Wilhelmi uxorem; lachrymae, gemitus. Vidi Franken; vidi Mutsaers, filiam braxatoris; vidi filios J. Schoffers. Vidi van Liemdt; renuncio prandio. Vidi ibi pastorem Moergestel; de Hamers, de emendo conventu Achel¹⁷⁷). Vidi van Tulder; expo-

brat pater, quare non sit sacerdos filius in Hilvarenbeek sacellanus. Prandium apud sororem Net cum fratribus Adriano et Joanne Baptista medico, filiis ejus Nicolao (qui vadit ad scholam Gallicam in Zeeland) et Anthonio; item cum sororibus Heva et Maria Catharina et neptibus; sermones suaves. Visitavi Mijntje de leerquezel.

10 oct., fer. 3. Post missam in Hilvarenbeek. Vidi uxorem van der Voort; caffè. Vidi praetorem Tassé; sermones. Vidi pastorem, ubi prandium splendidum cum pastoribus Diessen et Moergestel, cum novo vicario Rovers, cum consule Tilburgensi van Dooren, legislatore Baesten, hujus sororibus, domina la Geneste, cum praetore Tassé, secretario X, uxoribus etc. Sermo ante mensam de praedicatio Hamer etc. etc. Discessi clam 2½. Vidi van der Voort obiter cum uxore. In Tilburg vidi van Liemt, vidi neptem van Spaandonk etc.

11 oct., fer. 4. Mane 7½ cum rheda domini van Liemdt usque Helvoirt; inde redux 11½.

14 oct., sabbato. Heri recepta capsula triangularis. Hodie adest Smitsius cum fratre.

15 oct., dominica¹⁷⁸. Mane in civitatem. Vidi plures. Vidi decanum, ubi advenit Reverendissimus; de assumendo van Tulder in oeconomatu. Cras discedit decanus iterum ad commissionem Amstelodamensem; nil boni praesagii. Epistola pro Reverendissimo, qua jubetur recipere decisionem super petitione abrogandi decreti de cura pastoratus in Aerle; ego (contra ipsos) nil boni auguror.

17 oct., fer. 3. Wansing adfert lampadem in sacello tritorium¹⁷⁹). Computus societatis nostrae.

18 oct., fer. 4. Epistolion van Hooff ad visitandam dominam Veldriel; ivi statim; nil fere peregi. Mane in Dungen; cum pastore, dein cum van Tulder de oeconomatu; suscipiet. Ibit uterque singulus in Schijndel. Redux vidi fratram¹⁸⁰) Lenam cum tante Sprangers; item cum filiis euntibus in Zeeland.

19 oct., fer. 5. Ante prandium adest Lamb. Veldriel cum rheda; ego cum ipso in civitatem. Vidi consulem van Berkel; suadet mutandum testamentum matris. Vidi apud van Hooff Verheijen; dissuadet. Nil ago. Vidi infirmam matrem Veldriel; consolatorii sermones etc., de ancilla. Redux obvium habui van Tulder; negotium succedet.

20 oct., fer. 6. Ad prandium fratria Helena et tante Sprangers ex pago Zeeland reduces; laudant scholam; hic prandent in cubi-

culo meo; sermones etc. Hodie advehitur lectus ex Tilburg. Epistola a sorore.

28 oct., sabbato. Exusta domus (dicta Clasinæ popina ¹⁸¹) cis popinam de Pettler. Epistola a decano plebano civitatis; scribit se heri rediisse, perendie huc venturum ad prandium cum Reverendissimo.

29 oct., dominica. Moser in Schijndel. Refert hora 4½ responsum regis tueri decretum de pastoratu Aerle (vide ad 15 hujus; omnia nigra. Cras veniet huc Reverendissimus cum decano.

30 oct., fer. 2. Ad prandium Reverendissimus cum decano Buscoducensi in cubiculo meo. Refert decanus, redux ex commissione Amstelodamensi 1°: novas commissiones formandas esse pro scholis humaniorum, pro erigendis episcopatibus, ad negotiationem Romæ etc. et me ad aliquam nominandum esse, quod ultimum saepe repetiit. Avertat Deus! 2°: Petitionem Reverendissimi Domini, ut rex desistat a nominatione ad Aerle, rejectam fuisse. Ostendit rescriptum de 2 et 4 septembris; super eo resolvitur nil acturum Reverendissimum. 3°: Refert responsum commissionis super decreto regio de 100.000 florenis, dandis presbyteris catholicis in regno. Peti ut non adstringantur pastores dare statum suorum jurium stolae, ut dentur pecuniae ecclesiae superioribus distribuendae pastoribus etc. 4°: Refert suggestum fuisse regi a commissione, ut erigantur episcopatus: Amsterdam archiepiscopatus, Buscoducis et Ultrajecti episcopatus; ut nominatio ad regem defertur et *ut rex Pontifici intimet* suam ad sedes episcopales nominationem etc. Jubet Reverendissimus confici nominationem 12 alumnorum ad bursas.

31 oct., fer. 3. Misimus ad Reverendissimum nominationem per scrutinium secretum factam.

1 novembris, fer. 4. Post missam hora 7a in civitatem. Vidi in Petler domum exustam. Vidi van Hooff; sermo de epistola memorabili, heri recepta ab Oomen Ipelario super Hamero, quem dicit non ita iuvandum quia proselytus est etc. verbis Vicarii. Vidi dominam Veldriel et sororem Princen. Vidi Staessens; nigra omnia. Vidi de Wijs, ubi Vermeulen, causidici van Zon, de Wijs, Verhoeven, dein medicus Lichtenveld; sermo de Pontifice; nil certi. Prandium apud decanum Hogaerts; praevis sermo cum solo de rebus commissionis Amstelodamensis. Petivi, an serio dixisset (30 octobris) me nominandum ad aliquam commissionem; res-

pondit: serio et ita fore; dixi et obsecravi, ut impediret, quantum in ipso, ne fieret, me ad id inutilem noxium esse etc. De rebus actis obscure loquebatur, non satis contentus de modis exprimendi in rapport seu relatione ad regem de episcopatibus erigendis; promisit tamen lecturam ejus apographi, quando obtinuerit, sed non dabit. Post meridiem 4a ego laudes et concionem. Ibidem lectus, coena etc.

2 nov., fer. 5. Missa achter Tolbrug hora 6½. Vidi van Hooff, viduam van Goch; 11½ redux.

3 nov., fer. 6. Ante prandium Schellekens ex Vucht; de casu suo in repudiata haereditate. Ad prandium sermo de eo inter nos; nil fixi.

7 nov., fer. 3. Post prandium in Haanwijk visuri mobilia domini Vichij; scyphus vini. Vesperi adest dominus van Tulder, novus et primus oeconomus seminarii.

14 nov., fer. 3. Post meridiem in civitatem. Vidi van Dijk; solvi calceos 50 asses. Vidi van Hooff et Staessens; recepi literas a Nouwens cum adjunctis super Hamer; pessima! Vidi Go van Oirschot uxorem van Roij; a aberdaan, stokvis, anculas¹⁸²) dedit; the. Vidi dominam Veldriel agonizantem; ibi decanus; narrat de futura congregatione cardinalium in Fontainebleau. Staessens narravit propositum fuisse commissioni ecclesiasticae Buscoducensi ex parte aulae, ut ecclesia sancti Joannis vel ab utraque secta adhiberetur, vel inter eas divideretur, muris extractis etc., sed amare fuisse rejectum. Vidi Pietje nicht de Wijs et ibidem matrem Lautermans; een snufke; sermones. Recepi ex Lovanio pro Moser correspondentiam¹⁸³) inter Pontificem et Napoleonem seu gubernium Gallicum, cum relatione itineris Pontificis; omnia Belgice. Vidi Const. van Oorschot; de stokvis, ut conveniat sororem suam van Roij, sed renuit; tradidi ipsi seu reddidi obligationis instrumentum 2600, confectum 1800. Vidi viduam van Goch obiter.

16 nov., fer. 5. Hora 8a in Boxtel per primam nivem sat copiosam. Vidi decanum sat bene habentem, licet laboret diarrhea. Vidi viduam van Alphen et filiam. Vidi dominam Tibosch et neptem van Gorcum, Vidi viduam Kemps; de cerevisia; 3½ redux.

24 nov., fer. 6. ordinatio scilicet Amstelodami. Collocatur confessionale in sacristia.

25 nov., sabbato. Primo excepi confessiones in dicto confessionali. Mane fui apud Marie Robert; de boonstaken, dicit se forte aliquos habituram. Item apud pastorem; sermones. Item

apud fabrum ferrarium Barth. Smulders, qui dixerat nobis non competere usum agri Roscams trans aggerem; haesitat uxor, vidua Roscam; vult ipse redimere inde reliqua legata in mobilibus, de quo conveniendi provisores et Vicarius; tandem consentit, ut interim utifrui pergamus ad revocationem intimatam.

27 nov., fer. 2. Patrie(?) van Tulder ex Dungen in Uden ad statuarium Verhoeven; refert vesperi, quod altaria duo minora parata sint et aliqui flores (loofwerk), sed ultra vix aliquid ab eo scire potuimus. Mane ostendit et praelegit mihi dominus Moser epistolam Peemans et in ea epistolam illustrissimi domini Carrol, archiepiscopi Baltimorae in Marilandia Americae septemtrionalis¹⁸⁴), in qua hic narrat, quod amplissimus dominus Bekkers, abbas Bernensis et pastor Hedikhuizen scripserit jam ante biennium se desiderare cum aliquot religiosis suis sacerdotibus in ejus tractum et dioecesin ad missionem demigrare. Narrať porro archiepiscopus se jam bis ad dominum Bekkers scripsisse, ut omnino venirent etc., sed nullum responsum obtinuisse; rogat ut quid certi ab eo et de eo exquirat, quam commissionem Peemans tradit Mosero. Consulo huic, ut in Hedikhuizen transeat, id quod facit ex mensa ad prandium, ubi adest pastor noster; sermones sicci.

28 nov., fer. 3. Redit Moser vesperi. Refert abbatem scripsisse ipsum ad archiepiscopum Baltimoriae se renunciare; fovere tamen ipsum desiderium missionis etc.

29 nov., fer. 4. Post meridiem ego cum Moser in Esch. In via sermones cum N. sculteto seu praetore de Bladel; culpať suum pastorem¹⁸⁵) crapulae¹⁸⁶) et defunctum pastorem de Reusel¹⁸⁷) nimiae bibacitatis in cerevisia Diesthemiensi, quam ingurgitabat etiam in popina inter rusticos, fraudatores Brabantos blasphemos (lorrendragers) cum multo dedecore. Item de petenda ecclesia parochiali, de genio duro protestantium etc. Apud pastorem scyphus vini (licet in jejuniis¹⁸⁸), sermones. Vidimus ecclesiam coloribus renovatam etc.; 5½ reduces.

3 decembris, dominica. Magno mane in civitatem. Hora 8a audivi missam in de Vugterstraat bij heer Vermeulen¹⁸⁹). Dein apud braxatorem van der Horst; hic caffè una tasse cum familia. Narrať de ecclesia sancti Joannis bonam spem; narrať secretarium regis Verheijden dixisse poenitere regem negotii Aerle, sed non posse resilire; esse hominem sincere catholicum, religiosum etc. Vidi decanum; narrať fere eadem de ecclesia, sed pro-

testantes non velle conferre nec hic, nec praecipue Amstelodami de consensu mutuo ferendo. Insuper de legato de Leeuw, ad quod pecuniam non habent haeredes; insuper de relatione facta regi super erectione episcopatum etc. ex parte commissionis Amstelodamensis, cujus apographum nondum habet, sed quae ipsi non placet. Vidi van Hooff, dein Staessens; nil novi. Vidi apud van Kuijk dominum Gast; non habet pro seminario nisi 100 florenos; tamen pluribus opus est; de legato de Leeuw accipiendo ab haeredibus Veldriel. Vidi Wansing; de lampade pro refectorio et speculo cavo chartaceo. Prandium apud pastorem sancti Jacobi Molemackers; sermones praecipue de rebus Brabanticis. Vidi van Roiij; monui maritum Marg. van Oorschot; de stokviss. Vesperii redux.

8 dec., fer. 6. Ad 12 anniversarium apostolatus mei¹⁹⁰) ivimus in Boxtel Moser et ego. Vidimus A. M. van de Ven; caffè, boterham. Vidimus viduam Kempes; sermones breves, jucundi. Vidimus dominas Tibosch, Dientje van Gorcum et duas filias infelicis l'Heureux. Prandium apud decanum; joci, risus, sermones. Post prandium adest medicus van Gulik; sermones.

9 dec., sabbato. Summo mane in civitatem. Ante portam vix apertam tradidi epistolam ad matantje (de non frequentanda prece publica pro imperatore excommunicato) aurigae Dries. Vidi van Hooff; de impuris statutis etc. in foro, Vidi Thom. Rijckevorsel; cum multo motu narrat nos aggregandos imperio Gallico; rem confectam esse etc. de domino Delgorgues discedente Lipsiam¹⁹¹). Vidi causidicum Sassen¹⁹²); recepi ex parte Delgorgues 16—16—0. Vidi Koppens; cartabellen. Vidi dominum Verheijen; de fratribus Veldriel; de 1000 florenis de Leeuw.

16 dec., sabbato. Mane in civitatem suasu Moserii, ut de archiviis universitatis Lovaniensis agam. N.B. Scripsit ad Moserum ante mensem circiter eximius dominus van der Velde¹⁹³), sacrae theologiae doctor, praeses majoris collegii, professor sacrae scripturae et universitatis bibliothecarius, ut illa archivia hic locaremus, servanda donec legitime reclamarentur. Illud concessit Reverendissimus modo (ob periculum) non directe cum universitate agamus, sed cum depositariis, qui sint Roterodami. Jam nuncium misit Const. van Oorschot illa brevi navigio adventura, sed consultum duximus, ut tempore feriarum demum huc vehantur, ob oculos alumnorum. Vidi in civitate Const. van Oorschot; consentit tenere archivia, quae credit esse libros ordinarios; sermo de stokvis, quam et ipse nobis emit 200£ ut et soror ejus 200£, sed utrumque acceptabimus. Vidi obiter van Hooff et Staessens; vix aliquid

BOSSCHE BIJDRAGEN

afzonderlijke delen en afleveringen zijn — voor
zo ver nog voorhanden — verkrijgbaar bij de
Administratie.

PRIJS OP AANVRAAG

ADMINISTRATIE BOSSCHE BIJDRAGEN

's-Hertogenbosh, Gheert van Woustraat 2

BOSSCHE BIJDRAGEN

BOUWSTOFFEN VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN HET BISDOM 's-HERTOGENBOSCH

ONDER REDACTIE VAN

MGR. A. FRENKEN
MGR. DR. TH. GOOSSENS
H. HENS

DEEL XXVIII

Afl. 3

1966

Drukkerij en uitgeverij „ST. MICHAËL” — ST. MICHIELSGESTEL

INHOUD:

De Ephemerides van Anthonius van Gils
door Dr. P. Harkx

blz. 177-300

VOORWAARDEN:

De „**Bossche Bijdragen**” verschijnen minstens éénmaal en hoogstens driemaal in het jaar op niet vast bepaalde tijden.

Drie afleveringen vormen één deel.

De prijs van één deel bedraagt fr. p. post f 10.—.

Telkens bij het verschijnen van de eerste aflevering van een deel zal over het bedrag van het gehele deel worden beschikt.

De intekening staat open bij de Administratie te 's-Hertogenbosch, Gheert van Woustraat 2, en bij de Boekhandel.

Brieven, boeken of bijdragen voor dit Tijdschrift te adresseren aan de Redactie-Secretaris, Dr. TH. GOOSSENS, 's-Hertogenbosch, Gheert van Woustraat 2, Postgirorekening n. 1069633.

novi praeter publica. Vidi viduam van Goch. Hora 11½ redux.

17 dec., dominica. Moser in Schijndel. Inde cum Reverendissimo in Boxtel; omnia nigra. Loquitur de bursariis, qui sunt van de Ven ex Schijndel, Brouwers ex Tilburg, van der Willigen ex Gemert ¹⁹⁴), Burgers ex Vechel ¹⁹⁵), van der Loo ex Rhoij ¹⁹⁶), van Lith ex Rosmalen ¹⁹⁷), et Schijvens Oosterwijk; 5 prioribus id jam dixi 13 hujus, accepto nuncio de ea re a Reverendissimo. Credit Reverendissimus nil jam agendum; sed tantum pro anno uno obtinuerunt.

19 dec., fer. 3. Mane in Esch. Sermones non graves apud pastorem; ibidem prandium. Visitavi gerontocomium ¹⁹⁸) et ibidem cantores van den Bogaart ex Buscoduco et de Bruin ex Gool; sermones, cantus, eleemosynas.

22 dec., fer. 6. Hora 9 adest Reverendissimus tendens in civitatem; sermones tristes de circumstantiis. Judicat nobiscum certe futuram unionem Gallicam; multa praevidet. Jubet mitti ad ordinationes quoscumque paratos et aptos. Sermo brevis de jurisdictione Vicarii alicui concedenda, de doctrina antigallicana manutenenda, de moralibus et disciplinaribus tuendis, de Pontifice et ejus more agendi; improbanti Vicario obsistit Moser. De episcopis non dimissionalibus, de eorum responsis; praecipue insistit Reverendissimus primo articulo concordati *habita ratione* politicarum legum *conformement* aux reglemens etc. De memoriali a commissione Amstelodamensi tradita regi super episcopatibus hic erigendis, quod memoriale nec Reverendissimus nec nos videre potuimus, cum non habere se dicat decanus civitatis. Reddit mihi Reverendissimus 28—12—0; item libros episcoporum super concordato.

7 januarii, dominica. Mane hora 6a post missam cum famulo Mathaeo et lucerna et cane in Esch. Hic pulsavi apud pastorem, sed omnes dormiebant. Hora 9½ in Oisterwijk ad summum sacrum. Solvi domino vicario van Coll 19 florenos expensos in Hamers; dixi me renunciaturum, uti jam re ipsa scripsi domino Nouwens in Dinther; homo ille genium habet, unde nulla aedificatio expectanda. Hora 3a in Tilburg in ecclesia op 't Heijken in het lof.

9 jan., fer. 3. Addicitur aedificatio fani protestantium op de pad bij den Heuvel pretio 9610 florenorum, Heri, hodie etc. visitavi familiam, negotia familiaria gessi etc.; nil notabile. Prandium (ut et heri) apud pastorem op 't Heijken, dominum praepositum olim in Leliendal Mechliniae du Champ, cum multis ejus confratribus, pastoribus in Riel ¹⁾ et Haren et vicariis 't Goorken etc.; sermones suaves.

11 jan., fer. 5. Redii domum. Prandium in Helvoirt cum pastore de Haaren et domicellis Coppens; sermo de negantibus vel admittentibus preces publicas pro Napoleone etc. Ab hoc die ad 1 februarii gelu forte; Mosa, Wahalis firmi etc.; crastinum hic a 12 januarii ad 3 februarii.

17 jan., fer. 4. Mane in Schijndel ad festum sancti Anthonii cum Moser. His prandium cum multis. Reverendissimus nobis praelegit epistolam secretarii Consgen teterrimam de Hollandis heterodoxis, de Gravianis rebellibus, Reekenanis ²⁾, de commissario reverendo domino Borret etc. etc.

21 jan., dominica tertia post epiphaniam. Mane 7a per nivem teterrimam in Boxtel ad assistentiam. Sacrum solemne cum concione: *vade ostende te sacerdoti*; de debita subjectione, veneratione etc. erga superiores ecclesiasticos; multa dixi vehementer, sed ut confido utiliter et necessario. Prandium apud decanum cum medico van Gulik, P. van Oirschot et uxore et sorore; 4a redux.

24 jan., fer. 4. Ego in Schijndel cum domino van Densen, recente vicario in Heusden, et cum Smits Vechelensi ordinando ³⁾. De ordinandis; difficulter admittit Reverendissimus Burgmans; de potestate dispensandi in aetate ad ordines; de aliis facultatibus, signanter de facultate *sanandi matrimonium in radice*; vide Benedictus XIV, liber XIII. Ibi prandium cum pastore nostro de Gestel et domino Sprangers, qui assistet in Boxtel. Obvium habui filium statuarii Verhoeven ex Uden, qui vehebat duo minora altaria pro sacello nostro. Redux cum van Densen 5½.

26 jan., fer. 6. Hodie dominus Smits primam missam celebravit ad recens erectum altare sancti Wilebrordi in sacello nostro

ad septemtrionem ante sanctuaria.

30 jan., fer. 3. Examen ordinandorum. Ad mensam hic Reverendissimus; sermones de rebus ecclesiae futuris et praesentibus sub Gallis. Sustineo sententiam obediendum episcopis in oratione publica pro imperatore Napoleone; repugnant Moser et Smitsius; Reverendissimus tacet. Declaro tamen, ad Reverendissimi interrogationem, me non jussurum, si essem episcopus vel director dioecesis; dixi optimum fore, si ecclesiastica potestas declaret et ita se gerat, ut nil temporale petat in civili, nil *proorsus* spirituale ipsi concedat, maneant separatae; nil respondetur. Post prandium pastor noster ex civitate venit; admittit cum Reverendissimo, ut levatae pecuniae pro sacello etc. aedificando refundantur.

31 jan., fer. 4. Ego in civitatem. Ad portam eques praetor Vucht van der Schuuren miratur et dolet nepotem suum ad ordinem non promoveri. Vidi dominum Gast (conventis prius provisoribus); de vendendis obligationibus, ut refundatur pecunia. Vidi Palier ⁴); (pro operibus Offermani, Lexii ⁵) etc.) Vidi viduam Aug. Rijckevorssel (de summa adhuc refundenda). Hic Th. Rijckevorssel et pastor Hedel; sermones. Vidi sorores Corsens ⁶); consentit religiosa, ut celebrentur 200 missae; honoraria 100 florenorum erogantur. Vidi viduam Sassen (de filio in seminario). Vidi Staessens et van Hooff; de Hamers dimisso; reddet computum. Prandium apud decanum; de adventu Gallorum.

1 februarii, fer. 5. Post meridiem hic argentarius Rijken cum thuribulo; sermo de Gallis non venturis.

2 febr., fer. 6. Smitsius ad benedictionem candelarum primo utitur thuribulo.

3 febr., sabbato. Ad vesperam ingrediuntur Galli civitatem Buscoducensem. Domine, salva nos, perimus!

4 febr., dominica. Mane in civitatem. Vidi Gallos. Ad missam solemnem ad sancti Jacobi juxta centurionem Gallum eumque mecum in ecclesia, sed impium. Vidi plures. Prandium apud Staessens cum domino Noel Atrebate, centurione levi non scelesto.

6 febr., fer. 3. In Schijndel; de ordinationibus. Firmiter proponit Reverendissimus agere in rebus ecclesiae, quod et consilium meum est.

7 febr., fer. 4. Iterum in civitatem ad conficiendam commissionem Janssens, ut recipiat mihi debita Lovanii; id peregi apud A. Bolsium, notarium, qui cras transmittet Lovanium. Alios mul-

tos vidi; sermo de Gallis etc.

11 febr., dominica. In Schijndel; de ordinandis; queritur Reverendissimus de Hogaers decano civitatis nimie flaccescente etc.

12 febr., fer. 2. Iterum in civitatem. Signatur actus authorizationis etc. Prandium apud Molemakers. Vidi pastorem Gast; instituimus computum, sed erramus. Vidi et grates egi eis, qui pecunias in sacellum suppeditaverant; refunduntur. In prandio sermo cum centurione Insulensi de Patrie, ubi missionem peregi⁷⁾ anno 1795 mense augusti, septembri etc.

14 febr., fer. 4. Discedunt ordinandi Amstelodamum. Deus dux esto! Ego iterum in civitatem. Ulteriorem actum condidi apud Bolsium notarium pro Janssens ad pecunias recipiendas. Quid recipiet? Vidi multos; sermo ubique de incorporanda hac patria imperio Gallico. Emendavi errorem apud dominum Gast.

18 febr., dominica septuagesimae. Narrat mihi dominus Moser, quod dominus Smits reppererit nuper Arn. van Moorsel⁸⁾ ebrium et vomitui suo quasi immersum. Apage scurram⁹⁾.

25 febr., dominica sexagesimae. Hora 11 me ambulante in agro adest dominus van Heesbeen; narrat decretum sumptum a senatu Gallico de renuncianda Roma etc. Narrať missum tabellionem (gent d'arme) ad Reverendissimum cum epistola (quam exhibet) belliducis d'Hastrel¹⁰⁾, qua jubetur seu invitatur terminis satis acerbis Reverendissimus, ut preces jubeat fieri publicas pro imperatore. Item conceptas litteras Reverendissimi de providendo regimine; constituuntur omnes decani in suo districtu quasi Vicarii; id dissuadeo; heis koiranos estoo¹¹⁾, sed alii cum determinatis facultatibus. Hic prandet Heesbenius; consilium ad mensam inter nos quatuor; conclusio suadendum Reverendissimo, ut rotunde declarat se non posse jubere nec posse (juxta jus ecclesiae in liturgica) dare rationem negati. Post meridiem ego cum carruca Reverendissimi in Schijndel. Aura terribilis; confugimus cum carruca in curtem praetoris Verhagen in Schijndel. Fulmen percutit turrim nostrae parochiae, ipsam ecclesiam intus et extra; item duas arbores ad coemeterium hora post meridiem circiter 3½. Sermo statim de eo; satis consentit Reverendissimus in consilium, sed tamen et alia suggerit; non habere se potestatem; aliud fore, si haberent eleemosynarium; turbas fore in populo; pacem turbendam; excommunicatum esse Neapoleonem etc. etc. Reposui, haec omnia vera, aliqua odiosa magis, aliqua contestabilia; disputationibus fore locum, tandem deveniendum fore ad dogma de potestate exclusiva ecclesiae; ergo melius generose ab initio et

usque in finem. Huic responso, utpote catholico, omnes conformes fore, omnes difficultates uno ictu diruptas; tandem et denique non improbable, quod urgeat obligatio profitendae fidei *de hoc dogmate*, exemplum facultatis theologiae Lovaniensis initio 1795¹²) etc. etc. Satis, sed non tamen admodum firmiter acquiescit. Dein de providendo regimini; declarat sed per litteras clausas constituisse van hèsbèn¹³); dein singulo decano daturum facultates omnes vicariatus. Primum laudo, secundum dissuadeo ut supra. Tunc demum, proponente me, statuit videre fer. 4 28 hujus aliquos Sylvaeducenses, decanos Amelrode et Oirschot et nos apud Schellekens Vucht, ipsisque scribere quod pergit facere. Hora circiter 6a adest (molestus visitator) secretarius, qui fabulatur ad 9½; post adhuc scribit Reverendissimus. Coena, cubitus hora 11a.

26 febr., fer. 2. Ad missam in Schijndel praeparamus in sacristia; dein adest iterum gent d'armes exigens responsonem (non sine terrore et violentia) ad litteras d'Hastrel hesternes. Proponit seu jubet Reverendissimus domino Visser, ut respondeat occupari Reverendissimum in parochia, sed tantum scribere quod responsurus sit Reverendissimus. Sed tergiversatur Visser; ego dissuadeo. Tandem (me concipiente et scribente) signat et respondet in angustia temporis provisorie Reverendissimus, se in conscientia non posse jubere orari; postea responsurum amplius. Dein missa; post consilium, ubi describo minutum responsi satis robusti; non improbat Reverendissimus; tamen jubet et aliud concipi de deficiente ad hoc delegata potestate. Insuper concludit cras videndos supradictos, excepto decano Amelrode; ergo scribit, mittit etc. Ibidem prandium; dein cum carruca ad Oetelaar. Inde ipsa carruca etc. in Boxtel, ego domum 4½. Narro Mosero et Smitsio; probant impense. Rogo ut¹⁴) et ipsi concipiant responsum; negant. Heri post prandium dominus Raijmakers ordinatus diaconus narrat de itinere ex Amstelodamo etc.

27 febr., fer. 3. Prima missa domini Swaans. Decima ego in Vucht sancti Petri, quo convenerunt mecum et cum Reverendissimo decani Buscoducensis et Oirschot; dein ex civitate van Cuijk, van der Meulen, van der Heijden et Moser. Deliberatur; omnes responsum approbant vehementer, ipse etiam decanus Buscoducensis; aliqua mutari jubentur levia et adjici § de loyauté franche(?), liberté de conscience, fidélité en repondre etc. quod statim feci, praelegi, adoptatur. Sed tamen Reverendissimo aliquanto audacior videtur sermo assez peu de courage pour soumettre a

l'autorite civile ou militaire; nescio an mutaturus sit. Scribendum responsum per Visscher, ipse Reverendissimus signabit. Hic prandium; ad mensam de negandis orationibus publicis capitaneo Vogelvanger agonizanti impio; statuitur; item de francacons etc. Hic the cum Reverendissimo; rogamus ut *accuratum* apographon teneat mittendi responsi. De ordinationibus quamprimum cumulandis, quod annuit. Vesperi inter nos iterum fervens disputatio, an liceat ac incumbat negare orationem pastori in Brabantia.

28 febr., fer. 4. Mane 8½ hic Reverendissimus; adfert descriptionem a Visser epistolam, aliquatenus mutatam et mitigatam. Jubet me insuper describere, cum additionibus, quod non habeat potestatem; item quod oremus private pro imperatore; descripsi; mittitur per Joannem famulum. Insuper de constituendo provicario, de facultatibus concedendis etc. Hic prandium. Discedit Reverendissimus 2½ parum animosus.

2 martii, fer. 6. Epistola a Reverendissimo, quod iterum satelles novam jussionem attulerit, et responsum, inhaerendum praecedenti, insuper preces publicas inter et privatas magnam differentiam. Timet cras.

4 mart., dominica quinquagesimae. Mane cum Moser in Schijndel. Propono an proponendum Oomen in Tilburg, quae hic contigerunt; annuit Reverendissimus. Disputatio cum Moser de obligatione inobediendi episcopo jubenti, coram Reverendissimo, qui non decidit. Tradimus seu reddimus instrumentum, in aliquibus correctum, constitutionis provicarii et facultatum¹⁵⁾. Adest neonupta van de Ven, nunc van Mierlo; sermo de Goirle destituto etc.; 4a reduces. Adest dominus van Will.

5 mart., fer. 2. Magno mane post missam cum domino van Tulder in Tilburg. Vidi pastorem Helvoirt; sermo anxius de rebus hodiernis. Vidimus pastorem in Enschoÿ infirmum; 11½ domum ad sororem Net. Vidi neptes Anthoinettam Mutsaers, Antoinette viduam Zwagemakers et Betje Lombaers. Sermo cum fratre Adriano de ejus obligatione circa juramentum fidelitatis; dixi conscientiae consulendum, numquam praestandum illicitum. Vidi pastorem du Champ; sermo varius, aedificans; de periculo ecclesiae. Hodie et cras vidi familiam. Feria 3a vesperi altercatio non suavis cum sorore Eva propter morositatem¹⁶⁾ ejus, praecipue in sororem Antoniolam.

7 mart., fer. 4. cinerum. Mane in Gool. Vidi Truymotje Smarius¹⁷⁾; sermones pauci, pii, petitio orationis. Vidi pastorem¹⁸⁾; sermo prolixus de renunciatione sua in favorem Boeleni¹⁹⁾. Reversus vidi viduam Godefr. Pessers, infirmam 85 annorum; sermones suaves, religiosi. Vidi viduam Bogaers et uxorem Fr. van Dooren; sermones aedificantes. Dein interrogavi de pastore et decano Diest²⁰⁾ in ecclesiam suam reverso, sed non multa sciebant. Expectavi Oomen, sed epistolam recepi; ergo statim post meridiem in Ipelaar. Interim hic fuit dominus Boelens me eheu absente. Adsum 6½. Sermones longi de universitate Gallicana de 1682, de Te Deum, de Domine salvum fac etc.; in omnibus convenimus. Queritur de suatibus presbyteris, praecipue de Ign. van Gils. Sermones cum professoribus van Gurp et X; cubitus 11½.

8 mart., fer. 5. Mane redux in Tilburg hora 11. Vidi adhuc plures amicos et cognatos, signanter pastorem du Champ. Sermones longi utiles de periculis hodiernis, de *Domine salvum*; consentit exacte Reverendissimo.

9 mart., fer. 6. Mane 6a in viam per Esch. Milites obvii in Haren; 11 redux per carrucam van Tulder, cum ipso oeconomo. Narrant Moser et Smits de scurrili modo alumnorum erga famulam Nol, praecipue domini van Moorsel²¹⁾. Narrat Moser pastorem nostrum hic dixisse: deberetis expellere Koenen²²⁾. Nil novi hic, Deo grates.

11 mart., dominica quadragesimae. Heri scripsi relationem Reverendissimo. Discedit infirmus van de Ven in Schijndel, numquam vereor reversurus. Vesperi accersitur dominus Smits ad infirmum patrem apoplectitum.

15 mart., fer. 5. Mane ego in Schijndel, visurus van de Ven. Vidi pastorem; sermo de dictis 9 hujus; nil determinate defert, sed queritur de scandalis. Van de Ven laborat hepatiti²³⁾ eaque vereor letifera incurabili. Prandium apud Reverendissimum (cum capitaneo Gallo); praelegit mihi memoriale contra *Domine salvum*; praelegit epistolas Reverendissimi Bredani, Roberti; Bredanus queritur de nobis nimis severis. Sermo de Te Deum pro matrimonio Bonaparte²⁴⁾. Reverendissimus tuetur, ego vereor. Post prandium iterum ad van de Ven, aliquanto deterius. Vidi in Gestel Mie Robert infirmam. Vesperi sermo de Te Deum; Moser et Smits valde adversantur.

7 octobris,²⁵⁾ dominica. Vidi in Tilburg Thom. van Dooren redeuntem Lutetiis; solvi 27 florenos. Mandavi etc.; missa dis-

pensatio in Reusel per pastorem Hilvarenbeek in impedimento affinitatis in primo laterali.

10 oct., fer. 4. Redii cum J. Brouwers. Hic tendit Sylvamduci pro magisterio.

11 oct., fer. 5. Dimissio Colster et Zweep in missionem Gelicam; negata Joanni van Vechel ad Transysel ²⁶).

14 oct., dominica. Ego cum Moser in Boxtel. Prandium apud decanum. Vidimus Mieke van de Ven, viduam van Alphen (narrat de rumore translati Reverendissimi, sed rejicimus etc.). Inde cum rheda Oliviers in Oirschot. Hic ad laudes; vidimus amicos.

15 oct., fer. 2. Cum rheda decani in Wintelre; inde in Vessem. Hic prandium apud pastorem ²⁷). Post meridiem redii in Oostelbeers, ubi congregatio; decanus, landdrost, pastores etc. etc. Vesperi reduces in Oorschot.

16 oct., fer. 3. Cum rheda decani in Moergestel. Inde (viso pastore seniore Pessers) pedes in Tilburg langs den volmoolen. Vidi statim dominum Dams, pastorem de Berchem; sermo de adsciscendo Noije; scribet. Vidi pastorem etc.; vidi fratrem miserabiliter ex cancro infirmum.

17 oct., fer. 4. Cum sorore in rheda Donders in Dongen. Vidimus omnes. Prandium apud pastorem ²⁸); narravi de declaratione Gallica, quae traditur in seminario Mechliniensi etc. Inde in Waalwijk. Casus impotentiae, propositus a patre Pessers, pastore in Moergestel.

18 oct., fer. 5. Vidi amicos in Waalwijk. Narrat pastor ²⁹) apud J. Crielaers de sermone imperatoris etc.

19 oct., fer. 6. Mane redux.

22 oct., fer. 2. Prandium (hora 6a) apud praefectum Buscoducensem ³⁰).

24 oct., fer. 4. Concessa dimissio seu exeat Joanni van der Borgt ³¹) ex Nistelroij in missionem Frisicam.

25 oct., fer. 5. Hic Sporenberg et van Uden; casus impedimenti criminis et cognationis spiritualis.

28 oct., dominica. Mane in civitatem. Apud Sporenberg concessae dispensationes; petitur, ut poenitentiam 5 decadum hebdomadatim injungat. A decano recepi 19—5—0 ex superabundanti de Parisiis. Audio van Camp ³²) nominatum ab imperatore ad episcopatum. Vidi braxatorem van der Horst; de van Hooff; reddidi quittance W. Heeren. Interim Moser in Schijndel; refert de epistola Reverendissimi. Scribo van der Horst, ut taceat de accessu Isnard ³³) ad Reverendissimum.

29 oct., fer. 2. Mane in Boxtel. Monui viduam van Alphen, ut taceat; item decanum. Vidi Deppen pro braccis, caligis. Ad prandium hic Vissers cum epistola Reverendissimi.

5 novembris, fer. 2. Summo mane in Schijndel. Narrat Vissers angorem Reverendissimi de data dispensatione in impedimento Reusel *publico*; revera nullam, vereor, nisi quod forte dubium; rescribam. Narro de epistola heri recepta a decano civitatis de adventu futuro van Camp. Dixi consilium nostrum ipsi scribendi; scripsi exemplum epistolae sub missa; acquiescit Vissers, cras narraturus Reverendissimo; de aliis. Ad prandium redux. Exscribo epistolam ad Mathiam; probat Moser, Smits absens.

6 nov., fer. 3. Summo mane in civitatem. Deprecatus Spiritum Sanctum trado epistolam ad cursorem; quis erit effectus? Esto honor Dei! hagiathèto to onoma sou! ³⁴⁾ Vidi Drikkam et braxatorem van der Horst; prelegi epistolam, nudiustertius receptam ab Isnard. Vidi van Cuijk, Hovium, Heeren, decanum; ubique sermo de venturo Mathia. Suadeo decanum, ut clam scribat; non negat, non acquiescit. In reditu vidi van der Voorç et secretarium Hilvarenbeek; sermones praecipue de episcopo. Iterum hic ad prandium Debben; iidem sermones.

11 nov., dominica 22 post pentecosten. Recepi responsoriam epistolam apo tou Kampiou ³⁵⁾ acerbam nimium. Post prandium in Schijndel. Praelegi epistolam tou Kamp. Exscripsi facultates; 13 hujus videbit Vissers ton kurion ³⁶⁾, ut deleget seu substituat philippon ³⁷⁾.

12 nov., fer. 2. In reditu a Schijndel vidi dominam Robert, ubi oikonomos ³⁸⁾ Tulder, qui in Boxtel; accersivi per ipsum tèn sphragida ³⁹⁾.

13 nov., fer. 3. Post meridiem hora circiter 2a advenit in civitatem ho Kampios ⁴⁰⁾, cum adriano ⁴¹⁾. Appellunt ad Dekanum Hoogarts ⁴²⁾: restricte prandent. Cum Dek. Hoogaers vadit ad praefectum, ubi (quod post ipse et Dek. testantur) declaravit se non propter spiritualia venire. Inde ad dominum van der Meulen ⁴³⁾ Vugterstraat, quem novisse adhuc affabiliter testatur; sermones de antiquo Lovanio indifferentes. Inde ad Staessens sanctae Katharin. ⁴⁴⁾ per mediam horam; sermones ignoti. Inde ad v. d. Heiden postelstr. ⁴⁵⁾; brevis sermo indifferens. Inde ad van Kuik kerkstr. ⁴⁶⁾; sermo brevis indifferens. Inde ad Moolmakers s-iakobou boeremouw ⁴⁷⁾; sermones sat longi et vehementes

de circumstantiis acerbis captivitatis Pontificis et Vicarii Apostolici; de intrusione et illegitimitate; de concordato et secuturis. Omnes invitavit Dek. ad prandium crastinum, sed nullus nisi Staessens adfuit, nec visitavit salutaturus nisi forte abbas bern. Bekkers⁴⁸), qui rogaverat instrui de adventu; postea constitit non adfuisse. Post prandium (sed haec sequentia passim postridie contigerunt) Kamp deambulavit cum praetore et W. Heeren aliisque de magistratu; vidit ecclesiam cathedralem, sanctae crucis, palatium episcopale etc. adrian dixit cras discessuros; hic graviter succensuit⁴⁹) nobis de inurbanitate. Sermones fuerunt apud (puto) v. d. Heiden de salutando kampiooi, sed renuit; causidicus van den Heuvel⁵⁰) causabatur non nisi civilem fore, nullum actum schismaticum; respondet alter causidicus Verhoeven⁵¹), ipsum actum nominationis et acceptationem ejus esse jam schismaticum, quidquid in futurum contingat; idque dixit suggerente v. Hoof, de emou⁵²).

15 nov., fer. 5. Ad prandium adsunt Daniel Spoorenberg⁵³) et van Densen⁵⁴), qui narrant praeter se duos ad prandium cum Kamp, Dekano adfuisse dominum van Niell professorem et dominum de Goeij, vicarium Vlierlingsbeek⁵⁵) et Staessens. Adrianos brèdanos conquestus de agendi ratione cleri Buscoducensis etc. Ambulavit Kampios; vidit ecclesias etc. In cathedrali adfuit ei (probabiliter congratulaturus) van de Ven, pastor de Orthen⁵⁶); coram hoc dixit Hadrianos, se cum amotus fuerit a vicariatu, desiderare quidem in ea ecclesia canonicum agere etc.

16 nov., fer. 6. Discesserunt Buscoduco hora 8a. Prandium in Tilburg apud pastorem du Champ, religiosum Tongerlo et praepositum monasterii Leliendaal Mechliniae. Ambulant Kampios cum Kersmakers⁵⁷), vicario Tilburg; varios vidit: van Liemdt op den Heuvel etc. Ubique protestatus est se non velle in *spiritualibus* gubernare, nisi missum miseratione divina et sanctae sedis apostolicae gratia; petiit orationes fidelium pro se etc. Discessit Bredam, ubi postridie prandium apud vicepraefectum cum universo clero. Hic post pradium adest praetor Bergeik⁵⁸) cum querelis peri Koppens⁵⁹) et epistola pastoris; sedavi ipsum suasi ut ancilla retractaret suam querelam; dein coepi litteras ad Koppens et ad pastorem.

18 nov., dominica. Mane in civitatem. Vidi decanum; de casu van Munster junioris et Suijs. Hic pradium; aliqua narrať peri Kampiou quae passim sciebam. Statutum, ut scriberem ad decanum de precibus pro imperatrice praegnante⁶⁰). Vidi Koppens;

de casu filii. Vidi J. Brouwers; ibi etiam Cornelius; de sorore ipsorum Antoinette apud Lautermans. Vidi Heeren et Suijs; in exitu van der Horst, qui scribet ad Isnard. Misi epistolam circularem ad decanum civitatis et pro Waspik.

19 nov., fer. 2. Mane in Schijndel; ibi prandium cum de Wijs. Ostendi epistolas de et ad Koppens et pastorem; omnia probat et firmiter tenenda judicat. De potestate delegenda tooi philippooi; concluditur; praelegitur instrumentum; probatur.

20 nov., fer. 3. Post prandium hic Sporenberg. Decanus ad exemplum Bredani exigit plura in precibus pro imperatrice praeg-nante; respondi in primariis litteris nil praecipere determinate Reverendissimum, posse pastores et rectores id ordinare; adjeci, ut communi consilio cum pastoribus civitatis id disponat. Omnia oretenus; litanias *cantare* videri longius.

23 nov., fer. 3. Post prandium hic Molemakers et van der Heijden cum litteris praelegendis a decano; dixi ut supra. Nec re-jeci, nec adoptavi; dixi ut conveniant. Vesperi epistola a decano Endhoven de Heeze.

23 februarii, sabbato. Epistola a pastore de Goirle Sprangers; desistit absolute. Resolvo cras eo ire.

24 febr., dominica quinquagesimae. Summo mane sacrum, etiam auditum domini van de Ven. Post prandium vidi pastorem 't Heijken; dicit dominum Kersmakers scriptorem fuisse epistolae signatae a pastore Goirle. Laudat terminum imponendum isti operi; laudat Boelens etc.; desiderat ipsum pastorem etc.

25 febr., fer. 2. Post missam in Hilvarenbeek. Vidi crucem op de Westerik¹⁾. Prandium apud pastorem; interrogo de Boelens; desiderat terminari, laudat Boelens. Post prandium mecum tendit in Gool. Acceptavi hic coram domino pastore de Hilvarenbeek van de Wijer et coram domino Boelens desistentiam domini Sprangers, pastoris in Gool ab eodem pastoratu, idque nomine et autoritate Reverendissimi Domini Vicarii hujus dioecesis. Dein eundem reverendum dominum Boelens constitui deservitorem ejusdem parochiae cum omnibus emolumentis etc. annexis. De iis, quae ut vicepastor percepit diximus sperandum fore, ut tribuere pergant ipsi domino Boelens; interim pastor perget alere familiam, ubi dominus Boelens pensionem solvit 300 florenorum. Interim suasi, ut videant, num haec pergant aequa esse; alias mutant et verbi gratia pastor vendat ipsi vili pretio vel donet aliqua utensilia etc. Monui Boelens de frequenti catechismo, de gravitate in conversatione etc. etc.

11 maji, sabbato. Ad vesperam hora 4a adest Henr. de Wijs; solvit census 50 florenorum, lapsus 1 junii 1810; dein sermones suaves, congratulatio de matrimonio²⁾ etc.; tandem peri kampiou. Utrum viderim? Nego. Miratur; asserit requirendos civitatis presbyteros, ut assistant in ecclesia sancti Joannis. Dixi negaturos. Replicat alumnos seminarii rogandos. Respondi me non missurum. Miratur, timet. Asserui nos passum terrae non cessuros, nisi legitime jussi; periculum schismatis; immerito succensere kampion; non debuisse advenire, nisi missum a cathedra Romana etc.

23 maji, fer. 5. Ascensio Domini. Scribit Olerinus³⁾ Smitsio cras reconciliandam ecclesiam sancti Johannis in civitate a decano, assistente (ut credit) Staessens.

1 julii, fer. 2. Ego in Tilburg, infirmo et administrato fratre Adriano. Statim obvium habeo dominum l'Hotellier ex Reishof; tradit mihi epistolam Gov. Bles ex Boxtel; item ostendere vult nominationem ad pastorum Boxtel; legere detrecto. Ad episto-

lam respondebo domi in Tilburg. Commonui ipsum de sequelis; verba multa, fortia. Discedit a Klijn Barrier in Boxtel. Domi in Tilburg vidi fratrem ad mortem ex carcinomate ⁴⁾ infirmum. Scripsi ad Gov. Bles per fratrem ejus Isaac, quem conveni, et super ea re commendavi, ut sequelis provideat. Item locutus sum pastori de ea re. Scripsi ad Reverendissimum per neef van der Blommen; negotium narraui; monui id jam in manibus esse Eerdiensti.

5 julii, fer. 6. Post meridiem in civitatem. Vidi infirmos. Ad decanum; de pecunia recepta a van Handel ⁵⁾; de pecunia refundenda a Smits; convenit, ut capitale traderet decanis. Mecum ambulavit per civitatem.

6 julii, sabbato. Summo mane in Boxtel. De van Erp provisor; de dispensatione in primo ex copula illic occulta; de sollicitante; de Strijp; de pecunia seminarii apud van Erp. Inde in Woensel, viso vicario, in Endhoven; de sollicitante sat bona; de Strijp item bona; non vidi. Vidi amicos hic et pastorem Stratum ⁶⁾.

7 julii, dominica. Post meridiem in Oorschot. Apud decanum van Erp; constitui provisorum per provisionem ⁷⁾; de casu dispensationis in primo; concessi, sed adhuc praescribenda poenitentia; de pecunia a Reverendissimo concedenda patri Wouters; non concessi, non negavi: postea latius; pecuniam seminarii retineat, partem petemus.

8 julii, fer. 2. Mane in Baesterhoeven ⁸⁾ cum decano van Erp. Vidimus dominam viduam van Bommel et filiam et landdrost la Court. Inde in Hilvarenbeek; cum pastore de concedenda jurisdictione domino Pijnenburg; pastor petit veniam de viso Veldio etc. Vidi amicos et dominum Pijnenburg. Hora 4 in Tilburg. Vidi fratrem infirmum. Vidi pastorem; narrat Reishof iturum Lutetiam. Scripsi adhuc epistolam per van der Blommen de eo negotio, sed sero veniet.

26 julii, fer 6, sanctae Annae. Post meridiem accersor in Tilburg ad agoniam fratris; iter pedes partim cum J. B. de Roij.

27 julii, sabbato. Scribit Moser negotium Adam van den Hoek ⁹⁾ cum decano Waspik; se respondisse jurisdictionem non cessare.

29 julii, fer. 2. Moritur frater Adrianus pie in Domino hora 9½; maneo ego ad exequias 1 augusti.

1 augusti, fer. 5. Exequiae, tumultatio fratris Adriani post

chorum ecclesiae in coemeterio. Frater medicus dicit desiderare decanum Waspik, ut eo veniam secum; sed debeo prius videre memoriale Adami, quod est domi in Halder.

2 aug., fer. 6. Redux in Halder legi memoriale Adami; est scriptura 19 paginarum in folio, minuto caractere, oppletum absurdis cavillis¹⁰), calumniis contra Reverendissimum, decanum, me, omnes ecclesiasticos dioecesis; contendit non debere nec posse se observare institutionem seu erectionis articulos oratorii sui, eam esse ab invitis signatam, simoniacam ex parte Reverendissimi etc. etc.

3 aug., sabbato. Post meridiem in Waalwijk ad Waspik. Vidi in Waalwijk pastorem sat faventem systemati Gallico; vidi alios.

4 aug., dominica 9 post pentecosten. Prima missa hora 6a, aegre tamen permittente pastore cum sacellano¹¹), qui potius binasset. Post meridiem cum medico in Waspik. Narrat decanus adfuisse binos ex Hoek (quos honestos et bonos credebat, sed post audiui esse perversos et perveraces), qui interrogabant, an possent adhuc apud Adamum sacramenta recipere etc.; utrum excidisset a potestate et facultatibus? Respondisse se, sibi videri posse, sed consulerum se et scripturum. Dixi ita et mihi videri et ut ita rescriberet, quod et faciet postridie.

5 aug., fer. 2. Sermones multi de Hoek, de disciplina observanda, de visitationibus instituendis. Descripsi litteras super eo Reverendissimi ad decanos datas 26 aprilis 1802 cum schemate visitationis. Ad prandium pastores de Geertruidenberg et Raamsdonk; sermones de constantia et disciplina. Narrat Geertruidenberg de oblato sibi a praefecto catechismo, de minis, de responsis suis sat firmis, de itinere Mechliniam, de sopito negotio. Reditus in Waalwijk, ubi vidi dominum Okken¹²), pastorem Lugduni Bavorum; narrat omnes firmos esse, Schrantium relegatum in Northollandiam¹³); sed postea audiui Cramerum edidisse catechismum Hollandice cum notis, Chedeville adoptasse declarationem Gallicanam etc. Postea scripsit decanus Waspik pastorem Septimontanum credere concidisse facultates Adami eumque resumere gubernium spirituale den Hoek. Respondi id perperam fieri inconsulto Ordinario, debere prius Septimontanus me accedere cum epistolis Reverendissimi etc.

20 aug., fer. 3. Computus societatis lecturae. Hora 3a adest dominus van Zulperen cum Mazier. Hic vidit Reverendissimum; epistola a Caboche(?). Narrat multa, non multum. Prandebit hic cum illa familia fer. 3 27 hujus.

26 aug., fer. 2. Computus seminarii praesentibus 4 provisori-
bus et domino Burgers. Narrat decanus Hogaerts negotium
Swaans finitum ¹⁴⁾. Item de peregrinatione Bochoven ¹⁵⁾, de mis-
sa dominicis in civitate; multa alia. Adest van Tulder minor, qui
cum fratre in Tilburg; de rectoratu Handel.

27 aug., fer. 3. Hic prandent van Zulperen cum uxore et
Mazier; multi sermones.

2 septembris, fer. 2. Post meridiem adest pastor de Septimontio
cum litteris super Hoek. Postridie legimus 1°: institutionem
seu erectionis articulos 16; 2°: acceptationem; 3°: acceptationem
de pauperibus sustinendis; 4°: epistolam minatoriam interdicti;
5°: epistolam minatoriam suspensionis nisi solvat 50; 6°: epistolam
consultoriam subpraefecti; petitur restitutio solutorum. Judicavi-
mus rectorem non excidisse ut pastor consentiat, ut baptizatos in-
scribat (quod recusaverat), ut non ministret ibi; tamen conces-
sum, ut ratione eorum, qui invincibiliter repugnant ministerio A-
dami, confessiones excipiat per se vel (pro singulo casu) per ca-
pellanum; nec ultra. Tamen circa Henr. Damen et familiam tan-
dem consensi, ut ipsi fidat, si fidendum credit, dum asserit sibi
a Reverendissimo facultatem manendi apud Septimontanos fac-
tam fuisse tuncque ministrare pergat. Sed post audivi a domino
Vissers eam facultatem probabiliter factam non fuisse.

4 sept., fer. 4. Post meridiem in Erp; lectus apud pastorem ¹⁶⁾.
Postridie mane in Gemert. Vidi Robijns ¹⁷⁾; proponit patrem van
de Laar ¹⁸⁾ capuccinum pro Handel ¹⁹⁾, sed consentit in van
Tulder minorem. Conficiet inventarium, de supellectili conveniet
cum ipso. Cum decano ²⁰⁾ ivi in Handel. Vidi ibi Robijns, domi-
cellas haeredes, sacellum, patrem van de Laar. Sub prandio adest
secretarius X; de filio venturo in seminarium; sed malum de ejus
spiritu et corde audivi testimonium. Comitatur cum carruca do-
minus van Tulder ad Vechel; in via de Smits et van de Laar fre-
quentantibus tabernas. Jussi rogare decanum, ut moneat, si pu-
blicum officium in ecclesia nostra agant, ut et disciplinae sub-
sint nec frequentent tabernas. Item de loquacitate Smits contra
Gallos; item moneat ad discretionem.

12 sept., fer. 5. Adfuit Wijckersloot.

13 sept., fer. 6. Ad vesperam Oomen et Gillis cum Moser.

15 sept., dominica. Sorores tres.

16 sept., fer. 2. Smits; item de Wijs Boxtel.

20 sept., fer. 2. Convenerunt me hactenus hisce feriis studiosi (praeter alumnos in seminarium admissos): 1°: Jan van Vechel (septembris puto 13) iteratis cum precibus ad impetrandum exeat ²¹). Dixi conveniri debere dominum Vissers, qui ipsum novit et inhabilem judicat. Dixi posse eum ire in seminarium Coloniensem ibique morari, donec ii superiores eum habilem agnoscant tuncque probabiliter dimissurum Vicarium. 2°: Adfuit Kerkhof ex Deurne, qui habitat in Venraay (septembris 19). Dixi non posse admitti, nisi studuerit in seminario. 3°: Adfuit van der Mere ex Schijndel. Dixi idem, sed debere omnes classes humaniorum absolvere. 4°: Adfuit van der Sande ex Vechel, qui habitat in Husling. Dixi idem nec posse ad ordines dimitti nisi ex seminario.

21 martii, sabbato. Media nocte hinc profectus ad Bariere Hal conscendo rhedam, inde per Boxtel, Liemd, Best, Endhoven, Stratum, Aalst, Valkenswert, Borkel, Loemel, Hechtel (ubi prandium) etc. veni in Hasselt hora 3½. Vidi tantum ex notis hic dominum Borreman. Narrat epistolam a Stevens¹⁾ receptam, qua improbat omnem cantum (idque ex intrinsecis et sub poena censurae etiam in praesentes) pro neopolon²⁾. Item effectum, quem facit illa epistola, ut nequidem ecclesiasticos illos aliqui fideles frequentare velint nequidem ad paschalem communionem etc. Hic cubitus in de Wijnroomer.

22 mart., dominica Palmarum. Summo mane in Tongeren. Hic (in antiqua sede nostra episcopali) missa. Inde Leodium 10½ hora. Statim ad dominum Neujean³⁾, pastorem ad sancti Nicolai trans Mosam, ubi amicissime receptus. Post prandium ivi cum vicario ad sororem domini Bernards, deferens epistolion Pemantii. Illa ad vesperam venit monitura me, ipsa duce, cras ad Bernards venturum ibique pransurum etc. Vidi civitatem; vesperi dominum X, oratorem loquacem.

23 mart., fer. 2. Missa ad sancti Nicolai (quae est pristina ecclesia minoritarum). Sermo cum pastore ut et heri vesperi de negotiis nostris et eorum; in omnibus consentimus. 10½ adest domina soror de Faives; post ipsam eo ivi. Sermo cum Bernards; in omnibus circa nos consentimus. Scriptum tradit ad hortulanum mittendum, ubi sensa eadem exprimit et omnia nostra laudat; sed medium obtinendi episcopos clandestinos non reperit, licet non improbet, idem et oretenus. Multa et de ecclesiis Gandavensi et Tornacensi, de quibus et scriptum prolixum. In omnibus consentit, sed non agnosco (quod exprimit) vicarium episcopalem sola renunciatione in manus laicas (non sciente nec acceptante episcopo) perdere suam auctoritatem et jurisdictionem. Ibi prandium cum domina X hospita, item cum Neujean. Sermones suaves, sed fatigatus et infirmus ad vomitum dominus de Faives. Domine! virum conserva. Narrat et Bernards de neopolou, de silentio episcopi....., de responso Segur⁴⁾ etc., de coarctatione nimia (s'etouffe) et suffocatione in Europa etc.

24 mart., fer. 3. Mane 10½ per Mosam in navigio Hoiam (per auram teterrimam et turgido iratoque Mosa), sed pernoctavimus in diversorio de Floue(?).

25 mart., fer. 4. Hora 10½ in Hoiam per navigium. Vidi ecclesiam decoram; vidi oppidum. Hic prandium au Cerf. Post meridiem cum rheda Namurcum; ibi vesperi. Statim in seminarium.

Judicat dominus Venise statim eundum ad episcopum⁵⁾. Vidi illustrissimum virum. Sermo de officio exhibito nostrae dioecesi; gratiarum actio etc. Statim de negotiis nostrae dioecesis; asserbat posse nos agnoscere episcopum nominatum van Camp. Dixi nobis persuasum de oppositio; quod id juris non esset in neopoloo nec proin in Campio; unice quod non existeret nostra dignitas et sedes episcopalis. Hic insurgit eam agnoscendam. Dixi nobis de opposito esse persuasum; quod licet non existeret lex expressa sanctae sedis, eam gravius stabiliri praxi et judiciis sanctae sedis ab anno 1662⁶⁾ etc., non minus immo fortius quam sedium verbi gratia Antverpiensis, Ruremundanae, Coloniensis etc. per peculiarem legem. Dixit se informasse Lutetiae super Campio cum aliis episcopis (puto) Nannetensi⁷⁾ et Mechliniensi nominatis, sibi que oblata fuisse seu exhibita monumenta, unde subsistentia sedis Buscoducensis pateret aut saltem suaderetur. Ausus non sum petere ista documenta, sed postea rogavi a de Venise, qui respondit se nec scire nec vidisse. Adjeci nos, si sedem episcopalem agnoscimus, non posse causam ecclesiae tueri adversus jansenistas Ultrajectenses, Harlemenses⁸⁾ etc. Non videbat illum nexum episcopus. Explicui causam nostrae sedis eandem esse immo clariorem, cum illis Ultrajectensibus etc. praecipue in sententia Gallorum difficile tuendam causam; quod ultimum tamen certo non memini a me adjectum. Tandem affirmavi numquam apud nos acquieturos fideles, nisi Roma pronunciaret. Statim cum vehementia respondet: omnes inclamant Rome ! Rome ! Rome !, et forte in universa Roma jam nullus est, qui caractere episcopali fulgeat. Reposui me non de urbe Roma, sed de sancta sede Romana loqui. Insuper graviter asseruit Galliam non formaturam schisma; dixi nos de eo non respondere. Cum vehementia respondit episcopos Gallos firmitus affixos sanctae sedi, quam ut id perpetrarent; respondi me non de episcopis loqui, sed de universo populo vel de gubernio Gallico; episcopos primos victimam forte futuros etc., sed rem in periculo me iudice versari. Benedictionem episcopalem genuflexus adeptus recessi, non in omnibus certe cum illustrissimo consentiens; vidi virum (ut passum) timoratum, sed meticulousum erga gubernium, proin pronum ad acquiescendum et complacendum. Post de eo mihi narravit Venisius 1°: eum sensa Gallis opposita de sancta sede habere tamquam veritates theologicas, quod ipsi asseruit; et tamen sustinendas urget propositiones⁹⁾ in seminario. 2°: dum urgebitur a Venisio episcopus per constitutionem *authorem fidei*¹⁰⁾, solvit eo, quod haec recepta non esset in Gal-

lia nec proin ecclesiae constitutio esset; 3°:Narravit quoque, quomodo ordinandi Gandenses ad sacerdotium noluerunt in canone cum episcopo enunciare nomen Napoleonis; offensum de eo episcopum conquestum cum praeside¹¹), qui metu incusso oppositionis sedavit eum. Cubavi in seminario.

26 mart., fer. 5. in coena Domini. Mane communio in cathedrali; ibi ceremoniae consecrationis oleorum. Post prandium caffe apud causidicum de Cauwer, ut et vesperi coenula; familia honestissima et christianissima; sermones suaves, aedificationes etc. Visitavi post meridiem ecclesias coeteras Namurcenses. Vidi dominos Gerard, pastorem Pierre¹²).

27 mart., fer. 6 parasceve. Mane adoratio. Inde cum rheda. Prandium apud Hendrixx, pastorem in Tornebaix. Vesperi Lovanii. Vidi adhuc dominam Paridaans, Dujardin, Timmermans, alios. Coena, lectus apud Janssens.

28 mart., sabbato sancto. Mane per rhedam Bruxellas. Vidi illustrissimum Ruremundanum et Fac¹³). Vidi dominam van Amelrode et sororem et filiam et dominam Robiano; sermones anxii de negotiis publicis ecclesiae. Vidi et cognatum Baesten. Prandium apud illustrissimum cum secretario, cum fratre domino van Velde, cum religiosa; episcopus et secretarius probat nostram agendi rationem in ecclesiasticis; narrat de Campio. Item secretarius de renunciatione episcopi; ego tacui, dum dixit ab omnibus probari; adjecit restrinxisse episcopum quod, nisi acceptaret Pontifex, in regimine ipse procederet; sed haec expungi¹⁴) debuisse, quod hoc *sponte sua sequeretur*. Dixit et in ordinatione emissum juramentum formularii Alexandri VII et acceptatam bullam Unigenitus¹⁵). Dedit et imagines delineatas illustrissimi. Post meridiem amissa rheda veni in Cortenberg per tempestatem teterriam. Ibi coena, lectus; sermones multi in multam noctem.

29 mart., dominica paschae. Missa sollemnis in Cortenberg. Inde cum rheda rustici Lovanium, amissa theca tabellarum. Vidi plurimos comitatis gratia. Monui Dujardin de effectu litterarum Stevens.

30 mart., fer. 2 paschae. Missa ad sanctum Petrum; vidi multos. Prandium apud Janssens cum Simons, de Mal, Sterx.

31 mart¹⁶), fer. 3 paschae. Prandium apud dominam Paridaans cum virginibus et sorore ejus. Post prandium cum Venise et matantje in Montem Acutum, ubi reperio sorores Evam et Antoniolam.

1 aprilis, fer. 4. Cum iisdem sororibus iter teterrimum in Tilburg. Vidi in Everbode Sleurs; sermones vehementes de negotiis ecclesiae, de cantu, de jurisdictione etc.; res miserandae!

20 maji, fer. 4 pentecosten. Ad citationem hesternam praefecti¹⁷⁾ departementi mane 5½ in civitatem. Longum sermonem habui cum van Cuijk. Inde 9a ad praefectum; humane exceptus sum. Dixit dein ad ministrum cultuum¹⁸⁾ 5 aut 6 accusationes graves in me delatas esse, quas propositurus erat, ego respõsurus. Primo: Quod alumnos seminarii impedirem, ne exemptionem ab episcopo nominato obtinerent¹⁹⁾; quod obtinentes e seminario expellerem nec velim agnoscere episcopum nominatum. Respondi me neminem impedivisse aut prohibuisse obtinere exemptionem, cum vix umquam consulerer; sed respondisse me illud negotium aut leges eo spectantes non nosse nec proin consilium dare posse, sed permitti ex parte disciplinae seminarii ut exeant redeant quo necesse est etc., modo non abutantur etc. Caeterum nullum eorum, qui exemptionem obtinuerant, seminario dimissum esse aut ex eo exiisse, sed eos qui non obtinuerant vel non obtenturos se timebant bene multos. Verum esse me non posse agnoscere episcopum nominatum, sed nec ullum influxum habere posse in ejus actionem, quam ipse asseruerat secundum mea principia esse peccatum mortale, sed me tamen non putare debere impedire eos, qui per ipsum obtenturi erant. Replicabat praefectus, quare non vellem agnoscere episcopum nominatum, cum id factum sit notorium ab imperatore ad episcopatum Sylvaeducensem nominatum esse. Nec quidquam nisi civile importare eo magis, quod dominus van Camp nullam potestatem episcopalem vel vellet exercere. Respondi non agi hic de jurisdictione seu usu potestatis episcopalis, sed de ipsa denominatione nominati episcopi, quod est jus aliquod spirituale seu ecclesiasticum, quod non possit nisi annuente ecclesia obtineri, tituli existentis ex creatione ecclesiae; me non nosse omnia gesta domini van Camp nec tamen velle respondere de omnibus, quod non pertineant ad potestatem episcopalem, sed ipsum insuper titulum nominati episcopi esse spiritualem et ecclesiasticum nec posse me ipsi concedere²⁰⁾ nisi annuente ecclesia. In re tam seria ex parte ecclesiasticorum non posse nos restringere ad civilia; quemvis obvies intellecturum de nominatione valida ecclesiastica. Rogavit ergo, utrum haberemus nominationem ut prorsus nullam. Respondi prorsus habere ut nullam aequae ac si ego belliducem nominarem vel praefectus me

nominaret episcopum in Vugt vel Gestel, ubi titulus non existit. Ea occasione insuper dixi, me omnia impendere velle pro profectu ecclesiae meae patriae, bona, laborem, sudorem, sanguinem, caput; tantum mihi ac Deo meo servare conscientiam. Unam ambitionem esse, ut possim proficere ecclesiae et religioni in mea patria etc. Insuper in discursu addidi dominum van Camp offensum iri, si diceremus ipsum emisse nominationem episcopalem; annuebat praefectus; addidi simoniacum fore habendum; et illud concessit. Intuli: ergo agitur de objecto spirituali et ecclesiastico, circa quod solum simoniae. Hoc objectum spirituale non habetur nisi ex consensu ecclesiae, qui non existit. Rogat praefectus an ergo non sum nominaturus ipsum? Respondi non nominaturum. Ad petitionem quoque praefecti quomodo ergo pax concilianda et fovenda? Dixi unicum medium videri, si imperator nos in ecclesiasticis tractet ut Batavos, nil innovando, donec concordatum bene authenticum extet. Si interim, ut ibi, aliqua autoritas civilis vel etiam militaris, quam tuta conscientia agnoscere possumus, exemptionem a militia etc. obtinere posset, nos lubenter ibi petiuros etc. verbi gratia ab ipso praefecto ad id constituto vel a quocumque, cujus autoritatem tuta conscientia agnoscere possumus. Secunda accusatio erat, quod suspicio esset apud gubernium me onustum esse gubernatione spirituali vicariatus; mirari gubernium me prohibuisse pastores, ne ingrederentur cathedralem etc. Respondi me eum influxum in eam negationem pastorum non habuisse; eos sibi persuasum habere, non posse se stationem suam dimittere et alibi officari, nisi mittente superiore ecclesiastico eamque missionem non habuisse locum; et me idem pariter de ea sentire. Petebat utrum saltem venturi non essent ad solemnitatem invitati ab ipso praefecto. Respondi me credere non venturos. Petebat an ego venturus essem. Dixi non venturum, nisi certo constaret de ordinatione superioris. Iterum instabat ut dicerem, quis ergo vicariatum dirigeret. Respondi Vicarium ante discessum varia potestatis suae objecta variis concessisse; hanc concessionem ejus discessu non variasse nec retractatam fuisse, ut decanis circa benedictiones, dispensationes, nobis circa missionem sacerdotum etc. Tertia accusatio: narrabat de libello *disquisitio critica de erectione episcopatus Buscoducensis*, olim edito²¹); petebat an de eo gerebam notitiam? Respondi me pridem similem opellam legisse, sed non adeo memoriae impressisse, ut exactam possem reddere rationem. De ea re non diu fuit sermo; de scriptore nec verbum. Quarta accusatio: me recusasse mittere alumnos ordinandos

Mechliniam et misisse Paterbornam. Respondi alumnos ordinandos proprie ²²⁾ non mitti ad determinatum episcopum sed accipere dimissoriales, quibus muniti se offerant cuilibet catholico episcopo ordinaturo per gratiam. Me eo casu, quando ordinaturus dicebatur dominus de Pradt respondisse non esse alumnos, qui ordines peterent et id tunc verum fuisse; postea ordinatos fuisse non Paderbornae sed Monasterii Westphalorum et alibi.

Quinta accusatio: quod mecum dominus Moser esset insignis anti-cathedralista; quod conventicula pastorum dejectorum celebraremus; quod ingressum in cathedralem sub peccato mortali prohiberemus etc. Rogat utrum confessiones excipiam; dixi non nisi domi. Respondi nos conventicula non celebrare, videre subinde pastores modo hunc, modo alium, ordinarie singulares, vix umquam congregatos; fideles eandem rationem non ingrediendi ecclesiam olim cathedralem habere quam pastores, defectum scilicet consensus potestatis ecclesiasticae; me non determinasse gravitatem peccati delinquentium etc. Memorabantur etiam dissensiones in familiis, in populo, periculum turbationum etc., quae tamen fatebatur praefectus non extare; et ego prorsus me ignorare asserebam nec certe earum, si periculum, causam esse nec fore. Inclamat praefectus litteras Reverendissimi Domini a decano publice lectas, eas continere permissionem ingrediendi cathedralem etc. Respondi me litteras nec vidisse nec legi audivisse; sed quantum percepi ab iis, qui audierunt et viderunt, unice continere commissionem personalem decano, ut reconciliet ecclesiam, *siquando necesse* iudicatur²³⁾; minime continere permissionem ingressus et liturgiae catholicae; sed confirmavi ex ipsis verbis epistolae a decano praelectis, quibus jubetur epistolam secretam tenere; quae proin ad ipsum solum non ad plebem dirigitur, nec continere potest jussionem ad plebem. Illis rationibus videtur acquievisse praefectus, ut et reliquis meis rationibus, sed de propriis nihil passim ostendit; interim nec passim aperte rejecit.

Sexta demum accusatio: quod nostra ope dira suscitata sit persecutio in decanum et Staessens; sed ridet ipse praefectus et dicit se interrogasse ambos, qui negant, sed affirmant inter sacerdotes utriusque sententiae esse aliquam alienationem etc. Respondi id fieri posse et natum esse, ne ex differentia opinionum et principiorum se mutuo collidant (se heurter); coeterum non esse inimicitias etc. Demum locutus est breviter de seminario, cujus fundum dixi esse Th. Rijckevorssel. Deinde rogavi, ut inhiberet praetores protestantes, ne publice officia nostra frequentarent diebus solem-

nibus. Respondit id non esse in sua potestate prohibere. Replicui non extare legem nec imperatoris. Respondit extare ut solemnitatem frequentent publici homines; aedificia templorum rem esse civilis domini; signo id tantum improbavi. Adjeci, an non saltem persuasione, si non autoritate efficere posset? Non negavit, sed vix spem successus ostendit. Coeterum affirmavit rem hanc et assistentiam mere civilem esse; quod rejeci asserendo hic prorsus ab omnibus catholicis secus judicari; in eo negotio communionis cum sectis nostram religionem admodum delicatam esse; siquando exurgeret dissensio turbae etc. ex hac parte timendas fore. Tandem veniam rogavi a domino praefecto de specie aliqua ingratitude et morositatis, qua neglexi humanitatem benignam quam pridem mihi exhibuit, debita frequentia visitationum excolere etc. Sed praeter functionum-munera fere continua et loci distantiam rationem reddidi, quod in ejus palatio quandoque personas me offensurum existimarem, qui principia principiis meis opposita foverent etc. (annuebat praefectus id fieri facile posse); quod mea principia quandoque propalandi ac profitendi coram ipsis necessitatem mihi incumbere judicare possem; id quod ipsum et ipsi domino praefecto et mihi quandoque molestias generare posset. (Ce qui pourroit vous exposer, vous meme monsieur le prefet, ou moi a des desagremens deplacés). Acquievit dominus praefectus silentio et me gratiose dimisit.

22 maji, fer. 6. post pentecosten. Heri vesperi nunciavit mihi dominus van Cuijk se et citatum hodie 9a et nunciaturum eventum²⁴). Cum nihil nunciet, misi famulum Mathaeum, qui litteras Cuijkii hujus tenoris reportat: „Ego comparui solus cum solo hora 9a, van der Meulen hora 12, van der Heijden hora 2a. Omnia placidissime peracta. Ego interrogatus fui, an legerem domi alienae²⁵) (et ne legerem injunctum; cras lego domi meae); quare non in majori ecclesia? Quare non erat consensus inter nos et alios? Ex principiis nostris colliguntur responsa. Cum promptius responderem quam interrogarer, vacabat interjicere aliquod bonum principium, quo non offendebam et me securum ostendebam. Nil de seminario, nil de Reverendissimo, nihil de potestate spirituali, nihil de vobis. Eram nunc apud van der Meulen, ut audirem, quid actum esset. Hic mansit eodem fere quo ego tempore, scilicet 10 vel 12 minuta. Erat omnino contentus et dominus praefectus (ut ea plane confessus est) de nobis. Propter praesentiam aliorum specialius eum interrogare non potui. Dominus van der Heijden mansit stans cum stante circiter 2 minuta et etiam

amice omnia. Particularius coram, ubi primum potero". Hodie rumor in civitate brevi rediturum Reverendissimum. Interim hora 4a hic Mart. van den Heuvel; longus sermo. Narrat quomodo ad officium kerken-raad pervenerit, consilio decani et Staesens, sed se renunciaturum, nisi ex hesterno meo sermone cum praefecto securus redderetur. Narravi gesta; renunciare statuit; praelegit epistolam renunciatoriam; petit consilium. Renunciationem me desiderare affirmavi; modum optimum non cognoscere. Juxta consilium domini Verheijen non incongruum judico, ut rationes in scriptis tantum alleget civiles et domesticas, coram si opportunum explicaturus rationes conscientiae, quam in epistola concepta jam expresserat. Multa narrat de convivio, cui cum aliis consiliariis ecclesiae adstitit (10 maji) apud Campium; ibi actum fuisse de negata exemptione militari, de subsistente episcopali dioecesi, de aliis. Duo asserebat sibi non inspirare fiduciam ex parte decani: 1° quod ipse ecclesiam sancti Joannis deserere²⁶⁾ vellet; 2° quod eam frequentare solum medium asseret compescendi seu mitigandi violentiam Campii. Tantaene animis (cogitabat) coelestibus irae²⁷⁾!. Locutus sum de assistentia protestantium in nostris officiis; replicuit et se de ea re in consilio praefecti egisse bonamque spem habuisse molestiam illam terminatum iri. Praefectum dixisse domino van Heurn²⁸⁾ consiliario protestanti: nous irons donc chacun a son eglise, vous a la votre monsieur, nous a la notre etc. Queritur etiam dominus van den Heuvel de domino Zwaans eum aperte nimium etiam in se (van den Heuvel) concionari. Postea dominum van Cuijk commisi, ut dominum Zwaans de ea re moneret.

8 junii, fer. 2. Adest pastor Zevenbergen; deferet epistolam absurdam, lectam 24 maji ab Hoek in ecclesia et sibi postridie missam. 2. Proponit 20 circiter florenos sumendos ab ecclesia pro praemiis catechesis. 3. De catechismo imperiali et aliis suscipiendis. Ad 1um: si fideles sunt, qui nimium isto scandalo turbantur et avertuntur, ut possit ipse ministrare etiam extrema sacramenta, sed suaviter discrete. Ad 2um: potius ex suis danda vel ex elemosynis ad hoc, et ad summum concedi ad annum. Ad 3m: rejicienda, immo si honor Dei exigit remittenda cum negatione. Adest et Mikkers, pastor Erp²⁹⁾. Interrogat de suscipienda a lege cura et ministratione pauperum. Respondi melius vitari; si non possit acceptando non videri peccare.

In het dagboek volgt een fragmentarische beschrijving van de gebeurtenissen rond het vertrek van van Gils en Moser naar Mechelen (12—19 juni 1812; totaal 21 regels, geschreven door J. H. Smits).

In het dagboek zijn ongeveer 20 bladen uitgesneden, waarvan er tenminste vijf beschreven moeten zijn geweest, zoals blijkt uit een sporadisch voorkomend letterteken op de schamele resten die in het handschrift zijn overgebleven.

Op de daarop volgende bladzijde hervat van Gils bovenaan zijn notities vanaf 15 juli 1817.

Eerst laten we hier echter volgen enkele aantekeningen uit 1812, die van Gils in een apart zakboekje heeft opgetekend.

12 junii, fer. 6. Per litteras praefecti accersimur Moser et ego, ut ipsum adeamus 15 junii.

15 junii, fer. 2. Hora 8a ad praefectum. Intimat nobis ex mandato gubernii debere nos intra biduum exire seminario et ire in ³⁰⁾ exilium Mechliniam; jam nunc non amplius docere; nos exhibere Mechliniae subpraefecto et versari sub ejus invigilatione; porro si nostri decessus causa dissolvitur seminarium, nos habendos et tractandos esse velut quietis publicae turbatores. Addebat praefectus nos constituendos aliquem, verbi gratia dominum Smits, qui seminarium gubernaret. Oretenus addit nos suspectos esse, quod gubernemus ipsum *olim* vicariatum; quod doctrina nostra non concordaret cum doctrina ecclesiae Gallicanae; quod in causa essemus, quod dominus episcopus non gauderet veneratione; item quod ecclesia cathedralis non frequentaretur a fidelibus. Respondi breviter ad 1m me de ea re colloquium habuisse cum domino praefecto; ad 2m conari nos docere doctrinam ecclesiae catholicae; ad 3m me suspicere ac venerari dominum van Camp ut sacerdotem, immo ut amicum (et interroganti praefecto respondi me eum nosse *olim* pastorem Antverpiae), sed non posse in eo aliquam qualitatem agnoscere, quam non agnoscat ecclesiae auctoritas nec qualitatem episcopi nominati sedis, quae non existat; caeterum omnia mea in obsequium domini van Camp amici oblatum excepta non conscientia; ad 4m nos non plus influxisse quam reliquos (ut *olim* coram praefecto ego dixeram), sed deficere permissionem auctoritatis superioris nostri. Visis aliquot sacerdotibus et amicis regressi sumus ad prandium in seminarium. Hic ad prandium ex auctoritate legitima ecclesiastica constitui meo loco

dominum Smits moderatorem seminarii et dominos Philip. van de Ven et Henr. de Bont, qui doceant theologiam et scripturam cum auctoritate gubernii. Post constitui dominum Smits³¹), qui tradat philosophiam. Ad prandium aderant decanus van Erp et van der Heijden. Post mensam adest praetor Gestel cum secretario. Ex litteris praefecti intimat eadem, insuper nil a nobis mutari in seminario posse; se debere invigilare, ut exeamus etc. Soror mea Antoniola, quae hic adest, parat vasa ad discessum etc.

16 junii, fer. 3. Mane obtento (pro uno floreno) novo pasport navicula per posticam discedo e seminario, vix quoquam salutato nisi Moser et Smits et famulo hortulano Joanne, qui scapha me transvehens discessum percipit, plorat, benedictionem efflagitat etc.; per pratum ad dominam du Tour, unde cum rheda (ipso ducente domino Grancij) in Waalwijk. Hic visis fratre, familia, amicis cubavi. Moser interim adhuc in seminario.

17 junii, fer. 4. Mane cum fratre in rheda in Loon op Zand; inde partim cum pastore³²) in Udenhout, ubi prandium apud decanum³³). Ad prandium adsunt dominus Joannes van Rijckevorsel cum vidua Augustini, qui me per Waalwijk et Loon op Zand huc conveniunt; de multis consulunt; respondi ut potui, hortatus sum, consolatus etc. cum multa affectione. Vesperi in Tilburg, ubi Moser et soror.

18, 19 junii, fer. 5 et 6. Vidimus amicos et cognatos domiporum, non sororis; collegimus sarcinas ad iter etc.

20 junii, sabbato. Mane cum carruca viduae Pessers in de Keulsche Kar te Korvel per Poppel (prandium apud pastorem) in Turnhout, ubi hospitavimus apud amicissimam et honestam familiam Michielsen; visis amicis etc.

21 junii, dominica. Missa in begginagio. Prandium apud Michielsen in domo prope ad forum. Post meridiem cum rheda domini Swaan (ipso duce) in Thielen. Cubavimus apud pastorem Zwaan³⁴), nostratem ex Dommelen.

22 junii, fer. 2. Cum carruca in Herenthals. Prandium apud dominum Dens, pastorem begginagii. Vesperi in nosocomio Lirae; coena, cubitus apud pastorem dominum Verlinden³⁵).

23 junii, fer. 3. Mane hora 10 Mechliniae apud hospitem Vranken-Wilms³⁶), quocum ad subpraefectum in suo praetorio. Ostensis litteris sat serie nobis onus injicitur manendi in civitate, non mutandi domicilium nisi indicaremus, singulo decendio nos ibi exhibendi. Jubent porro, ut non exerceamus functiones sacras, nisi permissu vicariatus. Exprobrat nobis secretarius subpraefecti,

quod inobedientes fuerimus nostro episcopo. Respondi nos non habere episcopum nec immo quemquam esse, qui auctoritatem episcopi in patria nostra sibi vendicet. Respondet esse episcopum nominatum. Replicui nec sedem episcopalem esse etc. Inde ad vicariatum. Solus erat vicarius dominus Forgeur, qui de nostro adventu a pastore Turnholtano praemonitus nos amice excipit et scripto tradit facultatem celebrandi missas. Secretarius van Vreckem³⁷⁾ mentionem facit aliarum functionum, sed nos ipsi detrectamus et ipsi tandem dissuadent. Demum cum Vranken redimus domum et in hospitium installamur. Ita mansimus ad 12 novembris³⁸⁾.

22 augusti, sabbato. Ad exhibitionem nostram decendam rogo a subpraefecto veniam eundi Lovanium ad curandam herniam, qua magnopere hic vexatus fui. Concedit benigne modo, si diu maneam, ipsum moneam.

24 aug., fer. 2. Post meridiem cum scapha discedo Lovanium, hospitaturus apud Janssens.

25 aug., fer. 3. Visitat me chirurgus Michot; stringit fortiter herniam, quae tamen sic bene disponitur. Vesperi adest Moser, mansurus hic usque sabbatum 29 augusti. Visis amicis.

23 septembris, fer. 4. Ad exhibitionem nostram ordinariam obtinemus veniam extra civitatem per momentaneas absentias exeundi. Ivimus ergo in Muisen, in Meerbeek, in Willebroek, in Slunegat(?), in agros dominae van Kiel, Neefs etc. etc.

9 novembris, fer. 2. Ivi in Willebroek. Vidi dominum Schroiijen, ubi prandium; vidi et 2 moniales; de lipsanis³⁹⁾ Mariae Margarethae ab Angelis, quorum 4 lagenulas seu phiolas plenas oleo, quod ex corpore ejus manaverat reporto, una cum litteris ab ipsis monialibus, a pastore⁴⁰⁾, a domino Schroiijen authenticis.

10 nov., fer. 3. Adest dominus Verlinden, pastor nosocomii Lirani.

11 nov., fer. 4. Cum pastore nosocomii Lirani; coena, cubitus in nosocomio.

12 nov., fer. 5. Vidimus monialem Hoijnc van Papendrecht, quae et signat litteras de oleo Mariae Margarethae; item pastor

nosocomii signat. Prandium apud parentes pastoris. Huc venit hora 2a commissarius politiae Mechliniensis cum commissario Lirano et uno gendarme brigadier (sed in veste civili) cum mandato deportationis Devionem ⁴¹⁾ in Burgundia. Statim deducor in hospitium Falconis, ubi ipsi prandent etc. Inde vesperi in rheda (omnia meis sumptibus) deducor Mechliniam in custodiam de maijrie in Basilicam, ubi reperio dominum Moser, ibi locatum ab hora 11. Multa vespera adest et dominus Moors ⁴²⁾. Annuntiant et tertium presbyterum venturum et deportandum nobiscum, quem nominant van Alphen; putamus esse Vicarium nostrum Apostolicum. Honestissime habemur a curiae ⁴³⁾ custode domino Rijmenans, qui pro omnibus bonis nobis exhibitis nil retributionis admisit (retribuatur ipsi Dominus!). Sumus cum custode oppidano, cui pro hac nocte solvere debuimus 5 francos; adsunt multi visitantes, inter alios Vranken, van der Linden, Wouters, quibus item aliis urgentibus mittemus in postridie petitionem ad commissarium Antverpiae, qua postulemus: cum in comitatu (escorte) de gendarmes ducendi sumus; cum hoc fiat vel nostro sumptu vel de brigade (ut vocant) in brigade et per singulos carceres; cum sumptibus praestandis non simus et alterum corpus sustentare non possit (Moser rhumate pectorali affligitur, ego hernia, de Moors qui et ipse signat ignorabam); petimus ergo, ut possimus nostra sponte soli, sine comitatu, iter facere, ut fecimus Mechliniam; tres supra dicti se constituunt sponsores pro nobis. Praeter hos tres multi alii in Basilica constitutos nos visitarunt; 1° ipse custos Rijmenans, homo pius, probus, beneficus (et filia ejus vidua), qui nil pro omnibus sumptibus esus, potus, cubitus etc. sumere voluit. Benignitas ejus et cura balsamum solaminis nobis fuit. 2. Nepos Baesten ex Bruxellis, 3. Pastor ad sancti Joannis reverendus dominus Moons ⁴⁴⁾. 4. Uxor Vranken cum esculentis, potu, vestibus etc. 5. Praecipue matantje Janssens, quae mansit per 15 dies. 6. Dominus Neefs, braxator Steenstraat. 7. Domina van den Bosch viserat Moserum ante adventum meum.

13 nov., fer. 6. Magno mane discedunt tres illi Antverpium. Ego hora 10½ ad subpraefectum cum commissario. Denunciat et subpraefectus idem mandatum gubernii, sed asserit nos fore ibi ut Mechliniae fuimus. Coeterum declarat nullam a nobis positam causam idque saepe repetitur, sed esse mensuram politices. Sed dicit secretarius ejus, quod dependeat a mea (vel nostra) bona voluntate, ut terminus imponatur nostro exilio. Respondi me sub quovis regimine vixisse, republica, aristocratia, democratia, mo-

narchia; numquam de bona voluntate mea querelas fuisse; omnia me pro supremo principe oblaturum facultates; sanguinem, caput si necesse, solam soli Deo servare conscientiam. Respondit esse varias hominum opiniones etc. Replicui me paratum esse coram hominibus, qui iisdem quibus ego fidei principiis imbuti essent, rationem reddere meorum principiorum. Replicuit demum omnia causari ab ipso episcopo, indigitans dominum van Camp. Rogavi tunc subpraefectum, ut possemus vacare functioni religionis missa in ecclesia. Nil respondit, sed dicit id fieri posse, si essemus apud Alexianos. Respondi me id petere etiam de consensu sodalium (quem petii). Ergo fit mandatum ad Alexianos, ut nos suscipiant, sub sua responsione. Interim jam praevis summo mane petieramus scripto a vicariatu hujate, ut (si venia publice celebrandi non obtineretur) possemus private celebrare in curia, in loco decenti etc. Petitionem detulit dominus Moons, pastor ad sancti Joannis, qui et obtinuit; insuper oretenus jurisdictionem sacramentalem domino Moors et omnibus sacerdotibus nobiscum apprehendendis. Eo ducimur post prandium a commissario et brigaderio gendarme. Huc vesperi redeunt tres missi Antverpiae cum nuncio nihil obtentum esse, debere nos proficisci sub comitatu gendarmes etc. Quod constabit 1400 aut 1600 francis. Hic apud Alexianos coena, cubitus etc.; vix somnus, praecipue Mosero graviter infirmo.

14 nov., sabbato. Mane adest brigaderius gendarmes cum eodem nuncio nil obtentum esse et insuper mandatum a commissario Antverpiae venisse, ut proficiscamur cras mane hora 6a. Idem mandatum postea defert praefectus gendarmes. Deliberamus de modo itinerandi; causor (ego solus eram) impotentiam mediorum pecuniariorum. Dicit debere nos tamen conducere rhedam usque Bruxellas, ibi forte 5 aut 6 dies moraturos. Conqueror ego priori, quod haec nobis calamitas injicitur ab iis, quorum est nos beatos reddere. Respondet non posse supremos gubernantes de singulis individuis curare. Respondi curare eos debere de singulis, quos ipsi (sine ratione ex parte ipsorum miserorum) in casu necessitatis ponunt. Respondet tot esse hodie captivos (sacerdotes subintelligit). Respondi tot esse, de quorum necessitatibus responderent gubernantes. Tandem interrogo, utrum non aliquid adhuc apud commissarium Antverpiae obtineri possit per novam petitionem. Respondet tentari a nobis posse, sed nil boni se praevidere. Denique annuit etiam ex parte gendarmorum praefecti, ut discedamus perendie. Deinde adhuc ante meridiem adest commissa-

rius cum medico Leclerc, qui nos visitat. Declarat dominum Moser ex fluxu pectoris graviter laborare, nos binos singulos hernia. (Interim Vranken ipsi commissario nostro nomine promiserat sumptus itineris Lirani). Cum ea declaratione tendit Antverpiam.

15 nov., dominica. Sed postea jubente et praesente commissario duo medici (idem Leclerc et Wouters) novam coram commissario visitationem instituunt authenticam etc., quae mittitur Antverpiam. Et promiserat commissarius generalis Antverpiae nos morari posse, donec hac missa Lutetiam inde responsa venirent. In hoc statu mansimus incerti sed quieti cum plurimis nos visitantibus usque ad

22 decembris, fer. 3. quando venit commandant des gendarmes, interrogans fratres de nobis nostroque statu. Responsum fuit nos sat bene valere, non tamen ad iter compositos esse. Nos non vidit commandant, sed hoc melius signum propinquae deportationis.

24 dec., fer. 5. Missus a commandant adest medicus Leclerc, philosophus impius; nos non visitat, vix visit et sat leviter de ea re loquitur; interim spondet se dicturum, quod ad iter apti non simus, sed omnia quasi jocando; unde non fido ipsi. Exegit postea pro opera sua 15 francs, qui soluti fuerunt; initio nolebat exigere, licet a me rogatus.

27 dec., dominica. Mane venit Vranken moniturus nos debere deportari, venturum commissarium etc. Qui et venit cum brigadier des gendarmes et Fourrier. Nunciant nos postridie debere discedere. *Ex gratia* commandantis concedit usque perendie; debere nos solvere solas expensas et honoraria gendarmes; ad computum nos soluturos 25 Louis d'or, ipsum brigadier habiturum in dies 5, commissarium 7 francos; rhedam jam conductam esse ad 18 Louis d'or etc. Dixi nos deliberaturos; ipsos rogavi redire postridie hora 9 vel 10. Vesperi hora 8a adest iterum Fourrier cum auriga, qui ex parte commandant nobis nunciat tres debere nos comitari: commissarium et duos gendarmes; solvi debere honoraria 17 francos per diem et tres equos cum nutrimento etc.; ad computum debere praeerogari 60 Louis d'or. Respondimus omnes tres nos ergo praeeligere, ut transferamur de carcere in carcerem et id referat ad commandant. Aurigae diximus nos ejus rheda vel ope jam non indigere.

28 dec., fer. 2. Mane hora 10 adest commandant ipse cum

commissario. Exprobrat mihi multa (solus comparueram), me singularem esse, dementem, velle me distingui etc.; minatur me denunciatum iri apud gubernium. Respondi simpliciter unice necessitate motos nos hoc consilium coepisse, non alio fine, quia exigebatur impossibile (de quo termino stomachatur). Convenimus tamen in fine nos ituros per rhedam usque Bruxellas. Ad vesperam hora 4½ adest pastor sancti Joannis, qui offert obsequium suum (una cum aliis), ut Vicarios⁴⁵) moveant quatenus ipsi efficiant, ut soli (sine custodia) ire possimus. Respondi (me solum convenerat) me consentire, gratias acturum etc., sed consulturum socios, qui et ipsi consentiunt.

29 dec., fer. 3.

Hiermee breken deze enkele dagboeknotities af ⁴⁶). Volgt thans het laatste, dat in dagboek II genoteerd staat over het jaar 1817.

15 julii, fer. 3. Annunciatus fuerat adventus duorum ministrorum ¹⁾ (ut vocant) cultus in 10 vel 12 julii. Tandem pro certo determinatus ad dominicam 20 julii. Itaque fer. 2, 21 julii tendit Reverendissimus in civitatem salutaturus excellentias; vult me comitari et decanum civitatis. Audimus non venturos. Prandium apud decanum. Post prandium adest H. de Wijs. Nunciatum jam fuerat Reverendissimo pro concordia super ecclesia sancti Joannis hanc viam jucundam esse, ut rex reddat catholicis circiter 60000 florenos ex iis, quae destinata erant pro ecclesiasticis hujatibus, quos traderet ad solvendam ecclesiam sancti Joannis; unice ut servaretur decorum et autoritas gubernii, quod hanc summam exegerat; ergo concluditur cras redeundum ad salutandas excellentias. Ego domum; Reverendissimus manet in civitate.

22 julii, fer. 3, sanctae Mariae Magdalенаe. Mane ego in civitatem; adsunt excellentiae. Ego cum Reverendissimo hora 8½ ad Goud Leeuw salutaturi, sed remittitur ad horam 2am post meridiem. Aegre, curante sollicite domino Halewijn, alloquium obtinemus domini van Ghert, ut obtineat celerem audientiam. Dominus van Ghert benignus, amicissimus, officiosus. Intrae ad excellentias, sed non obtinet audientiam ante 2am post meridiem. Nos ergo, visis aliis, accedimus ad prandium apud dominum van Cuijk juxta sancti Joannis ad horam meridianam 12am, sed eadem hora ibi recipit Reverendissimus epistolium domini van Ghert, quo illico invitatur ad concilium, quod habetur actu in palatio gubernatoris inter excellentias et commissionem catholicorum; additur, ut illico adsit una cum domino van Gils, praeside seminarii. Illico adsumus. Post salutationes etc. dominus Repelaar van Driel proponit modum finem imponendi negotiationibus super ecclesia sancti Joannis: ut sua majestas cedat Reverendissimo ex iis, quae confiscata sunt, quia non recepta tempore ab ecclesiis hujus dioecesis (circiter 55000) et Reverendissimus ea impendat ad solvendam ecclesiam. Deliberatio communis. Dissertatio praecipue inter Reverendissimum et dominum van Ghert de liceitate et periculo recipiendorum subsidiorum. Altercatio sat vehemens! Ego interloquor, non agi hic de recipiendis subsidiis nec de *conditionibus* a gubernio appositis; id quod dominus van Ghert et omnes palam profitentur; ergo inde non debere opponi remoram. Mitigatur inde altercatio et inclinatur Reverendissimus ad receptionem summae sed ego reflectendum praebeo inter illos (circiter 55000) florenos esse etiam competentias pastorum etc., quae solutae non sunt; ibi occurrere justitiam et solvi debere. Hinc altercatio domini van

Ghert mecum, qui contendit esse meram liberalitatem regis, juste ex lege fuisse confiscata; quia non fuerant tempori recepta lege tunc confiscante. Nego id agnosci posse a Reverendissimo (quidquid sit de subsidiis), competentias ex justo titulo deberi nec potuisse certe apponi conditiones odiosas religioni nostrae etc. Acquiescimus, ut praevis solvantur competentiae ex summa; coeterum commissio catholicorum conveniet cum gubernio circa deficiendam summae reliquae. Ita conclusum cum gaudio, impositum silentium sub attestatione honoris nostri (ieder op zijne eer). Porro sermones amici. Cras visurae sunt excellentiae Reverendissimum in seminario. Invito ipsas ad prandium, quam invitationem suscipiunt, sed hora non potest determinari. Sermones domini Repelaar mecum; blanditur de influxu meo, capacitate etc. Respondi me prorsus indignum; mirari etiam nomen meum apud gubernium notum esse. Respondet esse notissimum, item satis notam esse *meam correspondentiam*: hoc in exitu dixit in medio turbae exeuntis commissionis; unde nil respondi. Dein hora 1a prandium apud van Cuijk et mea sollicitudo apud ejus ancillas pro prandio crastino.

23 julii, fer. 4. Adsunt excellentiae ad horam 12½ una cum duobus secretariis de Jongh et van Ghert, item cum duobus adolescentibus filiis domini Repelaar et cum eorum paedagogo domino van der Dussen. Adest et decanus Hogaerts et pastor noster van de Voort invitati praevis. (Eodem die in cubiculo meo hora 2a prandent dominus Vissers, decanus Waspik²⁾ et dominus Oomen, vicarius in Rosendaal³⁾ et praepositus scholis trivialibus; vix eos potui videre et latere amabant). Sed nondum paratum prandium. Unde praevis ambulatio per hortos, ad sacellum, bibliothecam, rectorium et per ambulacra aedificiorum, etiam inspectis aliquibus cubiculis signanter cubiculo domini van Bree⁴⁾ c.no. 93; omnia impense laudant. Jocatur multum dominus Goubeau de Lovaniensi studio, kwaien Dries etc. etc. Secretarius de Jongh obambulans cum domino Moser de seminario minore verba pauca habuit, de coetero nulla injecta mentio de illo instituto, quod tamen veriti fueram⁵⁾, quia ante ministrorum adventum jam secretarius van Ghert publice improbaverat et interitum praenunciaverat. Sed curaveramus praevis ejus necessitatem et legalem existentiam, immo obligationem in Reverendissimo ipsi exhibere (praecipue per decanum Hogaerts) ex concilio Tridentino, ex constitutione etc. Ad mensam sermones familiares, amici, jucundi. Dominus Repelaar de instituendis scholis publicis laudat

bonam eorum futuram disciplinam etc.; asserit linguae Graecae studium praecedere debere studium Latinae. Unice dixi id difficultatem alumnorum gravaturum (coeteroquin satis gravem pro lingua Latina) propter orthographiam. Acquiescere videtur, sed ego vereor ne id fiat in odium linguae Latinae (idiomatis ecclesiae catholicae), quae inde negligeretur. Omnia ergo cum magna benevolentia pertranseunt ad mensam, sed post prandium gravis dissertatio seu altercatio Reverendissimo cum excellentia Gobeau super spectaculis theatralibus. Me accersito in cubiculum domini Moser contendebat excellentia ea innocua esse, quod nil periculi in moribus *jam* praebent; citavit etenim suam *olim* experientiam, nunc sibi non vacare nec amplius placere. Negavit Reverendissimus. Adjeci id omnium sensui et experientiae repugnare; citavi leges ecclesiae, sententiam pastorum, episcoporum, auctorum et naturam rei; item casum Sylvaeducensem, ubi voluerint exhibere *Melanie*, sed a pollice inhibiti fuere etc. Citavit cardinales adeuntes Romam, quod negavit Reverendissimus. Offensus minister assumpto pileo et facta ironica salutatione, quod non fides ipsi adhiberetur, voluit stomachatus recedere, sed inhibui dicendo tantum, factum *hic* certe probari difficulter posse, et eo sensu a Reverendissimo negatum fuisse. Allegavit tunc factum episcopi hodierni Tornacensis⁶⁾, qui *jussit* secretarium suum⁷⁾, presbyterum, adire spectaculum, ut experiretur quod asserit episcopus nil in eo occurrere, quod offenderet; id quod secretarius etiam post experientiam asseruit. Negavit iterum Reverendissimus, citavit episcopum Namurcensem et ipsi non repugnaturum Tornacensem etc. Ego tandem adjeci illa *exempla* privata nil decernere, etiam in presbyteris, etiam in episcopis, etiam in cardinalibus, etiam in Pontifice (si esset). Citavi: *super cathedram Moysis..... secundum opera nolite facere*⁸⁾. Si ea sententia sit Tornacensi, edat tunc mandatum pastorale a se signatum etc. Poterit tunc ejus doctrina ex cathedra praelata cum doctrina ecclesiae comparari etc. Ex exemplis nil autoritatis erui posse etc. etc. Acquievit tandem et amplius nullum verbum. Hora 6a recesserunt bene, ut videbantur, contenti. Dominus Repelaar in exitu iterum blandientia verba mihi dixit; repetii, quod heri, mirari me vel nomen meum appellari. Repetiit et ipse etiam meam correspondentiam notam esse; non potui iterum respondere, quia in medio aliorum. Dixit etiam, ut heri, finem imponendum difficultati super subsidiis; difficile esse regi omnium sensis conformiter agere; molestias in initio gubernii etc. Agnovi illud in medio tot dissensionum,

religionum etc., sed si bona fide salvis catholicorum conscientiiis vellent benefacere, omnia facile concilianda. Respondit de conscientia omnes sectas sollicitas esse; quod non negavi, sed varias varie conscientiam formare. Dominus Gobeau plus semel, laudans seminarium, affirmaverat illud mansurum in *loco*, non transferendum in civitatem, quia sat propinquum, quia bene aedificatum, bene ordinatum etc. Suspiciatus fui, postea audiens dominum van Camp ab ipso conventum fuisse, ipsi suggestum a Campio fuisse, ut seminarium in civitatem transferretur. Mentionem iniecit bur-sarum. Narravi ipsi nobis traditas fuisse a rege Ludovico Bonaparte decimas Schijndelenses. Statim replicuit iterum petendas esse, iterum recipiendas et se fautorem promotoremque promisit; petendas respondi ex mente Reverendissimi.

BIJLAGE I ¹⁾.

Schrijven aan koning Lodewijk Napoleon in verband met de kwestie der competenties.

Copie. Au roi, Sire. Les Vicaires Apostoliques de Bois-le-Duc et de Breda prennent la tres respectueuse confiance de déposer dans le sein paternel de Votre Majesté leurs peines au sujet du decret roial du 26 fevrier presente annee 1807 no. 66, qui leur enjoint de nommer à Votre Majesté trois ecclesiastiques à chaque vacature de telles cures ou vicairies, dont les titulaires perçoivent quelque payement du fond des biens cidevant ecclesiastiques.

Le decret de Votre Majesté confirme et continue gracieusement ces payemens sur l'ancien pied, tandis que par une disposition y jointe le choix de Votre Majesté determinera le titulaire futur parmi le nombre des trois personnes presentées.

Persuadés, Sire, que cette election de Votre Majesté n'est pas appuiée sur les regles etablies dans le droit canonique de notre eglise et que l'execution s'en trouvera souvent impraticable, vu la disette des pretres et autres causes, nous nous croions dans la droiture de nos consciences obligés de recourir a votre bonté et justice, pour conserver la liberté des eglises confiées a nos soins; et nous supplions tres humblement Votre Majesté de vouloir gracieusement consentir a ce qu'on tienne, quant à ce point, l'execution du decret susdit en surseance, jusqu'a ce que Votre Majesté dans sa sagesse ait pris avec la saint siege de Rome des arrangemens, qui calmeront les alarmes de nos consciences. C'est la grace. Missa in Schijndel in sigillo 30 assium 8 junii 1807.

BIJLAGE II.

Verslag voor Mgr. van Velde de Melroy over theaterkwestie te Tilburg.

Monseigneur. C'est avec une vraie joie qu'en obeissant a vos gracieux ordres, je vais donner a Votre Excellence un expose succinct des faits touchant l'affaire du theatre de Tilbourg dans l'espoir, que ce seul expose pourra tranquiliser Votre Excellence ainsi que le ministere sur cet objet, qui a la verité ne paroît pas meriter qu'on s'en inquiete a ce point et qui peut etre gardée comme terminée. Voici cet expose, qu'il faudra reprendre d'un peu plus haut.

Il y a a peu pres trente ans, qu'on a erigé a Tilbourg cette espece d'association pour d'exercice d'eloquence parmi des jeunes gens catholiques, tres honnetes, les plus fils de famille du village. Dans ces commencemens tout se passoit dans la plus grande simplicité; quelques fois ils composoient eux memes les pieces, qu'ils representoient. Le theatre etoit dans un batiment ou chambre loue, longtems dans une grange tant soit peu appropriée a cet usage; et tout se faisoit au profit de la mense des pauvres.

Des lors toute fois je me souviens des plaintes de quelques parens, que cet exercice dissipoit trop la jeunesse, qu'il leur inspiroit un ton de satyre et de legerete, qu'il causoit beaucoup de perte de tems, que les representations occasionnoient de la confluence de spectateurs et spectatrices, qui se rassembloient pour d'autres divertissemens souvent trop bruyants et peu favorables aux moeurs. On representoit des pieces de theatres ordinaires, composées par des auteurs ennemis de notre sainte religion. Aussi le curé et autres ecclesiastiques avertissoient de tems en tems, mais dans des entretiens privés, des dangers et inconvenians de ce exercice.

Pendant ces dernieres années environ 1807 on a acquis aux pauvres un edifice, destiné a ce usage; on l'a agrandi aux frais des pauvres, approprié a un spectacle, qui en portoit le signe distinctif; l'un ou l'autre de l'association, a ce qui paroît, y a fourni de l'argent et l'administration des pauvres a fait une espece de contract avec l'association sur l'emploi et l'administration de ce batiment et des effets y appartenans.

C'est a l'occasion de cet apparat, que le curé actuel a taché de donner une autre direction a ce qui paroît plus efficace et plus morale a ce batiment, fondé de subvenir les pauvres. Il a offert

a quelques membres de l'association d'appliquer le dit bâtiment a un hopital des pauvres malades, d'en liquider de son argent les charges contractées et d'en doubler la somme, pour fournir aux premiers frais de l'établissement. D'autres personnes aisees se sont presentées aussi pour seconder de leurs moiens un etablissement si utile et, l'on peut dire, si necessaire au village, qui d'une population et d'une etendue prodigieuse. Le curé a persiste toujours et persiste encore dans cette offre; mais elle n'a pas été acceptee.

Enfin au commencement de cette année la gazette de Bois le Duc (moien de publication jamais usité), annonce de la part de l'association theatrale (toneel gezelschap) de Tilbourg deux pieces a representer le 6 janvier, *jour de la sainte epiphanie*. Les pieces portoient les titres de *soldat par force*, et *la femme deserteur*; l'une et l'autre pieces de theatres ordinaires et qui, par leur titre seul, faisoient craindre quelque offense envers l'autorité civile, et quelques impressions sinistres pour les moeurs.

C'est alors que monsieur le Vicaire Apostolique avertit le curé de son devoir de s'opposer au scandale si contraire aux lois et aux moeurs de l'église catholique par la lettre en question, dont on se plaint, lettre privée et qui n'étoit nullement destinée a être rendue publique. Le curé néanmoins, croiant dans son zele ne pouvoir plus efficacement persuader ses ouailles, que par la voix de leur pasteur superieur, prelut en prone la susdite lettre le dimanche 8 janvier.

Entretens l'association theatrale, on se scait pourquoy, avoit transferé la representation au jour de lundi 9 janvier.

La lettre du monsieur le Vicaire contenoit sans doute des expressions tres fortes contre la comedie, mais conformes au sentimens de l'église, exemptes néanmoins des offenses ou injures personnelles; elle contena des expressions triviales et rudes, qui n'étoient pas faites pour être publiées en chaire, mais qu'on se permet très souvent dans une correspondance privée et qui dans sa destination devoit être pour toujours occulte, mais des expressions enfin exemptes de toute injure ou offense personnelle.

Quelques membres toutefois de l'association theatrale s'en ofensent et dans une assemblée tenue peu apres on prend la resolution de s'adresser au Vicaire par écrit et par deputation au curé pour obtenir satisfaction et reparation d'honneur, qu'on pretend lesé par cette lecture. Ces adresses se font; mais dans l'impatience de leur effet quelques membres de l'association se presentent personnellement au Vicaire Apostolique pour en exiger la satisfaction en question. Monsieur le Vicaire en reponse leur fait lecture d'une

lettre, qu'il écrivit a leur association, dans la quelle dans des termes tres persuasifs et doux il tache de les faire changer de sentimens; il desavoue la publicite de sa lettre et il leur annonce sa jussion au curé de publier ce desaveu dans la prone le premier dimanche suivant; croiant avoir par la reparé autant que de besoin l'honneur des membres de l'association, qui neanmoins n'avoient reçu aucune injure personnelle et effacé l'impression penible, que pouvoient avoir causée quelques expressions de sa lettre, peu fortes et nullement destinées a etre rendues publiques.

On tient neanmoins une seconde assemblée tres nombreuse le jour a peu pres de 25 janvier. Dans cette assemblee composée de plus de trente personnes de l'association on propose, vu le peu d'effet de leurs adresses au Vicaire et curé de s'adresser en plaintes au gouvernement. La majorite des membres s'opposa a cette demarche, declarant ne pas se croire lesés dans leur honneur par la lecture de la lettre. L'assemblée se prolongeant dans la nuit plusieurs membres se retirerent, protestans s'opposer a tout envoi d'un memoire au gouvernement, memoire dont aussi ils n'ont jamais eu lecture. Les membres restans prirent par apres la resolution de presenter le memoire de plainte et le signerent au nombre d'onze, parmi lesquels neanmoins plusieurs ne signerent que sous la reserve expresse, qu'on prendroit un delai de vingt quatre heures avant de l'envoier a la poste, pour attendre encore dans cet intervalle des moiens de pacification de la part du Vicaire ou du curé.

En effet dans l'entretens le curé donne communication de la lettre recue de monsieur le Vicaire pour le desaveu de la publication de la lettre en question avec annonce, que ce desaveu se fera le dimanche suivant. L'on ne scait au juste a quelle epoque precise cette lettre de monsieur le Vicaire fut communiquée aux membres de l'association. Plusieurs membres du nombre des signataires declarent alors, qu'ils ont obtenu toute satisfaction, qu'ils renoncent a toute plainte a ce sujet.

Mais contre la stipulation apposée, la lettre contenant le memoire etoit deja portée a la poste, et des demarches qu'on fit pour la reprendre furent en vain.

Le dimanche 29 janvier le desaveu se fit d'apres la jussion de monsieur le Vicaire et dans des termes dressés et suppedités par l'un des membres de l'association.

En resumé de l'histoire, Monseigneur, il conste, que du nombre de plus de trente membres de l'association plus de deux tiers ont déclaré n'avoir pas été lesés par la demarche de monsieur le cure; que la pluralite des signataires de memoire en plainte a declare

avoir obtenu par le desaveu satisfaction de l'injure, qu'elle croit avoir recue; et que peut être trois ou tout au plus quatre membres persistent dans leur plainte auprès du gouvernement, plainte toutefois, qui seroit l'objet d'une action en droit entre parties, mais dont la conclusion et la demande est tout à fait inconnue tant au curé qu'à monsieur le Vicaire Apostolique. Au reste il sera aisé de confirmer ces faits par le témoignage de personnes témoins oculaires ou acteurs dans l'affaire même.

Comme on ne connoit plus de démarche postérieure des associés signataires, on croioit cette affaire tout à fait terminée et on s'attendoit à voir bientôt le bâtiment susmentionné appliqué au soulagement des pauvres d'une manière plus conforme à la sainteté et la simplicité de notre sainte religion.

C'est là, Monseigneur, l'exposé simple et vrai de cette affaire dans les circonstances autant qu'elles me sont connues; et qui pourroient en cas de besoin trouver aisement leur confirmation dans le témoignage de personnes plus à portée des événements.

Je le repete, Monseigneur, j'ai obeis avec joie les desirs de Votre Excellence dans l'espoir, que je seconderai en quelque sorte vos efforts charitables et ceux du gouvernement pour la paix de mes chers compatriotes et pour l'édification publique.

BIJLAGE III.

Verzoekschrift aan Lodewijk Napoleon betreffende
de schijndelse tienden.

Sire. Le president du seminaire de Bois-le-Duc represente avec le plus profond respect a Votre Majesté, que les dismes du village de Schijndel dans ce departement de Brabant ont ete depuis des siecles jusqu'a la suppression de l'universite de Louvain affectées uniquement a fournir les pensions ou bourses a des etudians en theologie, nommement de ce diocese de Bois le Duc, dont une bourse meme est a la presentation du Vicaire Apostolique de ce diocese. C'etoit donc un des moiens efficaces d'encourager et d'entretenir les etudes de theologie et par consequent l'etat ecclesiastique parmi vos sujets de ce diocese. Mais ce moien a cessé avec les autres par la suppression de l'université et l'application de ces dites dimes au tresor de ce pays, d'apres la transaction stipulée entres les republicues ci devant Françaises et Bataves. Supplie tres humblement Votre Majesté de vouloir faire revenir ces dimes a leur destination primordiale et de les appliquer au payement de pensions en faveur d'etudians meritaans et necessiteux en theologie dans le seminaire de ce diocese, sujets de Votre Royaume.

La bonte paternelle, que Votre Majesté vient de montrer a cet etablissement, nous encourage a en attendre cet effet desire.

BIJLAGE IV.

Verslag voor Lodewijk Napoleon over ontstaan en actuele staat van het seminarie.

Memoire sur l'établissement et l'état actuel du séminaire de Bois le Duc a Halder. Avant la dernière révolution le diocèse de Bois le Duc n'avait de séminaire que dans l'université de Louvain, où l'évêque Nic. Soesius avait établi un collège de son diocèse, présidé au dernier lieu par monsieur Moser, actuellement professeur au séminaire de Bois le Duc.

Les autres moyens d'étude théologique et de succession ecclésiastique étoient primo dans plusieurs établissemens de bourses pour des étudiants en théologie de ce diocèse dans la dite université. (L'on appelle *bourses* des pensions annuelles de tables, fournies par des fondations faites pour l'encouragement des études).

Un second moyen d'étude ecclésiastique pour ce diocèse étoient les séminaires étrangers, sur tout ceux d'Anvers et de Roermonde, où se trouvoient pareillement ou des bourses ou des moyens d'enseignement gratuit dans les sciences ecclésiastiques.

Enfin un dernier moyen de fournir des ministres sacrés à ce diocèse étoient les corps religieux étrangers, sur tout les abbayes de Tongerlo, de Postel, qui desservoient nombre de paroisses dans ce diocèse. Tous ces moyens d'étude théologique et de successions ecclésiastiques furent supprimés en 1796 et 1797, tandis que ce diocèse n'avait aucun prêtre disponible pour les fonctions ecclésiastiques; mais un certain nombre d'étudiants de théologie et de premier ordre se trouvoit encore à cette époque dans l'université de Louvain. Deux professeurs de théologie en la dite université, l'un et l'autre sujets de cet état, van Gils et Moser, autorisés par le Vicaire Apostolique, qui fut autorisé lui même par le saint siège, rassemblèrent de suite ces étudiants dans la ville de Bois-le-Duc et y ouvrirent le séminaire diocésain le 29 janvier 1798 dans une maison de louage, rue d'oude Diese.

Le commencement, pour ainsi dire, brusque de ce nouvel établissement encouragea les études théologiques; on les continua, on les reprit, on les entreprit, on jeta ailleurs les fondemens de séminaires pareils. Et l'année suivante dans celui de Bois le Duc à cause du nombre d'étudiants on fut dans le cas de se pourvoir d'une demeure plus spacieuse hors de la ville.

Entretems le gouvernement de la cidevant province de Brabant accordat au Vicaire Apostolique la faculte de faire des collectes dans les eglises catholiques pour l'establissement et l'entretien du seminaire et ces collectes furent etablies aux quatre dimanches des quatre tems ou des ordinations ecclesiastiques de l'année, en sorte que les memes collectes, qui se font ordinairement pour l'entretien de chaque eglise paroissale, cedent ces quatre jours la au profit de la fondation du seminaire. Les sommes collectes annuellement peuvent monter a 2200 florins, mais elles vont toujours en diminuant.

Monsieur Thom. C. van Rijckevorssel acheta donc le 15 novembre 1798 la campagne ou chateau de Herlair pour l'usage du seminaire. L'argent fut fourni a interet modique par quelques catholiques habitans de Bois le Duc en sommes partielles, dont monsieur Rijckevorssel signa des obligations, en y engageant le terrain et les batimens memes de Herlair. Ces commes et les autres, qu'on a du lever ensuite pour des batimens ou nouveaux ou nouvellement appropriés ont été successivement remboursées, hormis 4800 florins de capital, dont le seminaire paye encore les interets a trois pour cent.

En 1800 un second professeur fut etabli. Il y a donc actuellement pour le regime du seminaire un president et deux professeurs. Le president (actuellement Ant. van Gils natif de Tilbourg) est charge 1. de l'administration de la fondation, qui comprend les batimens, les meubles et tous les revenus, excepté les pensions des commensaux; 2. de l'economie, qui comprend tous les consumptibles et les revenus des pensions des eleves; 3. de la discipline conjointement avec les deux professeurs; 4. de l'enseignement conjointement avec les memes. Il donne un bilan annuellement de recette et de depense et de l'etat du seminaire au Vicaire Apostolique et aux proviseurs du seminaire, qui sont deux pretres pris du clerge de la ville et deux du clerge du diocese hors de la ville de Bois le Duc.

Les deux professeurs (actuels Gaspar Moser natif de Maasricht et Jean Smits natif d'Endhoven) sont charges conjointement avec le president de la discipline et de l'enseignement de l'écriture sainte et de la theologie tant morale que dogmatique et pastorale.

En outre en emploie deux eleves, etudians de merite (actuellement Philippe van de Ven natif de Schijndel et Guillaume Coppens natif de Bois le Duc) pour l'enseignement de quelques traites de philosophie pour les eleves de la premiere année. On leur enseigne, outre l'écriture sainte, les traites de logique, de metaphysique, de morale et les elemens de physique et de mathématique.

que.

Les professeurs de philosophie jouissent pour tout honoraire de la pension de leur table, fournie par la fondation du seminaire. Les president et professeurs perçoivent en outre chaqu'un 400 florins, fournis par le comptoir des biens ecclesiastiques de ce departement. Les autres eleves payent leur pension a raison de 180 florins par an. Ces sommes sont employées a l'entretien de l'economie. Si son bilan annuel est trouvé favorable ces pensions sont remboursées en partie a quelques etudians, les plus meritaens et les moins moiennés. Ces remboursemens monteront année commune a 400 ou 450 florins.

Le nombre actuel des eleves est de 54, tous natifs de ce diocese, parmi leur nombre huit sont pretre et deux diacres.

En resumé, la fondation du seminaire recoit actuellement :

1. 1200 florins pour les honoraires des president et professeurs :	1200—0—0
2. Les collectes les quatre dimanches des quatre tems ou des ordinations, année commune :	2200—0—0
3. Les dons religieux, qui varient infiniment.	
4. La pension de 52 clerces.	

Charges de la fondation du seminaire :

1. Honoraire des president et professeurs :	1200—0—0
2. Leurs tables, pensions a 200 florins :	600—0—0
3. Entretien des batimens, année commune :	170—0—0
4. Interet des sommes levées :	144—0—0
5. Remboursement des capitaux :	
6. Nouveaux batimens a construire.	
7. Meubles et leur entretien, année commune :	120—0—0
8. Les gages et l'entretien de 5 domestiques :	860—0—0
9. La pension des 2 professeurs de philosophie :	380—0—0

L'economie du seminaire a pour revenus :

1. La pension des president et proviseurs ²⁾ , payée par la fondation a raison de 200 florins :	600—0—0
2. La pension des 2 professeurs de philosophie a 180 florins :	360—0—0

On a imploré la bonté de Sa Majesté pour qu'il daigne appliquer les dismes de Schijndel a leur ancienne destination, c'est a dire a des bourses en theologie, demande qui fait le sujet d'un memoire particulier présenté par ordre de Sa majesté.

On a demande aussi a Sa Majeste une chaire dans la chapelle du seminaire et un autel en memoire de la gracieuse visite de Sa Majesté accordée au seminaire le 20 avril 1809. On estime ces deux objets a 1200 florins.

Volgt nog een bondige samenvatting van het voorgaande, waarbij twee afwijkingen opvallen. Vooreerst is toegevoegd een verzoek om in navolging van universitaire theologische faculteiten vermindering van publieke lasten te verkrijgen. Vervolgens wordt als herinnering aan het bezoek van Lodewijk Napoleon gevraagd óf een preekstoel óf een altaar, die elk op 600 tot 700 gulden geschat worden.

BIJLAGE V.

Toekenning der schijndelse tienden.

Den 26 van grasmaand 1809. De minister van den eeredienst ontfangen hebbende een koninglijk besluit, gegeven te 's-Bosch den 21 deezer n. 3, waar bij bepaald word, dat de inkomsten voortspruitende uit de Schijndelsche tienden voortaan zullen gebruikt worden, om uit de zelve pensioenen of zoogenaamde beursen te vinden voor minvermoogende studenten, ten einde hunne studien in het seminarium van 's Bosch te vervolgen en voort te zetten; zullende deeze beursen door Zijne Majesteit op eene voordragt van den minister gegeven worden: wordende bij voornoemd besluit wijders bepaald, dat de minister de noodige schikkingen zal maaken omtrent de bepalingen der eevenveelheid en eeven-grootheid deezer beursen of pensioenen en zijnde de ministers van finantien en van den eeredienst belast met de uitvoering van voornoemd besluit. Heeft etc. En brengt wijders den inhoud van het voorschreeven koninglijk besluit bij deeze ter kennisse van den heere landdros van Braband en van den Vikarius Generaal van het bisdom van 's Bosch tot der zelve informatie en naarigt respectievelijk. Amsterdam 26 grasmaand 1809. Den minister voornoemd, bij absentie van den zelve de secretaris generaal : ondert. G. Vogelvanger.

BIJLAGE VI.

Schrijven aan Arnold Eduard Borret, deken-pastoor te Reek over steun aan de katholiek geworden predikant Hamers.

Zeer Hoogwaardig Heer. Onlangs handelende over Anth. Hamers, eertijds predicant en van over veele jaaren tot het catholiek geloof bekeerd, vond men dat veele deftige geestelijke en andere wel geneegen waren om tot zijn onderstand toe te brengen; maar hij mishaaide aan veele om zijn geduurig rondzwerfen. Als ik hem zelfs daar over onderhield, antwoorde hij, dat er nu niemand was (na het vertrek van den capellaan van Haaren ³), die deeze zorg op zig had van middels tot bestaan voor hem in te zamelen; dat hij dus, ook tegen zijnen dank, genoodzaakt rond te gaan om zijn bestaan te vinden etc. Men heeft dan beslooten wederom een middelpunt te maaken, in welke alle die aalmoessen zouden samen komen en behoorlijk besteed waren. Hier toe verzoekt men d'heer van Hooff, capellaan in de Vugterstraat, om het gemak der correspondentie met de stad. En Hamers heeft zeer openhertig beloofd van niemand eenigen onderstand onmiddelijk te vraagen nogte zelfs te ontfangen als door de heer van Hooff. Hij zou dan ook een vast verblijf neemen en aldaar zig doorgaans in stilte houden onder de bestiering van den pastoor, zonder des zelfs voorkennis geene merkelijke rijzen onderneemende etc.

En vermits wij weeten, dat Uw Hoogwaardige tot het bestaan van Hamers bermhertig meede contribueert, zoo was deeze ingerigt om Uw Hoogwaardige te verzoeken van voortaan geene aalmoessen hoegenaamd aan Hamers onmiddelijk te bezorgen, maar alles door het kanaal van voornoemden heer van Hooff, capellaan van de Vugterstraat te 's Bosch; en van insgelijks de eerwaarde heeren priesters en andere mildaaidige geloovigen van Uw Hoogwaardiges district bij gelegenheid te verzoeken aldus te willen handelen en alles aan de heer van Hooff te zenden.

Maar het voorneemen was ook aan Hamers de verkiezing te laten van zijn verblijf; en ziet, den voorstel gedaan zijnde verkiest hij Uw Hoogwaardiges parochie Reek zelve en noemt zelfs een huis bij den rechter-boode na bij Uw Hoogwaardiges pastorije, bij welke braave, christelijke menschen Hamers zegt bekend te zijn. Nu zal Uw Hoogwaardige oordeelen of dit gevoeglijk wezen kan en zoo jaa, die menschen gelieven te spreken of te laten spreken wegens kost-geld etc.; en dan ten eersten tijding te doen of

laaten doen aan mijnheer van Hooff. Wij zouden dan het kostgeld en verder betaamlijk onderhoud voor Hamers trachten te bezorgen door het canaal van Uw Hoogwaardiges capellaan ⁴⁾ of door iemand, die Uw Hoogwaardige zou gelieven aan heer van Hooff op te geeven. Dit alles tot dat Hamers een postje zou bekomen, waaruit hij ten minste gedeeltelijk zijn bestaan zou vinden; want wij denken, dat hij behoorde eene bezigheid te hebben. Konde hij geenen post van schoolmeester bekomen, was het te wenschen, dat hij als ondermeester of enkelijk als catechisant of diergelijk kon worden gebruikt.

Missa 20 septembris 1809.

BIJLAGE VII.

Lijst van bezoekers voor van Gils gedurende diens ballingschap in Mechelen.

Tempore hospitii nostri apud Vranken visitati sumus a compluribus amicis praesertim nostratibus:

1. a domino Michielsens cum uxore, amicissime.
2. a Strijbosch ex Boxtel; litteras ad sororem dedi.
3. a de Wit ex Zeelst cum lacrymis; habet sororem apud nigras sorores hic, quae infirmatur; post obiit.
4. a Rolando Tulder expresse cum nunciis Smits etc.
5. praecipue a sorore Antoniola cum van de Sanden etc. Soror per septem dies.
6. a nepote Habraaken cum genero van Boekel.
7. a nepte Theresia Bakx cum puellis Wouters etc.
8. a Heijntje cum fratre; de rebus ecclesiae patriae.
9. a domina vidua Rijckevorsel in aditu et reditu Bruxellis.
10. a domino Storm causidico praeside tribunalis cassationis Bruxellis.
11. a domino van den Heuvel, procuratore imperiali Bredae.
12. a dominis van der Horst et van Willegen juristis Bruxellis.
13. a dominis Molemakers et Moors.
14. a domino Fransens cum sorore Mieke, iterum cum Schattensburgt.
15. a domino Lemoine ex Willebroek cum invitatione.
16. a domino van Audenroode bis.
17. a domino Neujan, pastore sancti Nicolai Leodii.
18. a domino de Hert, pastore in Meere, dioecesis Gandavensis.
19. a dominis Peemans et de Coster Lovaniensibus; prandium in de Spiegel.
20. a Const. van Oirschot amicissime.
21. a van Gorp Turnholtano; de presbyteris in Bouillon et Hamdeltin(?).
22. a domina Valentijns Turnholtana.
23. a domino Verlinden, pastore nosocomii Lirae.
24. a matante Janssens, saepius, amicissime.
25. a domino van Langendonk Lovanio.
26. a domino Backx, receptore pridem majoris collegii, pluries.
27. a domino Corn. Engelen, pastore in Elverzeel et fratre ex begginagio.

28. a domino Cras, vicepastori Disthemiensi ⁵).
29. a domino Oomen saepius cum domino Gilles Antverpiensi.
30. a Bolders Parisiis (narrat de van Camp super Moors etc. etc.)
31. a dominis van der Horst et van de Willegen juristis.
32. a reverendo domino Verlinden, pastore nosocomii Lyrae.

AANTEKENINGEN

- 1) Zie over de persoon van van Gils :
 H. J. Allard: Antonius van Gils en de kerkelijke gebeurtenissen van zijn tijd ('s-Hertogenbosch 1876).
 B.B. XII, 169—184: Th. Goossens: Anthonius van Gils.
 B.B. XII, 185—200: Th. Goossens: Anthonius van Gils als geschiedschrijver.
 B.B. XII, 353—373: J. C. van der Loos: Antonius van Gils in betrekking tot de noord-nederlandse missie.
 B.B. XXII, 69—77: A. M. Frenken: van Alphen en de eerste pogingen tot herstel der hiërarchie.
 L. J. Rogier-N. de Rooy: In vrijheid herboren p. 30 vv. ('s-Gravenhage 1953).
 N.N.B.W. II, 471 vv.
- 2) Cf. B.B. XXII, 228—244. A. M. Frenken: van Alphen en het bossche seminarie.
- 3) B.B. XXII, 70.
- 4) Cf. B.B. XII, 171—176.
- 5) B.B. XII, 231.
- 6) B.B. XXII, 75 v.
- 7) B.B. XXII, 240.

1 8 0 6

- 8) Matheus Burgers, praeses seminarie 1800—1806 (Sch. II, 194), pastoor Geffen 1806—1832 (Sch. III, 669; Cf. Allard p. 7).
- 9) Joannes Minkelers, sinds 1798 kapelaan (Kerk- + Veld-)Driel, pastoor aldaar 1806—1839 (Sch. III, 488).
- 10) Gaspar Moser, professor seminarie 1798—1819 (Sch. II, 193 v.; N.N. B.W. II, 944 vv.; Allard p. 7).
- 11) Joannes Franciscus Prinsen, kapelaan St. Oedenrode 1806—1810 (Sch. V, 317). Volgens het „liber concursus” in het seminarie-archief (Coll. Studentenlijsten) overleed hij 17 december 1815 als kapelaan in zijn geboorteplaats Weert.
- 12) Jacobus Antonius Heeren, kapelaan St. Jacob 's-Bosch 1803—1821 (Sch. IV, 332 en 543; Allard p. 7).
- 13) Antonius van Alphen, sinds 1787 pastoor Schijndel, apostolisch vicaris van het vicariaat 's-Bosch 1790—1831 (Sch. II, 158 vv. en V, 644; Mommers 318 v.; N.N.B.W.I, 81 vv. Zie ook diverse artikelen in B.B. I, II en XIX tot en met XXIII).
- 14) Petrus Voet, assistent Berchem 1805—1806 (Sch. III, 231), vervolgens kapelaan Lommel (Sch. IV, 742).
- 15) Nicolaus Franciscus du Messie, pastoor Boxtel 1765—1811 en deken dekenaat Orthen sinds 1785 (Sch. III, 349 v).
 In 1806 waren de vier provisorien van het seminarie: Joannes van der Voort, pastoor St. Michiels-Gestel; Joannes Hoogaerts, deken 's-Bosch; Nicolaus du Messie, deken Boxtel en Wilhelmus Staessens, pastoor St. Catharina 's-Bosch (Sch. II, 210).
- 16) Hendrik Verhees (1744—1813), landmeter en architect; sinds 1805 schep en te Boxtel (Mommers 550; N.N.B.W. IX, 1188 v; Cf. B.B. XVI, 266—281). P. Drs. Gerlach O.M.Cap: Het schetsenboek van Hendrik Verhees).

- 17) Thomas Cornelius van Rijkevors(s)el (1751—1818), wijnkoopman te 's-Bosch, 1779 gehuwd met Anna Petronella Vermeulen (Mommers 514; Sasse I, 227 en 243 v.; Allard 83 v.; Liste).
- 18) Joannes Hoogaerts, plebaan 's-Bosch sinds 1797 en deken van de stad 1803—1840 (Sch. IV, 318). Voor kerkelijke indeling der stad 's-Bosch zie: B.B. I, 172 vv. en XXI, 203 vv.
- 19) Joannes Arnoldus Gast, emeritus-pastoor Orthen sinds 1793, verbleef tot zijn dood in 1821 in 's-Bosch (Sch. V, 436). Blijkens het dagboek trad hij op als financieel administrateur van het seminarie.
- 20) Mr. Cornelis van Boxtel, gehuwd geweest met Maria Theresia Melaarts (die 15 aug. 1781 overleed ('s-Bosch 570), stierf zonder kinderen na te laten in de leeftijd van 87 jaar op 20 apr. 1806 ('s-Bosch 585; Cf. dagboek 21 april 1806; B.B. XII, 235 nota 5; Allard 83).
- 21) Martinus Franciscus de Wijs (1771—1844), jeneverstoker, van 1802—1805 lid van de rekenkamer van Brabant (Mommers 578; Sasse III, 410; Liste).
- 22) Coppens, drukker en boekhandelaar op de markt te 's-Bosch; hij drukte o.a. regelmatig tot 1830 de directoria en naamlijsten voor het bossche vicariaat. (Zie ook 1807, nota 205).
- 23) Albertus van Gils O.F.M., broer van de president, verbonden aan de franse kerk te 's-Gravenhage, sinds 1808 hofkapelaan (naamlijst; Cf. dagboek 7 juli 1808), overleed 65 jaar oud op 30 aug. 1813 (Allard I en 350).
- 24) Constantinus van Oirschot, geboren 1769, in 1799 gehuwd met Catharina Francisca van Gulik ('s-Bosch 50), koopman van beroep (Liste; Sasse I, 369; II, 423 en 536 en III, 61).
- 25) Wilhelmus Staessens, pastoor St. Cathrien 's-Bosch 1798—1829 (Sch. IV, 353).
- 26) Joannes Henricus Smits, sinds 1805 kapelaan St. Oedenrode (Sch. V, 317); professor seminarie 1806—1815 (Sch. II, 204 vv.; Allard 11 v.).
- 27) Walterus van Erp, pastoor St. Petrus Vught 1773—1805 (Sch. V, 847; Mommers 378).
- 28) Joannes Servatius Deppen, gehuwd met Maria Catharina Kouwenberg (Boxtel 9; Cf. dagboek 22 mei 1808).
- 29) In maart 1799 werd het seminarie van 's-Bosch naar Herlaer overgeplaatst (Sch. II, 187; Cf. eerste dagboek ad 1 en 26 maart 1799).
Dumi = kreupelhout.
- 30) Paulus Dominicus Suys, pastoor Gemonde 1789—1808 (Sch. III, 717 v.).
B.B. XII, 237 nota 7 vermeldt abusievelijk 1807 (Cf. dagboek 28 en 31 maart 1808).
- 32) Surculus = twijg; fagus = beuk.
- 33) Martinus Norbertus van Hooff, kapelaan St. Cathrien 's-Bosch 1803—1810 (Sch. IV, 354). Volgens Schutjes overleden in 1810, volgens studentenlijst 13 april 1811.
- 34) Josephus Forgeur, sinds 1803 vicaris-generaal van het aartsbisdom Mechelen (Krüger II, 329 v).
- 35) Petrus Josephus Volders, vanaf 1806 rector latijnse school 's-Bosch (Sasse II, 516).
- 36) Voor genealogie de Wijs zie Sasse I, 102 en III, 409 v.
- 37) Josephus Vermeulen (1743—1813), groothandel in lijnwaad; gehuwd met Maria Anna Bijnen (Mommers 554; Liste).

- 38) Vermoedelijk Matheus Sopers, geboren 1763, koopman, wiens zoon Jan in 1810 student van het seminarie wordt (Sasse I, 180; Liste; Studentenlijst).
- 39) Wilhelmus Petrus Wellens, geboren 1752 (Liste), gehuwd in 1783 met Anna Maria Hermans ('s-Bosch 62).
- 40) Mr. Petrus Andreas van Meeuwen (1772—1848), gehuwd in 1800 met Rosa Cornelia Solvijs (die reeds in 1805 overleed), was advocaat-fiscaal van Brabant 1805—1807 en daarna staatsraad (Mommers 466 v.; N.N.B.W. VIII, 1142 v.; Sasse III, 574 v.).
- 41) Augustinus Tilmanus van Rijckevors(s)el (1748—1809; niet 1810 zoals Mommers; Cf. dagboek 9 sept. 1809), wijnhandelaar, broer van Thomas Cornelius (zie nota 17); hij was sinds 1793 gehuwd met Theresia van Meeuwen (Mommers 513 v.; Sasse I, 184 en 199; 's-Bosch 585).
- 42) Anna Maria van Someren (1743—1809) was gehuwd geweest vanaf 1768 met Cornelis de Wijs (1737—1790). (Mommers 578; Sasse I, 141 v. en III, 409 v.; 's-Bosch 585).
- 43) Misschien Henricus Koenen, geboren 1752, rentenier, wiens zoon Jacobus in 1808 student van het seminarie wordt (Liste; Studentenlijst).
- 44) Rogerus Reabel, gehuwd met Joanna Elisabeth Dusemos ('s-Bosch 48). Hun zoon Ludovicus was kapelaan te St. Michiels-Gestel (nota 82).
- 45) Franciscus Wilhelmus Lautermans (of Loutermans) (1750—1820), koopman in garens, gehuwd met Joanna Maria van Raack (Mommers 450); is in 1813 blind (Liste).
- 46) Petrus Josephus van Oirschot, groothandelaar, geboren 1764, gehuwd met Isabella Helena Josepha Suyskens (Liste).
- 47) Henricus van den Bogaert, sinds 1788 gehuwd met Anna Margaretha van Oirschot ('s-Bosch 50); hij overlijdt 43 jaar oud op 29 of 30 april 1808 ('s-Bosch 585; Cf. dagboek 8 mei 1808).
- 48) Misschien Michel Frederikx, geboren 1751, wiens zoon Frans in 1810 student van het seminarie wordt (Liste; Studentenlijst).
- 49) Walterus Joannes Heeren (1753—1838), graankoopman, sinds 1798 gehuwd met Maria Isabella van Beek; lid van stadsbestuur 1803—1807; wethouder 1808—1810; adjunct-maire 1810—1812 (Mommers 407; Liste).
- 50) Maria Kerkhof (1729—1 juni 1808; Cf. dagboek 2 juni 1808), sinds 1797 weduwe van Mathias Teunissen (Mommers 540). In het overlijdensregister wordt ze Maria Kerkhoven genoemd ('s-Bosch 585).
- 51) Elisabeth van den Bogaert huwde in 1779 met Oswaldus van Densen ('s-Bosch 62); een van de kinderen uit dit huwelijk, Joannes, geboren 1781 ('s-Bosch 48) wordt dec. 1808 priester gewijd (Cf. dagboek 21 dec. 1808 en studentenlijst). In 1788 hertrouwde de weduwe van Densen met Christianus Neerhoff ('s-Bosch 63).
- 52) Joannes van Cuik, rector Kerkstraat 's-Bosch 1803—1814 (Sch. IV, 295).
- 53) Gerardus Constantius Molenmakers, pastoor St. Jacob 's-Bosch 1803—1837 (Sch. IV, 330 v.).
- 54) Adam van Gils, kapelaan Zevenbergen 1796—1804, rector van eigen rectoraatskerk voor Zevenbergse Hoek 1804—1813. De afscheiding tussen rectoraat en oude parochie ging met langdurige moeilijkheden gepaard (Sch. IV, 618 en V, 1020 v. Cf. dagboek 1 aug. tot 2 sept. 1812).
- 55) Het hs. heeft abusievelijk febr.

- 56) Mauritius van der Voort, gedoopt 29 mei 1747 (Boxtel 8).
- 57) Joannes Baptista van Tulder, assistent Den Dungen 1806 (Sch. III, 519), kapelaan Gemert 1806—1811 (Sch. III, 696), rector Handel 1811—1833 (Sch. IV, 25; Cf. dagboek 26 aug. en 4 sept. 1811; Tilburg: coll. van Tulder).
- 58) Henricus van Tulder (1735—1822), landbouwer en winkelier, tevens schepen van Tilburg, sinds 1767 gehuwd met Joanna Maria Piggen (1746—1825) (Tilburg: Coll. van Tulder).
- 59) Antoinette van Gils, zuster van de president, overleden 22 jan. 1842 (Allard 350 en passim; B.B. XII, 225 v.). Blijkbaar wilde van Gils (en misschien zichzelf), dat ze vanuit Tilburg naar 's-Bosch zou verhuizen (Cf. dagboek 21 en 27 apr. 1806; 29 juni, 2 juli, 10 juli en 15 nov. 1807.)
- 60) Wilhelmus Janssen (zowel Sch. als studentenlijst geven de naam zonder de laatste "s"), kapelaan Udenhout 1804—1807, overleden 21 febr. 1808 (Sch. V, 772 v.; vlg. studentenlijst 23 febr. Cf. dagboek 26 febr. 1808).
- 61) Arnoldus van Coll, assistent Geldrop 1806 (Sch. III, 679), kapelaan Oisterwijk 1806—1810 en pastoor aldaar 1810—1851 (Sch. V, 390 v.).
- 62) Joannes van Coll, pastoor Best 1804—1828 (Sch. III, 270).
- 63) Joannes Josephus van Veldriel, wiens overlijden op 71-jarige leeftijd wordt aangegeven op 1 apr. 1808 ('s-Bosch 585; Cf. dagboek 31 mrt. 1808). Hij was gehuwd met Isabella Maria Princen, die 73 jaar oud werd en wier overlijdensaangifte plaats vond 17 nov. 1809 ('s-Bosch 585; Cf. dagboek 14 nov. 1809; Sasse I, 165 en II, 140).
- 64) Ignatius van Dooren, geboren 1743, gehuwd met Adelia van der Somme (Etat III, 715).
- 65) Joannes Ignatius van Dooren, pastoor Esch 1777—1810 (Sch. III, 616).
- 66) Moser brengt al zijn vacaties te Leuven door.
- 67) Joanna Donkers, geboren 1738, gehuwd met Gisbertus Korthout (Etat III, 641 v.).
- 68) Adrianus van Linden, pastoor Waspik 1774—1814 en sinds 1785 deken Geertruidenberg (Sch. V, 903).
- 69) Henricus Bolsius (1759—1814), chirurgijn, gehuwd geweest (van 1790—1801) met Catharina van de Leur (Mommers 337; Liste). strabo = scheel.
- 70) Joannes Arntz (1766—1809), sinds 1798 gehuwd met Maria Goverdina Joanna Zorreth, weduwe van Vincentius Franciscus Josephus van der Schuuren (Mommers 321 v.). Een zoon uit het eerste huwelijk van de vrouw wordt in 1807 student van het seminarie (Cf. dagboek 20 sept. 1807).
- 71) Gerardus van der Horst, geboren 1764, brouwer, gehuwd met Joanna Wendelina Deckers (Liste; Sasse I, 293).
- 72) Mr. Henricus Franciscus Dominicus l'Heureux, geboren 1753, wonend te Eindhoven, gehuwd met Cornelia Francisca van Gorkom (niet van Tybosch), die begraven werd 4 aug. 1808 (Eindhoven 21). Hij was rentmeester over de goederen van de gesupprimeerde abdijs Echternach van 1798—1808; in sept. 1809 wegens fraude gearresteerd verbleef hij tot jan. 1811 in het huis van bewaring te 's-Bosch, terwijl zijn boedel insolvent werd verklaard (Mommers 411 v. Cf. dagboek 13 en 14 sept. 1809).

- 73) „tantum”, want van Gils was gewend op zon- en feestdagen ook de hoogmis bij te wonen.
- 74) Thomas van Rijckevorsel was in naam bezitter van de gebouwen en gronden van het seminarie (Cf. dagboek 20 mei 1812); vandaar, dat regelingen betreffende grondbezit via hem verlopen.
- 75) Schoenmakers wordt niet vermeld in Schutjes. Hij werd omstreeks mei 1806 assistent te Berchem en overleed in zijn geboorteplaats Waspijk op 27 sept. 1807 (Studentenlijst; Cf. dagboek 27 en 29 sept. 1807).
- 76) Over de kwestie van de competenties zie: B.B. XX, 118 vv.: A. M. Frenken: van Alphen en de rijksbezoldiging der geestelijkheid; Allard 122 vv. Competenties waren vaste uitkeringen, die van staatswege uit goederen van gesupprimeerde kloosters aan bepaalde rechthebbende geestelijken werden verstrekt. De kern van de moeilijkheden hieromtrent is gelegen in het gevaar, dat de burgerlijke overheid hierop het recht baseerde invloed uit te oefenen op de benoeming van hen, die een dergelijke uitkering ontvingen (Cf. dagboek 20 apr. 1807). Het succes van van Alphen zal zijn, dat hij bij de te Breda zetelende commissie had bewerkt, dat in plaats van de betiteling gratificaties (m.a.w. een gunst, afhankelijk van de door het gouvernement gestelde voorwaarden) de term competenties (m.a.w. een recht, onafhankelijk van de welwillendheid der overheid) in gebruik bleef (Cf. B.B. XX, 125).
- 77) Joannes van Erp, pastoor en deken Oirschot 1796 (resp. 1797)—1821 (Sch. V, 357 v.; Allard 7 en 68).
- 78) Joannes Franciscus Storimans, pastoor Den Dungen 1782—1813 (Sch. III, 519).
- 79) Om tot de hogere wijdingen te worden toegelaten moeten de candidaten eerst een proeve van voldoende kennis hebben afgelegd (Conc. Trid. Sessio 23, c. 7 de ref.; Stat. Dioc. 1612, tit. 9, c. 2 en 4).
- 80) Siardus van Dijk, kanunnik Tongerlo, pastoor Diessen 1804—1830 (Sch. III, 451).
- 81) Joannes van der Voort, pastoor St. Michiels-Gestel 1795—1844 (Sch. V, 79).
- 82) Ludovicus Carolus Reabel, kapelaan St. Michiels-Gestel 1805—1811 (Sch. V, 80).
- 83) Martinus Coolen, geboren 1756, schoenhandelaar, wiens zoon Martinus in 1808 student van het seminarie wordt (Liste; Studentenlijst; Cf. dagboek 18 juni 1808).
- 84) Gerardus Pessers, kanunnik Tongerlo, pastoor Moergestel 1779—1810 (Sch. V, 139, Cf. Liber anno 1755).
- 85) Adrianus Jacobus van Gils, (1752—1811), broer van de president, was gehuwd met Maria Catharina de Ro(o)ij en schepen van Tilburg (Allard 1 en 350; B.B. XII, 226; Cf. dagboek 29 juli en 1 aug. 1811).
- 86) Caspar Andreas Becx, pastoor Helvoirt 1782—1836 (Sch. IV, 147).
- 87) Roland van Tulder, geboren 22 mrt. 1770 als zoon van Henricus van Tulder en Joanna Maria Piggen (Tilburg 17 en coll. van Tulder).
- 88) Leonardus van Tulder, assistent Bladel 1806—1808 (Sch. III, 286); assistent Den Dungen 1808—1809 (Sch. III, 519); econom seminarie 1809—1818 (Sch. II, 199; Cf. dagboek 7 nov. 1809; Tilburg. coll. van Tulder).
- 89) Martinus Leijten, pastoor Bladel 1801—1816 (Sch. III, 286).
- 90) Antonius Cuijten, assistent Middelbeers 1804—1809 (Studentenlijst; niet

- bij Sch.), kapelaan Geldrop 1809—1814 (Sch. III, 680, die hem Cuijte noemt.
- ⁹¹⁾ De eerste priesterjaren moe(s)ten de kapelaans nog regelmatig examen maken; officiële regelingen hieromtrent heb ik echter niet gevonden.
- ⁹²⁾ Catharina Christina Potters werd 74 jaar oud; aangifte van overlijden 20 nov. 1808 ('s-Bosch 585).
- ⁹³⁾ Louis Bonaparte (1778—1846), koning van Holland 1806—1810 (Biogr. universelle 2, 91). Hij was sinds 1800 gehuwd met Hortense Eugenie de Beauharnais—Saint Leu (1783—1837) (Biogr. universelle 7, 400).
- ⁹⁴⁾ Adrianus van Dongen, apostolisch vicaris Breda 1803—1826 (Mommers 368; N.N.B.W. VIII, 409 v.; Krüger II, 361 en 430 vv.; B.B. XII, 272, nota 3). Tegelijk was hij pastoor in de Nieuwstraat te Breda, vlg. Krüger (III, 211) tot 1815, vlg. Mommers (l.c.) tot 1816.
- ⁹⁵⁾ Joannes Baptista Robertus baron van Velde de Melroy en Sart-Bomal, bisschop van Roermond 1794—1811; apostolisch administrator van Megen en Ravestein 1802—1811; koninklijk aalmoezenier 1806—1810 (Habets II, 619 vv.; Sch. I, 229 vv.; N.N.B.W. X, 1083 vv.; In vrijheid! herboren 27 v.; Cf. B.B. XVI, 235—281: M. van de Ven: Koning Lodewijk Napoleon en Mgr. J. B. R. baron van Velde de Melroy).
- ⁹⁶⁾ Het hs. heeft: „qui 17 hujus Bredam pervenit”. Uit de werkwoordsvorm blijkt reeds, dat deze datum niet klopt; de intocht van de koning in Breda vond plaats op 7 juni (Cf. Taxandria 49, 127).
- ⁹⁷⁾ Gerard van Nooij, pastoor Oudenrijn 1800—1810; vervolgens pastoor Maarssen en aarts priester van Utrecht (N.N.B.W. III, 921).
- ⁹⁸⁾ Augustin Barruel-Bauvert S.J. (1741—1820), een van de heftigste bestrijders van de 18-eeuwse philosophische denkbeelden (Backer-Sommervogel I, 930 vv.).
- ⁹⁹⁾ Cf. dagboek 15 apr. 1806.
- ¹⁰⁰⁾ Wilhelmus van Alphen, neef van de Vicaris, kapelaan Oss 1805—1816 (Sch. V, 450; Cf. genealogie van Alphen in B.B. XIX, 169 v.).
- ¹⁰¹⁾ Arnoldus Eduardus Borret, pastoor Haren bij Megen 1803—1808 (Sch. IV, 44); sinds 1806 bisschoppelijk commissaris voor Megen en Ravestein namens de bisschop van Luik en sinds 1831 apostolisch vicaris voor dezelfde gebieden (Sch. I, 109 v.; N.N.B.W. I, 422).
- ¹⁰²⁾ Zie voor deze reis Allard 115; Cf. B.B. XXI, 3.
- ¹⁰³⁾ Adrianus Oomen, president seminarie Breda 1798—1817 (Krüger II, 333 v. en 415; N.N.B.W. VIII, 1242 v.; Allard 101; B.B. XII, 243 nota 5; Brabants Jaarboek 1949, 72—86).
- ¹⁰⁴⁾ Mr. Joannes Franciscus Rudolphus van Hooff (1755—1816), minister van justitie en politie van juli 1806—mei 1807; daarna tot 1810 commissaris-generaal voor oost-friesland en jeverland (Mommers 420 v.; N.N.B.W. VIII, 821 vv.; Allard 80; W. Juten in Taxandria 2, 191—202).
- ¹⁰⁵⁾ Remigius Lambertus du Chateau, pastoor-deken Oss 1785—1816 (Sch. V, 448 v.).
- ¹⁰⁶⁾ Voor het klooster der reguliere kanunnikessen van St. Augustinus sinds 1732 te Deursen zie Schutjes III, 437 vv.
Voor het klooster der clarissen te Megen zie Schutjes V, 66 v.
- ¹⁰⁷⁾ Joannes Baptista Koekhofs, pastoor Someren 1782—1808 (Sch. V, 666).
- ¹⁰⁸⁾ Adrianus van Lith, pastoor Rosmalen 1796—1822 (Sch. V, 589).
- ¹⁰⁹⁾ Waarschijnlijk dezelfde persoon, die op 3 oct. 1806 van der Putten genoemd wordt. Zie nota 119.

- 110) Joannes Cornelius Brouwers, zoon van Petrus Brouwers en Eva van Gils (Allard 1 en 350); na aanvankelijke aarzeling (student seminarie 1807—1810 (Cf. dagboek 10 oct. 1810) en 1815—1817) bereikt hij in 1817 het priesterschap (Studentenlijst; Cf. B.B. XII, 171—176).
- 111) Petrus Peters uit Tilburg, die in 1807 tegelijk met Jan Brouwers student seminarie wordt (Studentenlijst).
- 112) Maria Elisabeth van Eijndhoven, schoonzuster van de Vicaris en weduwe van Jan Francis van Alphen (B.B. XIX, 170).
- 113) Jean Francois Joseph Gilles, was in 1808 kapelaan Wijneghem (prov. Antwerpen) (Dagboek 21 sept. 1808); blijkens brieven in het seminarie-archief verbleef hij 30 nov. 1814 te Brussel (Coll. Moser 225) en 18 jan. 1815 te Antwerpen (Coll. Moser 231). Zijn gezondheid liet toen reeds veel te wensen over. Hij overleed 34 jaar oud te Contig 28 juni 1815 (Coll. v. Gils II, 1577). Over de relatie van v. Gils met de familie Gilles zie Allard 279.
- 114) Cornelius Ludovicus baron van Wykerslooth (1786—1851) wilde aanvankelijk zijn priesterstudie beginnen op het seminarie Herlaer (B.B. XII, 362; B.B.H. XXXVIII, 134 vv.). Op verzoek van vice-superior Ciamberlani en van aarts priester Ten Hulscher liet hij zich in 1806 inschrijven in het seminarie Warmond, waar hij na zijn priesterwijding in 1811 professor werd (N.N.B.W. III, 1498; B.B.H. XLVIII, 539 vv.; In vrijheid herboren 249 v.; Allard 117 vv.). Ten onrechte suggereert Allard (117, nota 2), dat het hier vermelde bezoek de vader van Cornelius zou betreffen.
- 115) Cf. B.B. XX, 125.
- 116) Leonardus Bouwens, kapelaan Maarheeze 1806—1813 (Sch. V, 6).
- 117) Albertus Henricus Verhofstadt, kapelaan Maarheeze 1800—1806 (Sch. V, 6); pastoor Hulsel 1806—1819 (Sch. IV, 649).
- 118) Adrianus Smits, rector Bedaf en Vorstenbosch 1800—1818 (Sch. III, 200 bevestigd door liber anno 1790). Voor zijn broer Guilielmus zie nota 1807, 84.
- 119) Joannes van der Putten trad in 1799 als seculier in noviciaat bij de trappisten (Sch. IV, 719), was in 1800 leraar latijnse school Gemert (Sch. III, 709) en 1813—1820 pastoor Tongelre bij Eindhoven (Sch. V, 744).
- 120) De ouders van Smits waren Joannes Nicolaus Smits en Aldegundis Henrica van de Ven. Hun zoon Antonius Joannes werd geboren in 1774 (Eindhoven 4) en huwde in 1807 met Digna Theresia van de Moosdijck (Eindhoven 5).
- 121) Lamina = plaat (var. metaal).
- 122) Anselmus Beke, kanunnik Tongerlo, pastoor Heike Tilburg 1806—1807 (Sch. V, 725).
- 123) Adalbertus Swaans, kanunnik Tongerlo, pastoor Haaren 1795—1822 (Sch. IV, 12).
- 124) Servatius de Wilde, kanunnik Tongerlo, verkreeg dec. 1805 jurisdictie in het vicariaat 's-Bosch (vriendelijke mededeling H. Hens, archivaris van het bisdom). In 1806 wordt hij kapelaan te Hapert en Hoogeloon (Sch. IV, 629). Het is niet duidelijk, hoe de Wilde op de pastorie van Haaren terecht komt. Kapelaan is hij er zeker niet geweest: Franciscus van Elswijk was kapelaan te Haaren tot 1806, opgevolgd 1806—1817(?) door Benedictus Peeters (Sch. IV, 14). Hoogstens kunnen we veronder-

- stellen, dat de Wilde enige tijd als assistent te Haaren gefungeerd heeft.
- ¹²⁵⁾ Mr. Joannes Franciscus Josephus Baesten (1757—1823), oomzegger van Verheijen, was wethouder Tilburg 1809—1810 en vrederechter aldaar 1811—1823 (Mommers 325; Vgl. B.B. XII, 259, nota 1).

- 1) Franciscus de Leijer, gehuwd met Joanna Maria van Alphen (Boxtel 9; B.B. XIX, 170; Cf. dagboek 17 jan. 1809).
- 2) Michael Ophovius O.P., bisschop van 's-Bosch 1626—1637 (Sch. II, 122 vv.; L. J. Rogier: Geschiedenis van het katholicisme in noord-nederland in de 16e en 17e eeuw (Amsterdam 1947), II, 548 vv.). Genoemd handschrift bevindt zich in de bibliotheek van het groot seminarie te Haaren in originali (hs. 65) en in copie (hss. 66 en 67) en is uitgegeven door A. M. Frenken in B.B. XV.
- 3) Er werd belasting geheven op onroerende goederen, gebaseerd op hun huurwaarde; bovendien bestond er een aparte belasting op het houden van dienstponeel. (Vgl. Publicatiën van Hun Hoog Mogende en Publicatiën van den Koning van Holland (Den Haag 1806).
- 4) Henricus van Ham, pastoor Westerhoven 1782—1807; hij overleed 7 jan. 1807 (Sch. V, 913).
- 5) Franciscus Antonius de Wijs, kapelaan Veghel 1799—1811 (Sch. V, 789; Sasse I, 102 en III, 410; Allard 7 v.). Gedurende de ballingschap van van Alphen was hij aangesteld als pro-vicaris.
- 6) Glos-gloris = schoonzuster. Helena Catharina Hoekx was gehuwd met van Gils' broer Jan Baptist, geneesheer te Waalwijk (Allard 1 en 350; B.B. XII, 225).
- 7) Henricus Wilhelmus Joachim van Wanraij, doceerde als student sinds 1805 de filosofie (Sch. II, 200), kapelaan Wanroij 1807—1809 (Sch. V, 897, die dit abusievelijk vóór het leraarschap plaatst); pastoor St. Hubert 1810—1826 (Sch. IV, 643).
- 8) Cornelis Jacobus Snoeren, assistent Maren (Studentenlijst; niet bij Sch.); kapelaan Oirschot 1808—1813 (Sch. V, 362).
- 9) Arnoldus Franciscus Moors, assistent Gemonde 1807—1808 (Sch. III, 718); assistent Zevenbergen 1808 (Studentenlijst; Sch. V, 1020 verwisselt deze twee assistenties); assistent Someren 1808—1809 (Sch. V, 666); kapelaan Kerkstraat 's-Bosch 1809 (Sch. IV, 295); kapelaan St. Jacob 's-Bosch 1811 (Sch. IV, 332); kapelaan St. Jan 's-Bosch 1814 (Sch. IV, 320).
- 10) Josephus Godefridus Vervoort, assistent Zevenbergen 1807 (Sch. V, 1020); kapelaan Loon op Zand 1808—1813 (Sch. IV, 752).
- 11) Adrianus Norbertus Ignatius Dams, pastoor Berchem 1804—1813 (Sch. III, 231).
- 12) Arnoldus Verstegen, thans nog student seminarie, wordt kapelaan Boxtel 1810—1811 (Sch. III, 352); hij overleed 26 sept. 1811 (Studentenlijst).
- 13) Rijnerus Koene, student seminarie 1805—1807; later medicus in Haarlem (Studentenlijst).
- 14) Muijtje = moetje = tante.
- 15) Arnoldus Swaans, sinds 1804 student seminarie; kapelaan St. Cathrien 's-Bosch 1810—1814; overleden 31 jan. 1814 (Sch. IV, 354).
- 16) Gijsbertus Kuppens, student-docent filosofie tot 1809 (Sch. II, 201); kapelaan Waspik 1809—1813 (Sch. V, 904).
- 17) Vgl. dagboek 6 aug. 1807. Overigens hebben we hem niet kunnen identificeren.
- 18) Philippus van de Ven, student-docent filosofie 1807—1812 (Sch. II, 200); professor theologie 1812—1834 met een korte onderbreking in 1815, toen hij regent van het klein seminarie was (Sch. II, 194 vv. en 204).

- 19) Petrus Schoenmakers, pastoor St. Pieter Vught 1805—1836 (Sch. V, 852).
- 20) Petrus Joannes Heuts, lid duitse orde, pastoor Geldrop 1785—1806 (Sch. III, 678 v.). Van Gils schrijft steeds Geldorp.
Tot voor enkele jaren was het een veel voorkomend gebruik, dat bij overlijden van een pastoor diens boeken op het groot seminarie werden verkocht; een deel van de opbrengst kwam ten goede aan de missie; de rest werd overgemaakt aan de familie.
- 21) Andreas Raaijmakers, thans student seminarie; in 1808 leraar rhetorica latijnse school Helmond; priester gewijd 1810 en assistent Den Dungen (Studentenlijst; niet in Sch.); kapelaan Budel 1813—1815 (Sch. III, 377).
- 22) Matante Janssens, hospita van van Gils gedurende diens studietijd te Leuven (Allard 6 v.; B.B. XII, 204 v. en 232, nota 8).
- 23) De geestelijken uit 's-Bosch en omgeving hadden een societas lecturae opgericht. De leden (uitsluitend priesters) betaalden een jaarlijkse contributie, die besteed werd voor de aankoop van boeken. De werken werden volgens schema rondgezonden en, wanneer alle leden ze gelezen hadden, ten bate van de kas verkocht. Regelmatig kwam men bijeen om afrekening te houden (Cf. o.a. dagboek 20 oct. 1807; 18 oct. 1808). In het seminarie-archief (Coll. Studentenlijsten) berust het kasboek van dit leesgezelschap; in dit kasboek worden tevens doelstelling en ledenlijst vermeld. Het gezelschap heeft bestaan van 1801—1820.
- 24) D.i. 34 gulden, 14 stuivers, 0 penningen. Een stuiver is 16 penningen.
- 25) Crastinum = uitslapen; later opstaan dan normaal. De gebruikelijke tijd van reveille was kwart voor vijf (4.45!).
- 26) Daniel Spoorenberg, kapelaan St. Jan 's-Bosch 1807—1814 (Sch. IV, 320).
- 27) Litterae dimissoriales: een officiële schriftelijke verklaring van de eigen kerkelijke overheid van een wijdeling, waardoor een vreemde bisschop gemachtigd wordt de wijding toe te dienen. (Cf. Conc. Trid. Sessio 23, c. 3 en 8 de ref.).
- 28) Voor elk der hogere wijdingen is tevoren een publieke kerkelijke afkondiging vereist in de woonplaats der ouders van de wijdeling (Conc. Trid. Sessio 23, c. 5 de ref.; conc. prov. Mechl. 1607, tit. IX, c. 3).
- 29) Cf. B.B. XX, 126.
- 30) Het handschrift heeft duidelijk Massing; het lijkt niet onwaarschijnlijk, dat dezelfde persoon bedoeld wordt, die elders (bv. 1 juli 1806) Was-sing uit Oirschot genoemd wordt.
- 31) Firmus van St. Truiden O.M.Cap. (Petrus Theodorus van Horen 1751—1828); hij verbleef in 1809 (en waarschijnlijk reeds eerder) te Boxmeer (Hildebrand VII, 276; IX, 380 en 398 v.; X, 260 v.) Hildebrand vermeldt verschillende werken van pater Firmus, maar niet „den waren pacificus” (Cf. dagboek 5 sept. 1807).
- 32) Evermodus du Champs, proost klooster Leliendaal 1790—1799; mederegent gesupprimeerde abdij Tongerlo 1799—1807; pastoor Heike Tilburg 1807—1832 (Sch. V, 725).
- 33) George Schouw, geboren 1767, gehuwd met Elisabeth van Sandvoort (Etat III, 639). Heikant is 'n buurtschap van Tilburg.
- 34) = Wanroij.
- 35) nuncia publica = krant.

- 36) Heike is parochie en buurtschap van Tilburg.
- 37) Cf. B.B. XX, 128.
- 38) In verband met Ijpelaar zie: J. L. M. de Lepper: de voorgeschiedenis van het seminarie Ijpelaar (z.p. 1950).
- 39) Jozef de Kersmakers, kanunnik Tongerlo, kapelaan Heike Tilburg 1797—1817 (Sch. V, 726).
- 40) Goirke is parochie en buurtschap van Tilburg.
- 41) Zie nota 1808, 36.
- 42) Dr. Jacobus de la Geneste, geboren 1778, gehuwd met Joanna de Laure (Etat III, 710).
- 43) Joannes van der Bruggen, pastoor Oisterwijk 1765—1810 (Sch. V, 390).
- 44) De moeder van kapelaan Heeren was Joanna Maria van Goch, sinds 1771 gehuwd met Godefridus Heeren ('s-Bosch 50).
- 45) Gertruy van Tiel, weduwe van Joannes Goijarts; ze overleed 1 juni 1807 in de leeftijd van 79 jaar ('s-Bosch 585).
- 46) Joannes van Rijckevorsel, geboren 1780 als zoon van Thomas; huwt 1799 met Antonia Joanna Barbara Halfwassenaer van Onsenoort (Mommers 514).
- 47) Eendje = gehucht gem. Vught (v. d. Aa XIII, 764; Sch. V, 843).
- 48) Joannes Baptista de Zeeuw, assistent Oss 1809—1813 (Sch. V, 450).
- 49) Over misbruiken bij de eed, die molenaars en bakkers in verband met de belastingen moesten afleggen, zie: B.B. XXIII, 310 nota 86.
- 50) Op 13 april 1807 verschenen „bepalingen nopens de inrigting en het bestuur in de departementen” enz. (In Den Haag, ter Koninklijke Staats-Drukkerij), waarbij het koninkrijk Holland werd verdeeld in tien departementen en voorzieningen betreffende het departementaal en gemeentelijk bestuur werden vastgesteld.
- 51) Joannes van den Eijnde, pastoor Maren 1804—1809 (Sch. V, 36).
- 52) Joannes van den Heuvel, kapelaan Bostel 1805—1810 (Sch. III, 352).
- 53) De keizerlijke katechismus, door de organieke artikelen voorgescreven als eenheidskatechismus voor heel het franse rijk, werd 30 mei 1806 tegen de wil van Pius VII door de pauselijk legaat Caprara goedgekeurd (Leflon 235 v.). De vraag, of het al dan niet geoorloofd was deze katechismus te aanvaarden en te onderwijzen, veroorzaakte een stroom van geschriften pro en contra.
- 54) Dr. Thomas Joannes Josephus Robert, weduwnaar van Antoinette van Venrooij, werd 23 jan. 1809 begraven; hij bereikte de leeftijd van 80 jaren en 2 maanden (St. Michiels-Gestel 13; Cf. dagboek 22 en 30 jan. 1809).
- 55) Proxenetā = makelaar; tussenpersoon bij een verkoping.
- 56) Franciscus van Hirtum (Herentum), kanunnik Postel, leraar latijnse school Helmond 1800—1808 (Sch. IV, 141; A. Frenken: Helmond in het verleden II, 268 nota 3 en 269). Hij overleed in de ouderdom van 72 jaar aan een beroerte, toen hij een bezoek bracht aan 's-Bosch; aangifte van overlijden geschiedde 18 apr. 1808 ('s-Bosch 585; Cf. dagboek 15 apr. 1808).
- 57) Jaarlijks op Witte Donderdag worden door de bisschop de heilige oliën gewijd. De enige bisschop in noord-nederland was Mgr. van Velde de Melroij, die als koninklijk aalmoezenier in de residentie van Lodewijk Napoleon verbleef (Den Haag of Amsterdam).
- 58) Cf. B.B. XXII, 242.

- 59) Andreas Wilhelmus Nobelen, lid duitse orde, pastoor St. Lambertus Vught 1779—1829 (Sch. V, 851 v.).
- 60) Joannes Swinkels, pastoor Liempde 1797—1820 (Sch. IV, 697).
- 61) Maria Anna Robert, dochter van de medicus en gedoopt 16 oct. 1763 (St. Michiels-Gestel 6).
- 62) De verplichte militaire conscriptie, die Napoleon ook over Holland wilde uitstrekken, wist koning Lodewijk vooralsnog te verhinderen; ze werd pas ingevoerd bij de inlijving in 1810.
- 63) Adrianus Witlockx, sinds 1767 gehuwd met Adriana Lomba(e)rts (Haaren 4).
- 64) Nl. de praetor (burgemeester) van Boxtel.
- 65) Jean Hubert Devenise, vanaf 1805 president groot seminarie Namen (Vriendelijke mededeling Dr. J. Grauwels; Cf. Allard 128).
- 66) Rhode = St. Oedenrode.
- 67) Joannes van de Kerkhof, regulier kanunnik Nunhem, leraar syntaxis en conrector latijnse school Helmond 1799—1808; rector 1808—1832 (A. Frenken: Helmond in het verleden II, 269; Cf. dagboek 4 apr. 1807; niet bij Sch.).
- 68) Cornelis Stevens, vicaris-generaal Namen 1799—1802, toen hij moest onderduiken in verband met zijn uiterst heftige bestrijding van Napoleons godsdienstpolitiek en van alle bisschoppen, die ook maar enige tegemoetkoming vertoonden. Alhoewel hij zelf trouw bleef aan Rome, veroorzaakte zijn optreden mede het ontstaan van de (nog bestaande) schismatieke secte der Stevenisten. (Krüger II, 114 v; In vrijheid herboren 30). Met de aangehaalde brief zal bedoeld zijn: Lettre de Corneille Stevens touchant la situation désolante de la religion en France et touchant la séduction générale des catholiques préparée par le moyen du nouveau catéchisme; hij is gedateerd 1 dec. 1806 (Biogr. nationale 23, 862; Cf dagboek 12 juli 1808).
- 69) Giambattista Caprara, pauselijk gevolmachtigde voor de uitvoering van het concordaat van 1801, waarbij hij zich zeer toegeeflijk toonde (Leflon 199 vv.).
- 70) Musaeum = studeervertrek.
- 71) Krüger (IV, 49) vermeldt slechts het bestaan van een latijnse school te Oosterhout, maar zonder de namen der leraren te geven.
- 72) Sebaceus = van talk.
- 73) Borussia = Pruisen; Vesalia = de Wesel. In febr. 1807 behaalde Napoleon een Pyrrhusoverwinning bij Eylau, terwijl ook het daarop volgend beleg van Danzig (maart-mei 1807) aanvankelijk niet het succes had, dat de keizerlijke troepen er van verwachtten (Gabourd 8, 297 vv).
- 74) Cortina = gordijn.
- 75) Paulus Fredericus Raricx, kanunnik Berne, wordt in 1809 assistent Bokhoven; met een bootje op weg van 's-Bosch (waar zijn ouders woonden) naar zijn parochie verdronk hij 24 dec. 1810 (Sch. III, 309; Studentenlijst).
- 76) Volgens de liturgische regels moesten bepaalde feesten, die vanwege de Goede Week waren uitgevallen, na de Paasweek worden ingehaald. Daarom werd in 1807 Gabriel (24 maart) verplaatst naar 6 april en Maria Boodschap (25 maart) naar vandaag.
- 77) Veldhoven is een wijk van Tilburg.
- 78) Het hs. heeft neptis.

- 79) De engelse vloot lag voor de Dardanellen en Constantinopel werd met bombardement bedreigd (Gabourd 8, 307 v.).
- 80) Wilhelmus Josephus Suijs, kapelaan St. Jacob 's-Bosch 1800—1812 (Sch. IV, 332; Allard 7).
- 81) (L)abberdaan = zoute vis uit Le Labourd (Bayonne).
- 82) Cf. nota 1807, 204.
- 83) tilia = linde; salix = wilg.
- 84) Guilielmus Smits, afkomstig uit Den Dungen, pastoor Wiekevorst (prov. Antwerpen) 1784—1807; na zijn verbanning ongeveer een maand president-professor aan het seminarie te 's-Heerenberg (niet vermeld in A.A.U. 47 (1922): R.G.R. Smeets: Geschiedenis van het seminarie 's-Heerenberg); vervolgens naar Bedaf (Cf. nota 1806, 118); in 1808 verblijft hij in Den Dungen, waarna hij zich wederom vestigt te Bedaf tot 1816 (Liber anno 1771).
- 85) Wilhelmus Priems, vanaf 1807 student seminarie (Studentenlijst).
- 86) Leonardus Antonius Sassen, student seminarie 1805—1807, huwde later met Joanna de Klein; na de dood van zijn vader (1828) werd hij algemeen ontvanger der beurzen van de provincie Brabant (Studentenlijst; Mommers 518; Sasse III, 166). Voor zijn hier vermelde broer mr. Jan Hendrik, zie nota 1809, 192). Zijn vader was Hubertus Sassen (1752—1828), zilversmid en ontvanger-generaal der beurzen, sinds 1781 gehuwd met Antonetta Maria Ruwel (Mommers 518), die 5 juli 1810 overleed ('s-Bosch 570).
- 87) Joannes Gilis O.F.M. pastoor-deken Ammerzoden 1806 (1807)—1829 (Sch. III, 115).
- 88) Kennelijk is bedoeld soleis. Vgl. dagboek 28 mrt. 1807, waar van calcos sprake is bij Deppen. (Cf. nota 1808, 20).
- 89) Joannes Henricus van de Weijer, pastoor Hilvarenbeek 1797—1832 (Sch. IV, 603).
- 90) Jacobus Petrus Spriessen, kanunnik Berne, kapelaan Berlicum 1804—1819 (Sch. III, 256).
- 91) Bartholomeus Ooms, kanunnik Berne, pastoor Heeswijk 1804—1825 (Sch. IV, 95).
- 92) Arnoldus van den Heuvel, kapelaan Schijndel 1795—1810 (Sch. V, 649).
- 93) Dr. Leonardus van der Voort (1762—1809), achtereenvolgens student Leuven (1781), gepromoveerd te Leiden (1787), practijk te Nijmegen, Heusden en Boxtel (Liber anno 1781); hij huwde in 1801 met Elisabeth Rouppe (Mommers 564).
- 94) Wilhelmus Smarius, pastoor Breugel 1793—1827 (Sch. III, 369).
- 95) Jacobus Philippus Heijs, rector of proost Eerde 1782—1821 (Sch. III, 535).
- 96) Joannes Vissers, kapelaan Schijndel 1803—1814 (Sch. V, 649).
- 97) Joannes van Handel, kapelaan St. Oedenrode 1803—1809 (Sch. V, 317).
- 98) Henricus Theodorus Sprangers, assistent Veghel 1805—1810 (Studentenlijst; niet bij Sch.); kapelaan Boxtel 1810—1812 (Studentenlijst; vlg. Sch. III, 352 van 1811—1812).
- 99) Claudius Mondelaers, kanunnik Averbode, rector augustinessen St. Oedenrode 1796—1815 (Sch. V, 330).
- 100) Maria Elisabeth van Alphen, gedoopt 4 juli 1772 (B.B. XIX, 170).

- Frenken vergist zich, als hij Mieke van Alphen identificeert met Joanna Maria, de echtgenote van Franciscus de Leijer (B.B. XXI, 45 nota 58).
- 101) Antonius Rovers, student seminarie tot 1809, kapelaan Hilvarenbeek 1809—1814 (Sch. IV, 605).
- 102) Henricus Arnoldus de Borman, afkomstig uit Hasselt, student seminarie Herlaer 1803—1806, bij subdiakenwijding overgegaan naar bisdom Luik (Studentenlijst); later is hij pastoor te Alken, ten zuiden van Hasselt (O.J. Thimister: *Necrologe du clergé du diocèse de Liège* (1801—1894), p. 231. Vriendelijke mededeling van Dr. J. Grauwels).
- 103) Waarschijnlijk Simeon Antonius Luyks, geboren 1758, koopman te 's-Bosch (Liste; vgl. dagboek 18 dec. 1807).
- 104) Henricus Smits, jongste broer van de professor, werd gedoopt 16 juni 1784 (Eindhoven 4).
- 105) Excubiae = wachtpost.
- 106) *Mélanges de philosophie, d'histoire, de morale et de littérature, suite des annales catholiques et des annales littéraires et morales* (Paris 1806—1810, 9 dln.). Moser was hierop geabonneerd, zoals blijkt uit de gesigneerde exemplaren in de bibliotheek van het groot seminarie Haaren. Const. van Oirschot was het normale postadres voor goederen uit België.
- 107) Joannes Wilhelmus Kilian, geboren 1758 (Liste), sinds 1781 gehuwd met Magdalena Isabella Heijnselmans; hij was ontvanger in het arrondissement 's-Bosch 1806—1810 (Mommers 439).
- 108) Mr. Antonius Josephus Lambertus Borret (1782—1858), sinds 1803 advocaat in 's-Bosch, gehuwd met Maria Vermeulen (N.N.B.W. I, 421 v.).
- 109) Het hs. heeft martii.
- 110) Aldegondis Witlockx, gedoopt 2 apr. 1768 (Haaren 4).
- 111) Pierre l'Hotellier, geboren 1765, priester in het bisdom Amiens, in 1791 vanuit Dinant gevlucht naar Gilze-Rijen. Hij komt in 1795 naar het landgoed de Reishof bij Tilburg en koopt dat in 1797 (Archief gemeente Tilburg: notariële akten 1789—1809). Hij staat in 1810 beschreven als propriétaire, vivant de son bien (Etat I, 2657).
Rijshof = gehucht gem. Tilburg (v.d. Aa IX, 527).
- 112) Haansche Hoef = gehucht gem. Tilburg, thans Dongen (v. d. Aa V, 13 en 20; Krüger III, 321 en 325).
- 113) Nl. in Dongen. Vgl. Drs. Pater Gerlach O.F.M.Cap.: *Geschiedenis der Penitenten — Recollectinen te Dongen* (Tilburg z.j. (1940).
- 114) Lambertus van Gils, pastoor Dongen 1776—1825 (Krüger III, 335).
- 115) Guilielmus van Gennip, kanunnik Parck, proost van het klooster der norbertinessen te Oosterhout 1801—1837 (Krüger IV, 78).
- 116) Adrianus Huijgens, pastoor Kaatsheuvel 1796—1831 (Sch. IV, 656).
- 117) Joannes Mickers, kapelaan Kaatsheuvel 1805—1812 (Sch. IV, 657).
- 118) Fornix = gewelf.
- 119) Walterus Zijlmans, student seminarie 1806—1810 (Studentenlijst).
- 120) Hieronymus Pessers, kanunnik Tongerlo, kapelaan Waalwijk 1793—1810 (Sch. V, 880; Cf. Liber anno 1781).
- 121) Bonifacius Beerenbroek, kanunnik Tongerlo, pastoor Drunen 1791—1811 (Sch. III, 500).
- 122) Joannes Franciscus Dommeliers, kanunnik Tongerlo, kapelaan Drunen 1798—1811 (Sch. III, 501).

- 123) Op 3 mei 1807 werd te Waalwijk bevestigd Ds. P. Verhagen Metman, afkomstig van Vlijmen; hij bleef in functie tot z'n dood 29 dec. 1839 (Vriendelijke mededeling Ds. J. Breeuwsma te Waalwijk).
- 124) Joannes Branten, pastoor Loon op Zand 1797—1811 (Sch. IV, 751).
- 125) Stokhasselt is een wijk in Tilburg.
- 126) Hermanus Josephus Franke, kanunnik Tongerlo, pastoor Goirke Tilburg 1797—1812 (Sch. V, 721).
- 127) Eugenius van Grunderbeek, kanunnik Tongerlo, kapelaan Goirke Tilburg 1804—1818 (Sch. V, 723).
- 128) Krijtenheijde = heidegrond bij Helvoirt (v. d. Aa VI, 646).
- 129) Liber congregationis majoratus sylvaeducensis: lijst van uit de meijerij afkomstige studenten aan de artes-faculteit van de leuvense universiteit, berustend in het archief van het groot seminarie (Coll. Leuven 165). Deze lijst bevat de namen vanaf 1665—1796. Hiernaast is er een catalogus philosophorum diocesis Buscoducensis in universitate Lovanensi, bevattende de namen van studenten uit de stad 's-Bosch van 1644—1797 (Archief seminarie coll. Leuven 164). Deze laatste lijst zal van Gils bedoelen, want de laatst ingeschrevene is Joannes de Wijs; waarschijnlijk heeft deze bij de opheffing der universiteit het boek meegenomen; nog herhaaldelijk moet van Gils bij de Wijs moeite doen om het te krijgen (Cf. dagboek 8 mei en 18 juni 1808). De lijsten zijn uitgegeven door H. Hens in resp.. De Brabantse Leeuw, jrg. 7 (1958) en jrg. 6 (1957).
- 130) Franciscus Boelens, kapelaan Goirle 1798—1811 (Sch. III, 773).
- 131) Contignationes = steiger.
- 132) Gerardus van den Wildenberg, ongehuwd, overleden 83 jaar oud op 25 jan. 1825 (Eindhoven: register van overledenen).
- 133) Leonardus van de Gevel, pastoor Nuland 1799—1821 (Sch. V, 231).
- 134) Adrianus van Lith, pastoor Rosmalen 1796—1822 (Sch. V, 589).
- 135) Arnoldus van de Ven, pastoor Orthen 1798—1818 (Sch. V, 436).
- 136) Adrianus van Iersel, pastoor Woensel 1805—1812 (Sch. V, 942).
- 137) Arnoldus Hartmans, kanunnik Postel, leraar latijnse school Eindhoven 1797—1830 (Sch. III, 574).
- 138) Jacobus Theodorus Roels, pastoor Terheijden 1786—1808 (Krüger IV, 265).
- 139) Mr. Petrus Verhoijzen (1757—1835), sinds 1790 gehuwd met Jacoba van Liempt, wordt in 1806 lid van departementaal bestuur van Brabant en vervolgens secretaris-generaal bij het ministerie van justitie (Mommers 552 v.; N.N.B.W. VII, 1244 v.).
- 140) Charles Sulpice Flament, uitgeweken frans priester, sinds 1798 bibliothecaris der nationale bibliotheek, van 1807—1809 secretaris van Lodewijk Napoleon (N.N.B.W. III, 403 vv; Allard 124 nota 2).
- 141) Over deze reis: Allard 124 vv; B.B. XX. 130 vv.
- 142) Bedoeld is Herpt, dat parochieel onder Heusden ressorteerde (Sch. IV, 163).
- 143) Joannes Carolus van der Horst, pastoor Heusden ressorteerde (Sch. IV, 577; Mommers 424).
- 144) Workum = Woudrichem.
- 145) A. C. van Haaren, niet vermeld in naamlijst 1807; in 1810 is hij priester kerkbewaarder aan het hof.
- 146) Mr. Joannes Hendricus (niet Willem, zoals Allard) Mollerus, minister

- van binnenlandse zaken 1806—1810 en sinds 1808 tevens minister van erediens. (Allard 125 v.; N.N.B.W. IV, 1003 v.; In vrijheid herboren 28).
- 147) Pierre Christophe de Lamblardie, hofkapelaan 1806—1808 (Allard 125; N.N.B.W. I, 1257 v.).
- 148) Paul Joseph Bertrand, hofkapelaan 1806—1810 (Allard 125; N.N.B.W. I, 324).
- 149) Gleba = grond.
- 150) Joannes de Bitter O.F.M. sinds 1800 in Den Haag (Naamlijst).
- 151) Niet vermeld in naamlijst.
- 152) Naamlijst vermeldt slechts een Henricus Jacobs, sinds 1806 pastoor te Eerbeek; deze is hier kennelijk niet bedoeld.
- 153) Adrianus Versluijs, sinds 1787 pastoor Den Haag (Naamlijst).
- 154) Simon van Hees O.F.M. sinds 1783 kapelaan Rotterdam (Naamlijst).
- 155) Eerst in de naamlijst van 1814 vonden we een Petrus Antonius Kervel, die dan sinds 1813 pastoor is in Nooddorp. Hij werd in 1819 pastoor-deken te Leiden en in 1843 aartspriester van Holland en Zeeland (Handboekje R.K. Eeredienst 1844).
- 156) Joannes Henricus Vredevelt, sinds 1803 pastoor-deken Rotterdam (Naamlijst).
- 157) Pandocheus = herbergier.
- 158) Mr. Paulus Emmanuel Antonius de la Court (1760—1848), gehuwd in 1794 met Maria Theresia van Bommel; hij was landdrost (commissaris van de koning) in het departement Brabant 1807—1810. (Mommers 358 v.; N.N.B.W. VIII, 324 v.; Allard 126; Sasse II, 149 en III, 246).
- 159) Bruekelen of Breukelen: buurtschap onder Boxtel.
- 160) Norbertus de Kanter, apotheker, gehuwd met Joanna Catharina van Dal; hun zoon Dionysius Hubertus, geboren 14 febr. 1788, wordt in 1808 student seminarie (Tilburg 17; Studentenlijst).
- 161) Haansberg = gehucht gem. Gilze (v. d. Aa V, 20).
- 162) Mr. Lambertus van der Horst (1760—1840), lid departementaal gerechtshof Breda 1802—1811 (Mommers 424 v.).
- 163) Joannes Antonius Smits, gehuwd met Dingena Theresia van de Moosdijk; zijn vrouw overleed 1 sept. 1809 (Breda: klapper op retroacta burgerlijke stand; Cf. dagboek 4 sept. 1809).
- 164) Petrus Riemschlag, abt Waarschoot bij Gent (Allard 111 nota 2). Na zijn deportatie naar Rhé in 1793 keert hij in 1800 terug en vestigt hij zich te Brussel; hij overleed 1817 (Cf. J.B. van Bavegem. Het martelaarsboek der belgische geestelijkheid (Gent 1875) p. 146; vriendelijke mededeling van Dr. J. Grauwels).
- 165) Jacobus Goijers, kanunnik te Anderlecht, had reeds in 1805 een aantal boeken aan de bibliotheek van het seminarie te Herlaer geschonken (Cf. archief seminarie: Coll. v. Gils I, 682 en 684). Hij overleed 90 jaar oud in 1809 (Allard 108 v.).
- 166) Joannes Josephus Havermans (1738—1813), gehuwd in 1775 met Anna Maria Floren, was onderprefect van het arrondissement Breda (Mommers 405 v.; N.N.B.W. I, 1034).
- 167) Adrianus Binck, sinds 1804 professor IJpelaar (Krüger II, 418). In 1814 is hij kapelaan in de Beek (Krüger III, 75). Cf. echter nota 1808,61
- 168) Zie over dit decreet en de kwestie der competentiarii: Allard 122 vv.

en B.B. XX, 188 vv.

- 169) Zie hierover B.B. XII, 171 vv.
- 170) Elisabeth Baesten, gedoopt 11 dec. 1775 als dochter van Córnelius Baesten en Joanna Maria de Kok (Tilburg 17).
- 171) Rijnlandse voet = 12 duim = 0,313947 meter.
- 172) Egon van Veldriel, pastoor Empel 1801—1808 (Sch. III, 583); pastoor Zevenbergen 1808—1829 (Sch. V, 1020).
- 173) Antonius van Dijk, kapelaan Bergen op Zoom 1807—1809 (Krüger III, 160).
- 174) Fulcimentum = ondersteuning.
- 175) Jacobus Sassen, tabakshandelaar en posthouder, gehuwd met Anna Maria Ruwel en overleden 1 oct. 1808 in de leeftijd van 55 jaar ('s-Bosch 49 en 585; Sasse I, 265; Cf. dagboek 1 oct. 1808).
- 176) Christianus Coppens, molenaar, geboren 1757 (Liste).
- 177) Dr. Hendricus Verhagen (1763—1820), arts St. Oedenrode en gehuwd met Justina Kok (Mommers 548 v.).
- 178) Nl. door de studenten.
- 179) Joannes Nabben O.F.M., geboren te Maastricht 1739, is na de suppressie van het klooster te Reckhem vertrokken naar Antwerpen, waar hij 1820 overleed (Vriendelijke mededeling p. Daniel van Wely O.F.M.).
- 180) Adrianus Mulders, kapelaan Deurne 1800—1811 (Sch. III, 432). Deursen is gewestelijke uitspraak voor Deurne en betekent hier niet de eveneens bestaande plaats Deursen.
- 181) Christianus Sangers, kanunnik Postel, pastoor Lieshout 1798—1824 (Sch. IV, 716).
- 182) Nl. Haren bij Megen.
- 183) Wilhelmus Franciscus van Niel, pastoor Teeffelen 1803—1807 (Sch. V, 703), daarna praeceptor latijnse school 's-Bosch (Sasse II, 288). Hij speelde een rol bij de stichting van seminarie Hageveld in 1817 (Allard 245 nota 2; B.B.H. XLVIII, 540).
- 184) Siggillum = gezegeld papier.
- 185) Deze suppliek in bijlage I.
- 186) Antonius Franciscus Witlox, gedoopt 11 febr. 1772 (Haaren 5).
- 187) Joanna Wilhelmina Smits, gedoopt 6 maart 1782 (Eindhoven 4).
- 188) Andreas van de Weijer, kapelaan Zeelst 1800—1810 (Sch. V, 1005).
- 189) Maria Augustina Lemmens, overste augustinessen St. Oedenrode 1796—1829 (Sch. V, 330).
- 190) Augustinus Delgorgues, priester (Allard 314), verblijvend te Leiden (Allard 135). Uit een brief van hem d.d. 15 oct. 1815 (archief seminarie coll. v. Gils I, 1097) blijkt, dat hij lid is van de prêtres de la mission (lazaristen); hij is indertijd uitgeweken naar Nederland, waar hij o.a. optrad als leermeester van Johan van Rijckevorsel; hij gaat zich in 1815 vestigen in het hospitaal voor ongeneeslijke vrouwen in de rue de Sève te Parijs.
- 191) Oud-gardiaan van het gesupprimeerde klooster te Leuven is Theodulfus van Vorst O.M.Cap. (Joannes Franciscus Michiels 1752—1810), die in 1807 te Leuven werd aangehouden wegens prediking tegen de gallische katechismus (Hildebrand VII, 598; X, 247, 284 en 379). Mogelijk is hij toen ook van openbare geestelijke bediening ontheven door de pro-franse aartsbisschop van Mechelen Jean Armand Rocquelaure (1801—1808). Cf. J. Laenen = Geschiedenis van het seminarie van Mechelen

- (Mechelen 1930) p. 235 en 247.
- 192) Rudus, -eris = puin.
- 193) Adrianus Arnoldus Vissers (Vlgs. liber anno 1791 Adr. Ant.), geboren 1770, gehuwd met Maria Josephina Duuren (Etat III, 572).
- 194) Christianus Hubens, afkomstig uit Schijndel, verbleef te Kevelaar, waar hij in 1818 mente captus overleed (Liber anno 1776; Cf. Sch. III, 242).
- 195) Antonius van Padua was de Patroon van de president (cf. dagboek 13 juni 1808). Vandaar de bijzonder feestelijke viering.
- 196) Petrus Noije, student seminarie 1803—1810; assistent Berchem 1810 (Sch. III, 231); na korte tijd overgegaan naar diocees Luik als kapelaan St. Huybrechts-Lille (Studentenlijst).
- 197) Nicolaus Smits, student seminarie 1805—1808 (Studentenlijst).
- 198) Jacobus Vesters uit Well, student seminarie 1803—1807; thuis overleden 12 maart 1808 (Studentenlijst; Cf. echter dagboek 11 maart 1808).
- 199) Emmanuel van Velde, kanselier van Brabant, wonend te Brussel; zijn bisschoppelijke broer vestigde zich dec. 1811 bij hem (N.N.B.W. X, 1084).
- 200) Jacobus van Oploo O.Praem. sinds 1789 pastoor Beesd (Naamlijst).
- 201) Hier moet kennelijk aangevuld worden: fidem.
- 202) = Liempde.
- 203) Wilhelmus van den Heuvel, kapelaan Woensel 1804—1813 (Sch. V, 944).
- 204) Onno Adolph Marie Willem baron de Senarclens de Grancy, geboren 24 juli 1780 en Louis Jacques Ernest Constant baron de Grancy, geboren 28 nov. 1782 (St. Michiels-Gestel gemeente-archieff: Etat de population 1810) zijn zoons van Charles August Paul Louis de Grancy, die majoor was bij de waalse dragonders van graaf van Bijland en 29 aug. 1804 begraven was (St. Michiels-Gestel 13). Zijn weduwe, Cornelia Elisabeth du Tour (Allard 116; Sasse II, 413) woonde op het buitengoed Haanwijk te St. Michiels-Gestel samen met haar moeder: Anna Maria Bouwens, weduwe van Onno Tamminga baron du Tour (Sch. V, 72). Vgl. dagboek 8 mei 1809.
- Jean Francois Marie Joseph markies de Vichy werd 23 maart 1809 te St. Michiels-Gestel begraven. Hij had gewoond op het landgoed Haanwijk, maar zich daarna „in het keizerrijk Vrankrijk” gevestigd (St. Michiels-Gestel 13; Cf. dagboek 8 mei 1809).
- 205) Joannes Coppens, boekhandelaar, geboren 1750, wiens zoon Theo in 1809 student seminarie wordt (Liste; cf. nota 1806,22).
- 206) Martinus Glasbergen, oud-katholiek pastoor Den Helder, deed onder de schuilnaam Irenaeus in april 1807 verschijnen: De Roomsche-Katholieke Kerk van Nederland in haren ouden luister hersteld; of Priesters en Leken op het dringendst aangespoord, om de aloude Kerkgeschillen op ene, voor beide partijen aanneemlijke wijze te doen eindigen. Zijn doel was verzoening tussen de rooms-katholieken en de oud-bisschoppelijke cleresie van Utrecht te bewerken; het gebeurde echter op een wijze, die in de cleresie zelf veel tegenstand wekte (v. Kleef 161 vv.; Cf. Allard 156 vv.).
- 207) = Nieuwkuijk.
- 208) Novacula = scheermes. Het hs. heeft exacuatum.
- 209) Maria Elisabeth Reabel huwde 28 juni 1807 met Franciscus Antonius van Gulick ('s-Bosch 277 h).

- 210) Oenopola = wijnhandelaar.
- 211) De overwinning te Friedland vond plaats op 14 juni 1807 (Gabourd 8, 312).
- 212) Hs. heeft abusievelijk sponsá.
- 213) Cf. nota 1807, 20.
- 214) hyperoon = (kamer op de) bovenverdieping; bijz. vrouwenvertrek.
- 215) Arnoldus van Iersel, pastoor Zevenbergen 1783—1808 (Sch. V, 1020).
- 216) Gregorius Thiels, abt van gesupprimeerde abdij Averbode, keerde in 1808 terug naar Averbode en overleed er in 1822 (Vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- 217) Henricus Pijnenborgh, pastoor St. Oedenrode 1786—1811 (Sch. V, 314).
- 218) Mensa = kostgeld.
- 219) Hut = gehucht gem. Someren (v. d. Aa V, 958). Ginderdoor = gehucht gem. Lieshout (v. d. Aa IV, 582; Sch. IV, 709).
- 220) Ribbius was secretaris en ontvanger te Lieshout (Studentenlijst).
- 221) Alen = Aarle (-Rixtel). Lucas van den Heuvel, pastoor Aarle 1794—1809 (Sch. III, 53).
- 222) Ds. Stephanus Hanewinkel (1766—1856), achtereenvolgens predikant in verschillende brabantse plaatsen, schreef o.a. in 1798 en 1799 de eerste en tweede Reize door de Majorij van 's-Hertogenbosch (Mommers 403).
- 223) Joannes Hagelaars, kanunnik Postel, pastoor Helmond 1797—1812 (Sch. IV, 128; Sch. vermeldt niets omtrent deken-zijn).
- 224) Joannes Baptista Bruijnen, pastoor Raamsdonk 1787—1817 (Sch. V, 504).
- 225) Henricus Bruijnen, kapelaan Eindhoven 1789—1812 (Sch. III, 563).
- 226) Dr. Franciscus van Moorsel (1749—1823), vanaf 1779 arts in Helmond, sinds 1785 gehuwd met Dorothea Swinckels (Mommers 472).
- 227) Joannes Antonius Dockx, kanunnik Postel, kapelaan Helmond 1797—1808 (Sch. IV, 131).
- 228) Croy = kasteel gem. Stiphout (v. d. Aa III, 136; Sch. V, 683).
- 229) Iersel, waar blijkbaar de St. Martinuskerk stond, moeten we gelijk stellen met het gehucht Eerschot onder St. Oedenrode (Cf. Sch. V, 303).
- 230) Tiras = tras = gemalen tufsteen, gebruikt bij de bereiding van metselspecie.
- 231) Wilhelmus Priems zette toch de studie voort, werd 1810 priester gewijd en was kapelaan Bergeijk 1812—1819 (Studentenlijst; Sch. III, 242).
- 232) Michael Franssen was gehuwd met Antoinette Smits (St. Michiels-Gestel 6).
- 233) Jacobus Houtappels, oud-pastoor Caulill (bisdom Luik), emeritus sinds 1797 (Vriendelijke mededeling Dr. J. Grauwels).
- 234) Thomas Augustinus Deelen, pastoor Bergeijk 1779—1812 (Sch. III, 240).
- 235) Arnoldus Beckers, regulier kanunnik Gasdonck, rector augustinessen Deursen 1772—1810 (Sch. III, 440).
- 236) = De drinker.
- 237) De vrede van Tilsit, ondertekend 7 juli 1807 (Gabourd 8, 319).
- 238) Dodrans = drie-vierde deel. De betekenis is duidelijk: bedoelde dame accepteerde haar rente tot de laatste cent en schonk niets aan het seminarie, zoals vele anderen deden.
- 239) C(a)espes = graszode; jong plantje.

- 240) Apocha = kwitantie.
- 241) Joannes Dominicus van der Meulen, rector Vughterstraat 's-Bosch 1790—1811 (Sch. IV, 295 v.).
- 242) Het pensioonaat Wilkinghege bij Munster, waar o.a. Wykerslooth enige tijd was geweest (B.B.H. XXXVIII, 134), had in deze tijd een verdachte naam (B.B.H. XXXVIII, 220 nota 2).
- 243) Luigi Ciamberlani, vice-superior der hollandse zending 1795—1828 (N.N.B.W. I, 595 vv.).
- 244) Conrad Bodenstaf, geboren 1761, chirurgijn (Liste).
- 245) Oppido = geweldig.
- 246) = Berlicum.
- 247) Jacobus van Asten, pastoor Netersel 1805—1813 (Sch. V, 181).
- 248) Scrobis = greppel; ligo = houweel; lotium = urine.
- 249) Campos is de gebruikelijke aanduiding voor een vrije (mid)dag.
- 250) Nl. bij de pastoor.
- 251) Martinus van Liemdt, geboren 1731, wijnkoopman (Etat III, 712); zijn echtgenote Maria Catharina Pessers overleed 71 jaar oud op 10 oct. 1806 (Tilburg begraafregister).
- 252) J. J. Natter van de ridder-orde der Kruisheren met de roode Star: Roomsche Catholiek gebeden-boek in den geest van Jezus godsdienst (2e dr. Amsterdam 1807), goedgekeurd door Ten Hulscher 14 maart 1805.
- 253) Henricus Casset, pastoor Riel 1793—1824 (Krüger IV, 151).
- 254) Petrus van Iperen, kapelaan Hilvarenbeek 1805—1809 (Sch. IV, 605).
- 255) Gerardus Hegeman, pastoor „het haantje" Amsterdam 1787—1816, medewerker bij oprichting seminarie Warmond (N.N.B.W. VIII, 736; Al-lard 167; B.B.H. XLVIII, 41 en 48).
- 256) Cornelius Dominicus Vosch van Avesaet, pastoor Velp 1790—1818 (Sch. V, 802).
- 257) Willibrordus Burgers, kapelaan Kerkstraat 's-Bosch 1798—1808 (Sch. IV, 295); pastoor Someren 1808—1838 (Sch. V, 666).
- 258) Wilhelmus Vogels, student seminarie 1805—1807, ging toen over naar franciscanen Megeen, maar keerde in 1808 terug op het seminarie; priester gewijd 1814 (Studentenlijst).
- 259) Petrus Devenijns, student seminarie 1805—1809 (Studentenlijst); kapelaan Gemert 1809—1813 (Sch. III, 696).
- 260) Jacobus van Asten, kapelaan St. Jan 's-Bosch 1797—1807 (Sch. IV, 320); pastoor Heusden 1807—1852 (Sch. IV, 577 v.).
- 261) Vespa = wesp; fucus = horzel.
- 262) Joannes van Heesbeen, kapelaan Heusden 1802—1810 (Sch. IV, 578).
- 263) Mulctae quadragesimales = zuivelgeld.
- 264) De families Swaans en van Heesbeen woonden in Vlijmen (Cf. met gansen trouw jrg. 11 (1961), 84 vv. en 86 vv.).
- 265) Petrus Beckers, pastoor (Haarsteeg en) Hedikhuizen 1793—1823 (Sch. IV, 70); sinds 1805 abt Berne (Sch. I, 300 v.; zie ook nota 1809, 106).
- 266) Joannes van Dijk, student seminarie 1802—1804, daarna overgegaan naar de praemonstratensers, werd na zijn wijding provisor van de abdij Berne en in 1818 assistent Hedikhuizen (Studentenlijst). Ook Sch. noemt hem slechts in 1818 assistent aldaar (Sch. IV, 70).
- 267) = Herpt.
- 268) Gerardus van der Horst zie nota 1806, 71) en Mr. Lambertus van der

- 269) Horst (zie nota 1807, 162), beiden broers van de overleden pastoor. Joannes Jacobus Bax, geboren 1773 en gehuwd met Adriana Francisca van Dongen (Heusden I).
- 270) = Vogels (zie nota 1807, 258). Het hs. heeft sacerdotatem.
- 271) Jacoba Catharina van Rijckevorsel, sinds 1792 echtgenote van Franciscus Antonius Augustinus van Lanschot (1768—1851); de laatste was lid van gemeentebestuur 's-Bosch 1807—1815 (Mommers 450; Liste; Sasse I, 244 en III, 347; Cf. dagboek 19 febr. 1808 en 8 mei 1809).
- 272) Maria Elisabeth Smits, geboren 1772, in 1796 gehuwd met Hermanus Antonius Boex (Eindhoven 4 en 5). Zie voor Boex en zijn school te Eindhoven: Land van Dommel en Aa (Eindhoven 1947) p. 79 vv.
- 273) Martinus Smits, geboren 1778, gehuwd in 1805 met Maria Helena Neijnsens (Eindhoven 4 en 5).
- 274) parthenos = ongehuwd meisje; egkuos = zwanger.
- 275) Admodiatio = verpachting.
- 276) Petrus van der Schuuren, vanaf 1807 student seminarie (Studentenlijst), zoon uit eerste huwelijk van mevrouw Arntz (Mommers 322; Cf. nota 1806, 70). Vitricus = stiefvader.
- 277) Hendricus Joannes Colster, student seminarie 1807—1810, daarna overgegaan naar seminarie 's-Heerenberg (Studentenlijst).
- 278) Leonardus Vesters, broer van Josephus (zie nota 1807, 198 was student seminarie 1802—1806, waarna hij overging naar seminarie 's-Heerenberg (Studentenlijst).
- 279) Pater de Roij is een broer van de echtgenote van Adrianus van Gils. (Cf. nota 1806, 85).
- 280) In Tilburg bestond het St. Jorispilgilde en een ander onder patronage van St. Dionysius (J. A. Jolles: De schuttersgilden en schutterijen van Noord-Brabant ('s-Bosch 1934) II, 158 vv.).
- 281) Joannes Baptista Mutsaerts, kanunnik Tongerlo, pastoor Alphen 1791—1814 (Krüger III, 41).
- 282) Joannes Schijvens, student seminarie vanaf 1807 (Studentenlijst, die echter niet aangeeft, wanneer hij het seminarie verlaten heeft). In 1813 is hij leraar (geen priester) latijnse school Uden (Sch. V, 765). Het hs. heeft Schevens.
- 283) Franciscus van Elswijk, kanunnik Tongerlo, pastoor Mierlo 1806—1818 (Sch. V, 105). Suber = kurk(boom).
- 284) Marcellinus Goossens, student seminarie 1806—1810 (Studentenlijst), kapelaan Best 1810—1819 (Sch. III, 271).
- 285) Antonius Habraken, student seminarie 1806—1810 (Studentenlijst), kapelaan St. Oedenrode van 1810 tot zijn dood op 8 juni 1811 (Sch. V, 317).
- 286) In aug. 1807 verscheen anoniem. De ware Pacificus tegen den valschen Ireneus, of Bewijs, dat de middelen ter Bevrediging of Vereeniging, door Ireneus voorgesteld, zoo onbillijk als ongepast zijn (Naamlijst van Nederduitsche boekengeduurende het jaar 1807 in ons vaderland uitgekomen (Amsterdam 1808).
- 287) Christianus van Osch uit Den Dungen, student seminarie 1806—1807; daarna student medicijnen aan universiteit Utrecht; later arts in Boxtel; overleden 1833 (Studentenlijst).
- 288) Waltherus van Abelen uit Liempde wordt in 1810 student seminarie (Studentenlijst).

- 289) Hier wordt collare gebruikt als synoniem met colare = lijmen, plakken.
- 290) Franciscus Xaverius de Feller S.J. (1735—1802), schrijver van vele werken o.a. Dictionnaire Historique (2e uitg. in acht delen 1789—1794, later aangevuld met zes supplementdelen. Een nederlandse vertaling en bewerking verscheen te 's-Bosch 1828—1852 in 25 delen + 3 supplementdelen (Backer-Sommervogel III, 606 vv.; Allard 44 nota 4).
- 291) Lambertus Timmermans, geboren 1763, gehuwd met Mechtildis Maes (St. Michiels-Gestel 6).
- 292) Laurens de Sille, heer van het landgoed Zegenwerp te St. Michiels-Gestel van 1788 tot 1809 (Taxandria 29, 91; Sch. V. 74 noemt hem foutief de Lille).
- 293) Lambertus van den Boome, pastoor Udenhout 1786—1824 (Sch. V, 772).
- 294) Vitalis Bernuli, kanunnik Tongerloo, pastoor Enschoot 1791—1826 (Sch. III, 599).
- 295) Joannes Bertens, pastoor Nuenen 1795—1816 (Sch. V, 211).
- 296) Joannes Burgmans uit Udenhout, student seminarie 1806—1812, daarna assistent Deurne (Studentenlijst; Sch. III, 432).
- 297) Paulus Verhoeven uit Enschoot, student seminarie 1806—1812 (Studentenlijst).
- 298) Antonius van Bergen uit Oss, student seminarie 1806—1807 (Studentenlijst).
- 299) Pastoor te Weert was D. J. Vullers (Almanach du département de la Meuse Inférieure 1808; vriendelijke mededeling Dr. J. Grauwels).
- 300) Izaak Verhoeven O.F.M., prior klooster Weert 1802—1819 (Vriendelijke mededeling p. Daniel van Wely O.F.M.).
- 301) Joannes van Densen, student seminarie 1805—1810 (Studentenlijst); kapelaan Heusden 1810—1816 (Sch. IV, 578; Cf. Nota 1806, 51).
- 302) André Ernst, pastoor H. Kruis te Luik 1803—1813 (T. Gobert: Liège à travers les ages II, 477; vriendelijke mededeling Dr. J. Grauwels).
- 303) Merkaton = soort perzik; brignole = soort pruim.
- 304) Tuber = aardappel; faba = boon.
- 305) Cf. nota 1807, 242.
- 306) Theodorus van de Ven, student seminarie 1808—1814 (Studentenlijst).
- 307) Theodorus van Overbeek, student seminarie 1810—1812 (Studentenlijst).
- 308) Bedoeld zal zijn van der Schuuren (Cf. dagboek 6 oct. 1807 en 19 apr. 1808).
- 309) Leopold van Dingenen, kanunnik Tongerloo, pastoor Nieuwkuijk 1797—1809 (Sch. V, 189).
- 310) Benedictus Peeters, kanunnik Tongerloo, kapelaan Haaren 1806—1817 (Sch. IV, 14).
- 311) Proost: zie nota 1807, 32.
- 312) Jean Etienne Marie Portalis, in 1801 directeur van het nieuw opgerichte departement van erediens in Frankrijk, overleed in 1807 (Leflon 200).
- 313) Martinus Sweep, student seminarie 1807—1810, ging vervolgens over naar seminarie 's-Heerenberg (Studentenlijst).
- 314) Gerardus Cecilianus de Visser, pastoor St. Geertruidenberg 1788—1828 (Sch. III, 652).
- 315) Gerardus van der Heijden, rector Postelstraat 's-Bosch 1800—1811 (Sch.

- IV, 296).
- 310) Henricus van Rooij, kruisheer, sinds 1778 leraar latijnse school Uden en in 1815 prior van het klooster aldaar (Sch. V, 763).
- 317) = over de pseudo-borsten.
- 318) Waltherus van Heesbeen uit Drunen, student seminarie 1807—1813 (Studentenlijst).
- 319) Arnoldus van der Voort uit Boxtel, student seminarie 1807—1808 (Studentenlijst).
- 320) Obturare = dichtstoppen. Stillicidium = lek.
- 321) Suffulcire = (van onder) versterken.
- 322) Faticere = scheuren.
- 323) Antlia = spuit. Clysterium = spuit.
- 324) Later = baksteen.
- 325) = van Densen.
- 326) = belijdenis.
- 327) Hypocauston = kachel.
- 328) Schoenmakers is pastoor St. Petrus; pastoor van St. Lambertus is Nobele.
- 329) Joannes van Uden, student seminarie 1805—1810; assistent Kerkstraat 's-Bosch 1810—1811 (Studentenlijst; niet bij Sch.); in 1811 achtereenvolgens assistent Veghel (Studentenlijst; niet bij Sch.), Deurne (Sch. III, 432) en Schijndel (Sch. V, 649).
- 330) Cf. dagboek 18 juli 1808.
- 331) Christianus van Will, student seminarie 1802—1808 en bibliothecaris van de seminarie-bibliotheek (Studentenlijst); kapelaan Udenhout 1808—1816 (Sch. V, 773).
- 332) = van der Schuuren.
- 333) Joannes van der Heijden uit 's-Bosch, student seminarie 1807—1812 (Studentenlijst). De eerste-jaarsstudenten begonnen enkele dagen later dan de anderen (Cf. dagboek 3 oct. 1807); dit wordt o.a. bevestigd door een concept-brief van van Gils aan Wykerslooth d.d. 11 aug. 1806 (v. Gils: copieboek).
- 334) Wilhelmus Reijs, student seminarie 1807—1813 (Studentenlijst).
- 335) Nola = klok.
- 336) Dr. Stephan van Gulik (1749—1820), gehuwd 1776 met Huberta Kivits (Mommers 397 v.; Sasse II, 427 en 570); hij was sinds 1804 arts te 's-Bosch (Liber anno 1770).
- 337) Funarius = touwslager.
- 338) Aliquot constitutiones et decreta apostolica etc. (Leodij 1707). Op het titelblad staat bijgeschreven: *Dono consultissimi domini J. F. Baesten in Tilburg.*
- 339) Joannes Baptista Franken, geboren 1735, is in 1810 weduwnaar (Etat III, 517).
- 340) Korvel: wijk in Tilburg.
- 341) Cf. dagboek 10 oct. 1807; pastoor Schoenmakers was uit Waspik afkomstig, waar zijn familie nog woonde (Cf. dagboek 28 oct. 1808).
- 342) Henricus Theodorus Sprangers, assistent Veghel 1805—1811 (Studentenlijst; niet bij Sch.).
- 343) Petrus Josephus Sprangers uit Waalwijk, student seminarie 1807—1808 en 1810—1814 (Studentenlijst).
- 344) Niet vermeld in naamlijsten 1807 en 1810. Naamlijst 1814 noemt een Joannes Henricus Swildens, die vanaf 1810 pastoor is te Woudsend.

- 345) Josephus de Maré, kapelaan Driel 1806—1812 (Studentenlijst; Sch. III, 488 geeft als aanvangsjaar 1807).
- 346) Bubulcus = drijver.
- 347) Joanna Jacoba Steenakker, weduwe van Martinus van de Ven, werd begraven 23 oct. 1807 (Eindhoven 21).
- 348) Juste Henning Böhmer (1674—1748), protestants canonist en hoogleraar te Halle. Zijn jus ecclesiasticum protestantium verscheen in vier delen in 1736 en werd door de auteur opgedragen aan Benedictus XIV (Biographie universelle II, 51; Cf. Allard 126). De uitgave, die van Gils bezat, was blijkbaar in zes delen (zie dagboek 27 oct. 1807).
- 349) Bedoeld is van der Heijden, slager in Vught (Cf. dagboek 9 nov. 1807). Vervecinus = van een hamel of ram.
- 350) De vigilie van Allerheiligen was verplichte vastendag.
- 351) Nicolaus Hogers, kanunnik van Berne, pastoor Berlicum 1804—1835 (Sch. III, 256).
- 352) Oriza = rijst.
- 353) Anna Maria Hurkmans, weduwe van Wouter van der Kragt, welke laatste 19 jan. 1805 begraven was (St. Michiels-Gestel 13).
Horologium excitatorium = wekker.
- 354) Exauctorare = ontslaan.
- 356) Adrianus Sprangers, pastoor in Goirle 1780—1811 (Sch. III, 772).
- 357) Joannes Jacobus van Rhijn, aartsbisschop van Utrecht der oud-bisschoppelijke cleresie 1797—1808 (v. Kleef 160 vv.).
Het hs. heeft fer. 4.
- 359) Joannes Isaac Antonius Hartog was 15 oct. 1807 diaken gewijd; kort er na bleek, dat hij zich zowel in 1798 als in 1800 als bekeerling uit het jodendom had laten dopen. Hij werd 28 nov. 1807 uit het seminarie weggezonden (B.B.H. XLVIII, 148 en 400 nota 1).
- 360) Het hs. heeft fer. 2.
- 361) F. A. Consgen, sinds 1794 secretaris van Mgr. van Velde de Melroy (N.N.B.W. I, 631; Habets II, 632, die beide spreken van F. H. Consgen; Consgen zelf ondertekent steeds F. A. en gebruikt als „schuilnaam” Fac.).
- 362) Pediculus = luis.
- 363) Albertus Henricus Verhofstadt, pastoor Hulsel 1806—1819 (Sch. IV, 649).
- 364) Joannes Hurx, kapelaan Oirschot 1804—1808 (Sch. V, 362); in feite werd hij pastoor in Gemonde 1808—1832 (Sch. III, 718).
- 365) Hermanus Franciscus ten Hulscher, pastoor Amsterdam en 1787—1811 aartspriester van Holland (In vrijheid herboren 21 vv.; B.B.H. XL, XLII, XLVIII en L-LVI: diverse artikelen van J. C. van der Loos).
- 366) Joannes van Engelen, pastoor Maarsen en aartspriester van Utrecht 1797—1810 (N.N.B.W. X, 257).
- 367) Josephus Michael Chedeville, professor seminarie Warmond 1804—1811; daarna president (B.B.H. XLVIII, 397 vv.; B.B. XII, 326 v.).
- 368) Compania of compagnie was de gebruikelijke benaming voor recreatie-zaal.
- 369) Directorium is een boekje met richtlijnen voor het dagelijks mis- en brevierformulier ten dienste van de geestelijkheid.
- 370) Cartabel: andere benaming voor Directorium (zie vorige nota); vaak was tegelijk hierbij een naamlijst van de geestelijkheid ingebonden.
- 371) Martinus Koolen, student seminarie 1808—1813 (Studentenlijst).

- 1) Nicolaus Scheij, kanunnik Postel, pastoor Lagemierde 1787—1808 (Sch. IV, 675).
- 2) Norbertus Josephus van Liemdt, kapelaan Zevenbergen 1804—1810 (Sch. V, 1021).
- 3) Wat het burgerlijk bestuur betreft, vond de ruiling plaats in 1807; kerkelijk echter pas in 1840 (Vriendelijke mededeling H. Hens; Cf. Sch. IV, 735 v. en 753 v.).
- 4) Cornelius Hubertus van den Bosch, kapelaan Geldrop 1799—1809 (Sch. III, 680).
- 5) Dionysius van Tulder, geboren 1779, huwt in 1808 met Adriana van Heesbeen (Tilburg: doopregister en Coll. van Tulder).
- 6) Marcesmus = (seniele) aftakeling.
- 7) Cornelius Langerwerf, student seminarie 1804—1809 (Studentenlijst), assistent St. Lambertus Vught 1809—1810 (Sch. V, 851), kapelaan Zevenbergen 1810—1817 (Sch. V, 1021).
- 8) Voor het ontvangen van het subdiakonaat is vereist een zg. titel d.w.z. dat een redelijk inkomen verzekerd is uit eigen middelen (titulus patrimonii), uit een kerkelijk fonds (titulus aerarii ecclesiastici) of uit de kloostergemeenschap van religieusen (titulus paupertatis.) Deze voorwaarde is verplichtend gesteld door Conc. Trid. sessio XXI, c. 2 de ref.
- 9) Petrus van de Ven, weduwnaar van Maria van de Ven, huwde 22 nov. 1807 burgerlijk met Maria Elisabeth van der Voort (Boxtel 10). Blijkbaar vindt vandaag de kerkelijke inzegening plaats.
- 10) Hendrina de Bresser, echtgenote van Joannes Roskam, overlijdt 35 jaar oud op 16 jan. 1808 (St. Michiels-Gestel 13).
- 11) Strena = nieuwjarsgift.
- 12) Joanna Schoffers, geboren 1746; Anna Maria Schoffers, geboren 1749; Maria Theresia Schoffers, geboren 1754 (Etat III, 571 v.). Antonia Maria Schoffers overleed in de leeftijd van 56 jaar 28 jan. 1810 (Tilburg: begraafregister).
- 13) Het hs. heeft canturi.
- 14) Emmanuel Joseph comte Siéyès (1748—1836), vooral bekend door zijn brochure over de derde stand aan de vooravond van de franse revolutie (Mommers 526; Biogr. universelle VII, 569 v).
- 15) Over de duur van de retraite voor de hogere wijdingen in het vicariaat 's-Bosch heb ik geen gegevens gevonden. Humbert Gulielmus a Precipiano, aartsbisschop van Mechelen, bepaalde voor zijn diocees in een instructio pastoralis van 21 juli 1700 de duur op 10 of minstens 8 dagen (P. F. de Ram: collectio synodorum archiepiscopatus Mechliniensis II, 420 (Mechelen 1829).
- 16) d.i. van Will.
- 17) Over dit plan tot oprichting van een algemeen seminarie zie: Allard 130 vv; Albers I, 10; B.B. XXII, 242; B.B.H. XLVIII, 164.
- 18) Arnoldus van Moorsel uit Helmond, student seminarie 1804—1814 (Studentenlijst).
- 19) Paulus Verhoeven uit Enschoot, student seminarie 1806—1812 (Studentenlijst).
- 20) Het hs. heeft duidelijk solio; we zullen toch wel solea moeten lezen. (Cf. nota 1807, 88).
- 21) D.i. Raijmakers.
- 22) Wilhelmus van der Haagen, student seminarie 1807—1812 (Studen-

- tenlijst).
- 23) Nl. Consgen, de secretaris van Mgr. van Velde.
 - 24) Maurice de Broglie, bisschop van Gent 1807—1821 (Gams 248; Biogr. nationale 3, 83 vv.).
 - 25) Gerardus Bernardus Verheijen (1774—1835), kwartierschout en wethouder 's-Bosch, gehuwd met Elisabeth Maria van Velddriel (Liste; Sasse II, 140).
 - 26) Procerus = lang, rijzig. Waarschijnlijk bedoelt van Gils echter proceribus van proceres = de aanzienlijken, notabelen.
 - 27) Vetula = oud vrouwtje.
 - 28) Rome werd 2 febr. 1808 door de franse troepen bezet (Leflon 248; Cf. dagboek 26 maart 1808).
 - 29) Maria Ida Coenen, echtgenote van Franciscus van Meeuwen (Sasse III, 575).
 - 30) Stuk wijn is een groot vat wijn.
 - 31) Jacobus Antonius Brenta (1765—1817), spiegelabrikant, huwt 13 juli 1806 (vlg. 's-Bosch 63 13 mei) met Mechtildis Wilhelmina van Goch ('s-Bosch 50; Mommers 343).
 - 32) Gilbertus Segers, kanunnik Tongerlo, kapelaan Heike Tilburg 1797—1809 (Sch. V, 726).
 - 33) Anthony Blomjous, tweemaal gehuwd, overleed 74 jaar oud, 4 maart 1808 (Tilburg: begrafenisregister).
 - 34) Caenographa = nieuwsblad.
 - 35) D.i. Gijbs. Kuppens (zie nota 1807, 16).
 - 36) Maria Jacoba Bles, weduwe van Petrus Bekkers, wonend op kasteel te Boxtel, overleed 19 maart 1808 in de leeftijd van 86 jaar (Boxtel 15). Cf. dagboek 2 mrt. 1808.
 - 38) Suecia = Zweden. Er is ons echter in het voorjaar van 1808 alleen opstand in Spanje bekend (Cf. Gabourd 9, 69 vv.).
 - 39) Over commissie tot teruggave der St. Jan aan de katholieken zie B.B. XXI, 199 vv.
 - 40) Hartog trachtte in Rome alsnog tot de priesterwijding te worden toegelaten. Cf. nota 1807, 359.
 - 41) Over plannen tot oprichting van bisdommen in de franse tijd zie B.B. XXII, 69 vv.; Albers I, 6 vv.
 - 42) Hernhutters, kerkgemeenschap in 1727 door von Zinsendorf in pietistische geest gevormd, die sinds 1747 een nederzetting hadden te Zeist (de Jong III, 391).
 - 43) Wegens onbehoorlijk gedrag werden twee subdiakens weggezonden (B. B.H. XLVIII, 149 vv.).
 - 44) Over de moeilijkheden van het seminarie 's-Heerenberg A.A.U. 47, 17 vv.; B.B.H. XLVIII, 137 vv.
 - 45) Nl. van de overleden pastoor Suijs.
 - 46) Philippus Jacobus van Lil, pastoor Cromvoirt 1803—1819 (Sch. III, 397).
 - 47) Indusium = hemd.
 - 48) Leuca = mijl.
 - 49) Joannes van Beek, kruisheer, leraar latijnse school Uden 1787—1818 (Sch. V, 765).
 - 50) Dr. Henricus Leonardus van Rijn, geboren 1736, in 1775 gehuwd met Huberdina Sizoo (Zije). (Mommers 515).

- 51) Wilhelmus Ignatius de Bruijn, kanunnik Berne, pastoor Bokhoven 1789—1828 en vanaf 1794 deken Heusden (Sch. III, 308).
- 52) Rabat = bloemperk.
- 53) Giersbergen: gehucht in de drunense duinen tussen Helvoirt en Drunen, gem. Drunen (v. d. Aa IV, 559). Klinkert: hoeve bij Drunen (v. d. Aa VI, 481 en 484; Sch. III, 492).
- 54) Franciscus Cauwenberg, pastoor Baardwijk 1793—1808 (Sch. III, 167).
- 55) Henricus Cornelis de Bont, professor seminarie 1812—1814, waarna hij intrad bij de jezuïeten (Sch. II, 193, nota 1).
- 56) Fred. van Hout, kanunnik Tongerloo, pastoor Waalwijk 1785—1809 (Sch. V, 878).
- 57) De twee cosijns; eenvoudige samenspraaken over de religie-zaaken van dezen tijd, door van Gils in 1797 geschreven (Allard 54 v.).
- 58) Saccharum = suiker.
- 59) = Kaatsheuvel.
- 60) Lambertus van Gils, pastoor Dongen 1776—1825 (Krüger III, 335).
- 61) Adrianus Binck, rector pensioonaat Dongen 1807—1820 (Krüger III, 335, die hem Binken noemt).
- 62) Cornelius van Tulder trouwt 16 mei 1808 met Maria Smarius (Tilburg: trouwregister).
- 63) De galg stond op de vughtse heide.
- 64) Noije.
- 65) Maria Lambertina Josepha Tybosch wordt — 60 jaar oud — begraven 7 mei 1808 ('s-Bosch 585). Ze was sinds 1782 gehuwd met Martinus Josephus van den Heuvel (1757—1816), koopman, rentmeester voor de goederen van de heer van Bergen op Zoom te St. Michiels-Gestel 1790—1807 en in 1810 lid van de vroedschap te 's-Bosch (Mommers 414; Liste).
- 66) Hendrik van den Bogaert (Cf. nota 1806, 47) werd begraven 2 mei 1808 ('s-Bosch 585).
- 67) Ad censum 4 in 100 = tegen een rente van 4%. Voor deze lening vgl. dagboek 22 maart 1808.
- 68) Na aanvankelijk bevel van de paus aan de kardinalen om Rome niet te verlaten werden ze toch 27 maart 1808 door de fransen gedwongen uit de stad te vertrekken (Leflon 249).
- 69) Levir = zwager.
- 70) Domselars, die we verder niet hebben kunnen identificeren, is blijkbaar rentmeester van door de staat overgenomen geestelijke kerkelijke of kloosterlijke goederen; vandaar de term aerarium sacrilegum.
- 71) Wilhelmus Leijten, kruisheer, wordt in 1816 vermeld als leraar latijnse school Uden (Sch. V, 765).
- 72) Mauritius van Turnhout O.M.Cap. (Petrus Gisbertus Heeren), geboren 1762, overleden 1825 (Hildebrand VII, 482).
- 73) Wilhelmus Habraken, kapelaan Loon op Zand 1797—1808 (Sch. IV, 752).
- 74) Antonius Cuijten, assistent Middelbeers 1804—1809 (Studentenlijst; niet bij Sch.).
- 75) Convivium nuptiale is hier blijkbaar een maaltijd bij gelegenheid van de ondertrouw. Het huwelijk tussen Josephus de Wijs en Petronella Lautermans vond plaats op 31 mei, zowel burgerlijk ('s-Bosch 568) als kerkelijk (Huwelijksregister St. Jan en St. Pieter vlg. vriendelijke mede-

- deling H. Hens).
- 76) Krachtens vroom gebruik vastten vele geestelijken op zaterdagen t.e.v. de H. Maagd.
- 77) Joannes Kievits, kruisheer, kapelaan Heeze 1798—1808 (Sch. IV, 110); pastoor Empel 1808—1813 (Sch. III, 583).
- 78) Op 12 mei 1808 werd gedoopt Joannes Fielbertus, zoon van Joannes Servatius Deppen en Maria Catharina Kouwenberg (Boxtel 9), de latere coadjutor van Mgr. Zwijsen.
- 79) Jacobus van Hooff, kanunnik Berne, kapelaan Vlijmen 1805—1820 (Sch. V, 834).
- 80) Antonius van Baar (1754—1814), gehuwd met Maria Petronella Peijnenburgh, was koopman en lid gemeentebestuur Oirschot (Mommers 322 v.).
- 81) Franciscus Wouters, franciscaan, rector klooster Oirschot 1797—1832 (Sch. V, 380).
- 82) Simon Franciscus Lieven, kanunnik Tongerloo, pastoor Poppel 1803—1816 (vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser; cf. Sch. V, 492, die hem pastoor noemt van 1795—18...).
- 83) Adelbertus Heijlen, kanunnik Tongerloo, assistent Moergestel 1797—1809 (Sch. V, 140).
- 84) Kapelaan Heike Tilburg waren Gilbertus Segers, kanunnik Tongerloo, 1797—1809 en Josephus de Kersmakers, kanunnik Tongerloo, 1797—1817 (Sch. V, 726).
Kapelaans Goirke Tilburg waren Mathias Stals, kanunnik Tongerloo, 1801—1812 en Bruno Dingenen, kanunnik Tongerloo, 1797—1817 (Sch. V, 722 v.).
- 85) Schutjes noemt Paulus Fred. Rarickx (zie nota 1807, 75) assistent Bokhoven 1809—1810. (Sch. III, 309).
- 86) Cf. nota 1807, 266.
- 87) Cf. dagboek 13 juni 1808.
- 88) Wilhelmus van Gastel, pastoor-deken Eindhoven 1789—1816 (Sch. III, 562).
- 89) Maria Aldegonda Raessens, weduwe van Franciscus Vermeulen; ze overleed in de ouderdom van 87 jaar 16 jan. 1817 (Eindhoven: register van overledenen).
- 90) Bartholomeus van Rijsinghen, gehuwd met Maria Anna Dams (Eindhoven 4).
- 91) Matheus Josephus Botti, pastoor Strijp 1787—1810 (Sch. V, 699).
- 92) Henricus Tegenbosch, sinds 1806 voorzitter van de gemeenteraad te Strijp (Liber anno 1777).
- 93) Henricus Mathias Becx, pastoor Gestel (bij Eindhoven) 1798—1823 (Sch. III, 729).
- 94) Coenula, want het was vastendag vanwege de quateremper.
- 95) Petrus van de Ven, pastoor Son 1796—1819 (Sch. V, 674).
- 96) Joannes Odendaal, franciscaan, niet vermeld in naamlijst 1807; vanaf 1809 kapelaan Hoorn (Naamlijst).
- 97) Over de kwestie van de eed in het algemeen zie B.B. XXIII, 309 vv.
- 98) Caprara, als pauselijk gezant in Parijs aangekomen 5 oct. 1801 (Leflon 200), werd teruggeroepen n.a.v. de inlijving van het pauselijk leger bij de franse troepen en het bevel aan de kardinalen om Rome te verlaten, welke beide gebeurtenissen plaats vonden op 27 maart 1808 (Leflon 249).

- ⁹⁹⁾ Amplissimi = de aarts priesters.
- ¹⁰⁰⁾ Joannes Gilis O.F.M., pastoor Ammerzoden en vicarius-provincialis der nederlandsche franciscanen 1806—1829 (Vriendelijke mededeling p. Daniel van Wely O.F.M. Cf. Sch. III, 115).
- ¹⁰¹⁾ Liévain Bonaventure Proyart (1743—1808), priester en geschiedschrijver. In 1803 verscheen: Louis XVI et ses vertus aux prises avec la perversité de son siècle (5 dln.). (Biogr. universelle VII, 78).
- ¹⁰²⁾ Relation très détaillée de ce qu'on souffert pour la Religion, les prêtres et autres ecclésiastiques français, tant réguliers que séculiers, détenus en 1794 et 1795, pour refus de serment, à bord des vaisseaux les Deux-Associés et le Washington, dans la rade de l'île d'Aix, ou aux environs (2e dr. Paris 1806). De schrijver (anoniem) is Labiche de Reignefort.
- ¹⁰³⁾ Hs. heeft delar(atione).
- ¹⁰⁴⁾ De declaratio gallicana van 1682 was verplichtend gesteld voor het seminarie-onderwijs door titel III der organieke artikelen van 1801 (Leflon 195). Bovendien nog ingescherpt bij decreet van 17 sept. 1808, waarbij al 't onderwijs werd gebonden aan de op 17 maart 1808 opgerichte université imperiale (J. Laenen. Geschiedenis van het seminarie van Mechelen (Mechelen 1930) p. 254).
- ¹⁰⁵⁾ Caritas annonae = duurte van het graan.
- ¹⁰⁶⁾ Cerasum = kers.
- ¹⁰⁷⁾ Krüger geeft niet duidelijk aan, wie er in 1808 professor waren; behalve de president waren het vermoedelijk Nicolaus van den Corput sinds 1808 en misschien Gerardus van Gorp (1808 of 1809) (Krüger II, 418).
- ¹⁰⁸⁾ Loven: buurtschap in Tilburg.
- ¹⁰⁹⁾ Barleduc = Baarle-Hertog. Zie voor deze reis Allard 169 vv.
- ¹¹⁰⁾ Brantschatten = Brasschaet.
- ¹¹¹⁾ Gulielmus Joannes Baptista van Bomberghen, plebaan O.L. Vrouw Antwerpen 1805—1824 (Vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- ¹¹²⁾ Bij de opheffing van het bisdom Antwerpen in 1801 verloor tegelijk deze kerk haar titel van kathedrale bisschopskerk.
- ¹¹³⁾ Joannes Andreas Dens, pastoor begijnhof Herentals 1803—1828 (Vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- ¹¹⁴⁾ Joannes Henricus van Bloer, president seminarie Antwerpen van 1776 tot de opheffing in 1801; tevens vanaf 1791 aarts priester Antwerpen (Krüger I, 101 en 136; Allard 169).
- ¹¹⁵⁾ Paulus Angelus Blinckvliet, kapelaan O.L. Vrouw Antwerpen 1803—1822 en Hieronymus Nicolaus Stephanus Verdussen, kapelaan O.L. Vrouw Antwerpen 1805—(vermoedelijk) 1814 (Vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- ¹¹⁶⁾ Naupegius = sloopstimmerman.
- ¹¹⁷⁾ Dominique Dufour de Prath, benoemd aartsbisschop van Mechelen (niet bevestigd door de paus) 1808—1815 (Allard 99; Gams 250).
- ¹¹⁸⁾ Josephus Guislain de Volder, vanaf 1805 professor seminarie Gent (Biogr. nationale 5, 846). In 1811 werd hij opgesloten samen met zijn broer Frans Livinus; deze laatste was tot 1814 professor seminarie Gent (J. B. van Bavegem: Het martelaarsboek der belgische geestelijkheid (Gent 1875) p. 253; (vriendelijke mededeling Dr. J. Grauwels. Cf. Allard 169).
- ¹¹⁹⁾ Cuintich = Kontich,

- 120) Leopold Manderlier, deken van het kapittel te Mechelen 1803—1815 (Allard 99; J. Laenen: Histoire de l'église métropolitaine de S. Rombaut II, 62; vriendelijke mededeling Dr. J. Grauwels).
- 121) Cf. nota 1807, 191.
- 122) Braccae = broek; fibula = gesp.
- 123) Josse François Lints, advocaat, oud-secretaris van de universiteit. (Vriendelijke mededeling W. van Uytven, secretaris der stad Leuven).
- 124) O. L. Vrouw in de Vlaminckx-straat (Wichmans: Brabantia mariana (Antverpiae 1632) p. 263 vv.).
- 125) Henricus Aertgeest, pastoor O.L. Vrouw ter Koorts Leuven 1803—1808 (vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- 126) Petrus Franciscus Woukier, kapelaan O.L. Vrouw ter Koorts Leuven 1803—1809 (vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- 127) Thomas Lambertus Ghenne, professor theologie te Leuven, overleden 79 jaar oud op 19 juli 1813 (Allard 8 en 36 v.).
- 128) Petrobays = Piétrebais.
- 129) Joannes Baptista Samen, plebaan St. Pieter Leuven 1773—1809, overleed 69 jaar oud 10 jan. 1813 (Allard 68 en 170; B.B. XII, 232 nota 4; overlidensbericht archief seminarie coll. v. Gils II, 1571).
- 130) Jubilaris wordt genoemd iemand, die zijn (haar) 50-jarig priester- of kloosterfeest heeft gevierd.
- 131) Joannes van den Hende, pastoor groot begijnhof Leuven 1803—1824. (Vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- 132) Petrus Josephus van Gobbelschroy, pastoor St. Michiel Leuven 1803—1811. (Vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- 133) Cf. dagboek 3 oct. 1807.
- 134) Veijel = Veerle.
- 135) Siardus Franciscus Sterckx, pastoor Bel(Geel) 1803—1824 (Vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- 136) Castel = Kastelree.
- 137) Joannes van den Waersensburgh, pastoor Turnhout 1783—1818 (Liber anno 1775).
- 138) P. A. Michielsen, in 1801 professor seminarie Breda (Krüger II, 418).
- 139) Nl. toen van Gils in Turnhout de humaniora volgde (Allard 4 v.).
- 140) Mr. Petrus Gabriel van Ghert (1782—1852), de bekende referendaris van het ministerie van eredienst onder Willem I (Mommers 386; N.N. B.W. I, 938 v.; In vrijheid herboren 28; Allard 261 nota 1, die hem noemt Petrus Wilhelmus (1787—1854).
- 141) = Kuppens.
- 142) Du Messie was reeds 43 jaar pastoor, zijn gezondheid liet te wensen over en zijn leeftijd was 74 jaar (Cf. De Brabantse Leeuw, jrg. 6 (1957), 178). Vandaar dat de parochianen moeite doen een jongere pastoor te krijgen.
- 143) De enige student in deze tijd, die Smits heet, is Petrus Smits uit Veghel, student seminarie 1806—1810. (Sudentenlijst).
- 144) In deze jaren geen student de Visser of Vissers bekend.
- 145) Joannes Dam, pastoor Rucphen 1797—1826 (Krüger IV, 213 v.).
- 146) Guilielmus Godefridus Vogelvangher (1770—1838), gehuwd met Elisabeth Mechelina Kamerling, was secretaris-generaal van departement van eredienst 1808—1810 (Mommers 560; Allard 127).
- 147) Joannes Kuijpers, pastoor Zeelst 1804—1825 (Sch. V, 1004 v.).

- 148) Cornelia Francisca Elisabeth van Gorkom, echtgenote van Henricus Franciscus Dominicus l'Heureux, werd begraven 4 aug. 1808 (Eindhoven 21).
- 149) Joannes Franciscus van Goch trouwt 24 juli 1808 met Josephina Beatrix van Gulick ('s-Bosch 50).
- 150) Op 29 juli 1808 wordt gedoopt Aldegundis Anna, dochter van Willibrordus Arnoldus van Bocholt en Hendrina Maria Habraken ('s-Bosch 49).
- 151) = van Stevens.
- 152) Petrus Henricus van Fenema, geboren 1779 (Liste), in aug. 1802 als notaris voor Brabant toegelaten (Sasse II, 360).
- 153) = Ik heb het boekje over de eed gestuurd.
- 154) Het hs. heeft griekse letters.
- 155) = echtbreker.
- 156) Van Gils' Analysis epistolarum B. Pauli apostoli werd in drie delen te Leuven uitgegeven in 1816 (Allard 248).
- 157) Cf. nota 1808, 101. Dit zullen de vier overige delen zijn. Mogelijk met inbegrip van het in 1800 verschenen werk van Proyard: Louis XVI détroné avant d'être roi (Biogr. universelle VII, 78).
- 158) De kermis viel dit jaar 14—20 augustus (Vriendelijke mededeling Dr. L. Pirenne, rijksarchivaris 's-Bosch).
- 159) C. Smet: Heijlige en roemweerdige personen der tien eerste eeuwen in geheel Nederland (Brussel 1808), een jaar later gevolgd door: Heijlige enz. der acht laatste eeuwen (Brussel 1809).
- 160) Rotomagi = Rouaan.
- 161) Joannes van Baar, gehuwd met Helena Maria van Vloekhoven (Eindhoven 4). Hun zoon Paulus Antonius is student seminarie 1808—1811 (Studentenlijst).
- 162) Wamberg = buitenhuis gem. Berlicum (v. d. Aa XII, 84).
- 163) Joannes Verhoeven, student seminarie 1808—1811 (Studentenlijst).
- 164) Nicolaus Coolen uit Lithoijen, student seminarie 1808—1813 (Studentenlijst).
- 165) Theodorus van de Ven, student seminarie 1808—1814 (Studentenlijst).
- 166) Krachtens reglement van 1637 vond aan de latijnsche school te 's-Bosch na beloken pasen en medio september een promotie plaats (C. R. Hermans: Geschiedenis der Illustre en Latijnsche Scholen te 's-Hertogenbosch (Amsterdam 1852) p. 80 vv.; Cf. M. de Haas: Bossche scholen van 1629 tot 1795 ('s-Hertogenbosch 1926)p.42), met dank aan Dr. L. Pirenne, die me deze gegevens verschafte.
- 167) De vrijmetselaarsloge „de edelmoedigheid” werd 13 aug. 1808 te 's-Bosch opgericht (Sasse I, 101).
- 168) De vrijmetselarij was veroordeeld door Clemens XII door de bulle „in eminenti” (1738) en door Benedictus XIV (1751) (de Jong III, 429).
- 169) Geen van Gelder als student bekend.
- 170) Antonius Cornelius van Altena uit 's-Bosch, student seminarie 1805—1810 (Studentenlijst).
- 171) Het was vastendag wegens quateremper.
- 172) Hubertus de Kanter, student seminarie 1808—1812 en 1815—1818 (Studentenlijst).
- 173) Maria Lucia Koeckhofs, gehuwd met Ludovicus Gast ('s-Bosch 50).
- 174) Petrus Josephus Sprangers, sinds 1807 student seminarie, gaf inderdaad

- in 1808 de priesterstudie op, maar keerde 1810—1814 op het seminarie terug (Studentenlijst).
- 175) = Deppen.
- 176) Franciscus Suyskens O.F.M., geboren te 's-Bosch 1774, kapelaan Wateringen 1801—1810 (Vriendelijke mededeling p. Daniel van Wely O.F.M.).
- 177) Alban Butler (1710—1753), schrijver van: *Vies des pères, des martyrs et des autres principaux saints, avec des notes historiques et critiques* (or. engels; franse bewerking 3e dr. in 12 dln. 1786—1788). (Biogr. universelle II, 306).
- 178) Guilielmus van Heeswijk, pastoor Bakel 1795—1815 (Sch. III, 184).
- 179) Noch p. Daniel van Wely O.F.M., noch het werk van Hildebrand konden omtrent deze persoon uitsluitsel geven.
- 180) Aangezien Oostelbeers onder competentie van de abdij van Tongerloo viel, zal hier Middelbeers bedoeld zijn. Daar was pastoor Martinus van Dijkstra 1774—1809 (overleden 14 juli 1809) (Sch. V, 93).
- 181) Henricus Victor van Mill, kapelaan Budel 1807—1813 (Sch. III, 377).
- 182) D.i. Lambert van Veldriel.
- 183) Simultas = vijandschap.
- 184) Wanneer hiermee twee verschillende boeken bedoeld zijn, zal het eerste zijn: *Vie de madame Louise de France, fille de Louis XV, carmélite à Saint-Denys* door L. B. Proyard (Cf. nota 1808, 101).
- 185) Sura = kuit.
- 186) N.a.v. het feit, dat op die dag de kardinalen uit Rome werden verdreven en het pauselijk leger bij de franse troepen werd ingelijfd (Leflon 249).
- 187) Emplastrum = pleister.
- 188) Jan Baptist Elissen, overleed als weduwnaar van 70 jaar 18 apr. 1810 (Tilburg. begraafregister).
- 189) Spitten in Frankens reep is een bepaalde manier van land omspitten (Vriendelijke mededeling A. M. Frenken).
- 190) Bij navraag bij de eerwaarde zusters in de Choorstraat te 's-Hertogenbosch (door Heeren in 1820 gesticht; Sch. IV, 540. vv.), bleken beide werkjes of voorbereidingen daartoe onbekend te zijn.
- 191) Justinus de Louw, student seminarie 1806—1810 (Studentenlijst).
- 192) Gerardus van de Mortel, student seminarie 1806—1810 (Studentenlijst).
- 193) Het hs. heeft vandaag 31 nov. en morgen 1 dec.
- 194) Apostolus = assistent.
- 195) Barbara Schellekens is getrouwd met Abraham Lathouwers, weduwnaar van Maria Antônia van den Biggelaar (Vught 3).
- 196) Cedere foro = bankroet gaan.
- 197) Cf. dagboek 29 nov. 1808.
- 198) Asellus = kabeljauw.
- 199) Het gaat hier over de vraag, of (behalve de kerk) ook de staat de macht heeft ongeldigmakende beletselen in verband met het huwelijk van gedoopten in te stellen (cf. V. Heijlen: *Tractatus de matrimonio* (9e dr. Mechelen 1945) p. 456 vv. en 475 vv.).
- 200) Leonardus Jacobus Sassen, student seminarie 1808—1811. Later procureur in 's-Bosch (Studentenlijst).

- 1) Joannes Cuijten, student seminarie 1802—1805; daarna student medicijnen en arts te Asten; hij overleed 1828 (Studentenlijst).
- 2) Zie bijlage II. Cf. Allard 146 vv.
- 3) In het hs. is „cras” toegevoegd; vandaar dat de werkwoordsvorm niet daarmee in overeenstemming is.
- 4) Histrio = toneelspeler.
- 5) Willem Franciscus Guljé, geboren 1777, huwde 1810 met Jacoba Antonia van Baar en was arts in Oirschot (Mommers 398).
- 6) Franciscus Wouters, franciscaan, rector franciscanessen Oirschot 1797—1832 (Sch. V, 380).
- 7) Het hs. heeft diabetes en therapeutica met griekse letters.
- 8) Joannes Nouwens, assistent Dinther 1803—1811 (Sch. III, 461).
- 9) Joannes Mathias Schraant, kapelaan St. Anna Amsterdam 1806—1811, hoofdredacteur van „Mengelingen voor Roomsch-Catholijken”, verschenen 1807—1814. Het hier bedoelde werk is: Het leven van Jezus, geschenk aan de jeugd; het verscheen najaar 1808 (N.N.B.W. IX, 1003 vv.; In vrijheid herboren 25; L. J. Rogier: Een stem der Katholieke Verlichting: Mengelingen voor Roomsch-Catholijken 1807—1814 (Nijmegen—Utrecht 1954).
- 10) Plaga = streek.
- 11) Zie over deze commissie: Albers I, 11 en 140; Allard 127 vv. en 133; B.B. XII, 365 vv.; B.B. XXI, 1 vv.; B.B.H. XLVIII, 167; In vrijheid herboren 28 vv.
- 12) Joannes Stafford, pastoor der kerk op het begijnhof te Haarlem 1761—1814 en sinds 1771 vicarius-capitularis van het haarlems kapittel (N.N. B.W. II, 1355; In vrijheid herboren 19).
- 13) Jacobus Joannes Cramer, pastoor Maagdenhuis Amsterdam 1778—1824, koninklijk aalmoezenier 1808—1810 en sinds 1811 aartspriester van Holland (N.N.B.W. II, 648 vv.; Allard 127).
- 14) Joannes Henricus Lexius, pastoor het Kalf Amsterdam 1791—1810, daarna tot 1817 pastoor Posthoorn Amsterdam; medewerker aan Mengelingen (N.N.B.W. V, 315 vv.; Allard 161).
- 15) Joannes Wernerus Antonius Muller, sinds 1808 pastoor Deventer (Naamlijst; In vrijheid herboren 28).
- 16) Joannes Baptista Verheijen (1746—1814), gehuwd 1770 met Maria Cornelia van Grootveldt en 1775 met Wilhelmina Christina de Roij van Wijchen, (die 8 nov. 1810 overleed te Loon op Zand). Hij was sinds 1806 staatsraad en 1806—1810 lid wetgevend lichaam (Mommers 551 v.; Allard 133).
- 17) Provincia = ambt, opdracht.
- 18) Zie voor deze reis Allard 135 vv.
- 19) Belveren: buurtschap tussen Esch en Haaren in laatstgenoemde gemeente (v. d. Aa II, 67 en 263; Sch. IV, 5).
- 20) Het hs. heeft oratoriis nostris.
- 21) Thenae = Tienen.
- 22) A. C. van Haaren, franciscaan, adjunct-kapelaan aan het koninklijk hof (Naamlijst).
- 23) Hubertus Nicou, carmeliet, koninklijk predikant (Naamlijst; Allard 135).
- 24) Petrus van Haalen, professor Warmond 1807—1816 (B.B.H. XLVIII, 537).
- 25) Joannes Thomas Steinbach, vlg. Allard 135 ten onrechte professor Warmond genoemd, wordt niet als zodanig vermeld in naamlijst noch

- in B.B.H. XLVIII. Hij was sinds 1807 pastoor Middelburg (Naamlijst).
- 26) Henricus Everardus Brouwer, pastoor in de Hoek te Haarlem 1800—1811 (B.B.H. XLVIII, 522; Allard 136).
- 27) Vermoedelijk Joannes Franciscus van de Velde (zie nota 1809,193), die in verband met het leuvens archief de stand van zaken kwam opnemen (Cf. dagboek 9 dec. 1809).
- 28) De naamlijst vermeldt als kapelaans te Haarlem (zonder de parochie aan te geven) Wilhelmus Gerdner sinds 1801; Everard Petrus van der Hoeven en Paulus van Munnekrede sinds 1802.
- 29) Anna Catharina barones de Ram van Schalkwijk, douairière van Mr. Jacobus baron van Wykerslooth van Weerdenstein en moeder van Cornelius Ludovicus (N.N.B.W. III, 1498).
- 30) Het verslag van deze dag is niet helemaal logisch, omdat van Gils vrij veel aparte gegevens in margine heeft genoteerd, die we zo letterlijk mogelijk hebben tussengevoegd.
- 31) Waltherus van Dijk, franciscaan, sinds 1798 in Amsterdam (Naamlijst).
- 32) Bernardus van Kruissen was sinds 1771 aartspriester van Groningen; vanaf 1800 was Bernardus Meddens mede-aartspriester; deze laatste zal hier bedoeld zijn (Naamlijst).
- 33) De naamlijst vermeldt alleen een Henricus Groenen, sinds 1806 in Amsterdam, zonder aanduiding omtrent zijn reguliere status.
- 34) De naamlijst noemt als collega's buiten de Utrechtsche Poort Henricus Joannes Gerteler sinds 1805 en Ludovicus de Tieken vanaf 1806.
- 35) Festa semi-abrogata zijn feestdagen, waarop wel de verplichting tot mishoren bleef bestaan, maar werken geoorloofd was.
- 36) De vijf proposities uit de Augustinus van Jansenius, veroordeeld in de bulle Cum occasione van Innocentius X in 1653 (de Jong III, 271 v. en 362; Denz. 1092—1096) en door het formulier van Alexander VII in 1665 (de Jong III, 365; Denz. 1099). Door het verbod aan de cleresie de aartsbisschoppelijke vacature aan te vullen en door de opdracht aan Lexius om een programma van eenheid op te stellen, wilde Lodewijk Napoleon de cleresie met de rooms-katholieken herenigen (v. Kleef 164 vv.).
- 37) Niet vermeld in naamlijst.
- 38) Flos sambuci = vlierbloesem.
- 39) Niet vermeld in naamlijst.
- 40) Aldegonda van Liemd, geboren 1763 (Etat III, 637), weduwe van Cornelius Adrianus van Bommel; de laatste overleed 43½ jaar oud 5 febr. 1807 (Tilburg; begraafregister).
- 41) Hubertus Crul, pastoor Rijsbergen 1806—1820 (Krüger IV, 167).
- 42) Ivo Lebon, kanunnik Tongerlo, kapelaan Heike Tilburg 1809—1818 (Sch. V, 726).
- 43) Mathias Verschuuren, koopman, geboren 1753, gehuwd met Maria Catharina Broks (Etat III, 645).
- 44) Nl. in verband met de theaterkwestie (Cf. dagboek 8 febr. 1809).
- 45) Minerval = college- of lesgeld. Het hs. heeft minervale; missch. onder invloed van het voorafgaande graduale.
- 46) Voor benoeming van Hoogaerts in de commissie zie B.B. XX, 147 nota 2 en B.B. XXI, 4 v.
- 47) Adalbertus Heijlen, kanunnik Tongerlo, assistent Moergestel 1797—

- 1809 (Sch. V, 140); pastoor Oostelbeers 1809—1849 (Sch. V, 406).
- 48) Pegma = steiger.
- 49) Op 27 jan. 1809 verscheen het „Besluit houdende eene wet tot daarestelling van een grootboek der publieke schuld” (Den Haag 1809).
- 50) Andreas Kok, gereformeerd predikant te Utrecht, sprak 31 dec. 1800 in de dom zijn „historische eeuwrede” uit, die in druk verscheen, (ze bereikte zelfs een tweede druk) en waarin de predikant de toestand van het protestantisme hier te lande schilderde. Hierop werd van katholieke zijde anoniem en zonder titel een publicatie „Aen den heer Andreas Kok, gereformeerd predikant te Utrecht” de wereld ingezonden, waarin zin voor zin de eeuwrede gewogen en te licht bevonden wordt. Als reactie hierop gaf een lidmaat der hervormde kerk uit: „Iets tot antwoord aan den schrijver der zogenoemde verdediging van Gods Kerke en haar opperhoofd tegen de historische eeuwrede van A. Kok, predikant te Utrecht” (Utrecht 1801).
- 51) Franciscus Felix Claessens, pastoor Dessel 1803—1816 (Allard 167).
- 52) englyphon = houten beeld.
- 53) Bedoeld is: prof. van Breugel.
- 54) Jacobus Koenen, student seminarie 1808—1814 (Studentenlijst).
- 55) Niche kan een eigenaam zijn; moeten we deze wellicht gelijk stellen met Nissen (20 oct. 1808); Niessen (26 apr. 1809)? Meer waarschijnlijk echter is bedoeld het franse woord voor nis (Verg. 26 sept. 1809, waar het moeilijk anders verklaard kan worden).
- 56) Nl. wat vermeld wordt op 28 maart.
- 57) Antonius Guilielmus van Roosmalen, pastoor Stiphout 1806—1833 (Sch. V, 688).
- 58) Joannes Andreas Offerman, pastoor het Duifje Amsterdam 1789—1811 (N.N.B.W. VIII, 1235).
- 59) Het hs heeft 1 martii.
- 60) = biecht.
- 61) Cf. B.B. XXI, 12 nota 32.
- 62) Tricae = plagerijen.
- 63) Het hs. heeft martii.
- 64) Fuscus = somber.
- 65) Laquear = plafond.
- 66) Sus deque = ondersteboven.
- 67) Nl. de abt van Berne.
- 68) Deze zin is in het dagboek op 15 april doorgehaald onder verwijzing naar vandaag.
- 69) Uit een brief in het copieboek van van Gils d.d. 26 maart 1808 is het volgende op te maken: Offerman heeft een toneelspeelster, die zich op haar sterfbed met de kerk verzoende, kerkelijk begraven; hiertegen heeft een pater te Amsterdam publiek in een predicatie protest aangekend, omdat „zulke menschen openbaare zondaars zijn”.
- 70) Jichtfries = bepaalde stof tegen jicht.
- 71) Joanna Maria de Mele, gehuwd geweest met Theodorus Gaspar Gast (’s-Bosch 63), wier zoon Joannes student was op het seminarie 1809—1813 (Studentenlijst).
- 72) Franciscus van Elswijk, kanunnik Tongerlo, pastoor Mierlo 1806—1818 (Sch. V, 105).
- 73) Chambellan = kamerheer.
- 74) In St. Michiels-Gestel bestonden het Antonius- en Barbara gilde en

- daarnaast het Catharina-Joris gilde (J. A. Jolles: De schuttersgilden en schutterijen van Noord-Brabant ('s-Bosch 1934) II, 23 vv.).
- 75) Over dit bezoek van de koning aan het seminarie: Allard 150 vv.
- 76) Vas-vadis = borg.
- 77) Bonarium = bunder.
- 78) Zie bijlage III. Dit concept had van Gils blijkbaar reeds tevoren opgesteld en een plaats gegeven in zijn dagboek na 9 april 1809.
- 79) Zie bijlage IV.
- 80) Het hs. heeft duidelijk extraditum, alhoewel het woord extrudere in het latijn niet voorkomt; de betekenis is gelijk aan traditum.
- 81) Daniel Antonius Lightenvelt (1761—1815), gehuwd met Maria Anna Bartholomea van Geel; hij was de vader van de bekende latere minister van erediensst; hij was handelaar in koloniale waren, jeneverstoker en eigenaar van een chocolademolen (Mommers 455 v.; N.N.B.W. VIII, 1044; Liste). Ik veronderstel, dat deze persoon bedoeld is en niet de arts Lightenvelt (Cf. 18 sept. en 1 nov. 1809), omdat van Gils slechts hoogst zelden verzuimt de kwaliteit van geneesheer te vermelden.
- 82) Penetré = bewegen; geroerd.
- 83) Ignatius van Gils, pastoor Waterstraat Breda 1780—1814 (Krüger III, 224; Cf. II, 332).
- 84) Jacobus Schijvens, gehuwd met Cornelia van Beijnen (Oisterwijk 11). Voor hun zoon Jan, student seminarie, zie nota 1807,282.
- 85) Facetus = geestig.
- 86) Adrianus van Heesbeen, gehuwd met Antonia Remckes (Drunen 9), wier zoon Waltherus student seminarie was (Cf. nota 1807,318).
- 87) Schutjes noemt in 1807 Wilhelmus Haneveer als assistent te Waspik (Sch. V. 903). Deze Haneveer, die afkomstig was uit Breda, is in het jaar 1809 kapelaan geworden te Bergen op Zoom, uit welke bediening hij korte tijd later werd ontslagen (Krüger III, 160).
- 88) Christianus van Vugt, pastoor Dussen 1793—1818 (Sch. III, 530).
- 89) Adrianus de Vet, pastoor Made 1765—1814 (?) (Sch. V, 26, die geen sterfdatum vermeldt, maar in 1814 zijn opvolger plaatst).
- 90) Catharina Crilaers, weduwe van Joannes Philippus Norbertus Allard (Geertruidenberg 1; Allard 102).
- 91) Gijsbertus van Riel, pastoor Den Hout 1787—1829 (Krüger III, 472).
- 92) Cornelis Laurentius Smits, pastoor Brugstraat Breda 1780—1815 (Krüger III, 216).
- 93) Nicolaus van den Corput, professor seminarie Breda 1808—1809 (Krüger II, 418).
- 94) Gerardus van Gorp, professor seminarie Breda 1808 of 1809—1820 (Krüger II, 418).
- 95) Joannes Mol, kapelaan Gilze 1808—1824 (Krüger III, 407).
- 96) Stokhasseld: buurtschap in Tilburg.
- 97) Mathias Stals, kanunnik Tongerlo, kapelaan Goirke Tilburg 1801—1812 (Sch. V, 722 v.).
- 98) Cf. 18 maart 1809.
- 99) Cf. dagboek 19 apr. 1809; B.B. XIX, 157.
- 100) Zie bijlage V.
- 101) De St. Cathrien werd kruiskerk genoemd, omdat ze voor 1629 kloosterkerk was van de kruisheren (Sch. IV, 346).
- 102) Fraxinus = es.
- 103) Henricus Bellen, kanunnik Tongerlo, assistent Heike Tilburg 1807—

- 1810 (Sch. V, 726).
- ¹⁰⁴⁾ Theatrum crudelitatum haeticorum nostri temporis, anoniem uitgegeven te Antwerpen-1592.
- ¹⁰⁵⁾ Hier kan vooreerst de herderlijke brief als zodanig bedoeld worden. Wellicht mogen we echter ook denken aan het werkje van de Feller: *Réflexions sur l'instruction de M. l'évêque de Boulogne, touchant la déclaration exigée des ministres du culte catholique* (Liège 1800). Joannes Renatus Asseline was bisschop van Boulogne 1790—1813 (Gams 522). De latijnse benaming is eigenlijk Bononia.
- ¹⁰⁶⁾ Petrus Beckers, reeds in 1805 tot abt gekozen, werd pas 14 mei 1809 (Cf. dagboek) gemijterd (Sch. I, 300; zie voor dit lange uitstel vooral Th. Heijman: Berne aan de tweesprong in Brabants Jaarboek 1949, 132 vv.; met dank aan L. van den Meerendonk O.Praem., die me op dit artikel attent maakte).
- ¹⁰⁷⁾ Wouterus Mutsaers overleed in de leeftijd van 72 jaar op 11 mei 1809 (Tilburg: begraafregister).
- ¹⁰⁸⁾ Het hs. heeft amplianda.
- ¹⁰⁹⁾ Antonius Bolsius (1757—1837), gehuwd geweest met Adriana Sweens, 1807 hertrouwd met Gertrudis van der Schoot, was notaris te 's-Bosch 1796—1828 (Mommers 336; Sasse II, 305 (vermeldt als geboortejaar 1759) en 334).
- ¹¹⁰⁾ Victor Andreas van Rijckevorsel, gehuwd met Theodora van Lanschot en overleden in 1855 (Sasse I, 184; III, 347).
- ¹¹¹⁾ Decreet van 4 mei 1809 no. 1. (Cf. P. Noordeloos: *De restitutie der kerken in den Franschen tijd* (Nijmegen—Utrecht 1937) p. 402 vv.). Hujas, — atis = tot deze streek behorend.
- ¹¹²⁾ Arnoldus Storimans, sinds 1784 gehuwd met Cornelia van der Heijden (Berkel 1).
- ¹¹³⁾ Schutjes spreekt van een Maria Seraphina Mutsaers als priorin der carmelitessen te Boxmeer 1835—1841 en van Maria Josepha Mutsaers in dezelfde functie 1841—1847 (Sch. III, 336). Allard noemt Bernardina Mutsaers als priorin (Allard 100).
- ¹¹⁴⁾ Joannes Baptista Beckers, kapelaan Gemert 1802—1809 (Sch. III, 696); pastoor Aarle-Rixtel 1809—1836 (Sch. III, 53).
- ¹¹⁵⁾ Joannes Beugels, kanunnik Postel, rector latijnse school Helmond 1797—1808; kapelaan Helmond 1808—1812 (Sch. IV, 128 v. en 131; Cf. Th. Ign. Welvaarts: *Levensschets van Hermanus Josephus Beugels* (Helmond, 2e dr. 1881); Cf. voor deze benoeming B.B. XX, 145 nota 5). Scabinus = schepen.
- ¹¹⁶⁾ Scopae = takjes; bezem.
- ¹¹⁷⁾ = over de macht (van het hof).
- ¹¹⁸⁾ = over de macht (van het hof).
- ¹¹⁹⁾ Behalve de reeds genoemde Grunderbeek (nota 1807,127) en Stals (nota 1809,97) Bruno Dingenen, kanunnik Tongerloo, kap. Goirke Tilburg 1797—1817 (Sch. V, 722).
- ¹²⁰⁾ Ambages = draaiërijen; onbetrouwbaarheid.
- ¹²¹⁾ = van Densen.
- ¹²²⁾ Theodorus van der Weijst, kanunnik Postel, pastoor Lierop 1801—1810 (Sch. IV, 708).
- ¹²³⁾ Folcoldus, overleden 1149, stichtte de abdij van Berne (Sch. I, 273 vv.). Bij navraag op de abdij te Heeswijk bleek daar niets bekend omtrent een begrafenis of overbrenging van relieken in deze tijd; het herstel der abdij te Heeswijk vond pas plaats in 1857 (Sch. I, 280).

- 124) Maria Margaretha ab Angelis (van Valkenisse), eerste priorin van carmelitessenklooster te Oirschot 1644—1658. Na haar dood scheidde het lichaam op wonderbare wijze welriekende olie af (Sch. V, 376 vv.; Cf. dagboek 9 nov. 1812). Haar relieken werden 11 oct. 1795 uit de St. Jan te 's-Bosch opgegraven en naar België overgebracht (Allard 53; Cf. J. de Kroon: Maria Margaretha der Engelen, de heilige non van Oirschot; F. Prins: De Antwerpsche Heiligen).
- 125) Syngrapha = kwitantie.
- 126) Er staat ofwel *mmnta* (= monumenta), ofwel *minuuta*.
- 127) Op 24 juni 1809 werd begraven Thomas Lambertus de Leeuw, ongehuwd, 44 jaar oud ('s-Bosch 585).
- 128) Joannes Kuijpers, pastoor Zeelst 1805—1825 (Sch. V, 1004 v.).
- 129) Het hs. heeft sulm., waar weinig anders dan zalm van te maken is.
- 130) Bernardus Roes, sinds 1774 pastoor Arnhem en vanaf 1797 aartspriester van Gelderland, overleed 17 feb. 1809 (Naamlijst).
- 131) Over de kwestie van openbare gebeden voor Napoleon zie B.B. I, 93 vv. en XXII, 70 vv.
- 132) Jacobus Thomas Josephus Wellens, bisschop van Antwerpen 1776—1784 (Gams 247).
- 133) Latomus = Steenhouwer. De Liste vermeldt een G. van Son, geboren 1774, maçon.
- 134) Joannes Mulders, pastoor Hedel 1798—1809 (Sch. IV, 62); pastoor Middelbeers (aug.) 1809—1818 (Sch. V, 93; cf. dagboek 1 aug. 1809 en nota 1808,180).
- 135) Paulus Coenegrachts, pastoor Achel 1803—1819 (Vriendelijke mededeling p. Dominicus de Jong, archivaris abdij Achel).
- 136) Vele katholieken vroegen zich af, of ze in geweten medewerking mochten verlenen aan het vervreemden van kerkelijk goed, wanneer ze door de staat in beslag genomen kerkelijke of kloosterlijke bezittingen kochten.
- 137) Epikeia: benigna et aequa interpretatio non ipsius legis, sed mentis legislatoris (Prümmer: Manuale theologiae moralis (Freiburg i. B. 1940) I, no. 231).
- 138) Willem Walric van Leempoel, oud-professor Leuven, door het franse gouvernement belast met het beheer over de universiteitsgoederen, verbleef sinds 1807 in Brussel (N.N.B.W. VI, 911 vv.; B.B. XII, 249 nota 3; Allard 8, 32, 59 en 69 nota 3).
- 139) = Meerle, gelegen in de provincie Antwerpen ten noorden van Hoogstraten.
- 140) Cornelis Judocus van Aken, pastoor Bergen op Zoom 1807—1862 (Krüger III, 159).
- 141) *Scomma* = schimpscheut; het hs. heeft *scommatis*.
- 142) Cornelis Hubertus van den Bosch, kapelaan Geldrop 1799—1809 (Sch. III, 680); pastoor Hedel 1809—1812 (Sch. IV, 63).
- 143) Nl. Herlaer, Breda, Warmond en 's-Heerenberg.
- 144) Gertrudis Bruers, weduwe van Jacobus Lombarts, overleed in de ouderdom van 84 jaar 1 aug. 1809 (Tilburg: begraafregister).
- 145) De engelsen waren 30 juli 1809 op Zeeland geland (Blok: Geschiedenis van het Nederlandse volk (Leiden 1907) VII, 207).
- 146) Mastix = gesel, zweep. Bedoeld is hier een scherpe tegenstander van Schrant, die anoniem deed verschijnen „Aanmerkingen op het werkje van den Heer J. M. Schrant, getiteld „Het Leven van Jesus“. Schrant

- antwoordde hierop met „Het leven van Jezus verdedigd tegen de zogenaamde aanmerkingen eens naamlozen schotschrijvers” (L. J. Rogier: Een stem der Katholieke verlichting: Mengelingen voor Roomsche-Catholijken 1807—1814 (Nijmegen—Utrecht 1954) p. 14).
- 147) Elias van Waalwijk (Thomas Franciscus Colleje) O.M. Cap. (1769—1841), volgde lessen op seminarie 's-Bosch—Herlaer 1798—1800 (Archief seminarie: liber concursus in coll. studentenlijsten); 1800 assistent Nunen (Sch. V. 213); pastoor Wortel vóór 1808—1841 (Hildebrand VII, 233).
- 148) Vlissingen werd 15 aug. 1809 overgegeven door bevelhebber Monnet, die niet gesneuveld was (Blok: Geschiedenis van het Nederlandse volk VII, 208). Hybernos zal waarschijnlijk gelijk staan met Hibernos = Ieren.
- 149) Deze gebeden zullen in verband staan met de verjaardag van Lodewijk Napoleon op 2 sept. (Cf. dagboek 27 aug. 1807); vermoedelijk moeten dan op zondag 3 (niet 4) september gebeden voor het welzijn van de koning geschieden.
- 150) Linus van St. Oedenrode (Theodorus van der Heijden) O.M.Cap. (1746—1814), tot 1801 rector penitenten-recollectinnen, die uit Leuven verdreven waren en zich te Dongen vestigden (Krüger III, 328); daarna terug naar Lier, waar hij gardiaan was geweest; in 1809 verblijvend te Gent, waar hij overleed (Hildebrand V, 105 en VII, 439; Taxandria 8, 176 vv.).
- 151) Joseph kardinaal Fesch, de oom van Napoleon, (1763—1839) weigerde in 1809 de aartsbisschoppelijke zetel van Parijs, handhaafde in 1811 op het concilie van Parijs de rechten van de paus en werd daarop tot 1814 verbannen in een kartuizerklooster te Lyon (Leflon 260 v.; Biogr. universelle III, 527).
- 152) Het hs. heeft *cscttia*; een „*tt*” bij woorden op „*tia*” komt een enkele keer meer voor. (Cf. nota 1809,183).
- 153) Op 19 aug. 1809 ging een brief van van Alphen uit met het voorschrift het *Domine salvum fac* te zingen, waarna de volgende passage: „*Contingit quandoque preces publicas a potestate civili indici quod... sine concursu et consensu praesulum non ferebat ecclesiae disciplina. Si id fieri contingat adhuc, pastores et rectores indictioni simili sese conformabunt, nisi contrarium a Nobis intimetur*”.
- 154) Henricus van Oorschot, student seminarie 1809—1815 (Studentenlijst). Hij is „*novus*” in tegenstelling met van Baar, die reeds een jaar student was (Cf. nota 1808,161).
- 155) Cf. nota 1809,153.
- 156) Simon van der Noorda, gehuwd met Flora Theodora Verploegh. Wanneer — zoals we mogen verwachten — de dominee persoonlijk het doopboek bijgehouden heeft, kunnen we uit het handschrift afleiden, dat hij van mei 1791 tot nov. 1802 te Heeswijk in functie is geweest (Dinther 6).
- 157) *Vidimare* zal betekenen: het „*vidimus*” = de goedkeuring geven.
- 158) *Interstitia* (mv): het door de kerkelijke wet vereiste tijdsverloop tussen het ontvangen van verschillende wijdingen (Conc. Trid. Sessio 23, c. 11, 13 en 14 de ref.)
- 159) Gijsbertus van Bennekom, sinds 1795 te Utrecht (Naamlijst).
- 160) = over luizen en over drankzuchtige zuster.

- 161) Theodorus Hubertus Mulders, student seminarie 1809—1812 en 1816—1818 (Studentenlijst).
- 162) Joannes Antonius Richt, student seminarie 1809—1811 (Studentenlijst).
- 163) Joannes Benedictus van den Dries, student seminarie 1809—1812 (Studentenlijst).
- 164) Zie hierover bijlage VI.
- 165) Joanna Elisabeth van Meeuwen (1759—1849), sinds 1787 gehuwd met Mr. Bernardus Storm, die 1802—1810 president was van het departementaal gerechtshof te Breda (Mommers 536 v.; Sasse II, 140 en 348; III, 575; Cf. Taxandria 21, 242).
- 166) Joannes Staessens, abt Postel 1790—1793, toen hij afstand deed in verband met vermindering van zijn geestvermogens. Hij verbleef sindsdien tot zijn dood in 1818 in zijn geboorteplaats Dommelen (Sch. I, 330 v.).
- 167) Cessio = faillissement.
- 168) Hs. heeft tenando.
- 169) = de familie Lomba(e)rts.
- 170) Dr. Franciscus Gijsbertus Lightenvelt (1765—1818), gehuwd geweest met Hendrina Theresia de Wijs, in 1806 hertrouwd met Maria Anna van Merevoort; hij was 1803—1815 lid gemeentebestuur van 's-Bosch en in 1810 practiserend arts (Mommers 456; Liste).
- 171) = Nabbe; zie nota 1807,179.
- 172) Gertrudis van Santen, echtgenote van Engelbertus Heijmans ('s-Bosch 49); hun zoon Caspar Melchior Balthassar (gedoopt 6 jan. 1791!) is student seminarie 1809—1810 (Studentenlijst).
- 173) Antonetta van Venroij, gehuwd met Christianus Richt ('s-Bosch 62).
- 174) Siligo = fijn tarwemeel.
- 175) Carolus Renatus Billuart O.P., doctor theologiae et provincialis: Summa summae S. Thomae seu compendium theologiae (Gandavi, 2e dr. 1763).
- 176) Wilhelmus Walterus Ruijs, pastoor Huisseling 1787—1824 (Sch. IV, 646).
- 177) Cf. dagboek 23 juli 1809.
- 178) Het hs. heeft fer. 4.
- 179) Tri-stomius (afleiding uit het grieks) = met drie monden.
- 180) Fratria = schoonzuster.
- 181) Popina = herberg.
- 182) Bedoeld zal zijn anguila = aal.
- 183) Het hs. heeft correspondtiam.
- 184) John Carroll, ex-jezuïet, eerste aartsbisschop van Baltimore en stichter van het college te Georgetown (Allard 170). Over plannen van abt Beckers om naar Amerika te emigreren zie: Brabants Jaarboek 1949, 135 vv.
- 185) Martinus Leijten, pastoor Bladel 1801—1816 (Sch. III, 286).
- 186) Crapula = duizeling t.g.v. eten of drinken; dronkenschap; vraatzucht.
- 187) Laurentius Antonius Verstijlen, kanunnik Postel, pastoor Reusel 1785—1809 (Sch. V, 575).
- 188) Het was vastendag wegens de vigilie voor Andreas.
- 189) = van der Meulen.
- 190) Van Gils kwam 8 dec. 1797 als assistent te Boxtel aan (B.B. XII, 234);
- 191) = Leipzig.
- 192) Mr. Jan Hendrik Sassen (1785—1830), zoon van Hub. Sassen (zie nota 1807,86).
- 193) Joannes Franciscus van de Velde (1743—1823), professor H. Schrift en

bibliothecaris der leuvense universiteit (Allard 8, 48 nota 2 en 75 v.; B.B. 232 nota 2; *Analectes pour servir à l'histoire ecclesiastique de la Belgique* IV (1867), 1 vv.; zie ook nota 1809,28). Voor de lotgevallen van de leuvense archiefstukken, waarvan een deel berust in het seminarie-archief te Haaren, zie: *L'université de Louvain à travers de cinq siècles* o.l.v. Leon van der Essen (Bruxelles 1927), 261 vv. en 273 vv.

- 194) Joannes Benedictus van der Willigen, student seminarie 1806—1808 en 1809—1811 (Studentenlijst).
- 195) Joannes Burgers, student seminarie 1806—1810 (Studentenlijst).
- 196) Wilhelmus van der Loo, student seminarie 1809—1812 (Studentenlijst).
- 197) Joannes van Lith, student seminarie vanaf 1806; hij overleed (vermoedelijk in 1810) voor het ontvangen van het subdiaconaat (Studentenlijst).
- 198) Vlg. Sch. (III, 613) was in 1191 te Esch een oud-mannenhuus gesticht, dat in 1803 herbouwd werd.

- 1) Henricus Casset, kanunnik Tongerlo, pastoor Riel 1793—1824 (Krüger IV, 151).
- 2) Arnoldus Eduardus Borret, vicaris van de bisschop van Luik voor de heerlijkheid Ravenstein en Megen, woonde als pastoor te Reek (Sch. V, 540).
- 3) Petrus Smits werd 22 febr. 1810 subdiaken gewijd (Studentenlijst) en was kapelaan St. Oedenrode 1811—1813 (Studentenlijst; niet bij Sch.).
- 4) Hendrik Palier (1785—1853) huwde in 1812 met Amalia Sterk. Van 1800—1812 werd de drukkerij-boekhandel gedreven door zijn stiefvader Mr. Salomon Krul, die in 1800 was gehuwd met de weduwe Arnolda Palier-Schouw (Mommers 486 v.; B.B. XII, 252 nota 2).
- 5) Offerman schreef: Het lijden van Jezus in korte betrachtungen voor iederen dag van den vasten (Amsterdam 1809) (N.N.B.W. VIII, 1235; B.B.H. XLVIII, 254).
Werken van Lexius zijn: Eenvoudige gedachten over... de rechten van den mensch... en over den eed op die rechten (Amsterdam 1795); Verantwoording aan den pastoor J. Stafford (Amsterdam 1796) (N.N. B.W. V, 316).
- 6) Op 24 jan. 1810 werd begraven Christina Maria Corsjus, ongehuwd 78 jaar oud ('s-Bosch 585). Mogelijk is dit een zuster van de hier genoemden en verklaart dit het groot aantal missen.
- 7) Van begin augustus tot eind september 1795 oefende van Gils zielzorg uit in verschillende plaatsen van Noord-Frankrijk (Allard 52 v.).
Insula = Rijsel (Lille).
- 8) Het hs. heeft griekse letters.
- 9) Apage scurram = er uit met die smeerlap.
- 10) Brigadegeneraal d'Hasrel was militair commandant van 's-Bosch (Allard 166; Cf. B.B. I, 93 vv.).
- 11) = één persoon moet de leiding hebben.
- 12) Nl. het weigeren van de universiteit medewerking te verlenen bij de opening van de tempel van de rede op 19 jan. 1795 (Allard 49 vv.).
- 13) = Heesbeen.
- 14) In het hs. is ut weggelaten.
- 15) Zie voor deze faculteiten B.B. XXI, 15 v.
- 16) Hs. heeft morsositatem.
- 17) Gertrudis Smarius, gedoopt 26 sept. 1760 (Goirle 2).
- 18) Adrianus Sprangers, pastoor Goirle 1780—1811 (Sch. III, 772).
- 19) = Boelens, zijn kapelaan (Cf. nota 1807,130) en opvolger als pastoor Goirle 1811—1825 (Sch. III, 772).
- 20) Valerius van Loij, kanunnik Tongerlo, vanaf 1802 tot de opheffing van het kapittel in 1803 proost-deken van de collegiale St. Sulpitius-kerk te Diest; daarna kwam hij in Duffel (Sch. I, 267).
- 21) Het hs. heeft griekse letters.
- 22) Het hs. heeft griekse letters.
- 23) Hepatitis = leveraandoening.
- 24) Het huwelijk van Napoleon met Marie Louise van Oostenrijk vond plaats 1 april 1810.
- 25) De lange hiaat in het dagboek (wat de tijd betreft; in ruimte volgt het nu komende onmiddellijk op het voorgaande) is te verklaren uit de gewijzigde omstandigheden. Vicaris van Alphen werd 14 april 1810 gevankelijk weggevoerd; van Gils, die eerst nog een reis naar Frankrijk

maakte (Allard 175 vv.), werd hierdoor volgens afspraak de uitvoerder van de beschikkingen van pro-vicaris de Wijs. In die troebele omstandigheden en door de uitbreiding van zijn toch al niet geringe werkzaamheden zal van Gils geen kans gezien hebben zijn dagboek regelmatig bij te houden.

- 26) In de studentenlijst komt geen Joannes van Vechel voor.
Transysel = Overijsel.
- 27) Joannes van den Heuvel, eertijds kapelaan Boxel (zie nota 1807,52), pastoor Vessem 1810—1846 (Sch. V, 815).
- 28) Lambertus van Gils, pastoor Dongen 1776—1825 (Krüger III, 332).
- 29) Leopold van Dingenen, kanunnik Tongerlo, pastoor Waalwijk 1809—1826 (Sch. V, 878).
- 30) Zie nota 1812,17.
- 31) Joannes van den Burgt, gedoopt te Vorstenbosch 22 mei 1792 (Nistelrode 2).
- 32) Mathias Franciscus van Camp, pastoor St. Jacob Antwerpen 1780—1810; benoemd bisschop 's-Bosch 1810—1811 (N.N.B.W. VI, 255 vv.; Gams 253; In vrijheid herboren 32 v.; Allard 184 vv.; Cf. B.B. I, 180 vv.).
- 33) Isnard, frans priester, eertijds naar Nederland uitgeweken en opgetreden als praeceptor bij van der Horst te 's-Bosch en bij van Wykerslooth te Haarlem; later pastoor St. Pieter te Amiens; hij had contact met van Alphen en was tussenpersoon in de correspondentie (Allard 117, 176 nota 1 en 190; B.B. XII, 244 nota 3; B.B. XXI, 43 nota 30).
- 34) = geheiligd worde Uw naam.
- 35) = van van Camp.
- 36) = de heer nl. provicaris de Wijs.
- 37) = Philippus (van de Ven). Deze was student-docent filosofie tot aan zijn priesterwijding 22 sept. 1810 (Sch. II, 195). Nu wordt een officiële benoeming tot professor gevraagd.
- 38) = oecoonoom.
- 39) = het zegel.
- 40) Over dit eerste bezoek van van Camp zie Allard 187 vv.
- 41) = Adrianus (van Dongen, apostolisch vicaris van Breda).
- 42) Het hs. heeft griekse letters.
- 43) Het hs. heeft griekse letters.
- 44) Het hs. heeft griekse letters.
- 45) Het hs. heeft griekse letters.
- 46) Het hs. heeft griekse letters.
- 47) Het hs. heeft griekse letters.
- 48) Het hs. heeft griekse letters.
- 49) Hs. heeft succensit.
- 50) Het hs. heeft griekse letters.
- 51) Het hs. heeft griekse letters.
- 52) op mijn aansporing.
- 53) Het hs. heeft griekse letters.
- 54) Het hs. heeft griekse letters.
- 55) De Goeij wordt niet vermeld in studentenlijst, noch in Sch. Ook in het parochie-archief van Vierlingsbeek is hij onbekend. (Vriendelijke mededeling pastoor J. van Heertum).
- 56) Arnoldus van de Ven, pastoor Orthen 1798—1818 (Sch. V, 436).
- 57) Het hs. heeft griekse letters.

- 58) Het hs. heeft griekse letters.
 59) = over Coppens. Adrianus Henricus Coppens, kapelaan Bergeik 1806—1812 (Sch. III, 242).
 60) De zoon van Napoleon en Marie Louise, de latere hertog van Reichstadt, werd geboren 20 maart 1811.

- 1) Het kruis op de Westerwijk, een buurtschap tussen Tilburg en Tilvarrenbeek, werd daar opgericht n.a.v. het vastraken in het moeras en de bevrijding daaruit van de hertogin van Brabant in 1390 (Sch. IV, 597).
 2) Henricus de Wijs (1775—1854) was 13 febr. 1811 gehuwd met Maria Cornelia Havermans (Sasse III, 410).
 3) Olerinus is schuilnaam voor Arnoldus Swaans, kapelaan St. Cathrien 's-Bosch (Allard 201, nota 1). Olor = Zwaan.
 4) Carcinoma = kankergezwell.
 5) Joannes van Handel, eertijds kapelaan St. Oedenrode (nota 1807,97), pastoor Baardwijk 1809—1835 (Sch. III, 167).
 6) Mathias Josephus Botti, pastoor Stratum 1810—1813 (Sch. V, 694).
 7) Deken van Erp was provisor van het seminarie 1811—1821 (Sch. II, 211, waar 1721 uiteraard een drukfout is).
 8) Baeterhoeven: gehucht gem. Oostelbeers (v. d. Aa, II, 26).
 9) Nl. Adam van Gils, rector Zevenbergse Hoek.
 10) Cavilla = haarkloverij.
 11) Henricus Bellen, kanunnik Tongerlo, kapelaan Waalwijk 1810—1813 (Sch. V, 880).
 12) Bernardus Ocke, pastoor Leiden 1795—1816 (N.N.B.W. VIII, 1234 v.; B.B.H. XXXIX, 72).
 13) Eind april 1811 werd Schrant overgeplaatst naar Bovenkarspel (Rogier: Een stem der Katholieke Verlichting p. 21).
 14) De welwillende houding, die pastoor Staessens tegenover van Camp aannam, en de strijdvaardige geest van zijn kapelaan Swaans (die hem in 1812 op een preekverbod kwam te staan (Sch. II, 74), moeten ook binnenshuis meermalen in scherp conflict met elkaar zijn gekomen. Cf. dagboek 22 mei 1812.
 15) Bokhoven is bedevaartplaats t.e.v. St. Cornelius, wiens feestdag 16 september gevierd wordt.
 16) Martinus van Gorcum, pastoor Erp 1773—1812 (Sch. III, 611).
 17) J. A. Robijns, lid duitse orde, in 1792 vermeld als leraar latijnse school Gemert (Sch. III, 709).
 18) Raphael van Gemert (Petrus van de Laer) O.M.Cap. (1763—1819), wordt in 1803 vermeld als leraar latijnse school Gemert (Sch. III, 709); is zeker sinds 1808 als zodanig werkzaam (Hildebrand VII, 552).
 19) Het rectoraat van Handel was vacant geworden door het overlijden van Petrus Mathias Dullens; lid duitse orde, die rector was 1792—1811 (Sch. IV, 25).
 20) Henricus Den Dubbelden, sinds 1810 deken Helmond en pastoor Gemert 1800—1834 (Sch. III, 692 v.; Cf. Sch. II, 162 vv.).
 21) Vgl. dagboek 11 oct. 1810.

- 1) Het hs. heeft griekse letters.
- 2) Het hs. heeft griekse letters.
- 3) Corneille Neujean, pastoor St. Nicolaas Luik 1803—1823 (J. Daris: Histoire du diocèse de Liège (1724—1852) (Luik 1873) III, p. 111 v. Vriendelijke mededeling Dr. J. Grauwels).
- 4) Louis Philippe graaf de Ségur (1753—1830), gehuwd met Antoinette Elisabeth Marie d'Aguesseau, was groot-ceremoniemeester onder Napoleon (Biogr. universelle VII, 523 v.).
- 5) Charles Francois Joseph Pisani de la Gaude, bisschop van Namen 1804—1826 (Gams 250; Biogr. nationale 17, 671 vv.; Allard 128).
- 6) In 1662 greep Rome rechtstreeks in in het bestuur van het oud-bisdom 's-Bosch door de vicaris-generaal Judocus Houbraken grotendeels van zijn ambt te ontheffen en de roermondse bisschop Eugenius Albertus d'Allamont de zorg over te dragen (B.B. XI, 18 vv.).
- 7) Joannes Baptista Duvoisin, bisschop Nantes 1802—1813 (Gams 582).
- 8) Een van de voorname factoren in verband met het schisma van de oud-bisschoppelijke cleresie van Utrecht was gelegen in het feit, dat de aanhangers hiervan vasthielden aan het onafhankelijk van Rome voortbestaan van eenmaal opgerichte bisdommen; daarom achtten ze zich gerechtigd zelf een bisschop van Utrecht, Haarlem en Deventer te kiezen (Cf. v. Kleef, inleiding).
- 9) Nl. de gallicaanse artikelen van 1682. Cf. nota 1808,104.
- 10) De constitutie Auctorem fidei van Pius VI in 1794, waardoor de dwalingen van de synode van Pistoia o.a. omtrent de kerkelijke rechtsmacht werden veroordeeld (de Jong III, 444; Denz. 1501—1599).
- 11) Jacobus Christianus van Hemme, praeses seminarie Gent; hij overleed 1822 (F. Claeys Bouuaert: Le diocèse et le séminaire de Gand 1811—1814 p. 91; vriendelijke mededeling Dr. J. Grauwels).
- 12) Joseph Clément Pierre, pastoor St. Jan Baptist Namen 1807—1831 (H. Fallon: Namur, paroisse de St. Jean Baptiste (Namur 1909) p. 103; vriendelijke mededeling kanunnik A. Lanotte, secretaris bisdom Namen).
- 13) Fac = F. A. Consgen. Cf. nota 1807,361.
- 14) Er onder staat: deleri.
- 15) Voor formulier van Alexander VII zie nota 1809,36.
Door de bulle Unigenitus werden 101 stellingen uit de *Réflexions morales sur le nouveau testament* van Paschasius Quesnel veroordeeld; de bulle ging uit van Clemens XI in 1713 (de Jong III, 367 v.; Denz. 1351—1451).
- 16) Het hs. heeft vandaag en morgen resp. 1 en 2 april.
- 17) Prefect van het departement Bouches du Rhin was Nicolas baron Fremin de Beaumont 1810—1814 (Allard 203; Biographie nouvelle des contemporains (Paris 1822), 7, 342). Zie voor dit onderhoud Allard 203 v. en B.B. I, 362 vv.
- 18) Felix Julien Jean graaf Bigot de Preameneu (1750—1825), minister van eredienst 1808—1814 (Allard 199; Biogr. universelle 2, 11 v.).
- 19) Over vrijstelling militaire dienst: B.B. I, 355 vv.
- 20) Het woord is enigzins gevlakt; men zou ook kunen lezen: cedere.
- 21) Dit moet zijn, wat door Allard genoemd wordt een vlugschrift van 18 pagina's: Examen criticum decreti caesarei, quo in civitate Buscoducensi sedes episcopalis erigitur (Allard 180 nota 2; Cf. B.B. I, 178).
- 22) Hs. heeft proprio.

- 23) Zie voor kwestie van reconciliatie St. Jan B.B. I, 200 v.
- 24) Zie voor dit onderhoud B.B. XVII, 244 vv.; cf. B.B. XXI, 217.
- 25) Het rectoraat in de Kerkstraat, waar van Kuijk zijn bediening uitoefende was samen met enkele andere bidplaatsen in 1811 op last van Napoleon opgeheven (Sch. IV, 295 en 302).
- 26) Het hs. heeft desere.
- 27) Virgilius Aeneis I, 15.
- 28) Mr. Johan van Heurn (1751—1815), gehuwd met Geertruida van Genderen, was staatsraad 1806—1810 en woonde op het landgoed Leeuwenstein te Vught (Mommers 412 v.).
- 29) Joannes Mickers, kapelaan Kaatsheuvel 1805—1812 (Sch. IV, 657) met een korte onderbreking in 1807, toen hij assistent Zevenbergen was (Sch. V, 1020); pastoor Erp 1812—1836 (Sch. III, 611).
- 30) Hs. heeft ex.
- 31) Antonius Aloysius Smits, student-docent philosophie 1812—1817 (Sch. II, 201).
- 32) Ludovicus Carolus Reabel, eerder kapelaan St. Michiels-Gestel (nota 1806,82), pastoor Loon op Zand 1811—1834 (Sch. IV, 751).
- 33) Lambertus van den Boome, pastoor Udenhout 1786—1824 en sinds 1811 deken van dekenaat Orthen (Sch. V, 772).
- 34) Hubertus Gerardus Swaan, pastoor Thielen 1777—1814 (Liber anno 1766).
- 35) Joannes Gummarus Verlinden, rector gasthuis Lier tot 1815 (Vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- 36) Vranken Wilms, van wie van Gils gedurende zijn verblijf in België veel steun genoot, bleef ook na diens terugkeer uit ballingschap met hem in contact door een brief d.d. 17 maart 1815 (Archief seminarie Coll. v. Gils I, 1005).
- 37) Joannes Baptista van Vreckem, secretaris aartsbisdom Mechelen 1803—1833 (Vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- 38) Van Gils geeft op deze plaats een nota met de namen van degenen, die hem gedurende zijn verblijf in Mechelen bezocht hebben. Zie Bijlage VII.
- 39) = overblijfsel, relikwie.
- 40) Joannes Baptista Ermens, pastoor Willebroek 1803—1835 (Vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- 41) = Dijon.
- 42) Arnoldus Franciscus Moors, kapelaan te 's-Bosch verbleef in ballingschap van 15 apr. 1810 tot 4 jan. 1811 en opnieuw van 1812 tot 29 jan. 1814 (Sch. IV, 727).
- 43) Curia = stadhuis, majirie.
- 44) Joannes Jacobus Josephus Moons, pastoor St. Jan Baptist Mechelen 1809—1814 (Vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser).
- 45) Behalve Forgeur (nota 1806,34) was Jean François Ghislain Huleu (1746—1815) sinds 1808 vicaris-capitularis van Mechelen (Biogr. nationale 9, 681 vv.).
- 46) Zie nog enkele stukken betreffende de ballingschap in B.B. XIII, 28 vv.

- 1) Zie voor deze passage Allard 260 vv.; B.B. XX, 216 v.; B.B. XXI, 222. Ministers van eredienst waren: Melchior Joseph François Ghislain baron Goubau d'Hovorst (1757—1836), sinds 1815 directeur-generaal voor de rooms-katholieke eredienst (N.N.B.W. VIII, 626 v.; Allard 244). Ocker Repelaar van Driel (1759—1832) was minister van waterstaat, onderwijs en protestante eredienst (N.N.B.W. III, 1071 v.; Allard 261).
- 2) Joannes Vissers, voormalig kapelaan Schijndel (nota 1807,96), pastoor Waspik en deken Geertruidenberg 1814—1832 (Sch. V, 903).
- 3) Wilhelmus Oomen, kapelaan Roosendaal 1812—1818 (Krüger IV, 206).
- 4) Hyacinthus van Bree, student seminarie 1813—1818 (Studentenlijst).
- 5) Bij K.B. van 24 oct. 1816 werd het al of niet toelaten van klein seminaria in beraad gehouden; mede daarom bestond de vrees, dat er hieromtrent een afwijzende beschikking zou worden getroffen (Beekvliets eeuwfeest p. 43).
- 6) Franciscus Josephus Hirn, bisschop van Doornik 1802—1819 (Gams 251; Biogr. nationale 9, 385).
- 7) Pierre François Joseph Hédon, secretaris bisdom Doornik 1809 of 1810—1824 (vriendelijke mededeling kanunnik A. Paillot, secretaris bisdom Doornik).
- 8) Math. 23, 2 v.

NOTA'S OP BIJLAGEN

- 1) Deze bijlagen zijn ontleend aan het copie- en minutenboek van van Gils; aangezien hij daarin de nodige aanvullingen en verbeteringen heeft aangebracht, mogen we veronderstellen, dat de officiële tekst weinig hiervan zal zijn afgeweken.
- 2) Kennelijk is bedoeld: professoren.
- 3) Schutjes vermeldt in 1806 als kapelaan Haaren Benedictus Peeters, kanunnik Tongerlo, maar geeft niet aan, wanneer deze is overgeplaatst. Eerst in 1818 wordt melding gemaakt van een opvolger. We zijn geneigd te denken, dat Peeters in 1809 werd overgeplaatst, zonder dat de vacature werd aangevuld. (Cf. Sch. IV, 14; Cf. nota 1806,124).
- 4) Joannes Donders, kapelaan Reek 1804—1816 (Sch. V, 540).
- 5) Joannes Rumoldus Cras, kapelaan St. Sulpitius Diest 1810—1813 (Vriendelijke mededeling kanunnik R. Tambuyser.).

REGISTER VAN PERSONEN

- Abeelen, Walther v., stud., 64,
 170—171, 247
 Achelen, Arnold v., 51, 123
 —, Martin v., 84
 Acht, Petrus v., 42
 Aertgeest, Henricus, past., 106,
 127, 256
 Aguesseau, Antoinette E. M. d',
 271
 Aken, Cornelis Jud. v., past.,
 (160), 264
 Alexander VII, paus, 195, 260, 271
 Allamont, Eugenius Alb. d', biss.,
 271
 Allard, J. Ph. Norb., 147, 262
 Allard-Crillaers, Cath., 38, 95, 121,
 147, 262
 Alphen, Antonius v., apost. vic.,
 3, 8—9, (14—199 passim als „Re-
 verendissimus”), 204, (208—222
 passim), 227, 231—232, 235, 265,
 268—269
 —, Jan Francis v., 233
 —, Joanna Maria v.,
 zie. de Leijer-v. Alphen
 —, Maria Elis. (= Mieke) v., 35,
 136, 239—240
 —, Wilhelmus v., kap., 20, 35, 82
 108, 126, 128, 157, 159, 232
 Alphen-v. Eijndhoven, wed. M. E.
 v., 21, 31, 63, 93, 108, 128, 159,
 184—185, 233
 Altena, Ant. Corn., stud., 114, 116,
 120, 167, 257
 Amelrode, fam. v., 195
 Angelis, Maria Margaretha ab, prio-
 rin, 155, 203, 264
 Appelboom, 65
 Arendonk, v., 66
 —, Antoon v., 66
 Arntz, Joannes, apotheker, 17, 66,
 122, 230
 Arntz-Zorreth, Maria G. J., 66, 230,
 247
 Asseline, Joannes Ren., biss., (149),
 263
 Asten, Jacobus v., past. Heusden,
 58—59, 62, 246
 —, Jacobus v., past. Netersel, (55),
 104, 118, 246
 Atrebate, Noel, 179
 Audenroode, v., 225
 Aueré, d', 106
 Ausems, weduwe, 135
 Baar, Antoon v., 98, 254
 — Jacoba A. v., 259
 —, Joannes v., 112, 128, 257
 —, Paul A. v., stud., 165, 257, 265
 Baarle, v., 44
 Baars, 14
 Baesten, Arnold, 115
 —, Cornelis, 243
 —, Elizabeth, 43, 115, 243
 —, Helena, 112
 —, mr. J. Fr. J., 24, 27, 37, 42—43,
 71, 82, 88, 99, 104, 135, 153—154,
 170, 172, 195, 204, 234, 249
 Barruel-Bauvert S. J., Aug., 19, 132,
 232
 Bax, 65, 111, 121, 135, 161, 225
 —, Joannes Jac., 59
 —, Theresia, 56, 65, 82, 99, 225
 —, weduwe, 56, 59, 99, 170
 Bax-v. Dongen, Adriana F., 247
 Beauharnais-St. Leu, Hortense E.
 de, 232
 Beckers, Arnoldus, rector, 54
 —, begijntje, 104
 —, Jan Bapt., past., 152, 155, 161,
 163, 263
 —, Petrus, 28, 89, 252
 — O. Praem., Petrus, past. en abt,
 175, 186, 246, 263, 266
 Beccx, begijntje, 106
 —, Caspar Andr., past., (18), 33,
 63, 67
 —, familie, 53
 —, Henr. Math., past., 100, 254
 Beek O.S.Cr., Joannes v., 94, 114,
 171, 252
 —, Maria Isabella v., 229
 Beerenbroek O. Praem., Bonifacius,
 past., (38), 95, (99, 111), 147,
 240

- Beers, v., 115, 140, 142
 —, Hendrien v., 26
 Beke O. Praem., past., 23—24,
 (53-a-54, 56, 62)
 Bellen O. Praem., Henricus, kap.,
 149, (190), 262—263, 270
 Benedictus XIV, paus, 178, 250,
 257
 Bennekom, Gijsbert v., 166, 265
 Bergen, Antoon v., stud., 65, 69,
 248
 Berkel, v., 41, 124, 152, 172
 —, Johanna v., 109
 Bernards, 193
 Bernuli O. Praem., Vitalis, past.,
 (65, 99, 154, 182), 248
 Bertens, Joannes, past., (65), 248
 Bertrand, Paul Jos., hof-kapelaan,
 41, 129, 139, 158, 242
 Beugels O. Praem., Joannes, rector,
 152—154, 161, 163, 263
 Beurden, v., 23
 —, Willem v., 62
 Bevort, 106
 Beijnen, Cornelia v., zie Schijvens-
 v. Beijnen
 Biggelaar, Maria A. v. d., 258
 Bigot de Preameneu, Felix J. J.
 graaf, minister, (196), 271
 Billoen, v., 106
 Billuart O. P., dr. Carolus R., 171,
 266
 Binck, Adrianus, prof., 43, 95, 253
 Bitter O.F.M., Joannes de, 41, 104,
 112, 130-131, 158, 242
 Bles, Govert, 107—108, 188—189
 —, Isaac, 189
 —, Maria Jacoba, (89), 252
 Blinckvliet, Paulus A., kap., (105),
 255
 Bloemart, 166
 Bloer, Joannes H. v., aartspri., 105,
 255
 —, Rosa v., 105
 Blomjous, Anthony, 88, 252
 Blommen, v. d., 189
 Bocholt, Aldeg. A. v., (110), 257
 —, Willibrord A. v., 127, 257
 Bodenstaf, Conrad, chirurgijn, 55,
 150, 155, 246
 Boekel, v., 225
 Boelens, Franciscus, kap., 39, 183,
 188, 241, 268
 Boer, v. d., 170
 Boex, 100
 —, Aldegonda, 60
 —, Catharina, 60
 —, Elisabeth, 60
 —, Franciscus, 60
 —, Herman A., 60, 247
 Boexius, 162—163
 Bogaers, weduwe, 183
 Bogaert, v. d., 177
 —, Elisabeth v. d., 229
 zie : v. Densen en Neerhoff
 —, Henricus v. d., 15, 19, 28, 30,
 49, 55, 68, 74, 78, 81, 94, 96,
 (113, 125, 151), 253
 — Jr. Henricus v. d., 151
 —, Theresia v. d., 30
 Bogaert-v. Oirschot, A. M. v. d.,
 30, 49, 68, 78, 81, 96, 110, 113,
 125, 151, 229
 Böhmer, Juste Henning, 72—73,
 250
 Bolders, 226
 Bolsius, Antonius, notaris, 150, 152,
 163, 170, 179—180, 263
 —, Henricus, chirurgijn, 17—18
 Bolsius-v. d. Leur, Cath., 230
 Bomberghen, G. J. B. v., plebaan,
 (105), 255
 Bommel, v., 169
 —, Corn. Adr. v., 135, 260
 —, Maria J. Th. v., 242
 Bommel-v. Liemdt, Aldeg. v., 135,
 189, 260
 Bont S. J., Henr. Corn. de, prof.,
 95, 202, 253
 Boome, Lambertus v. d., past., (65,
 68, 83, 159, 202), 248, 272
 Boons, 109, 114—115
 Borman, Henr. Ant. de, stud.,
 35—36, 78, 193, 240
 Borret, Arnold Ed., past., (20), 21,
 42, 178, 223, 232, 268
 —, mr. A. J. L., adv., 35, 240
 Bosch, Cornelis Hub. v. d., past.,
 80, 97, 161, 165, 251, 264
 —, vrouwe v. d., 204
 Bosmans, 70, 107
 Botti, Math. Jos., past., (100), 254,
 270
 Boudier, herbergier, 42
 Bouwens, Anna Maria, zie: du
 Tour-Bouwens
 —, Leonard, kap., 22, 233

- Bostel, mr. Corn. v., 14—15, 17—18
 Brabant, hertogin v., 270
 Branten, Joannes, past., (38), 53, 71, 241
 Bree, Hyacinthus v., stud., 209, 273
 Brenta, Jacob A., 87, 137, 252
 Bresser, Hendrina de, 251
 Breugel, prof. v., 66, 124, 138, 261
 Broglie, Maurice de, biss., (85), 252
 Broks, Maria Cath., 260
 —, zie ook: Brox
 Brouwer, Henricus E., past., 131—132, 156, 260
 Brouwers, 170
 —, Adriaan, 82
 —, Alberta, 94
 —, Antonetta, 120
 —, Antoon, 95
 —, Cornelis, 31, 79, 82, 187
 —, Jan Baptist, 75, 82, 102, 154, 233
 —, pr., Joannes Corn., 7, 21—22, 33—34, 44—45, 49, 51, 53, 55, 64, 70, 74, 78—79, 86, 98, 108, 117, 120, 122, 143, 147, 151—152, 161—162, 167, 177, 184, 187, 233
 —, Mieke, 59
 Brouwers-v. Gils, Eva M., 21, 28, 35, 37—38, 43, 45, 53a, 55—56, 62, 75, 82, 95, 99, 102—104, 110, 116, 119, 121, 135, 148, 151, 153, 161, 171—172, 182, 195, 233
 Brox, koopman, 17, 100
 —, zie ook: Broks
 Bruers, Gertrudis, 264
 Bruggen, Joannes v. d., past., (28, 37, 42, 75, 82, 87, 153, 170), 237
 Bruin, de, 107, 177
 Bruyn O. Praem., Wilh. Ign. de, past. deken, 94, 253
 Bruynen, 125
 —, Henricus, kap., 53, 100, 245
 —, Jan Bapt., past., 53, 245
 Buch, dr. W. J. M., 1, 7
 Buist, v., 106
 Bungeners, 101
 Burgers, Jan, stud., 177, 267
 —, Math., past. (Geffen), 14, 18, 20, 28, 46, 52, 72, 118, 145, 191, 227
 —, Willibrord, past. (Someren), 57, 110, 145, 246
 Burgmans, Jan, stud., 65, 68, 109, 178, 248
 Burt, v. d., 43, 106
 —, Jan v. d., 184, 269
 Butler, Alban, 117, 258
 Bijland, graaf v., 244
 Bijnen, Maria Anna, 228
 Caboche, 190
 Camp, Mathias Franc. v., biss., 6, 184—186, 194—197, 200—201, 205, 210—211, 226, 269—270
 Cannaart, v., 105
 Caprara, Giambattista, 32, 237—238, 254
 Carroll S. J., John, aartsbiss., 175, 266
 Casset O. Praem., Henricus, past., (56, 99, 178), 246, 268
 Cauwer, de, 195
 Champs O. Praem., Evermodus du, past., (27), 82, 106, 121, 135, (141, 148, 152, 162), 178, 182—183, 186, (188—189), 236
 Chateau, Remigius L. du, past. deken, (21, 65, 94, 159), 232
 Chedeville, Joseph M., prof., 78, 86, 91, 103, 114—115, 117, 128, 130—131, 166—167, 190, 250
 Ciamberlani, Luigi, internuntius, (55), 66, 131, 233, 246
 Claessens, 79
 —, Francis Felix, past., 138, 149, 261
 Clemens XI, paus, 271
 Clemens XII, paus, (114), 257
 Cleophas, 168
 Clerckx, 74, 86
 Cock, Adriaan de, 104
 —, molenaar, 17
 Coenegrachts, Paulus, past., (159), 264
 Coenen, zie: Koenen
 Coll, Arnold v., kap., 16, 23, 39, 48, 67, 89, 101, 148, 153, 155, 170, 178, 230
 —, Joannes v., past., 16, (39, 154), 230
 Colleije O. M. Cap., Thomas Fr., 163, 265
 Collin, 106
 Colster, Hendr. J., stud., 61, 70, 184, 247

- Consgen, F. A., sect., (76, 85), 118,
 178, 195, 250, 252, 271
 Coolen Jr., Martin, stud., 79, 119,
 231, 250
 — Sr., Martin, 18, 79, 97, 101, 117,
 119, 231
 —, Nicolaus, stud., 113—114, 257
 Cools, weduwe, 104
 Coppens, 110, 113, 137, 158, 163,
 168, 178
 —, Adr. Henr., kap., 186—187, 270
 —, Christiaan, molenaar, 44, 51,
 116, 140, 243
 —, Jan, drukker, 14, 49, 111, 171,
 176, 228, 244
 —, Theo, stud., 244
 —, Willem, 219
 Cornet, 106
 Corput, Nicolaus v. d., prof., 147,
 255, 262
 Corsjus, Christina M., 268
 —, zie ook: Corstens
 Corstens, 55, 100, 113, 167, 179
 Coster, de, 225
 Court, mr. P. E. A. de la, land-
 drost, 42, 65, 101, 189, 242
 Couwenberg, 28, 73, 89, 112
 —, Francis, past., 96, 126, 253
 —, Maria Cath., 254
 Cramer, Jacobus J., aartspr., 129,
 131—133, 139, 161, 163, 190, 259
 Cras, Joannes R., kap., 224, 226,
 273
 Crillaers, Cath., weduwe, 38, 95,
 121, 147, 262
 —, J., 121, 184
 —, Janske, 154
 Crul, Hubertus, past., (135), 260
 Cuyk, Joannes v., rector, 15, 35, 79,
 90—91, 93, 96, 112, 119, 137, 142,
 145, 176, 181, 185, 196, 199—200,
 208—209, 229, 272
 Cuyten, Antonius, kap., 19, 97,
 231—232, 253
 —, Jan, stud., 126, 259

 Daale, v., 107
 Dal, Joanna C. v., 242
 Dam, Joannes, past., 109, 155, 256
 Damen, Hendrik, 191
 Dams, Adr. Norb. Ign., past., (25),
 28, 35, 184
 —, Albertina, 21
 —, G., 28, 99, 135

 —, Maria Anna, (121), 254
 —, Mieke, 21
 Deckers, 96—97
 Deelen, Thomas Aug., past., 54,
 (186), 245
 Delgorgues, Aug., pr., 47, 112—114,
 122—123, 131, 134, 138, 176, 243
 Dens, Joannes A., past., 105, 202,
 255
 Densen, Joannes v., kap., 65, 69,
 116, 122, 124, 126—127, 139—
 140, 154, 159, 178, 186, 229,
 248—249, 263
 —, Oswald v., 229
 Densen-v. d. Bogaert, Elisabeth,
 229
 Deppen, Joannes Serv., 14, 30, 34,
 46, 93, 98, 100, 104, 116, 159, 163,
 167, 185, 228, 239, 254, 258
 Deursen, v., 23, 28, 92, 116—117,
 142, 164—166
 Devenise, Jean Hubert, 31, 103,
 194—195
 Devenijns, Petrus, kap., 58, 120,
 122, 126, 168, 246
 Dingenen O. Praem., Bruno, kap.,
 (99), 254, 263
 — O. Praem., Leopold v., past., 67,
 248, 269
 Dockx O. Praem., Joannes A. kap.,
 53, 245
 Docte, le, 106
 Does, v. d., 15, 19, 117
 Dommelers O. Praem., J. Fr., kap.,
 38, 49, 240
 Domselars, 97, 253
 Donders, 43, 50, 75, 82, 94, 116,
 122, 170—171, 184
 —, Joannes, kap., (224), 273
 Dongen, v., 59, 104
 —, Adriana Fr. v., 247
 —, Adrianus v., apost. vic., 18—20,
 27, 36, 39, 42—43, 45—46, 72—
 73, 85, 88, 102—103, 130, 135,
 147—148, 151, 183, 212, 232, 269
 —, Aldeg. v., 31, 33, 115, 121
 —, Hanneke v., 31, 33, 121
 Donkers, 112
 —, Joanna, zie: Korthout-Donkers
 Doodemont, 64, 74
 Doop, den, 126, 138
 Dooren, v., 75, 104, 108, 149
 —, Francis v., 28, 135, 154, 183
 —, Ignatius v., 16, 82, 230

- , J. Ign. v., past., 16, 28
 —, Martinus v., 29, 154, 170, 172
 —, Thomas Jos., 26, 183
 Doormaal, v.; 134
 Dries, v. d., arts, 109, 168
 —, Jan Benedict. v. d., stud., 168, 266
 Dubbelden, Henricus den, past. deken, (191), 270
 Duchamps, zie: du Champs
 Dufour du Prath, Dom., aartsbiss., 105, 198, 255
 Dujardin, 195
 Dullens, Petrus Math., rector, 270
 Dusemos, Joanna E., 229, zie ook Reabel
 Dussen, v. d., 209
 Duuren, Maria J., 244
 Duvoisin, J. Bapt., biss., (191), 271
 Dijk, v., 36, 104, 135, 174
 —, Antonius v., kap., 44, 243
 —, Joannes v., provisor, 59, 99, 246
 —, Martinus v., past., (118), 258
 —, Siardus v., past., (18), 71
 —, O.F.M., Waltherus v., 132—134, 260
 Dijkhof, Johan, 112
 Eberts, Jacob, 66, 76, 115
 Elissen, Jan Bapt., 121, 258
 Elswijk O. Praem., Francis v., past., (63), 143, 233, 247, 261
 Engelen, Cornelis, past., 225
 —, Joannes v., aartspr., (78), 250
 Ermens, Jan Bapt., past., (203), 272
 Ernst, André, past., 66, 248
 Erp, Joannes v., deken, 14, (18), 54, 67, 88, 104, 118, 127, 189, 202, 231, 270
 —, Walterus v., past., 14, 228
 Esch, v., 106
 Eijnde, Joannes v. d., past., (29), 237
 Eijndhoven, Maria E. v., zie: v. Alphen-v. Eijndhoven
 Faas, 32
 Faives, de, 193
 Feller S. J., Fr. Xav. de, 64, 248, 263
 Fenema, Petrus H. v., notaris, 110, 257
 Fennis O.F.M., pater, 134
 Fesch, Joseph, kardinaal, 164, 265
 Flament pr., Charles S., 39—40, 92, 241
 Floren, Anna Maria, 242
 Folcoldus, 155, 263
 Forgeur, Joseph, vic. gen., 15, 105, 158, 203, 228, 272
 Fourrier, 206
 France, Louise de, 119, 258
 Franke O. Praem., Herm. Jos., past., 38, (62, 153—154, 162), 241
 Franken, Jan Bapt., 71, 171, 249
 Franklin, 69
 Franssen, familie, 104, 225
 —, Jan Sus, 104—105
 —, Michael, 54, 141, 245
 Frederikx, Frans, 229
 —, Michel, 15, 125—127, 149, 229
 Fremin de Beaumont, Nicolas baron, prefect, (196), 271
 Frenken, A. M., 6, 8, 258
 Gast, Jan, stud., 261
 —, Joannes Arn., em.past., 14—15, 17—19, 21—22, 25, 28, 30, 32—35, 42, 44, 55, 60—62, 69—70, 72, 78, 87, 93—94, 96, 100—101, 112—114, 117, 124—125, 137, 140—142, 146, 149, 152, 155, 159, 166—167, 176, 179—180, 228
 —, Ludovicus, 115, 257
 —, Theodoor Gaspar, 142, 261
 Gastel, J. v., 100
 —, Leon v., 53
 —, Wilhelmus v., past. deken, (100), 254
 Gelder, v., 114, 257
 Gemert, v., 32, 78, 119, 127
 —, Francisca v., 30, 32, 44, 51, 110, 116, 137, 142
 —, O.M. Cap., Raphael v., zie: Petrus v. d. Laer O.M. Cap.
 Genderen, Geertruid v., 272
 Genechten, v., 117
 Geneste, dr. Jac. de la, medicus, 28—29, 56, 153, 237
 —, vrouwe de la, 172
 Gennip O. Praem., Guil. v., proost, (37), 240
 Gerard, 195
 Gerdner, Wilhelmus, kap., 260
 Gerteler, Henricus J. de, (133), 260
 Gestel, Cornelis v., 99

- , Jacob v., 104, 128
 Gevel, Leonard v. d., past., 39, 241
 Ghenne, Thomas Lamb., prof., 106, 256
 Ghert, mr. Petrus G. v., 108—109, 256
 Ghijs, 107
 Gilis O.F.M., Joannes, past. deken, (34, 94, 102, 181), 239, 255
 Gilissen, 158
 Gilles, Jean Fr. Jos., kap., 21, 115, 191, 226, 233
 Gillessen, notaris, 37
 Gils, v., 41, 103
 —, Adam v., rector, 15, 80, 189—191, 229, 270
 —, Adriaan Jac. v. schepen, 7, 27, 33, 37—38, 43, 46, 51, 56—57, 62, 71, 73, 75, 82, 88, 95—96, 99, 104, 108, 121, 135, 137, 140, 148, 151—154, 161—162, 170, 172, 182, 188—189, 231, 247
 —, O.F.M., Albertus v., hofkape-
 laan, 14, 21, 25, 29, 40—41, 60—61, 83, 104, 112, 130—131, 134, 137, 164—166, 170—171, 228
 —, Anthonius v., president semi-
 narie, passim
 —, Antoinette v., 16—17, 21, 23, 27, 31—33, 37—38, 42—43, 45—47, 50—51, 55—56, 64, 70—71, 73—74, 77, 79—80, 82, 88, 92, 95, 99, 107, 115, 117, 119—121, 135, 141—142, 147—148, 151, 153—154, 161—162, 166, 170—172, 182, 195, 202, 225, 230
 —, Antoon Jzn. v., 102, 167, 172
 —, Augustinus v., 31, 64, 94, 114, 141, 167
 —, Eva Maria v., zie: Brouwers-v. Gils
 —, Ignatius v., past., 146—147, 262
 —, Jan Azn. v., 135
 —, Jan Bapt. v., medicus, 29, 62, 71, 102, 114, 116, 121, 123, 141, 148, 167, 172, 235
 —, Joanna v., 38, 116—117, 167
 —, Lambertus v., past., (37), 240, 253, 269
 —, Maria Cath. v., 172
 —, Nicolaas v., 141, 172
 Gils-Hoekx, Helena Cath. v., 25, 62, 154, 172, 235
 Gilse, v., 159—160
 Glasbergen, Martinus, past., (49), 244
 Glorieux, 150
 Gobbelschroy, Petrus Jos. v., past., 107, 256
 Goch, v., 92, 157—158
 —, Dora v., 157
 —, Joanna Maria v., (28), 237
 —, Joannes Fr. v., (110), 257
 —, Mechtild v., 252
 —, weduwe v., 28, 30, 35, 40, 47, 49, 55, 60, 65—66, 69—70, 72—73, 79, 81, 86—87, 93—94, 98, 100—101, 110—111, 113—117, 124—125, 127, 137—138, 141, 143, 147, 149, 152, 156, 167, 174, 177
 Godschalk, 171
 Goey, kap. de, 186, 269
 Goossens, Marcel, kap., 63, 83, 122—123, 127, 247
 —, weduwe, 107
 —, (in Weelde), 108
 Gorcum, v., 29, 79, 82, 89, 108, 113, 122, 142, 166—168, 174
 —, Dientje v., 98, 176
 —, Martinus v., past., (191), 270
 Gorkom, Cornelia F. v., zie:
 Heureux-v. Gorkom
 Gorp, Gerardus v., prof., 147, 183, 255, 262
 —, zie ook: v. Gurp
 Goubau d'Hovorst, M.J.F.G. baron, minister, 209—211, 273
 Goyarts, Joannes, 237
 Goyarts-v. Tiel, Gertruy, 28, 46, 237
 Goyers, Jacobus, kanunnik, 42—43, 242
 Grancy, de, 33, 49—50, 202, 244
 —, Charles A. P. L. baron de Senarclens de, 244
 —, Louis J. E. C. baron de, 49, 244
 —, Onno A. M. W. baron de, 49, 244
 Grancy-du Tour, Cornelia E. de, 74, 104, 118, 149, 165, 244
 Gregoire, 106
 Grinsven, v., 37
 —, J. v., 14
 Groenen, Henricus, 133, 260
 Groenendaal, J., 74
 Grootveldt, Maria C. v., 259
 Grunderbeek O. Praem., Eugenius v., kap., 38, 241, 263

- Gulik, Cath. Fr. v., 228
 —, Francis A. v., 244
 —, Josephina B. v., 257
 —, dr. Stephan v., arts, 70, 120, 142, 176, 249
 Guljé, Willem Fr., arts, 128, 259
 Gurp, v., (Turnhout), 225
- Haagen, Willem v. d., stud.,**
 84, 251—252
Haagens, 119
Haalen, Petrus v., prof., 131, 163—
 164, 259
Haaren O.F.M., A. C. v. kap., 40,
 131, 241, 259
Habraken, 98—99, 110, 113, 117,
 119, 124, 127, 170, 225
 —, Antonius, kap., 63, 83, 90—91,
 122, 125, 247
 —, Hendrina M., 257
 —, weduwe, 52, 53a
 —, Wilhelmus, kap., 97, 253
Hagelaars O. Praem., J., past., 53,
 113, 140, 245
Halewijn, 145, 208
Halfwassenaer, Antonia J. B., 237
Ham, Henricus v., past., (25), 235
Hamers, 169, 171, 173—174, 179
 —, Anth., 172, 178, 223—224
Handel, Joannes v., kap., 34—35,
 43, 52—53, 95, 119, 121, 129, 189,
 239, 270
Haneveer, Wilhelmus, kap., (147),
 262
Hanewinkel, ds. Stephanus, (53),
 245
Hartmans O. Praem., Arnoldus, 39,
 100, 120—121, 125, 241
Hartog, J. Isaac A., 76, 90, 250,
 252
Hastrel, generaal d', 180—181, 268
Havermans, J. J., 43, 242
 —, Kaatje, 43
 —, Maria Cornelia, 270
Hédon, Pierre F. J., secr., (210),
 273
Heeren, Godefr., 70, 96, 139, 149,
 164—165, 167, 237
 —, Herman, brouwer, 35, 69
 —, Jac. Ant., kap., 14, 28—30, 33,
 46, 49, 51, 60, 65—66, 69, 81,
 86, 94, 96—97, 100—101, 110,
 112—116, 118—119, 122, 126,
 149, 152, 156, 160, 166, 168—
 171, 185, 187, 227, 237, 258
 —, O.M. Cap., Petrus Gisb., 97,
 253
 —, Walter J., koopman, 15, 21, 32,
 39, 47, 55, 60, 90, 100, 127, 137,
 149, 152, 167, 184, 186, 229
Heeren-v. Goch, Joanna Maria, 28,
 237
Hees O.F.M., Simon v., kap., 41,
 242
Heesbeen, Adriaan v., 147, 262
 —, Adriana v., 251
 —, Gertruda v., 59
 —, Joannes v., kap., 58—59, 118,
 180—181, 246, 268
 —, Waltherus v., stud., 68, 115,
 162, 249, 262
 —, weduwe v., 59, 246
Heeswijk, Guilielmus v., past., 118,
 258
 —, v., molenaar, 62
Hegeman, Gerardus, past., 57, 246
Helvoirt, Guil. v., 50
Hemme, Jac. Chr. v., president
 seminarie, (195), 271
Hende, Joannes v. d., past., 106,
 256
Hendrickx, 105—107, 195
Hengst, weduwe, 108—109
Hens, H., rector, 251, 254
Hensen, 38, 121
Herentum, v., zie: Hirtum
Hermans, Anna Maria, 229
Hertog, de, 90
Hest, v., 30—31, 70, 93
Hetteema, 129
Heu, Maria C. R. le, zie:
 Laure, wed. B. de
Heumen, v., 99, 128
Heureux, mr. Henri F. D. l', 17, 25
 91, 100, 108, 169—170, 176, 257
 —, kinderen l', 122, 176
Heureux-v. Gorkom, Cornelia F.
 E. l', 31, 34—35, 89, 110, 257
Heurn, mr. Johan v., staatsraad,
 200, 272
Heussen, 148
Heuts, Petrus J., past., (26), 235
Heuvel, v. d., 99, 128, 147, 149,
 186, 225
 —, Arnold v. d., kap., 34, 36, 68,
 91, 128, 150, 159
 —, Fr. v. d., 169

- , Joannes v. d., kap., 29, 31, 34, 46, 67, 82, 89, 93—94, 103, 108, 117, 122—123, 136, 142, 157, 166, 168, 237, 269
- , Lucas v. d., past., 53, 245
- , Martin Jos. v. d., 96, 154, 169, 200, 253
- , Wilh. v. d., kap., 49, 80, 97, 244
- Heuvelman, 105
- Heijden, v. d., 92, 112, 181, 199, 202
- , Cornelia v. d., 263
- , Gerardus v. d., rector, 68, 114, 185—187, 248—249
- , Joannes v. d., stud., 70, 249
- , slager v. d., 72, 74, 123, 250
- , O. M. Cap., Theodorus v. d., (= pater Lihus), 164—165, 265
- , weduwe v. d., 79
- Heijlen O. Praem., Adelbertus, past., (99), 136, 254, 260—261
- Heijmans, Caspar M.B., stud., 266
- , Engelbert, 170, 266
- Heijnen, 44, 65
- Heijnselmans, Magd. Isab., 240
- Heijs, Jacob Ph., rector, (34), 239
- Heijst, v., 59
- Hirn, Franciscus Josephus, biss., (210), 273
- Hirtum O. Praem., Franciscus v., 30, 32, 53, 63—64, 93, 237
- Hoek, 53
- Hoekx, Helena Cath., zie: v. Gils-Hoekx
- Hoeven, Everard P. v. d., kap., 260
- Hogers, Nic., past., 73, 250
- Hooff, mr. J. F. R. v., minister, 20, 41, 97, 232
- , O. Praem., Jacobus v., kap., 98, 127, 254
- , Mart. Norb. v., kap., 15, 17, 21—22, 25, 28, 32—33, 35, 39—41, 46, 49—51, 55, 60, 65—66, 72—73, 79, 83, 85, 87, 93, 96—97, 109—111, 113—117, 125, 127, 136—138, 142, 148, 155, 160—161, 164—165, 167, 170, 172—174, 176, 179, 184, 223—224, 228
- Hoogaerts, Joannes, deken, 42, 61, 100, 112, 127, 136, 142, 152, 155, 158, 163, 173, 180, 185, 191, 209, 207—228, 260
- Hoos, 95, 121, 167, 170
- Horen O.M. Cap., Petrus Th. v., 236
- Horst, v. d., 187
- , Gerard v. d., brouwer, 17, 55, 59, 87, 118, 141, 166, 175, 184—185, 230, 246
- , Henrica v. d., 167, 185
- , J. v. d., 66, 94, 166
- , Joannes Car., v. d., past., (40, 57—)58, 241, 247, 269
- , mr. Lambert v. d., adv., 42, 59, 166, 225—226, 242, 246—247
- , P. v. d., 110
- Hotellier pr., Pierre I', 37, 188, 240
- Houbraken, Judocus, vic. gen., 271
- Hout O. Praem., Fred. v., past., (95), 253
- , Hanneke v. d., 95, 121
- Houtappels, Jacobus, past., 54, 245
- Hovius, 167, 185
- Hoyneck-v. Papendrecht, 203
- Hubens, Christiaan, 48, 156, 244
- Huleu, Jean F. G., vic. cap., 272
- Huscher, H. F. Ten, aartspr., (78), 129—130, 132, 134, 233, 246, 250
- Hulten, v., 97
- Hurck, weduwe v. d., 39
- Hurkmans, Anna Maria, 74, 88, 250
- Hurx, Joannes, past., 77, 91, 110
- Huijgens, Adriaan, past., 37, (95), 240
- Iersel, Adriaan v., past., (39), 241
- , Arnold v., past., (52, 53a), 80, 98, (112), 245
- , Francis v., 159
- , Michiel v., 159
- Ilst, v. d., 95
- Innocentius X, paus, 260
- Iperen, Petrus v., kap., 57, 246
- Isnard pr., 184—185, 187, 269
- Jacobs, 41
- , Henricus, past., 242
- Jansenius, 260
- Janssen, Wilh., kap., 16, 48, 60, 67, 230
- Janssens, 104, 107, 180
- , Matante, 26, 29, 105—107, 110, 195, 203—204, 225, 236
- Jongh, de, 209
- Kamerling, Elisabeth M., 256

- Kanter, Dion. Hub. de, stud., 115, 122, 162, 242, 257
 —, Norbert de, apotheker, 42, 71, 135, 242
 Kemps, 112
 —, weduwe, 16, 23, 25, 31, 46, 52, 80, 86—87, 89, 93—94, 98, 100, 117, 120, 122, 128, 136, 142, 157, 159, 166—169, 174, 176
 Kerkhof, v. d., rector, (31), 32, 52—53
 —, weduwe v. d., 101, 125
 Kerkhoven, 105
 Kersmakers O. Praem., Jozef de, kap., 27, 75, 82, 99, 140—141, 154, 161, 170, 186, 188, 237, 254,
 Kerstens, 26, 56, (235)
 Kervel, Petrus A., past., 41, 242
 Kiel, v., 203
 Kievits, Huberta, 249
 —, O. S. Cr., Joannes, past., 98, 254
 Kilian, J. W., ontvanger, 35, 65—66, 240
 Klijn (ook: Clein), 95, 116, 121
 Koekhofs, Jan Bapt., past., (21, 109), 232
 —, Maria Lucia, 115, 257
 Koene, Reinerus, stud., 25, 235
 Koenen, 114, 162, 183
 —, Henricus, rentenier, 15, 229
 —, Jacob Hzn., stud., 138, 229, 261
 —, Maria Ida, zie:
 v. Meeuwen-Coenen
 Kok, ds. Andreas, 138, 261
 —, Joanna Maria de, 243
 —, Justina, 243
 —, weduwe, 52, 100
 Korthout, Gisbert, 28, 37, 56, 62, 70, 94—95, 121, 142, 151, 170, 230
 Korthout-Donkers, Joanna, 17, 31, 45, 56, 82, 103, 120, 230
 Kouwenberg, Maria Cath., 228
 Kragt, Wouter v. d., 74, 88, 250
 Kremers, 107
 Kruissen, Bernardus v., aartspr., (132), 260
 Krul, mr. Salomon, 268
 Kuppens, Gijsbert, kap., 26, 35, 89, 91—93, 98—100, 108, 116, 122, 124, 138—139, 155, 158, 235, 252, 256
 Kuijpers, 41, 131, 134, 156
 —, Joannes, past., 110, (157), 256, 264
 Laar, Jud. v. d., 52, 157
 —, Willem v. d., 52
 Laar, Nic. v. d., 28
 Laer O.M. Cap., Petrus v. d., 191, 270
 Lamblardie, Pierre Chr. de, hofkapelaan, 41, 133, 242
 Langendonk, v., 225
 Langerwerf, Cornelis, kap., 80, 83, 92, 98, 120, 127—129, 163—164, 168, 251
 Lanschot, Francis Ant. Aug. v., 85, 149, 247
 —, Theodora v., 263
 Lanschot-v. Rijckevorsel, Jacoba Cath. v., 60, 70, 114, 167, 247
 Lathouwers, Abraham, 76, 87, 100, 123, 129, 258
 Latour, weduwe, 50
 Laure, Joanna J. E. de, 237
 —, weduwe v. Balthasar de, 28, 43, 56, 82, 96, 99, 151, 170
 Lauré, 111
 Laurenberg, de, 28
 Lautermans, Ant., 139
 —, Jr., Fr., 72
 —, Francis Willem, koopman, 15, 22—23, 25, 42, 60, 66, 81, 90, 93, 96, 98, 113—114, 117, 119, 124, 127, 139, 145, 150, 187, 229
 —, Petronella, 66, 96, 98, 119, 174, 253
 Lautermans-v. Raack, J. M., 22, 60, 66, 98, 145, 174, 229
 Lebon O. Praem., Ivo, kap., 135, 164, 260
 Leclerc, 206
 Leempoel, Willem W. v., prof., 160, 264
 Leemputte, 107
 Leeuw, Thomas Lamb. de 156, 176, 264
 Lelie, Adriaan de, schilder, 151
 Lemmens, M. Augustina, relig., (47), 243
 Lemoine, 225
 Leur, Catharina v. d., zie:
 Bolsius-v. d. Leur
 Lexius, Joannes H., past., 129, 154—155, 157—158, 179, 259—260, 268

- Leijer, Francis de, brouwer, 25, 35, 45, 235, 240
- Leijer-v. Alphen, Joanna M. de, 108, 128, 235, 240
- Leijten, Martinus, past., (19, 175), 231, 266
- , O.S.Cr., Wilh., past., 97, 253
- Liebaert, 118
- Liemdt, Adriaan v., 56
- , Aldegonda v., zie:
v. Bommel-v. Liemdt
- , Jacoba v., 241
- , Martin v., 56, 71, 82, 99, 135, 171—172, 186, 246
- , Matheus v., 69—70, 72, 75—77, 84, 88, 120, 141, 159, 164, 178, 199
- , Norbert Jos. v., kap., 80, 91, 135, 251
- Lieven O. Praem., Simon F., past., (99, 108, 202), 254
- Lightenvelt, Daniel A., koopman, 145, 262
- , dr. Francis G.; arts, 170, 173, 262, 266
- Lil, Philip Jac. v., past., (93), 252
- Linden, v. d., 106, 204
- , Adrianus v., past. deken, (17, 34, 59—60, 94, 189), 230
- Lints, Josse Fr., adv., 106, 256
- Lith, Adriaan v., past., (21, 39), 232, 241
- , Jan v., stud., 177, 267
- Lodewijk XV, koning, 258
- , XVI, koning, 96, 102, 111, 255, 257
- Lodewijk Napoleon, koning, 6, 19, 143—145, 211—212, 217—218, 221, 232, 237—238, 241, 260, 265
- Lombaers, Adriana, zie:
Witlockx-Lombaers
- , Elisabeth, 182
- , familie, 70, 170—171, 266
- , Gérard, 153
- , Jacob, 28, 264
- , Mie, 135
- , Nicolaas, 82, 121
- Lombaers-Bruers, Gertrudis, 28, 38, 75, 82, 121, 129, 135, 153, 161—162, 264
- Loneux, 97, 127, 152
- Loo, Willem v. d., stud., 177, 267
- Louette, 57, 107
- Louw, Justinus de, stud., 122—123, 126, 258
- Loij O. Praem., Valerius v., proost-deken, (183), 268
- Luca, de, 163
- Luipen, 121
- Luijks, Simeon A., koopman, 35, 78, 240
- Maasen, v. d., 106
- Maes, 85, 106
- , Mechtildis, 248
- Mal, de, 104, 170, 195
- Malines, de, 153
- Manderlier, Leopold, kapitteldeken, 105, 256
- Manders, Antoon, 31, 43, 48, 50, 54, 61, 68—69
- Maré, Joseph de, kap., 72, 101, 250
- Marie Louise (v. Oostenrijk), koningin, 268, 270
- Maria Margaretha ab Angelis, priorin, 155, 203, 264
- Marijnen, 48
- Massing, zie: Wassing
- Matthijs, Petrus J., arts, 82
- Mazier, 190—191
- Meddens, Bernardus, aartspr., (132), 260
- Meeracker, 16, 44—45, 62, 72, 75—78, 137, 140, 166
- Meeuwen, v., 101, 110
- , Francis, v., 87, 252
- , Joanna Elis. v., (169), 266
- , mr. Peter Andr. v., adv. fiscaal, 15, 60, 62, 85, 229
- , Piet v., 169
- , Theresia v., 229
- , Meeuwen-Coenen, Maria Ida v., 87, 252
- Melaarts, Maria Theresia, 228
- Mele, Joanna Maria de, 261
- Mennink, 41
- Mere, v. d., 192
- Merevoort, v., 114, 116
- , Maria Anna v., 266
- Messie, Nic. F. du, past. deken, (14), 166, 227, 256
- Meulen, Joannes Dom. v. d., rector, 55, 68, 104, 175, 181, 185, 199, 246, 266
- Meurs, secr., 99, 144
- Meijers, 98

- Michael Ophovius O.P., biss., 25, 235
- Michiels, Joannes Fr., 243
- Michielsen, 202, 225
- , P. A., prof., 107, 256
- Michot, 106, 203
- Mickers, Joannes, kap., 37, 80, 95, 200, 240, 272
- Mierdt, v., 43, 131
- Mierlo, v., 27—28, 123, 182
- , Johan v., 68
- Milfort, 116—117, 164
- Mill, Henri Victor v., kap., 118, 258
- Minkelers, J., past., 14, 227
- Mol, Joannes, kap., (148), 262
- Molenaers, Gerardus Const., past., 15, 18, 44, 47, 69, 77, 90, 94, 101, 107, 109, 113—115, 127, 139, 146, 155—156, 161, 165, 176, 180, 185, 187, 225, 229
- Mollerus, mr. J. H., minister, 41, 139, 146, 241—242
- Mombaers (Momboirs), 135, 153, 159
- Mommers, 171
- , Aug., 171
- Mondelaers O. Praem., Claudius, rector, (35), 239
- Monnet, 163, 265
- Moons, J. J. J., past., 204—205, 272
- Moors, Arnold Fr., kap., 15, 25, 44, 48, 61—65, 67—68, 80, 86, 89—92, 119, 145—146, 148, 204—205, 225—226, 235, 272
- Moorsel, Arnold v., stud., 84, 87, 138, 180, 183, 251
- , dr. Francis v., arts, 53, 245
- , Mathias v., 123
- Moosdijck, Digna Th. v. d., 167, 233, 242
- Mortel, Gerard v. d., stud., 122, 154, 258
- Moser, Gaspar, prof., 1, 11, 14—16, 18—20, 22—23, 25—27, 29, 32—36, 38—39, 45—52, 54—57, 59—60, 65, 70—71, 73—74, 76—80, 82—88, 90, 92, 95—99, 102—104, 108—111, 115, 117—120, 122—123, 126—129, 134, 136—137, 139, 143, 152, 155—159, 162—163, 168—169, 173—185, 189, 191, 198, 201—206, 209—210, 218—219, 227, 230, 240
- , Johan, 23, 45, 74, 170
- Mosmans, 141—142
- Mulders, 135
- , Adriaan, kap., 45, 243
- , Joannes, past., (159), 264
- , Th. Hub., stud., 168, 266
- Muller, Joannes W.A., past., 129, 259
- Munnekrede, Paulus v., kap., 260
- Munster, v., 15, 40, 60, 65—66, 76, 78, 90, 138, 163, 186
- Mutsaer(t)s, 60, 66, 90, 94, 112—113, 135, 137, 150, 155, 164, 171
- , Adriaan, 56, 82, 88, 99, 121, 151, 161
- , Antoinette, 82, 182
- , Arnold, 28, 53a, 56
- , begijn, 71, 82, 106
- , Bernardina, priorin, 263
- , dienstmaagd, 85, 98
- , O. Praem., Jan Bapt., past., 62, 247
- , Kaatje, 171
- , Maria, priorin, 151, 161
- , Maria Anna, 23
- , Maria Josepha, priorin, 263
- , Maria Seraphina, priorin, 263
- , N., touwslager, 70—71
- , Wouter, 150, 263
- , wijnhandelaar, 51, 55
- Nabben O.F.M., Joannes, 45, 170, 243, 266
- Napoleon I, keizer, 5, 120, 148, 164—165, 174, 178—180, 183, 193, 195, 238, 264—265, 268, 270—272
- Natter, J. J., 56, 140, 246
- Nedrop, v., 127
- Neefs, 203—204
- Neerhoff, Christiaan, 101, 229
- Neerhoff-v. d. Bogaert, Elisabeth, 15, 28, 33, 86, 94, 101, 124, 229
- Nelis, 106
- Neujean, Corneille, past., 193, 225, 271
- Neijnens, Maria Helena, 247
- Nicolaas Zoesius, biss., 218
- Nicou O. Carm., Hubert, 131, 259
- Niel, Wilh. Fr. v., past., 46, 186, 243
- Niessen, 119, 147, 261
- Nobelen, Andreas W., past., 30, 44, 66, (70), 84—86, 90, 110,

- 123, 126, 147, (164)—165, 238, 249
- Noorda, Simon v. d., 165, 265
- Nooij, Gerard v., past. en aartspr., 19, 232
- Nouwens, 174, 178
- , Joannes, ass., 128, 171, 259
- Noye, Petrus, ass., 48, 58, 64, 75, 83, 98, 113, 120, 184, 244, 253
- Ocke, Bernardus, past., 190, 270
- Odendaal O.F.M., Joannes,, 101—102, 254
- Oedenrode O.M.Cap., pater Linus v. St. zie: Heijden, Theodorus v.d. Oerle, v., 88, 121, 148
- Offerman, Joannes Andr., past., 140, 179, 261, 268
- Oirschot, v., 81, 86, 124
- , Anna Margareta v., 229 (zie: v. d. Bogaert)
- , Constant v., koopman, 14, 17—18, 21—23, 28, 33, 35, 40, 42, 47, 49, 60—61, 64—65, 70, 74, 79, 87, 90, 92—93, 96, 98, 101, 110—111, 113—117, 124—125, 127, 138, 147, 150, 152, 156—157, 163—166, 169—171, 174, 176, 225, 228, 240
- , Henri v., stud., 165, 265
- , Margareta v., 174, 176
- , Nicolaas v., medicus, 107, 151, 159
- , Petrus Jos, v., koopman, 15, 74, 90, 93, 101, 113, 124, 229
- Olerinus (schuilnaam voor Arnoldus Swaans), 188, 270
- Oliviers, 40, 68, 89, 93, 116, 123, 128, 136, 157, 159, 166, 168, 184
- Ommeren, v., 53
- Onsenoort, v., 125, 160, 237
- Oomen, Adrianus, president seminarie, 20—21, 43, 130—131, 136, 141, 147, 173, 182, 191, 226, 232
- , mr. Henricus, adv., 27, 36, 42—43, 73, 148
- , Wilhelmus, kap., 209, 273
- Ooms O. Praem., Barth., past., (34, 128), 239
- Ophovius O.P., Michael, biss., 25, 235
- Oploo O. Praem., Jacobus v., past., 48, 244
- Opstal, P. v., 161
- Opvelt, 46, 55
- Orten, v., 60
- Osch, Christiaan v., stud., 38, 64, 247
- Overbeek, Theodorus v., stud., 67, 248
- Padua, Antonius v., 48, 100, 156, 244
- Palier, Hendrik, 179, 268
- Palier-Schouw, Arnolda, 268
- Paridaans, 106—107, 195
- Pas, v. d., 96
- , Lucas v. d., 23
- , Maria Cath. v. d., 63
- Pauwels, Jacoba, 149
- Pee, v., 57
- Peemans, 105, 107, 175, 193, 225
- Peeters, 95, 106, 162
- , O. Praem., Benedictus, kap., (67), 81, (223), 233, 248; 273
- , notaris, 57
- , Petrus, 21, 37, 62, 71, 75, 78, 102
- Pels, weduwe, 114, 116
- Perquin, stucadoor, 136, 139, 141, 150
- Pessers, Aldegonda, 37
- , Gerardus, past., (= pater Archangelus), (18), 67, 71, 121, 184, 231
- , Govert, 183
- , O. Praem., Hieronymus, kap., 38, 96, 99, 240
- , Joannes, 95, 99, 121
- , Maria Cath., 246
- , Nicolaas, 54
- Pessers-, v. d. Weegen, Anna Maria, 88, 121, 148, 183
- Pierre, Joseph Cl., past., 195, 271
- Piggen, 88, 121, 148
- , Cornelia, 26—27, 32, 37, 80, 112, 151, 164
- , Joanna Maria, 230—231 (zie: v. Tulder)
- Pisani de la Gaude, Charles F.J., biss., (194), 271
- Pius VI, paus, 271
- , VII, paus, 6, 118, 120, 237
- Portalis, Jean E.M., 68, 248
- Potters, Cath. Chr., 19, 79, 87, 232
- Precipiano, H.G. a, aartsbiss., 251
- Priems, J., 102
- , Lucia, relig., 107

- , weduwe, 75, 102, 121
 —, Willem, stud., 34, 53, 53a, 62, 71, 102, 239, 245
 Princen, Isabella M., zie: Veldriël-Princen
 Prinsen, J. F., kap., 14, 48, 83, 100, 117, 125, 127, 156, 173, 227
 Proyart, Liévain B., pr., 102, 255, 257—258
 Putten, Joannes v. d., past., 21—22, 232—233
 Pijnappels, Hanneke, 142
 Pijnenborgh, Henricus, past., (52—53, 91, 98, 100, 128), 245
 Pijnenburg, 159, 189
 Quesnel, Paschasius, 271
 Raack, Joanna Maria v., 229 (zie: Lautermans)
 Raaymakers, Andreas, kap., 26, 28, 53, 60, 63, 84, 98, 101—102, 113—115, 136, 141, 149—150, 166, 168, 170, 181, 236, 251
 —, mevr., 52
 Raessens, Maria Aldegonda, (100), 254
 Ram v. Schalkwijk, Anna Cath. barones de, 132, 260
 Rare, Mie de, 106
 Rarickx O. Praem., Paulus F., 33, (99), 238, 254
 Raymakers, 181 (zie Raaymakers)
 Reabel, Lud. Car., kap., (18), 25, 30—33, 36, 39, 44—46, 48, 51, 57, 60, 62, 64, 66—68, 70, 78—79, 81, 83, 85—86, 89, 92, 94, 97, 99—100, 102, 109—111, 113, 117—118, 120, 123, 125, 127, 129, 139—140, 154, 156, 159, 163—166, 168, 170, 229, 231, 272
 —, Maria Elis., 51, 244
 —, Rogerus, 15, (33), 229
 Reabel-Dusemos, Joanna E., 17, (33), 51, 229
 Reichstadt, hertog v., 270
 Reinefort, Labiche de, 255
 Remckes, Antonia, 262
 Repelaar van Driël, Ocker, minister, 208—210, 273
 Reijs, Willem, stud., 70
 Rhijn, Joannes Jac. v., aartsbiss., (75), 250
 Ribbius, J. secr., 53, 85, 245
 Richt, Christiaan, 170, 266
 —, Joannes A., stud., 168, 266
 Riel, Gijsbert v., past., (147), 262
 Riemslach, Petrus, abt, 42—43, 242
 Rixtel, v., 113
 Robert, Maria Anna, 31, 33—34, 45, 61, 70, 93, 103, 120, 142, 152, 154, 169, 174, 183, 185, 238
 —, dr. Thomas J. J., medicus, 29, 33, 45, 61, 63, 70, 78, 81, 89, 94, 109, 111—112, 120, 128—129, 237—238
 Roberti, 183
 Robiano, 195
 Robijns, J. A., 191, 270
 Rocquelaure, Jean Armand, aartsbiss., 243
 Roels, Jacob Th., past., 39, 241
 Roes, Bernardus, aartspr., 157, 264
 Roest, v., 106—107
 Roosmalen, Antonius G. v., past., 131, 139, 261
 Rooy, de (of: de Roy),
 —, Jan Bapt. de, 82, 189
 —, Maria Cath. de, 231
 —, pater de, 62, 82, 247
 —, Petronella de, dienstmaagd, 112, 119, 124, 140, 170
 —, Wilhelmina Chr. de, 259
 Rooy, van (of: van Roy), 80, 115, 176
 — O.S.C., Henricus v., prior, 68, 249
 Rooy-v. Oirschot, Margo v., 80, 174, 176
 Roscam, Herman, 17-18, 51-52, 53a, 175
 —, Joannes, 16, 56, 68, 72, 74, 81, 123, 165, 171, 251
 —, weduwe, 23, 34, 51-52, 53a, 175
 Rouppe, Elisabeth, 239
 Rovers, Antonius, kap., 35, 65, 87, 122, 154, 172, 240
 Roy (de en van), zie: Rooy
 Rutten, Jan, 22, 47—48, 50, 52, 65, 69, 79, 99
 Ruwel, Anna M., zie Sassen-Ruwel
 —, Antonetta M., zie Sassen-Ruwel
 Ruijs, familie, 35, 44
 —, Johanna, 18
 —, Wilh. Walt., past., 171, 266
 Rijckevorsel, v., 58, 81
 —, Aug. Tilman v., 15, 19, 55, 65, 81, 85, 87, 96—97, 100—101, 140,

- 145, 149, 152, 160, 167—169, 179, 202, 229
- , Jacoba Cath. v., zie: v. Lanschot-v. Rijckevorsel
- , Joannes v., 28, 44, 47, 112—114, 125, 145, 155, 165—167, 202, 237, 243
- , Thomas Corn. v., 14—15, 18, 22—23, 25, 55, 72—73, 83, 85, 96, 138, 152, 155, 167, 169, 176, 179, 198, 219, 225, 228—229, 231, 237
- , Victor Andr. v., 150, 263
- Rijken, 44, 51, 110, 116, 124, 127, 137, 140, 149, 155, 164—165, 168, 171, 179
- Rijmenans, 204
- Rijn, dr. Henri L. v., arts, 40, 94, 252
- , zie ook . v. Rhijn
- Rijsinghen, Barth. v., 100, 121, 254
- Samen, Jan Bapt., plebaan, 106, 256
- Samion O.F.M., pater, 118, (258)
- Sande, v. d., 192, 225
- Sander, 107
- Sandvoort, Elisabeth v., 236
- Sangers O.Praem., Chr., past., 46, 53, 171, 243
- Santegoets, 28
- Santen, Gertrudis v., (170), 266
- Sassen, Hubert, 239, 266
- , Jacob, 44, 110, 116—117, 243
- , mr. Jan H., 34, 176, 239, 266
- , Leon. A., stud., 34—35, 39, 48, 90, 239
- , Leon Jac., stud., (124), 258
- Sassen-Ruwel, Anna M., 124, 179, 243
- , Antonetta M., 239
- Schattenburgr, 225
- Scheepers, 31—32
- Schellekens, Barbara, 30, 93, 123, 129, 258
- , familie, 30, 44, 55, 59, 66, 73—74, 81, 84—85, 89—90, 92—94, 101, 104, 110, 113, 115, 117, 123, 126—127, 129, 137, 147—148, 152—153, 156—157, 161, 163, 167—168, 171, 174, 181, 258
- Scheij O.Praem., Nicolaus, past., 80, 251
- Schoenmakers, Petrus, past., 26, 59, 62, 69, 115, 122, 127, 169, 231, 236, 249
- pr., ass., 18, 25, 67
- Schoffers, Anna Maria, 82, 251
- , Antonia Maria, 82, 251
- , Joanna, 82, 251
- , Joannes, 171
- , Maria Theresia, 82, 251
- Schoonenberg, 57
- Schoot, Gertrudis v. d., 263
- Schouw, George, 27, 236
- Schrant, Joannes M. kap., 128, 131, 133, 140, 159, 162, 167, 190, 259, 264—265, 270
- Schravemade, 41, 131
- Schriek, v. d., 107
- Schroyen, 203
- Schuuren, v. d., 163, 179
- , Petrus v. d., stud., 61, 66—67, 70, 93, 230, 247, 249
- , Vincent Fr. J. v. d., 230
- Schijvens, Jacobus, 147, 262
- , Joannes, stud., 63, 108, 162, 177, 262
- Schijvens-v. Beijnen, Cornelia, 159, 262
- Segers O. Praem., Gilbertus, kap., 88, 95, 252, 254
- Ségur, Louis Philippe graaf de, 193, 271
- Senarcens de Grancy, zie Grancy
- Siéyès, Emmanuel Jos. comte, 83, 251
- Sille, Laurens de, 64, 248
- Simons, 95, 108—109, 195
- Sint-Truiden O.M.Cap., Firmus v. 27, 63, 236
- Sizoo, Huberdina, 252
- Sleurs, 196
- Sloots, Henricus, 123
- Smarius, Dora, 171
- , Gertrudis, 183, 268
- , Maria, 253
- , Wilhelmus, past., (34), 239
- Smits, Adriaan, rector, 22, 233
- , Aldegonda, 60
- , Antoinette, 245
- , Antoon Aloys., stud., 60, 202, 272
- , Antonius J., 22, 30, 60, 81, 156, 233
- , Cornelius Laurens, past. (Breda), 147, 262
- , Guilielmus, past. (Wiekevorst), 34, 53a, 77—78, 157, 233, 239
- , Henricus, 35, 240

- , Joanna Wilhelmina, 47, 80, 94, 116, 120, 243
- , Joannes Ant., brouwer, 42, 147, 167, 242
- , Joannes Henr., prof., 14—39 passim, 44—55 passim, 60—61, 68—129 passim, 136—138, 140, 142, 150—151, 156—157, 161—163, 165, 169, 172, 178—181, 183, 185, 188—189, 191, 201—202, 219, 225, 228, 233
- , Joannes Nicolaas, 22, 100, 111, 120, 233
- , koopman, 41
- , Maria Elisabeth, 60, 247
- , Martinus, 60, 247
- , Nicolaas, stud., 48, 58, 75, 97, 244
- , Petrus, kap., 108, 178, 256, 268
- Smits-v. d. Ven, Aldeg. H., 233
- Smulders, 51—52, 53a
- , Barth., 175
- Snapphaan, 95
- Snieders, 117
- Snoeren, Cornelis Jac., kap., 25—27, 29, 60, 85, 88, 96, 100, 103—104, 121, 235
- Solvijns, Rosa Cornelia, 229
- Someren, v., 169
- , Anna Maria v., 229 (zie verder weduwe Corn. de Wijs)
- , zie. v. Sommeren
- Somers, 99, 127
- Sommeren, weduwe v., 74—75, 79
- Son, G. v., steenhouwer, 159—160, 164—167, 169, 171
- , zie ook: v. Zon
- Sopers, Jan, stud., 229
- , Matheus, 15, 94, 229
- Spaendonck, v., 27, 43, 53, 56, 82, 99, 104, 116, 148, 170
- , Cornelis v., schilder, 148, 151
- , Gerard v., schilder, 104
- , Helena M. v., 96
- Spoorenberg, Daniel, kap., 27—28, 30, 35, 39, 59—60, 62, 65, 67, 72, 83, 101, 114, 125, 138, 155—156, 184, 186—187, 236
- Sprangers, Adrianus, past. (Goirle), (75), 188, 250, 268
- , Henricus Th., kap., 35, 38, 71, 95—96, 108, 116, 178, 239, 249
- , mevr., 70, 121, 172
- , Petrus Jos., stud., 71, 86, 102, 170, 249, 257—258
- Spriessen O. Praem., Jacobus P. kap., 34, 68, 79, 239
- Staessens O. Praem., Joannes, abt, 169, 266
- , Wilhelmus, past., 14—15, 18, 28, 30, 32—33, 35, 40, 42, 46, 54—55, 60—61, 64, 66, 70, 73, 83, 85, 87, 93, 96, 111, 114—117, 127, 137, 141—142, 149, 152, 156, 158, 160, 165, 168—169, 173—174, 176, 179, 185—186, 188, 198, 200, 227—228, 270
- Stafford, Joannes, past., 129—131, 139, 259, 268
- Stals O. Praem., Mathias, kap., (99), 148, 254, 262—263
- Steenakker, Joanna J., 72, 250
- Steinbach, Joannes Th. past., 131, 259—260
- Sterk, Amalia, 268
- Sterke, 135
- Sterckx, Siardus Fr., past., (107), 195, 256
- Stevens, Cornelis, vic. gen., 31—32, 105, 193, 195, 238, 257
- Storimans, Arnold, 74, 151, 263
- , Joannes Fr., past., (18), 45, 231
- Storm, mr. Bernard, 169, 225, 266
- Strijbosch, 225
- Suijs, Jan Francis, 60
- , Paulus D., past., (15), 91, 228, 252
- , Wilh. Jos., kap., 33, 44, 46—47, 51, 69, 77, 86, 96, 98, 100—102, 110, 112, 116—117, 126, 137, 155—156, 160, 171, 186—187, 239
- Suijs-Boex, Catharina, 60
- Suijskens O.F.M., Franciscus, kap., 117, 258
- , Isabella H. J., 229
- Swaan, Hub. Gerard, past., 202, 272
- Swaans, 29, 34, 59, 246
- , O. Praem., Adelbertus, past., 23, (37), 64, (80—81, 139—140, 170, 178), 181, 233
- , Arnoldus, kap., 26, 50, 67, (188), 191, 200, 235, 270
- Swagemakers, 28, 38, 82, 121, 135, 153, 182
- Sweens, Adriana, 263
- Sweep, familie, 147

- , Martin, stud., 68, 184, 248
 Swildens, Joannes H., past., 71, 162, 249
 Swinkels, Dorothea, 245
 —, Joannes, past., (30, 34, 89, 128), 238
- Tamminga, zie: du Tour
 Tassé, 35, 57, 172
 Tegenbosch, Henricus, 100, 254
 Terwijn, Cornelia, 109, 119
 Teunissen, 100—101, 110, 114, 117, 125, 152, 163
 —, Maria, 65
 —, Mathias, 229
 Teunissen-Kerkhof, Maria, 15, 22, 28, 33, 44, 46—47, 49—51, 55, 60, 62, 64—66, 69—70, 72—73, 78, 81, 85, 87, 90, 92—94, 96—98, 100, 229
 Theinsen, 165
 Thenaars, 107
 Thiels O. Praem., Gregorius, abt, (52, 83), 245
 Thijs, 57
 Tieken, Ludovicus de, (133), 260
 Tiel, Gertruy v., zie: Goyarts-v. Tiel
 Tienen, v., 131, 259
 Timmermans, Lambert, 64, 102, 106, 112, 195, 248
 Tinnebroek, 85
 Tour, du, 22, 244
 —, Cornelia E. du, 74, 104, 118, 149, 165, 244
 —, Onno Tamminga baron du, 244
 Tour-Bouwens, Anna Maria du, 45—46, 84, 94, 104, 149, 202
 Tulder, v., 11, 230—231
 —, Arnolda v., relig., 161
 —, Cornelia v., (95), 253
 —, Dionysius v., 80, 251
 —, Henricus v., schepen, 16, 27, 38, 43, 62, 95, 104, 121, 135, 151, 161, 170—171, 230—231
 —, Jan Bapt. v., kap. en rector, 16, 52, 53a, 98, 148, 191, 230
 —, Leonard v., econoom seminarie, 19, 53a, 62, 80—81, 97, 101, 123, 128, 159, 172, 174—175, 182—183, 185, 191, 231
 —, Roland v., 19, 54, 80, 109, 225, 231
- Tulder—Piggen, Joanna M. v., 32, 56, 74, 82, 230—231
 Turnhout O.M.Cap., Mauritius v., 97, 253
 Tybosch, 15, 17, 23, 25, 29, 31, 34, 36, 44, 46, 61, 63, 82, 84, 87, 89, 91, 93, 98, 100, 103, 108, 113, 117, 122, 128, 142, 157, 159, 166—169, 174, 176, 230
 —, Maria L. J., 253
- Uden, Joannes v., ass., 69, 102, 184, 249
 Uitert, weduwe v., 164
 —, Willem v., 136
 Uitvoort, v., 72, 86, 112
- Valentijns, 225
 Vechel, Joannes v., 184, 192, 269
 Velde, v. d., 21, 54
 —, Joannes Fr. v. d., prof., 132, 176, 260, 266—267
 Velde de Melroy, Emmanuel v., kanselier, 48, 195, 244
 —, mgr. J. B. R. baron v., biss., (19—20, 22—23, 29—30, 44, 48, 75—76, 85, 89, 92, 97, 102, 114—115, 130, 132—133), 157, (159, 194—195), 213, 232, 237, 244, 250, 252
 Veldriel, Egon v., past., 44, 77, 243
 —, Elisabeth M. v., 252
 —, Jan Jos. v., 16, 30, 40, 42, 60, 64, 78, 81, 85, 87, 90—91
 —, Lambert v., 30, 64, 78, 81, 85, 87, 90, 92, 96, 98, 110, 113, 117, 119, 138, 158, 160—162, 172, 176, 258
 Veldriel-Princen, Isab. Maria v., 64, 78, 81, 85, 87, 90, 92, 94, 96, 98, 100, 110, 113, 117—119, 138, 156, 158, 160—162, 167, 172—174, 176, 230
- Ven, v. d., 151, 182, 188
 —, Aldegonda H. v. d., 233
 —, Anne Mieke v. d., 15, 22—23, 25, 29, 31, 34—36, 46, 57, 63, 76, 82, 87, 89, 93, 103, 108—109, 113, 117, 122, 142, 156—157, 166—169, 176, 184
 —, Arnoldus v. d., past., 186, 241, 269
 —, Maria v. d., 251
 —, Martinus v. d., 72, 250

- , Petrus v. d., 81, 114, 251
 —, Petrus v. d., past., (100), 254
 —, Philippus v. d., prof., 26, 53—55, 67, 75, 77, 89, 117—118, 127—128, 140, 177, 183, (185), 202, 219, 235, 269
 —, Theodorus v. d., stud., 67, 248, 257
 —, weduwe v. d., 117
 Venrooy, Antoinette v., 237, 266
 Verbunt, weduwe August, 43, 121
 Verdussen, Hieronymus N.S., kap., 105, 255
 Verhagen, 151—152, 180
 —, dr. H., arts, 45, 52, 127, 243
 Verhagen Metman, ds. P., (38), 241
 Verhees, Hendrik, landmeter, 14—16, 227
 Verheyen, 132—134, 152—153, 172, 200
 —, Gerard B., kwartierschout, 85, 94, 118, 138, 150, 152, 160—162, 176, 252
 —, Jan Bapt., staatsraad, 121, 129—130, 167, 175, 234, 259
 Verhoeven, 51, 93, 103, 113, 137, 173, 186
 —, beeldhouwer, 97, 151, 175, 178
 —, begijn, 106
 —, O.F.M., Izaak, prior, (65—66), 248
 —, Jan, stud., (113), 257
 —, Paul, stud., 65, 84, 138, 248, 251
 Verhofstadt, Albert H., past., 22, 77, 233, 250
 Verhoysen, mr. Petrus, secr. gen., 39—41, 241
 Verhulst, 107
 Verlinden, Joannes Gumm., rector, 202—203, 225—226, 272
 Vermeulen, 167, 173
 —, Anna Petronella, 228
 —, weduwe Francis, 100, 254
 —, Henricus, 142
 —, Joseph, koopman, 15, 17—18, 23, 60, 70, 104, 113, 228
 —, Maria, 240
 Verploegh, Flora Th., 265
 Verschuuren, Mathias, 135, 154, 260
 —, zie: v. d. Schuuren, Petrus
 Versluys, Adriaan, past., 41
 Verstegen, Arnold, kap., 25, 34, 71, 120
 Verstijlen O. Praem., Laurens Ant., past., (175), 266
 Verstijnen, 40
 Vervoort, Joseph G., kap., 25, 35, 44, 48, 57, 63, 69, 73—75, 77, 79—80, 88—90, 97—99, 121, 235
 Vesters, Jacob, stud., 48, 54, 74—77, 79, 88, 247
 —, Leon., stud., 62, 247
 Vet, Adrianus de, past., (147), 262
 Vichy, Jean F.M.J. markies de, 49, 149, 244
 —, vrouwe de, 174
 Vilt, 170
 Vissers, familie de, 95, 99, 108, 121, 128, 256
 —, Gerardus C. de, past., (68), 147, 157, 248
 Vissers, 40, 256
 —, Adriaan Arn., 48, 244
 —, Joannes, kap., 34, 36, 94, 181—182, 185, 192, 209, 239, 273
 Vlockhoven, Helena Maria v., 257
 Voet, Petrus, kap., 14, 227
 Vogels, Willem, stud., 58—59, 61, 65, 246—247
 Vogelvanger, G. G., secr. gen., 109, 157, 161, 182, 222, 256
 Volder, Frans L. de, prof., 255
 —, Joseph G. de, prof., 105, 255
 Volders, Petrus Jos., rector, 15, 17—18, 28, 33, 36, 62—63, 93, 228
 Voort Jr., Arnold v. d., 68, 98, 111, 249
 —, Henri v. d., 68, 76, 98, 172
 —, Joannes v. d., past., (18), 51, 58, 72, 166, 185, 209, 227, 231
 —, dr. Leon v. d., medicus, 34, 239
 —, Maria Elis. v. d., 251
 —, Maurits v. d., koopman, 15, 230
 Vorst O.M.Cap., Theodulfus v., (47), 243
 Vos, Cornelia, 88
 Vosch v. Avesaat, Corn. D. v., past., 57, 246
 Vranken-Wilms, 202—204, 206, 225, 272
 Vreckem, Jan Bapt. v., secr., 203, 272
 Vredevelt, Joannes H., past. deken, 41, 242
 Vugt, Christiaan v., past., (147), 262
 Vughts, 30

- Vullers, D. J., past., (65—66), 248
- Waalwijk O.M.Cap., Elias v., past., 265
- Waarsenburgh, Joannes v. d., past., 107, 256
- Wanraij, Henri W. J. v., past., 25—28, 60, 163—166
- , Willem v., 53a
- Wansing, 172, 176
- Wassing, 19—20, 27, 236
- Wattenberg, 14, 84
- Weber, arts, 106
- Wellens, Jacobus Thomas Jos., biss., 159, 264
- , Willem P., apotheker, 15, 28, 113, 149, 229
- Westlaken, brouwer, 66, 76, 115
- Weijer, Andreas v. d., kap., 47, 243
- , Joannes H. v. d., past., (34—35, 44, 48, 54, 56, 62, 99, 184), 188 (—189), 239
- Weijst O. Praem., Theodorus v. d., past., 155, 263
- Wilde O. Praem., Servatius de, 23, 233—234
- Wildenberg, Gerard v. d., 39, 241
- Will, Christiaan v., kap., 70, 83, 86, 90—92, 97—98, 101, 103, 113, 126, 154, 182, 249, 251
- Willem I, koning, 256
- Willigen, v. d., 225—226
- , Jan Benedict v. d., stud., 177, 267
- Winders, 134
- Winterroy, 107
- Wit, de, 135, 225
- Witlockx, Adriaan, 17, 31, 37—38, 87
- , Aldegondis, 37, 67, 87, 153, 240
- , Anne Mie, 121, 153, 171
- , Antoon Fr., 47, 97, 243
- Witlockx-Lombaers, Adriana, 153, 238
- Woestenberg, Aldegonda, 117
- , Cornelis, 56, 75, 82, 141, 151, 154, 170
- Wolf(s), 88, 90, 104
- Woukier, Petrus F., kap., (106), 256
- Wouters, 204, 206, 225
- , O.F.M., Franciscus, rector, (98), 128, 189, 254, 259
- Wijkerslooth, Cornelis Lud. baron v., prof., 21—22, 131, 152, 166—167, 191, 233, 246, 249, 260, 269
- v. Weerdenstein, mr. Jac. baron v., 132, 260
- Wijs, de, 15, 35, 65, 92, 127, 137, 140, 145, 149, 160, 169, 173—174, 187, 191, 228
- , Cornelis de, 229
- , weduwe Cornelis de, (=Anna Maria van Someren), 15, 47, 55, 81, 85, 93—94, 96, 98, 100—101, 110, 117, 119, 124, 229
- , Francis Ant. de, kap., 25, 47, 81, 94, 119, 128, 149, 151, 235, 269
- , Hendrina Th. de, 266
- , Hendricus de, 47, 85, 92, 96, 101, 137, 146, 151—152, 162, 169, 188, 208, 270
- , Joannes de, 241
- , Joseph de, 96, 98, 119, 124, 253
- , Martin Francis de, 14, 124, 228
- Zeelst, v., 14—16, 18, 30—31, 33, 36, 38, 43—45, 47—52, 53a, 54—64, 69—70, 72—74, 76, 78, 80, 82—84, 87, 99, 101, 119, 124—125, 164, 166
- Zeeuw, Jan Bapt. de, ass., 29, 49, 61, 67, 81, 91, 98, 110—111, 125, 138, 155—156, 237
- Zinsendorf, Nicolaus Ludwig, graaf von, 252
- Zoesius, Nicolaas, biss., 218
- Zon, v., 173
- , zie ook: v. Son
- Zorreth, Maria G. J., zie: Arntz-Zorreth
- , overste, 122
- Zulperen, v., 49, 74, 110—111, 123, 125, 160, 163, 165, 168—169, 190—191
- Zweep, zie Sweep
- Zije, Huberdina, 252
- Zijlmans, Walter, stud., 37—38, 240

REGISTER VAN PLAATSEN

- Aalburg, 40
 Aalst, 193
 Aarle, 53, 152, 155, 157, 161—162,
 172—173, 175, 245, 263
 Aarle-Rixtel, 152, 245, 263
 Aarschot, 107
 Achel, 159—160, 171, 264
 Aix, 255
 Aken, 160
 Alblasserdam, 41
 Alem, 27
 Alken (B.), 240
 Alphen, 62, 247
 Amiens, 37, 240, 269
 Ammerzoden, 34, 94, 181, 239, 255
 Amsterdam, 57, 91, 109, 111, 123,
 131—134, 136, 139—142, 146,
 150, 156—157, 159—160, 162,
 172—174, 176—177, 180—181,
 222, 237, 246, 250, 259—261
 Andel, 40
 Anderlecht, 242
 Antwerpen, 37, 104, 194, 201,
 204—206, 218, 226, 233, 239, 243,
 255, 263—264, 269
 Arendonk, 120
 Arnhem, 167, 264
 Asten, 259
 Averbode, 52, 83, 107, 196, 239, 245

 Baardwijk, 75, 95—96, 126, 129,
 253
 Baarle-Hertog, 104, 255
 Baesterhoeven (Oostelbeers), 189,
 270
 Bakel, 118, 258
 Baltimore, 175, 266
 Bayonne, 239
 Bedaf, 22, 233, 239
 Beek (bij Breda), 242
 Beesd, 48, 244
 Bel (bij Geel), 107, 256
 Belveren, 130, 153, 259
 Berchem, 18, 21, 25, 28, 35, 46,
 184, 227, 231, 235, 244
 Bergen-op-Zoom, 103, 148, 160, 243,
 262, 264
 Bergeijk, 54, 186, 245, 270

 Berkel, 10, 263
 Berlicum, 34, 55, 68, 73, 118, 239,
 246, 250, 257
 Berne (abdij), 33, 59, 145, 149—
 150, 155, 175, 238—239, 246,
 250, 253—254, 261, 263
 Best, 16, 39, 100, 154, 193, 230,
 247
 Bladel, 19, 63, 175, 231, 266
 Bokhoven, 94, 99, 191, 238, 253—
 254, 270
 Boom, 105
 Borkel, 193
 Bouillon, 225
 Boulogne, 149, 263
 Bovenkarspel, 270
 Boxmeer, 68, 151, 161, 171, 236,
 263
 Boxtel, 8, 10, 14—19, 21, 23, 25—
 27, 29—30, 34, 36, 42, 46, 49,
 61, 63—65, 67—68, 76—77, 79,
 81—82, 84, 86—89, 91, 93—94,
 98—100, 103—104, 107—108,
 110—114, 116—117, 120, 122—
 123, 126—128, 130, 135—137,
 139, 142, 156—157, 159, 164,
 166—170, 174, 176—178, 181,
 184—185, 188—189, 191, 193,
 225, 227—228, 230, 235, 237—239,
 242, 247, 249, 251—252, 254, 266,
 269
 —, (Breukelen), 42, 130, 135, 242
 Brasschaet, 104, 255
 Breda, 18—21, 27, 34, 36, 39, 42—
 46, 72—73, 85, 88, 102—103, 121,
 127, 130, 134—135, 140, 146—
 148, 150—151, 154, 167, 183,
 186—187, 212, 231—232, 242,
 262, 264, 266, 269
 Breugel, 34, 239
 Brussel, 28—29, 42—43, 55, 78,
 112, 119, 140, 160, 195, 204—205,
 207, 225, 233, 242, 244, 264
 Budel, 236, 258

 Capelle, 57
 Casteren, 118
 Caulill, 54, 245

- Constantinopel, 33, 239
 Contich, 105, 233, 255
 Cortenberg, 195
 Cromvoirt, 81, 93, 95, 147, 167, 252
 Culemborg, 74

 Danzig, 238
 Delfshaven, 41, 134
 Delft, 40—41, 131, 134
 Desschel, 138, 149, 261
 Deurne, (45), 192, 243, 248—249
 Deursen, 21, 45, 54—55, 109, 232, 243, 245
 Deuteren, 59
 Deventer, 129, 259, 271
 Diessen, 18, 71, 99, 172, 231
 Diest, 28, 43, 49, 57, 96, 175, 183, 226, 268, 273
 Dinant, 240
 Dintther, 10, 128, 171, 178, 259
 Dommelen, 202, 266
 Dongen, 74, 94—95, 109, 113, 115—116, 120, 123, 127, 147, 184, 240, 253, 265, 269
 Doornik, 193, 210, 273
 Dordrecht, 33, 42, 131, 134
 Dorst, 42—43, 130, 135
 Driel, 14, 23—25, 101, 103—104, (208), 250
 Drunen, 10, 38, 48—49, 58, 75—76, 95, 97, 99, 111, 147, 240, 249, 253, 262
 Duffel, 268
 Dungen, den, 15, 18—19, 21, 34, 45—48, 50, 61—64, 66, 69, 74—76, 78—81, 91, 99—101, 103, 113, 115, 118, 128, 152, 159, 161, 172, 175, 230—231, 236, 239, 247
 Dussen, 147, 262
 Dijon, 204, 272

 Echternach, 230
 Eerbeek, 242
 Eerde, 34, 239
 Eerschot, 53, 245
 Eindhoven, 11, 16, 20, 26, 36, 39, 48—49, 53, 60, 65, 72, 81, 88, 100—101, 109, 111—112, 116, 120, 123, 138—139, 142, 157, 165, 187, 189, 193, 219, 230, 233, 240—241, 243, 245, 247, 250, 254, 257
 Elverzeel, 225
 Empel, 42, 77, 98, 243, 254

 Engelen, 102
 Enschoot, 65, 70, 74, 99, 104, 138, 151, 153—154, 161, 182, 248, 251
 Erp, 191, 200, 270, 272
 Esch, 16, 23, 25—29, 61, 63, 84, 89, 91, 103—104, 153, 159, 170, 175, 177—178, 183, 230, 259, 267
 Eylau, 238

 Fontainebleau, 174
 Friedland, 51, 245

 Gasdonck, 245
 Geel, 69, 107
 Geertruidenberg, 10, 55, 68, 121, 147, 157, 190, 230, 248, 262, 273
 Geffen, 14, 18, 20—21, 28, 46—48, 52, 118, 145, 157, 159, 227
 Geldrop, 26, 48, 51, 63—64, 80, 83, 97, 123, 230, 232, 236, 251, 264
 Gemert, 52, 148, 177, 191, 230, 233, 246, 263, 270
 Gemonde, 15, 30, 34, 46, 52, 61—65, 68, 76, 86, 89—91, 93, 97, 116, 125, 128, 167, 228, 235, 250
 Gent (B.), 42, 63, 85, 105, 164, 193, 195, 225, 242, 252, 255, 265, 271
 Georgetown, 266
 Gestel (Eindhoven), 100, 254
 Giersbergen, 95, 253
 Giessen, 40
 Gilze, 148, 240, 242, 262
 Gilze-Rijen, 240
 Ginderdoor, 53, 245
 Goirle, 10, 39, 49—50, 75, 148—149, 152, 154, 171, 177, 182—183, 188, 241, 250, 268
 Gorinchem, 40, 53, 102
 Grave, 44, 46, 98, 109, 115, 140, 151, 178
 Gravenhage, 's-, 8, 19—21, 25, 28, 30, 39—40, 65, 83, 92, 131—132, 134, 137, 162, 165, 167, 228, 237, 242
 Grobbendonk, 74
 Groningen, 132, 260

 Haansberg (Gilze), 42, 242
 Haanwijk, 104, 174, 244
 Haaren, 1, 10—11, 21, 23, 26—27, 29, 31, 36, 49—50, 67, 73, 75, 80—81, 87, 90, 97, 104, 130, 139—140, 148, 170, 178, 183,

- 233—235, 240, 243, 248, 259, 267, 273
 Haarlem, 131—132, 134, 156, 194, 235, 259—260, 269, 271
 Haarsteeg, 40, 59, 246
 Hageveld, 243
 Halder, 18, 22, 30, 94, 109—110, 116, 162, 165, 190, 218
 Halle, 250
 Hamme, 106
 Handel, 191, 230, 270
 Hapert, 233
 Haren (bij Megen), 46, 109, 232, 243
 Hasselt, 36, 152, 193, 240
 Hechtel, 193
 Hedel, 159, 161, 165, 179, 264
 Hedikhuizen, 175, 246
 Heerenberg, 's-, 76—77, 93, 163, 239, 247—248, 252, 264
 Heeswijk, 34, 128, 165, 239, 263, 265
 Heeze, 98, 187, 254
 Helder, den, 244
 Helmond, 22, 30—32, 34, 53, 64, 98, 101, 117, 236—238, 245, 251, 263, 270
 Helvoirt, 18, 23, 31, 33, 56—57, 62—63, 67, 71, 74, 88, 96, 99, 104, 116, 121, 148, 151, 172, 178, 182, 231, 241, 253
 —, (Krijtenheide), 18, 38, 74, 104, 151, 241
 Herenthals, 105, 202, 255
 Herlaer, 4, 16, 22, 149, 157, 219, 228, 233, 240, 242, 264—265
 Herne, 114
 Herpt, 40, 59, 241, 246
 Herstal, 119
 Hertogenbosch, 's-, 1—2, 4, 6, 8, 10—11, 20—22, 25, 27, 33—35, 39, 42, 46, 48, 51—52, 55, 61, 64—66, 68, 72, 81, 85, 96—97, 101, 103—104, 111—112, 114, 116, 118—119, 124, 126, 144, 151, 153, 156—158, 168, 173—174, 177, 179, 181, 184, 186, 194, 196—197, 210, 212, 214, 217—219, 222—223, 227—230, 232—233, 235—241, 243—244, 246—249, 251—253, 257—258, 261, 263—266, 268—272
 Heusden, 10, 26, 40, 57—60, 62, 75, 118, 129, 140, 158, 165, 178, 239, 241, 246—248, 253
 Hilvarenbeek, 34—35, 44, 48, 54, 56, 61—62, 66, 75, 79, 99, 157, 172, 184—185, 188—189, 239—240, 246, 270
 Hintham, 21
 Hoei, 193
 Hoogeloon, 233
 Hoogstraten, 104, 163, 264
 Hoorn, 254
 Hout, den, 147, 262
 Hubert, Sint, 235
 Huisseling, 171, 192, 266
 Hulsel, 22, 77, 233, 250
 Hulten, 42—43, 135
 Huybrechts-Lille, Sint, 244

 Kaatsheuvel, 29, 37, 80, 95, 240, 253, 272
 Kastelree, 107, 256
 Kerkdriel, 227
 Keulen, 192, 194
 Kevelaer, 156, 244
 Krimpen, 40

 Labourd, Le, 239
 Lagemierde, 80, 160, 251
 Leiden, 30, 41, 67, 79, 102, 111, 131, 134, 138, 190, 239, 242—243, 270
 Leipzig, 176, 266
 Leliëndal, 178, 186, 236
 Leuven, 5, 8, 11, 16, 20, 22, 25—26, 29, 39, 65, 76, 90, 96—97, 101, 104—107, 110, 114, 116, 118, 124, 133, 140, 144, 160, 163—164, 167, 174, 176, 179, 181, 185, 195, 203, 209, 217—218, 225, 230, 236, 239, 243, 256—257, 260, 264—265, 267
 Liempde, 30, 34, 49—50, 89, 128, 193, 238, 244, 247
 Lier, 202—204, 206, 225—226, 265, 272
 Lierop, 155, 263
 Lieshout, 46, 53, 171, 243, 245
 Lille, 268
 Lithoyen, 114, 257
 Lommel, 80, 137, 193, 227
 Loon-op-Zand, 38, 53, 71, 97, 99, 121, 153—154, 202, 235, 241, 253, 259, 272
 Luik, 20, 35—36, 42, 46—47, 66, 193, 225, 232, 240, 244—245, 248, 268, 271

- Luiksgestel, 80
 Lyon, 265
- Maarheeze, 22, 233
 Maarssen, 232, 250
 Maastricht, 45, 50, 219, 243
 Made, 147, 262
 Maren, 29, 88, 103, 235, 237
 Mechelen, 63, 105, 115, 152, 178,
 184, 186, 190, 194, 198, 201—
 202, 204, 225, 228, 236, 243, 251,
 255—256, 272
 Meerbeek, 203
 Meere, 225
 Meerle, 264
 Meersel, 160
 Megen, 21, 42, 109, 160—161, 232,
 243, 246, 268
 Michielsgestel, Sint, 4, 10, 16, 18—
 19, 26, 30—32, 34—35, 39, 45,
 48—49, 51—52, 53-a, 54, 56, 58,
 61, 63—64, 67, 73, 76, 79—80,
 84—86, 88—89, 91, 93, 99, 103,
 108—109, 118, 126, 128—129,
 136, 141, 150—151, 154—156,
 159, 166, 170, 178, 183, 197, 202,
 227, 229, 231, 237, 244—245,
 248, 250—251, 253, 261, 272
 —, (Pettelaar), 65, 113, 157, 173
 Middelbeers, 19, 97, 118, 161, 231,
 253, 264
 Middelburg, 260
 Mierlo, 63, 65, 143, 148—149, 247,
 261
 Moerdijk, 42
 Moergestel, 18, 33, 37, 67, 71, 88,
 99, 130, 136, 154, 162, 171—172,
 184, 231, 254, 260
 Munster, 55, 66, 73, 96, 198, 246
 Muysen, 203
- Namen, 193, 195, 210, 238, 271
 Nantes, 194, 271
 Neerloon, 70, 169
 Netersel, 55, 104, 118, 246
 Nieuwkuyk, 49, 67, 111, 147, 244,
 248
 Nistelrode, 11, 68, 184, 269
 Nootdorp, 242
 Nuland, 39, 241
 Nunen, 65, 248, 265
 Nunhem, 238
 Nijmegen, 46, 112, 162, 239
- Oedenrode, Sint, 17, 31, 34—35, 38,
 43, 47—48, 52—53, 75, 83, 91,
 98, 100, 128, 177, 227—228, 238—
 239, 243, 245, 247, 265, 268, 270
 Oetelaar, 181
 Oirschot, 18—20, 27, 54—55, 67,
 77, 88, 94, 98—99, 110, 118, 127,
 155, 159, 171, 181, 184, 189, 231,
 235—236, 250, 254, 259, 264
 Oisterwijk, 11, 23—24, 28, 37, 39,
 42, 48, 63, 67, 75, 82, 87, 89, 99,
 101, 108, 130, 135, 153, 159,
 170—171, 177, 230, 237, 262
 Olland, 52, 53-a
 Onsenoort, 237
 Oostelbeers, 136, 184, 258, 261, 270
 —, (Baesterhoeven), 189, 270
 Oosterhout, 32, 37, 238, 240
 Orthen, 33, 39, 159, 186, 227—228,
 241, 269, 272
 Oss, 21, 35, 65, 82, 94, 126, 128,
 159, 232, 237, 248
 Oudenrijn, 232
- Paderborn, 198
 Papendrecht, 40
 Parijs, 50, 82, 99, 148, 164, 183—
 184, 189, 194, 206, 226, 243, 254,
 265
 Piètrebais, 106, 256
 Pistoia, 271
 Poppel, 99, 108, 202, 254
 Postel, 169, 218, 237, 241, 243, 245,
 251, 263, 266
- Raamsdonk, 53, 80, 147, 190, 245
 Ravels, 108
 Ravenstein, 20—21, 42, 57, 116, 232,
 268
 Reckhem, 243
 Reek, 178, 223, 268, 273
 Remicour, 106
 Reumel, 165
 Reusel, 175, 184—185, 266
 Rhé, 242
 Riel, 56, 99, 178, 246, 268
 Rixtel, 152, 245, 263
 Roermond, 19—20, 22—23, 29—30,
 44, 48, 75—76, 85, 89, 92, 97, 102,
 110, 114—115, 130, 132—133,
 159, 194—195, 218, 232, 271
 Rome, 31, 67, 73, 86, 88, 90, 97,
 118, 120, 140, 173, 180, 194, 210,
 212, 238, 252—254, 258, 271

- Roosendaal, 209, 273
 Rosmalen, 21, 39, 54, 62, 157, 177,
 232, 241
 Rotterdam, 20, 40—41, 113, 123,
 131, 171, 176, 242
 Rouaan, 112, 257
 Rucphen, 109, 256
 Rijen, 240
 Rijsbergen, 135, 260
 Rijssel, 268
 Rijswijk, 40

 Scherpenheuvel, 104, 107, 195
 Schiedam, 123
 Schijndel, 14—19, 21, 25, 27, 29,
 31, 34—36, 38—39, 43, 45, 47,
 55, 58, 61, 64—65, 67—68, 73,
 75—77, 80—81, 83, 85, 90, 93—
 94, 96—97, 102, 108—109, 111,
 114, 119, 123, 126, 128, 130,
 135—136, 139—141, 144—145,
 148—156, 158—159, 161—162,
 165—167, 169, 171—173, 177—
 185, 187, 192, 211—212, 217,
 219—220, 222, 227, 239, 244, 249,
 273
 Sichein, 107
 Sleeuwijk, 40
 Someren, 21, 91, 109—110, 145,
 160, 232, 235, 245—246
 Son, 100, 254
 Stiphout, 139, 245, 261
 Stratum, 189, 193, 270
 Strijp, 100, 189, 254

 Teeffelen, 243
 Terheijden, 39, 135, 241
 Thielen, 202, 272
 Thorembais, 195
 Tienen, 131, 160, 259
 Tilburg, 7—8, 11, 16, 18, 22—24,
 27—28, 30, 33, 37—38, 42—43,
 45, 48, 50, 53-a-54, 56—57, 60—
 62, 64—67, 70, 73—74, 79—82,
 88, 92, 95, 98—99, 103—104, 106,
 108, 112—113, 119, 121, 125—
 131, 135, 139—143, 148—149,
 151—154, 161—162, 164, 170—
 173, 177—178, 182—184, 186,
 188—189, 191, 196, 202, 213
 vlg., 219, 230—231, 233—234,
 236—238, 240—243, 246—247,
 249, 251—255, 258, 260, 262—
 264, 270

 Tilsit, 245
 Tongelre, 233
 Tongeren, 193
 Tongerloo, 71, 186, 218, 231, 233,
 236—237, 240—241, 247—248,
 252—254, 258, 260—263, 268—
 270, 273
 Trente, 41, 209, 231, 236, 251, 265
 Truiden, Sint, 236
 Turnhout, 107, 202—203, 225, 256

 Uden, 94, 97, 102, 151, 175, 178,
 247, 249, 252—253
 Udenhout, 44, 48, 65, 67—68, 83,
 154, 159, 202, 230, 248—249, 272
 Utrecht, 19, 51, 71, 75, 78, 84, 90,
 92—93, 110, 132, 157, 173, 194,
 232, 244, 247, 250, 260—261,
 265, 271

 Valkenisse, 264
 Valkenswaard, 193
 Veen, 40
 Veerle, 107, 256
 Veghel, 25, 35, 48, 71, 81, 128, 151,
 154, 177—178, 191—192, 235,
 239, 249, 256
 Velddriel, 227
 Veldhoven, 98
 Velp, 57, 246
 Venray, 17, 192
 Vessem, 184, 269
 Vierlingsbeek, 186, 269
 Vlaardingen, 134
 Vlissingen, 265
 Vlijmen, 40, 98, 127, 241, 246, 254
 Voorhout, 131
 Vorstenbosch, 233, 269
 Vught, 11, 14, 22, 26, 30—31, 33,
 38—40, 44, 48, 50, 55, 59, 63,
 65—66, 68—76, 79, 81, 84—95,
 100—101, 103, 109—111, 113—
 115, 117, 119, 122—123, 125—
 129, 136, 147, 151, 154, 156,
 159—160, 163—165, 167—169,
 174, 179, 181, 197, 228, 236—238,
 250—251, 253, 258, 272

 Waalwijk, 8, 17, 21, 25, 37—38, 56,
 70, 95—96, 99, 115—116, 121,
 147, 158, 184, 190, 202, 235,
 240—241, 249, 253, 269—270
 Waarschoot, 42, 242
 Wanroy, 27, 163, 235—236

- Warmond, 57, 76, 78, 93, 113, 115,
 131, 152, 163, 167, 233, 246, 250,
 259, 264
 Waspik, 17, 34, 59—60, 67, 71, 94,
 99, 122, 139, 147, 157—158, 187,
 189—190, 209, 230—231, 235,
 249, 262, 273
 Wateringen, 258
 Weelde, 108
 Weert, 65—66, 227, 248
 Well, 88, 244
 Wenen, 168
 Westerhoven, 25, 47, 50, 235
 Westerloo, 57
 Wiekevorst, 34, 53-a, 57, 77—78,
 122, 157, 239
 Willebroek, 203, 225, 272
 Wintelre, 184
 Woensel, 39, 49—50, 80, 97, 189,
 241, 244
 Wortel, 163, 265
 Woudrichem, 40, 241
 Woudsend, 249
 Wychen, 259
 Wijk, 40
 Wijneghem, 115, 233
 Zaandam, 113
 Zandhoef (St. Oedenrode), 52
 Zeelst, 47, 50, 110, 157, 225, 243,
 256, 264
 Zeist, 93, 252
 Zevenbergen, 52, 53-a, 77, 79-80, 88,
 91—92, 95, 98, 112, 135, 190—
 191, 200, 229, 235, 243, 245, 251,
 272
 Zevenbergse Hoek, 15, 80, 189—
 191, 200, 229, 270
 Zwaluwe, 131, 159

REGISTER VAN ZAKEN

- Ballingschap apost. vic. v. Alphen, 235
 — Antonius v. Gils, 201—207, 225—226, 272
 — kap. A. F. Moors, 272
 — prof. G. Moser, 201 vlg.
 Begijnhof Herenthals, 105, 202
 — Leuven, 106, 256
 Belastingen, 25, 72—73, 99, 101, 235, 237
 Beurzen, 35, 65, 140, 144—145, 149—150, 153, 156, 158, 169, 171, 217—218, 220, 222, 239
 Bibliotheek, (nationale), 241
 — v. pastoors, 26, 236
 —, (seminarie -), 35, 42, 64, 70, 77, 235, 240, 242, 248—249
 Bisdommen, (oprichting nieuwe), 92, 132, 137—139, 159, 173, 177, 252, 271
 Cartabel, 79, 176, 250
 Cleresie, (oud-bisschoppelijke), 6, 49, 75, 133, 137—138, 155, 194, 244, 250, 260, 271
 Codex Napoleon, 148
 Collecten, 219—220
 Commissie voor de kerkorganisatie, 129 vlg., 135—136, 259
 Competentie, 3, 18, 36, 212, 231, 242—243
 Concilie v. Parijs, 265
 — v. Trente, 41, 209, 231, 236, 251, 265
 Concordaat v. 1801, 5—6, 102, 238, 255
 Conscriptie, 31, 51, 56, 65, 238
 Convivium nuptiale, 98, 253
 Courant, (Bossche), 126
 Dagboek Biss. Ophovius, 25
 Declaratio gallicana, 103, 194, 255, 271
 Decreten d.d.
 26 febr. 1807: 43, 242—243
 17 sept. 1808: 255
 4 mei 1809: 151, 263
 Departement v. eeredienst, 256, 273
 Departementaal bestuur, 29, 237
 241—242
 Directorium, 5, 79, 228, 250
 Econoom seminarie, 8, (19), 174, 231
 Eed der priesters, 29, 54, 77, 79, 83, 86, 90—91, 101—103, 105, 109—111, 115, 118, 132, 138, 237, 254, 257
 Eeuwrede v. ds. Andreas Kok, 138, 261
 Epidemie in Tilburg, 80
 Examens der priesters, 18—19, 39, 75, 81, 83, 86, 97, 99, 231—232
 Festa semi-abrogata, 133, 260
 Financiën, 14, 28, 30—31, 33, 43, 47, 49, 51—52, 55, 61, 65, 68—70, 72—74, 81, 86, 96—98, 100—101, 107, 112, 116—117, 119—120, 123—125, 127—128, 140, 144, 146—152, 155—158, 160, 164, 173—174, 176, 178—179, 188, 205—206, 208, 219—221
 Formulier v. paus Alexander VII, 195, 260, 271
 Gebeden voor Napoleon, 143, 153, 158, 164—165, 178—180, 182—183, 264—265
 Geschiedschrijving, 53, 102, 111, 137, 245, 248, 251, 255, 257—258, 261
 Gratificaties, 231
 Hernhutters, 93, 252
 Hofkapelaans, 41, 104, 228, 242, 259
 Huwelijksbeletselen, 124, 258
 Instructio pastoralis, 251
 Intocht Lodewijk Napoleon te Breda, 19, 232
 Jansenisten, zie: Cleresie
 Kasteel Croy, 53, 245
 — Nemelaer, 130, 153
 Katechismus, (Gallische), 29, 31,

- 34, 58, 47, 56—58, 67—68, 78, 105, 114—115, 138, 190, 200, 237, 243
- Kathedraal Antwerpen, 105, 255
— St. Jan Den Bosch, 2, 90, 145, 149, 154, 160, 198, 252, 272
- Kerk St. Jacob Den Bosch, 149, 155
— Tilburg, (teruggave), 148
- Kerkelijk goed, (vervreemding v.), 159—160, 253, 264
- Kermis Den Bosch, 111, 257
- Kruis te Westerwijk, 188, 270
- Kwezels, 62, 82
- Landbouw, 103, 121, 255, 258
- Latijnse scholen, 5, 68, 228, 233, 236—238, 241, 243, 247, 252—253, 257, 263, 270
- Leesgezelschap, 26, 236
- Liber concursus, 227
- Liber congregationis majoratus Sylvaeducensis, 11, 39, 96, 101, 119, 124, 137, 241
- Litterae dimissoriales, 27, 236
- Liturgie, 238, 244
- Minerval, 135, 260
- Mirakelen, 156, 264
- Oecumene, 6
- Onderwijs, 255
- Oorlogsgebeurtenissen, 8, 32—33, 51, 55, 86, 90—91, 97, 101, 162—163, 179, 238—239, 245, 252—254, 258, 264—265
- Pauselijke breven, 120, 194—195, 271
- Pauselijke bul „Cum occasione” (v. Innocentius X), 260
— „Unigenitus” (v. Clemens XI), 195, 271
- Pensionaat Wilkinghage, 55, 246
- Preekverbod, 270
- Proposities uit de Augustinus v. Jansenius, 133, 260
- Provisoren seminarie, 227
- Rectoraat Kerkstraat Den Bosch, 272
- Reeshof te Tilburg, 37, 240
- Reglement van orde, 5, 249
- Reize door de Majorij v. 's-Bosch, 53, 245
- Reizen v. Antonius v. Gils :
— (algemeen), 8
— (België), 104 vlg., 193 vlg., 202 vlg.
— (N. en Z. Holland), 20, 40 vlg. 130 vlg.
- Relieken, 28, 155, 203, 263—264, 272
- Reveille, 236
- Schisma, 111, 194, 238, 271
- Schuttersgilden, 62, 143, 247, 261—262
- Seminarie (algemeen), 84, 251
— Antwerpen, 255
— Herlaer, (nieuwbouw), 4, 14—20, 22—23, 30—33, 36, 38, 43—52 passim, 55—58, 61, 63—64, 68—69, 71, 74, 76—78, 83, 87, 112, 129, 136—137, 140—141, 148, 150, 159—160, 167, 228
— (tegenwoordige staat), 218—221
— Ypelaer, 27, 43—44, 130, 237
- Seminarie-tuin, 8—9, 21, 31, 58, 125—127, 143
- Stadsbestuur Den Bosch, 229
- Stevenisten, 31—32, 105, 110, 238, 257
- Studentenlijsten, 11, 39, 96, 101, 119, 124, 137, 241
- Synode v. Pistoia, 271
- Theaterkwestie Tilburg, 7, 126—128, 131, 135, 139—141, 143, 154, 213—216, 260
- Theologische geschriften, 27, 31, 35, 49, 63, 71—73, 95, 111, 122, 129, 133—134, 138, 145, 149, 159, 162, 179, 195, 197, 238, 240, 244, 246, 249—250, 253, 255, 257—261, 263—265, 268, 271
- Tienden te Schijndel, 145, 149, 152—153, 156, 158, 161, 171, 211, 217, 220, 222
- Titulus, 80, 251
- Universiteit, (Katholieke), 85, 90—91, 110, 133, 136—137
— te Leuven, 5, 39, 133, 140, 181, 217—218, 241, 267
- Vastendagen, 73, 98, 100, 175, 250, 254, 257, 266
- Vrijmetselarij, 83, 114, 118, 257
- Wijding heilige oliën, 30, (36), 237
- Wijding der priesters, 8, 27, 76, 80, 83, 166, 231, 236, 250—252, 265
- Ziekten v. Antonius v. Gils, 7, 16—17, 19, 39, 77, 109, 120, 134, 150, 204
- Zuivelgeld, 59, 246

BOSSCHE BIJDRAGEN

afzonderlijke delen en afleveringen zijn — voor
zo ver nog voorhanden — verkrijgbaar bij de
Administratie.

PRIJS OP AANVRAAG

ADMINISTRATIE BOSSCHE BIJDRAGEN

's-Hertogenbosh, Gheert van Woustraat 2